КАЛЄНДАР

Канадійського Фармера

РІК XXXVII — **1957** — ЦІНА 75 ЦЕНТІВ

Народний Ілюстрований Календар

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

На Рік Звичайний

1957

НАКЛАДОМ КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

462 HARGRAVE ST. WINNIPEG 2, MAN.

PRINTED IN CANADA

ЗМІСТ КАЛЄНДАРЯ

INDEX OF ADVERTISERS

РІК 1957

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР

Рік 1957 є роком звичайним, отже має 365 днів, 6 годин. Юліянського періоду він є роком 6670; жидівської ери роком 5718; ніпонської ери 2617; магомеданської ери 1377; грецької ери 2269.

РІЖНІ СПОСОБИ ЧИСЛЕННЯ ЧАСУ

Христіянське числення років починається від народження Христа. Маємо тепер рік 1957 від тої історичної події.

Від охрещення українського народу Володимиром Великим, у 988 році, маємо тепер 969 років.

Жидівський рік, який починається в осени, є тепер роком 5718.

В протестантів калєндар є більше-менше той самий, що і в римо-католиків щодо свят, однак в них їх є менше.

Магомедани числять рік по оборотах місяця, отже їх рік є коротший від нашого. Тому то їх Новий Рік посувається кожного року около 11 днів взад. Оборот місяця бере 27 днів, 7 годин, 43 мінути.

ПОРИ РОКУ

Весна починається 20 березня. Того дня маємо зрівнання дня й ночі.

Літо починається 22 червня. Це є найдовший день у році, а ніч найкоротша.

Осінь починається 23 вересня. Того дня приходить зрівнання дня й ночі.

Зима починається 22 грудня, коли приходить найкоротший день, а найдовша ніч.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ Й МІСЯЦЯ В 1957 РОЦІ

В 1957 році буде чотири затьміння — два сонця, а два місяця.

1. Частинне затьміння сонця 29 квітня буде видно в західній Канаді. Затьміння починається в часі заходу сонця в Порт Артур і Форт Вилліям, а в західній Канаді коло 5 години пополудні. Воно потриває около годину.

2. Повне затьміння місяця, 13 травня, частинно видне в східній Канаді. Починається в годині 3.45 пополудні, а кінчиться в годині 7.17.

3. Повне затьміння сонця, 23 жовтня, не буде видне в Канаді. Його видно буде в Антарктиці.

4. Повне затьміння місяця, 7 вересня, частинно видне в Канаді, не в східних провінціях. Починається в годині 7.43 рано, а кінчиться в годині 11.10.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР

ПАСХАЛІЯ

Пасхалія (дати по новому стилю);

Ключ граничний **Р.** Вруці літо до 14 березня, S; від 14 III. 57 р. з.

Тріодь починається 10 лютого.

Неділя мясопусна—24 лютого.

Поклони—3 квітня в середу вечером.

Благовіщення — 7 квітня в 5 нед. В. Посту.

Великдень 21 квітня разом із новим стилем.

Вознесення Господнє—30 травня.

Сошествіє Св. Духа—9 червня.

Мясниць — 7 тижнів.

Петрівки — три тижні й 4 дні.

ПОСТИ

1. В навечеря Різдва Христового 6 січня.
2. В навечеря Богоявлення, 18 січня.
3. Сиропусний тиждень 25 лютого — 3 березня.
4. Великий Піст 4 березня до 20 квітня.
5. Петрівка 17 червня до 11 липня.
6. Спасівка 14-27 серпня.
7. В день Усікновення Ч. Голови Івана Хрестителя 11 вересня.
8. В день Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.
9. Пилипівка 28 листопада до 6 січня.
10. Кожної пятниці крім загальниць.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Від Христ. Різд. 7 січня до Богоявлення, крім Навечеря Богоявлення 18 січня.
2. Між Неділею Митаря і Неділею Блудного Сина, 10 до 17 лютого.
3. Від Великодня до Томиної неділі, 21 до 28 квітня.
4. Від Сошествія Св. Духа до неділі Всіх Святих, 9 до 16 червня.

ЗАКАЗАНІ ЧАСИ

для забав з музикою і танцями:

I. Для трьох наших екзархатів у Канаді (манітобського, саскачеванського й східнього) заказані часи є тільки в часі Пилипівки та Великого Посту.

II. Для Західнього екзархату заказані часи держаться таксамо як передтим.

1. Всі пятниці крім загальниць перед Вел. Постом і по Зелених Святах.
2. Від початку Пилипівки до Богоявлення.
3. Від Сирного понеділка до неділі Томиної, 25 лютого до 28 квітня.
4. В Петрівку та Спасівку.
5. В день Усікн. Голови Ів. Хр.
6. В день Воздвиження Ч. Хреста.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В КАНАДІ

В цілій Канаді святкується такі свята: Всі неділі в році, день Нового Року, Велика Пятниця, Великодний Понеділок, День Вікторії (24 травня), Уродини Королеви, День Домінії (1 липня), День Праці (перший понеділок у вересні), День Памяти (11 листопада), День Подяки — проголошений урядом, і Різдво Христове (25 грудня).

В провінції Квебек святкують також: Богоявлення Господне, Попелева Середа, Вознесення Господне, Св. Івана Хрестителя, Всіх Святих, Непорочне Зачаття Преч. Діви.

Січень — МАЄ 31 ДНІВ — January

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	В.	Мч. Боніфатія	**Н. Р., Обр. ГНІХ В. В.**	Боніфатія мч.
2	20	С.	Сщмч. Ігнатія Богон.	Сильвестра папи	Ірнатія Богон. свщ.
3	21	Ч.	Мч. Юлiянії	Прор. Малахії	Юліянни мч.
4	22	П.	Вмч. Анастасії	Собор 70 Апостолів	Анастазії влмч.
5	23	С.	10 мч. у Криті Л	Нав. Богояв., (Піст)	10 мучен. у Криті
6	**24**	**Н.**	Назв. Різд. Євг. мч.	**Богоявлення Господ.**	**Н. п. Різдв., Н. Різдв.**
7	**25**	**П.**	**Різдво Христове**	Собор св. Ів. Хрест.	**Різдво Христове**
8	**26**	**В.**	**Собор Пресв. Богор.**	Преп. Георгія	**Соб. Пр. Б. і Йосифа**
9	**27**	**С.**	**Первмч. Стефана**	Мч. Полі|вкта	**Св. Стефана првмч.**
10	28	Ч.	Мч. у Нікодимії	Григорія Нис.	20 тис. муч. у Нік.
11	29	П.	Дітей убитих у Виф.	† Преп. Теодосія	14 тис. діт. уб. у Вифл.
12	30	С.	Мч. Анисії	Мч. Татіяни	Анисії мч.
13	**31**	**Н.**	**по Різдві і 29 п. Сош.**	по Просвіченні	**Н. по Різдві, Мелан.**
14	**1**	**П.**	**НР. Обр. ГНІХ, Вас.**	Преп. Отців у Синаї	**НР, Обр. ГНІХ, Вас.**
15	2	В.	Св. Сильвестра, папи	Преп. Павла	Сильвестра
16	3	С.	Прор. Малахії	Ап. Петра (вериги)	Малахії прор.
17	4	Ч.	Собор 70 Апостолів	† Преп. Антонія Вел.	Собор 70 Апостолів
18	5	П.	Нав. Бог., Теоп.	Св. Атанасія і Кир.	†Нав. Богоявл., Теоп.
19	**6**	**С.**	**Богоявлення Господ.**	Преп. Макарія	**Йордан (Водохр.)**
20	**7**	**Н.**	**по Просв. 30 п. Сош.**	**30. по С., Євт. Вел.**	**Н. п. Пр., † Соб. Ів. Хр.**
21	8	П.	Преп. Георгія	Преп. Максима	Юрія і Еміліяна
22	9	В.	Мч. Полієвкта	Ап. Тимотея	Полієвкта мч.
23	10	С.	С. Григорія Нис.	Сщмч. Климента	Григорія і Дометі
24	11	Ч.	† Преп. Теодосія	Преп. Ксенії	† Теодосія В. печ.
25	12	П.	Мч. Татіяни	† Св. Гр. Богослова	Татіяни мч.
26	13	С.	Мч. Ермила	Преп. Ксенефонта	Єрмила, Стратоніка
27	**14**	**Н.**	**31 по Сошествію**	**31 п. Сош. † П. м. І. З.**	**29 Н. по С., ОО. у Син.**
28	15	П.	Преп. Павла	Преп. Єфрема	Павла Т., Івана
29	16	В.	Ап. Петра (вериги)	Пер. м. св. Ігнатія	Покл. ок. ап. Петра
30	17	С.	† Преп. Антонія Вел.	**Трьох Святителів**	Антонія Вел. прп.
31	18	Ч.	Св. Атанасія і Кир.	Кира і Івана	Атанасія і Кирила

Лютий — МАЄ 28 ДНІВ — February

Нв. ст	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	П.	Преп. Макарія	Мч. Трифона	Макарія Єгип. прп.
2	20	С.	† Преп. Євтимія В.	**Стрітен. ГЛосподнє**	† Євтимія прп.
3	**21**	**Н.**	**32 по Сошествію**	**32 по Сошествію**	**Н. 30 по С., Мак.**
4	22	П.	Ап. Тимотея	Преп. Ісидора	Тимотея, Атанасія
5	23	В.	Сщмч. Климента	Мч. Агафії	Климентія свщмч.
6	24	С.	Преп. Ксенії	Преп. Вукола	Ксенії прп.
7	25	Ч.	† Григорія Богосл.	Преп. Партенія	† Григорія Богосл.
8	26	П.	Преп. Ксенофонта	Вмч. Теодора	Ксенофонта і Мар.
9	27	С.	† Переп. м. св. Ів. З.	Мч. Никифора	† Пер. мощ. Ів. Зол.
10	**28**	**Н.**	**Митаря і Фарисея**	**Митаря і Фарисея**	**Н. Мит. і Фар., Єфр. С.**
11	29	П.	Пер. м. Свщмч. Ігн.	Сщмч. Вл. (Загал.)	Пер. мощ. Ігн. Б., Заг.
12	**30**	**В.**	**Трьох Святителів**	Св. Мелетія	**Трьох Святителів**
13	31	С.	Кира і Івана	Преп. Мартиніяна	Кира і Івана безср.
14	1	Ч.	Лютий. Мч. Трифона	† Преп. Кирила	Лютий. Трифона мч.
15	**2**	**П.**	**Стрітення Господн**	Ап. Онисима	**Стрітення Господнє**
16	3	С.	Симеона і Анни	Мч. Памфила	Прав. Сим. й Анни
17	**4**	**Н.**	**Блудного Сина**	**Блудного Сина**	**Н. Бл. Сина, Ізидора**
18	5	П.	Мч. Агафії	Св. Льва папи	Агафії мч.
19	6	В.	Преп. Вукола	Ап. Архипа	Вукола, Юліяна
20	7	С.	Преп. Партенія	Льва Кат.	Партенія і Луки
21	8	Ч.	Вмч. Теодора	Преп. Тимотея	Теодора Страт.
22	9	П.	Мч. Никифора Л	Найд. м. мч. у Євгенії	Никифора мч.
23	10	С.	Мч. Харал. Зад. Суб.	Сщмч. Полік. З. Суб.	Харлампія, Порф.
24	**11**	**Н.**	**Мясопусна**	**Мясопусна**	**Н. Мясопустна, Власія**
25	12	П.	Св. Мелетія	Св. Тарасія	Мелетія, Марини
26	13	В.	Преп. Мартиніяна	Св. Порфірія	Мартиніяна прп.
27	14	В.	† Кирила	Преп. Прокопія	Авксентія прп.
28	15	Ч.	Ап. Онисима	Преп. Василія	Онисима ап., Евфр.

Березень — МАЄ 31 ДНІВ — March

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	16	П.	Мч. Памфила	Преп. Євдокії	Памфила, Валентія
2	17	С.	Вмч. Теодора	Сщмч. Теодота	Теодора, Тирона мч.
3	**18**	**Н.**	**Сиропусна**	**Сиропусна**	**Н. Сироп., Льва**
4	19	П.	Ап. Архипа (В. Піст)	Преп. Гер. (В. Піст)	Архіпа, Теодота
5	20	В.	Преп. Льва Кат.	Мч. Конона	Льва єп. Катанії
6	21	С.	Преп. Тимотея	42 Муч. в Аморії	Тимотея прп.
7	22	Ч.	Найд. м. мч. у Євг.	Сщмч. Єфрема	Найд. м. муч. в Євг.
8	23	П.	Сщмч. Полікарпа	Преп. Теофілякта	Полікарпа свщмч.
9	24	С.	† 1 і 2 Найд. ЛГ. І. Хр.	† 40 мч. у Севастії	† 1 і 2 нд. гол. Ів. Хр.
10	**25**	**Н.**	**1. Посту**	**1. Посту**	**1 Н. В. Посту, Тарасія**
11	26	П.	Св. Порфірія	Св. Софронія	Порфірія, Северина
12	27	В.	Преп. Прокопія	Св. Григорія папи	Прокопія прп.
13	28	С.	Преп. Василія	Перен. м. св. Никиф.	Василія прп.
14	1	Ч.	Березень. Євдокії	Преп. Венедикта	Берез. Евдокії мч.
15	2	П.	Сщмч. Теодота	Мч. Агапія	Теодота свщмч.
16	3	С.	Мч. Евтропія	Мч. Савина папи	Евтропія і Зенона
17	**4**	**Н.**	**2. Посту**	**2. Посту**	**2 Н. В. Посту, Гарас.**
18	5	П.	Мч. Конона	Св. Кирила Єрус.	Конона мч.
19	6	В.	42 муч. в Аморії	Мч. Хрисанта	42 муч. в Аморії
20	7	С.	Сщмч. Евгенія Л	Преп. От. уб. у об. С.	Василія і ін.
21	8	Ч.	Преп. Теофілякта	Прп. Якова	Теофілякта прп.
22	9	П.	† 40 муч. у Севаст.	Сщмч. Василія	† 40 мучеників
23	10	С.	Мч. Кондрата	Примч. Нікона	Кондрата мч.
24	11	Н.	**3. Посту. Хрестопокл.**	**3. Посту. Хрестоп.**	**3 Н. В. Посту, Хрест.**
25	12	П.	Св. Григорія папи	**Благовіщ. Пр. Д. М.**	Теофана ісп.
26	13	В.	Перен. м. Никифора	Соб. Арх. Гавриїла	Никифора патр.
27	14	С.	Преп. Венедикта	Матрони	Венедикта прп.
28	15	Ч.	Мч. Агапія	Преп. Іларіона	Агапія мч.
29	16	П.	Мч. Савина	Преп. Марка	Савина мч.
30	17	С.	Преп. Олексія чол. Б.	Преп. Ів. Ліствич.	Алексія чолов. Бож.
31	**18**	**Н.**	**4. Посту**	**4. Посту**	**4 Н. В. Посту, Кирила**

Квітень — МАЄ 30 ДНІВ — April

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	П.	Мч. Хрисанта	Преп. Марії Єгип.	Хризанта і Дарії мч.
2	20	В.	Пр. Отців уб. в об. С.	Преп. Тита	ОО. уб. у Синаї
3	21	С.	Преп. Якова **(Покл.)**	Пр. Никити **(Покл.)**	Якова прп. **(Поклони)**
4	22	Ч.	Сщмч. Василія	Преп. Йосифа	Василія свщмч.
5	23	П.	Прмч. Нікона	Мч. Теодула	Нікона мч.
6	24	С.	Преп. Захарії	† Св. Методія	Захарії, Суб. Акаф.
7	**25**	**Н.**	**5. Посту Бл. Пр. Д. М.**	**5. Посту**	**5 Н. В. П., Благ. ПДМ**
8	26	П.	Соб. арх. Гавриїла	Ап. Іродіона	Соб. Арх. Гавриїла
9	27	В.	Матрони	Мч. Евпсихія	Матрони Сол., мч.
10	28	С.	Преп. Іларіона	Мч. Терентія	Іларіона і Стефана
11	29	Ч.	Преп. Марка	Сщмч. Антипи	Марка і Кир. свщмч.
12	30	П.	Преп. Ів. ЛІствич.	Преп. Василія	Ів. Ліствичника прп.
13	31	С.	Преп. Іпатія	Сщмч. Артемона	Іпатія єп. прп.
14	**1**	**Н.**	**Квітна**	**Квітна**	**Н. Квітня, Марії Є.**
15	2	П.	Преп. Тита	Ап. Аристарха	Тита прп.
16	3	В.	Преп. Никити	Мч. Агапії	Никити прп.
17	4	С.	Преп. Йосифа	Преп. Симеона	Йосифа Лі Ґеорґія
18	5	Ч.	Мч. Теодула	Преп. Івана	Вел. Четвер, Теодула
19	**6**	**П.**	† Методія. **В. Пятн.**	Ів. Стар. **В. Пятниця**	**Вел. Пятниця**
20	7	С.	Преп. Георгія. В. Суб.	Теодора. В. Субота	Вел. Суб., Геор. з М.
21	**8**	**Н.**	**Воскресення Христ.**	**Воскресен. Христове**	**Воскресення Христове**
22	**9**	**П.**	**Світ. Понед. (Заг.)**	**Світ. Пон. (Загальн.)**	**Світлий Понеділок**
23	**10**	**В.**	**Світ. Вівторок**	**Світ. Вів. Вмч. Георг.**	**Світлий Вівторок**
24	11	С.	Сщм. Антипи	Мч. Сави	Антипи свщмч.
25	12	Ч.	Преп. Василія Л	† Ап. і Єв. Марка	Василія ісп.
26	13	П.	Сщмч. Артемона	Сщмч. Василія	Артемона свщмч.
27	14	С.	Св. Мартина папи	Сщмч. Симеона	Мартина ісп.
28	**15**	**Н.**	**Томина**	**Томина**	**Н. Томина, Арістарха**
29	16.	П.	Мч. Агапії	Преп. Мемнона	Агафії, Ірини, і Хіон.
30	17	В.	17 Преп. Симеона	† Ап. Якова	Симеона і Акакія

Травень — МАЄ 31 ДНІВ — May

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н стиль	Греко-Православні
1	18	С.	Преп. Івана	Прор. Єремії	Ів. Декаполіта
2	19	Ч.	Преп. Івана Староп.	Св. Атанасія В.	Ів. Старопеч. прп.
3	20	П.	Преп. Теодора	† Пр Теодосія Печ.	Теодора
4	21	С.	Смщч. Януарія	Прмч. Пелагії	Януарія свщмч.
5	**22**	**Н.**	**Мироносиць**	**Мироносиць**	**Н. Миронос., Теод. С.**
6	**23**	**П.**	**Вмч. Юрія (н.н.)**	Йова Многострад.	**† Юрія вмч. і чуд.**
7	24	В.	Мч. Сави	Явлення Ч. Хреста	Сави Страт. мч.
8	25	С.	† Ап. і Єв. Марка	**Ап. і Єв. Ів. Бог. н.н.**	Марка ап. і еванг.
9	26	Ч.	Сщмч. Василія	† Пер. м. св. Николая	Василія свщмч.
10	27	П.	Сщмч. Симеона	† Ап. Симона Зилота	Симеона
11	28	С.	Ап. Ясона	† Кирила і Методія	Ясона і Максима
12	**29**	**Н.**	**Розслабленого**	**Розслабленого**	**Н. Розсл., 9 муч. в Киз.**
13	30	П.	† Ап. Якова	Мч. Глікерії	† Якова ап.
14	1	В.	Травень. Прор. Єрем.	Мч. Ісидора	**Трав.** Єремії прор.
15	2	С.	Преп. Св. Атанас. В.	Переп. Пахомія В.	Атаназія В. Преп.
16	3	Ч.	† Пр. Теод. Печер.	Преп. Теодора Осв.	† Теодозія Печ. прп.
17	4	П.	Мч. Пелагії	Ап. Андроніка	Пелагії
18	5	С.	Мч. Ірини	Мч. Теодота	Ірини мч.
19	**6**	**Н.**	**Самарянки**	**Самарянки**	**Н. Самарянки, Й. Мн.**
20	7	П.	Явл. Ч. Хреста	Мч. Талелея	Поява Ч. Хр. в Єрус.
21	8	В.	**Ап. Ів. Бог. (н.н.)**	† Констант. і Олени	† Ів. Богосл. ап. і єв.
22	9	С.	† Пер. м. св. Никол.	Мч. Василіска	† Пер мощ. св. Ник.
23	10	Ч.	† Ап. Симона Зилота	Преп. Михаїла	† Симеона Зил. ап.
24	11	П.	† Кирила і Методія	Преп. Симеона	Мокія свщмч.
25	12	С.	Св. Єпіфанія	† З найд. Гол. Ів Хр.	Епіфанія і Германа
26	**13**	**Н.**	**Сліпородженого**	**Сліпородженого**	**Н. Сліпор. Ґлікер. мч.**
27	14	П.	Мч. Ісидора	Сщмч. Терапонта	Ізидора мч.
28	15	В.	Преп. Пахомія В.	Преп. Никити	Пахомія Вел. прп.
29	16	С.	Преп. Теод. Осв.	Препмч. Теодосії	Теодора свщмч.
30	**17**	**Ч.**	**Вознесен. Господнє**	**Взонесен. Господнє**	**Вознесення ГНІХ**
31	18	П.	Мч. Теодота	Ап. Єрмія	Теодота мч.

Червень | МАЄ 30 ДНІВ | June

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	19	С.	Сщмч. Патрикія	Мч. Юстина	Птрикія свщмч.
2	**20**	**Н.**	**Св. Отців**	**Св. Отців**	**Н. св. Отців, Талалея**
3	21	П.	† Конст. і Олени	Мч. Лукіліяна	† Конст. і Єлени
4	22	В.	Мч. Василіска	Св. Митрофана	Весиліска мч.
5	23	С.	Преп. Михаїла	Сщмч. Доротея	Михаїла Син. прп.
6	24	Ч.	Преп. Симеона	Преп. Висаріона	Симеона прп.
7	25	П.	† 3 найд. Гл. Ів. Хрест.	Сщмч. Теодота	3 Найд. гол. Ів. Хр.
8	26	С.	Зад. Суб. Ап. Карпа	Зад. Суб. Вмч. Теод.	Зел. Суб., Карпа
9	**27**	**Н.**	**Сошествіє Св. Духа**	**Сошествіє Св. Духа**	**Сошеств. Св. Духа**
10	**28**	**П.**	**Пр. Тройці (Загаль.)**	**Пр. Тройці (Загал.)**	**Пресвятої Тройці**
11	29	В.	Прмч. Теодосії	† Ап. Вартол. і Варн.	Тодозії діви мч.
12	30	С.	Преп. Ісаакія	Преп. Онуфрія В.	Ісаакія прп.
13	31	Ч.	Ап. Єрмія	Мч. Акилини	Єрмія мч.
14	1	П.	Червень. Мч. Юстина	Прор. Єлисея	Черв. Юстина мч.
15	2	С.	Св. Никифора	Прор. Амоса і Єрон.	Никифора патр.
16	**3**	**Н.**	**Всіх Святих**	**Всіх Святих**	**Н. Всіх Святих, Лукил.**
17	4	П.	Св. Митр. **(Петрівка)**	Мч. Мануїла **(Пет.)**	Митроф. еп. **(Петр.)**
18	5	В.	Сщмч. Доротея	Мч. Леонтія	Доротея свщмч.
19	6	С.	Преп. Висаріона	† Ап. Юди Тадея	Висаріона і Ілярія
20	**7**	**Ч.**	**Поклін Пр. Т. Тіла**	**Пок. Пр. Т. Тіл**	Теодота свщмч.
21	8	П.	Вмч. Теодора	Мч. Юліяна	Теодора Страт. вмч.
22	9	С.	Св. Кирила Олекс.	Сщмч. Евсевія	Кирила Алекс.
23	**10**	**Н.**	**2 по Сошествію**	**2. по Сошествію**	**2 Н. по С., Тимотея**
24	11	П.	† Вартоломея	**Різдво Ів. Хрестителя**	Вартолом. і Варн.
25	12	В.	Преп. Онуфрія В.	Прмч. Февронії	† Онуфрія Вел. прп.
26	13	С.	Мч. Акилини	Преп. Давида	Акилини мч.
27	**14**	**Ч.**	Прор. Єлисея	Преп. Сампсона	Єлисея прор.
28	15	П.	**Праз. Хр. Чол. (н.н.)**	**Праз. Хр. Чол. (н.н.)**	Пр. Серця Хр. (н.н.)
29	16	С.	Состр. Пресв. Богор.	**Ап. Петра і Павла.**	Тихона чудотв.
30	**17**	**Н.**	**3. по Сошествію**	**3 п. Сош. С. 12 Апос.**	**3 Н. п. Сош., Ман.**

Липень — МАЄ 31 ДНІВ — July

Нв. ст	Ст. ст	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	П.	Мч. Леонтія	Косми і Дамяна	Леонтія мч.
2	19	В.	† Ап. Юди	† Пол. Ризи Пр. Бог.	Юди Тадея ап.
3	20	С.	Сщмч. Методія	Мч. Якинта	Методія свщмч.
4	21	Ч.	Мч. Юліяна	Св. Андрея Крит.	Юліяна мч.
5	22	П.	Сщмч. Євсевія	† Преп. Атан. Атон.	Евзевія свщмч.
6	23	С.	Мч. Агрипіни	Преп. Сісоя Вел.	Агрипіни мч.
7	**24**	**Н.**	**4 п. Сош. Різдв. Ів. Хр.**	**4 по Сошествію**	**4 Н. по С., Різдв. Ів. Хр.**
8	25	П.	Прмч. Февронії	Вмч. Прокопія	Февронії мч.
9	26	В.	Преп. Давида	Свщм. Панкратія	Давида Сол. прп.
10	27	С.	Преп. Сампсона	† Ант. Печерського	Самсона прп.
11	28	Ч.	Пер. м. Кира і Івана	Євф. і Ольги кн. Укр.	Кира й Івана
12	**29**	**П.**	**Ап. Петра і Павла**	Мч. Прокла	**Св. Ап. Петра й Павла**
13	30	С.	† Собор 12 Апостолів	Соб. Арх. Гавриїла	Собор 12 Апостолів
14	**1**	**Н.**	**5 по Сошествію**	**5 по Сошествію і От.**	**Лип. 5 Н. по Сош.**
15	2	П.	† Пол. Ризи М. Божої	† Вол. В., Кн. України	**† Пол. Ризи Пр. Д.**
16	3	В.	Мч. Якинта	Сщмч. Атиногена	Якинта, Анатолія
17	4	С.	Св. Андрея Крит.	Вмч. Марини	Андрея Крит.
18	5	Ч.	† Преп. Атанасія Ат.	Мч. Якинта	† Кирила і Методія
19	6	П.	Преп. Сісоя Вел.	Преп. Макрини	Атанасія прп.
20	7	С.	Преп. Томи	**Прор. Ілії (н.н.)**	Томи й Акакія
21	**8**	**Н.**	**6 по Сошествію**	**6 по Сошествію**	**6 Н. по Сош.**
22	9	П.	Сщмч. Панкратія	Марії Магдалини	Панкратія сщмч.
23	10	В.	† Пр. Антонія Печер.	Мч. Трофима	**† Антонія Печ. прп.**
24	11	С.	Мч. Евтимії і Ольги	† Мч. Бориса і Гліба	Ольги кн. України
25	12	Ч.	Мч. Прокла	† Успення св. Анни	Прокла і Іларія
26	13	П.	Собор. Арх. Гавр.	Сщмч. Єрмолая	† Соб. Арх. Гавриїла
27	14	С.	Ап. Акили	† Вмч. Пантелейм.	Онисима, Акили
28	**15**	**Н.**	**7 по Сош.**	**7 по Сошествію**	**7 Н. по Сош.**
29	16	П.	Сщмч. Антиногена	Мч. Калиника	Атиноґена свщмч.
30	17	В.	Вмч. Марини	Ап. Сили	Марини мч.
31	18	С.	Мч. Якинта	Евдокима	Якинта, Еміліяна

Серпень — МАЄ 31 ДНІВ — August

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Греко-Православні	Католицькі, н. стиль
1	19	Ч.	Преп. Макрини	Мч. Мак. **(Спасівка)**	Мокрини прп.
2	20	П.	**Прор. Ілії (н.н.)**	Пер. м. св. Стефана	† Іллі проп.
3	21	С.	Преп. Симеона	Преп. Ісаакія	Симеона юрод.
4	**22**	**Н.**	**8 Н. по Сошествію**	**8 Н. по Сошествію**	**8 Н. по Сошествію**
5	23	П.	Мч. Трофима	Мч. Евсигнія	Теофіля, Трофима
6	24	В.	† Мч. Бориса і Гліба	**Преобр. Господнє**	† Бориса і Гліба
7	25	С.	† Успення св. Анни	Прмч. Дометія	† Успення св. Анни
8	26	Ч.	Сщмч. Єрмолая	Ісп. Еміліяна	Єрмолая свщмч., Пар.
9	27	П.	† Вмч. Пантелеймона	† Ап. Матія	† Пантелеймона вмч.
10	28	С.	Ап. Прохора	Мч. Лаврентія	Прохора, Ніканора
11	**29**	**Н.**	**9 Н. по Сошествію**	**9 Н. по Сошествію**	**9 Н. по Сошествію**
12	30	П.	Ап. Сили	Мч. Фотія	Сили, Андрон. і пр.
13	31	В.	Евдокіма	Преп. Максима	Євдокима прав.
14	1	С.	Пр. Ч. Хр., **(Спасівка)**	Міхея і Пер. м. Т. П.	**Серп.** Мак. **(Спасівка)**
15	2	Ч.	Пер. м. Стефана	**Успення Пресв. Бог....**	Пер. мощ. св. Стефана
16	3	П.	Преп. Ісаака	Пер. Нерук. Образа	Ісаакія і Дальм. прп.
17	4	С.	7 молодців у Ефезі	Мч. Мирона	7 молодців в Еф.
18	**5**	**Н.**	**10 Н. по Сошествію**	**10 Н. по Сошествію**	**10 Н. по С., Євсигнія**
19	**6**	**П.**	**Преобр. Господнє**	Мч. Андрея	**Преобр. ГНІХ**
20	7	В.	Прмч. Дометія	Прор. Самуїла	Дометія, Пульхерії
21	**8**	**С.**	Ісп. Еміліяна	Ап. Тадея	Еміліяна ісп.
22	9	Ч.	† Ап. Матія	Мч. Агатоніка	† Матея ап.
23	10	П.	Мч. Лаврентія	Сщмч. Іринея	Лаврентія мч.
24	11	С.	Мч. Евпла	Сщмч. Євтиха	Евпла, Клявдії
25	**12**	**Н.**	**11 Н. по Сошествію**	**11 Н. по Сошествію**	**11 Н. по С., Фотія, Ан.**
26	13	П.	Преп. Максима	Мч. Адріяна	Максима прп.
27	14	В.	† Пер. м. Т. Печер.	Преп. Пімена	Михея прор., Теодоз.
28	**15**	**С.**	**Успення Пр. Богор.**	Мойсея і Августина	**Успення Пр. Богород.**
29	16	Ч.	Перен. Нер. Образа	**Усік. Гол. Ів. Хр. Піст**	Перен. Обр. Господн.
30	17	П.	Мч. Мирона	Св. Олександра	Мирона мч.
31	18	С.	Мч. Флора і Лавра	† Пол. Пояса Пр. Бог.	Флора й Лавра

Вересень — МАЄ 30 ДНІВ — September

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	**19**	**Н.**	**12 Н. по Сошествію**	**12 Н. по Сошествію**	**12 Н. по С., Анд. Стр.**
2	20	П.	Прор. Самуїла	Мч. Маманта	Самуїла прор.
3	21	В.	Ап. Тадея	Сщмч. Антима	Тадея ап.
4	22	С.	Мч. Агатоніка	Сщмч. Вавили	Аґатоніка мч.
5	23	Ч.	Сщмч. Іринея	Прор. Захарії	Лупна, Ірикея
6	24	П.	Сщмч. Євтиха	Чудо Арх. Михаїла	Евтихія свщмч.
7	25	С.	Воз. м. ап. Вартол.	Мч. Созонта	Тита, Вартоломея
8	**26**	**Н.**	**13 Н. по Сошествію**	**13 Н. по Сошествію**	**13 Н. по С., Адріяна**
9	27	П.	Преп. Пімена	Йоакима і Анни	Сави, Пімена прп.
10	28	В.	Мойсея і Августина	Мч. Минодори	Августина, Мойс. мур.
11	29	С.	**Ус. Гол. Ів. Хр., Піст**	Преп. Теодори	† Усікн. г. Ів. Хр.
12	30	Ч.	Св. Олександра	Сщмч. Автонома	Олександра, Івана
13	31	П.	† Полож. Пояса Пр. Б.	Сщмч. Корнилія	† Пол пояса Пр. Бог.
14	1	С.	Вересень. † Поч. Ц. Р.	**Воздв. Ч. Хреста Піст**	**Вер.** Симеона Ст.
15	**2**	**Н.**	**14 Н. по Сошествію**	**14 Н. по Сошествію**	**14 Н. по С., Маманта**
16	3	П.	Сщмч. Антима	Вмч. Евфимії	Антима, Теоктиста
17	4	В.	Вавила і Мойс. прор.	Мч. Софії	Вавила свщмч.
18	5	С.	Прор. Захарії	Преп. Євменія	Захарії прор.
19	6	Ч.	Чудо Арх. Михаїла	Мч. Трофима	Чудо Архистр. Мих.
20	7	П.	Мч. Созонта	Евст. і Мих. Черн.	Созонта і Макарія
21	**8**	**С.**	**Різдво Пр. Богород.**	Ап. Кодрата	**Різдво Пр. Богородиці**
22	**9**	**Н.**	**15 Н. по Сошествію**	**15 Н. по Сошествію**	**15 Н. по С., Йоак. і А.**
23	10	П.	Мч. Минодори	Зач. Ів. Хрестителя	Мінод., Мітр. і Німф.
24	11	В.	Преп. Теодори	Пермч. Теклі	Теодори прп.
25	12	С.	Сщмч. Автонома	Преп. Євфросинії	Автонома свщмч.
26	13	Ч.	Сщмч. Корнилія	**Прес. Ів. Богосл.**	Корнилія сотн.
27	**14**	**П.**	**Воздв. Ч. Хреста Піст**	Мч. Калістрата	**Воздвиж. Чес. Хреста**
28	15	С.	Вмч Никити	† Преп. Харитона	Никити, Порфірія
29	**16**	**Н.**	**16 Н. по Сошествію**	**16 Н. по Сош.**	**16 Н. по С., Євфимії**
30	17	П.	Мч. Софії	Сщмч. Григорія	Софії, Віри, Над. і Л.

Жовтень — МАЄ 31 ДНІВ — October

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	18	В.	Преп. Євменія	**Покрови Пр. Богор.**	Евменія прп.
2	19	С.	Мч. Трофима	Сщмч. Кипріяна	Трофима, Саватія
3	20	Ч.	Евстадія і Мих. Черн.	Сщмч. Діонісія	Евстахія, Татіяни
4	21	П.	Ап. Кондрата	Преп. Франціска Ас.	Кондрата ап.
5	22	С.	Сщмч. Фоки	Мч. Харитини	Фоки, Йони
6	**23**	**Н.**	**17 Н. по Сош.**	**17 Н. по С., † Ап. Т.**	**17 Н. по С., † З. Ів. Хр.**
7	24	П.	Прмч. Теклі	Мч. Сергія і Вакха	Теклі мч.
8	25	В.	Преп. Евфросинії	Преп. Пелагії	Евфрозини прп.
9	26	С.	**Прес. Ів. Бог. (н.н)**	† Ап. Якова	† Івана Богослова
10	27	Ч.	Мч. Калістрата	Мч. Євлампія	Калістрата мч.
11	28	П.	† Преп. Харитона	Ап. Филипа	† Харитона прп.
12	29	С.	Преп. Киріяка	Мч. Прова	Киріяка
13	**30**	**Н.**	**18 Н. по Сош.**	**18 Н. по С. і Отців**	**18 Н. по С., Григорія**
14	**1**	**П.**	**Покрови Пр. Богор.**	Преп. Параскеви	**Жовт.** † Покров Пр. Б.
15	2	В.	Сщмч. Кипріяна	Преп. Євтимія	Кипріяна, Юстини
16	3	С.	Сщмч. Діонісія Ар.	Мч. Лонгина	Діонісія свщмч.
17	4	Ч.	Преп. Франціска Ас.	Прор. Осії	Єротея свщмч.
18	5	П.	Мч. Харитини	† Ап. і Єв. Луки	Харитини мч.
19	6	С.	† Ап. Томи	Прор. Йоіля	† Томи ап.
20	**7**	**Н.**	**19 Н. по Сош.**	**19 Н. по Сош.**	**19 Н. по С., Сергія і В.**
21	8	П.	Преп. Пелагії	Преп. Іларіона В.	Пелагії, Ігнатія
22	9	В.	† Ап. Якова	Аверкія	† Якова ап.
23	10	С.	Мч. Євлампія	Ап. Якова	Евлампія мч.
24	11	Ч.	Ап. Филипа	Мч. Арети	Филипа, Теофана
25	12	П.	Мч. Прова	Мч. Маркіяна	Прова, Тараха, Андр.
26	13	С.	Мч. Карпа	**Вмч. Димитрія**	Карпа і Папили
27	**14**	**Н.**	**20 Н. по С., Хр. Царя**	**20 Н. по С., Хр. Царя**	**20 Н. по С., Параскевії**
28	15	П.	Преп. Евтимія	Мч. Параскеви	Лукіяна, Євфимія
29	16	В.	Мч. Лонгіна	Примч. Анастасії	Лонгина сотн.
30	17	С.	Прор. Осії	Мч. Зиновія	Осії прор. і Андрея
31	18	Ч.	† Ап. і Єв. Луки	Ап. Стахія	† Луки ап. і еванг.

Листопад | МАЄ 30 ДНІВ | November

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Католицькі, ст. стиль	СВЯТА: Католицькі, н. стиль	СВЯТА: Греко-Православні
1	19	П.	Прор. Йоіля	Косми і Дамяна	Йоіля прор.
2	20	С.	Вмч. Артемона	Мч. Акиндина	Артемія вмч.
3	**21**	**Н.**	**21 Н по Сош.**	**21 Н. по Сош.**	**21 Н. по С., Іларіона В.**
4	22	П.	Аверкія	Преп. Йоанікія В.	Аверкія, Глікерії
5	23	В.	Ап. Якова	Мч. Галактіона	† Якова ап. Бр. Госп.
6	24	С.	Мч. Арети	Св. Павла	Арети мч.
7	25	Ч.	Мч. Маркіяна	33 мч. у Мелит.	Маркіяна мч.
8	**26**	**П.**	**Вмч. Димитрія**	**Собор Арх. Михаїла**	**Вмч. Димитрія**
9	27	С.	Мч. Нестора	Преп. Матрони	Нестора мч.
10	**28**	**Н.**	**22 Н. по Сош.**	**22 Н. по Сош.**	**22 Н. по С., † Параск.**
11	29	П.	Прмч. Анастасії	Преп. Теодора Студ.	Анастазії прп-мч.
12	30	В.	Мч. Зиновія	**Сщмч. Йосафата**	Зиновія і Зиновії
13	31	С.	Ап. Стахія	† Ів. Золотоустого	Стахія, Нар.
14	1	Ч.	Листоп. Косми і Дам.	† Ап. Филипа	Лист. Косми і Дамяна
15	2	П.	Мч. Акиндина	Мч. Гурія **(Пилип.)**	Акиндина мч.
16	3	С.	Мч. Акепсими	† Ап. і Єв. Матея	Айталя, Йосифа
17	**4**	**Н.**	**23 Н. по Сош.**	**23 Н. по Сош.**	**23 Н. по С., Йоанікія**
18	5	П.	Мч. Галактіона	Сщмч. Григорія	Галактіона мч.
19	6	В.	Св. Павла	Прор. Авдія	Павла Царг. ісп.
20	7	С.	33 мч. у Мел.	Св. Прокла	Єрона, Лазаря
21	**8**	**Ч.**	**Собор Арх. Михаїла**	**Введен. в Храм**	**Собор св. Арх. Мих.**
22	9	П.	Преп. Матрони	Ап. Филимона	Онисифора мч.
23	10	С.	Ап. Єраста	Св. Амфілохія	Ераста, Олімпа, Орест.
24	**11**	**Н.**	**24 Н. по Сош.**	**24 Н. по Сош.**	**24 Н. по С., Мини, Вік.**
25	12	П.	**Сщмч. Йосафата**	Сщмч. Климен. папи	Івана Мил., Ніля
26	13	В.	† Св. Ів. Золотоуст.	Преп. Алипія	† Ів. Золотоустого
27	14	С.	† Ап. Филипа	Вмч. Якова Перс.	Фил. ап. **(Пилипівка)**
28	15	Ч.	Мч. Гурія **(Пилипів.)**	Прмч Стефана	Гурія, Самсона
29	16	П.	† Ап. і Єв. Матея	Мч. Парамона	† Матея ап. і єванг.
30	17	С.	Св. Григорія	† Ап. Андрея	Григорія єп. чудотв.

Грудень | МАЄ 31 ДНІВ | December

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Католицькі, ст. стиль	Католицькі, н. стиль	Греко-Православні
1	**18**	**Н.**	**25 Н. по Сош.**	**25 Н. по Сош.**	**25 Н. по С., Плат. і Р.**
2	19	П.	Прор. Авдія	Прор. Авакума	Авдія прор., Варл.
3	20	В.	Преп. Григорія	Прор. Софонії	Григорія, Прокла
4	**21**	**С.**	**Введ. в Храм Пр. Д.**	Вмч. Варвари	**Введ. в храм Пр. Бог.**
5	22	Ч.	Ап. Филимона	† Преп. Сави Осв.	Филимона ап.
6	23	П.	Св. Амфілохія	**Св. Ник. Чудотворця**	Амфілохія, Григ.
7	24	С.	Вмч. Катерини	Св. Амврозія	Катерини вмч.
8	**25**	**Н.**	**26 Н. по Сош.**	**26 Н. по Сош.**	**26 Н. по С., Климента**
9	26	П.	Преп. Алипія	**Непор. Зач. Пр. Д. М.**	Алипія Стовп. прп.
10	27	В.	Вмч. —кова Перс.	Мч. Мини	Якова Перс. вмч.
11	28	С.	Прмч. Стефана	Преп. Даниїла	Стефана прпмч.
12	29	Ч.	Мч. Парамона	Преп. Спиридона	Парамона, Фільом.
13	30	П.	† Ап. Андрея	† Мч. Євстратія	† Андрея Перв. ап.
14	1	С.	Груд., Прор. Наума	Мч. Филимона	Груд. Наума, Філяр.
15	**2**	**Н.**	**27 Н. по Сош.**	**Праотців**	**27 Н. по С., Ав. прор.**
16	3	П.	Прор. Софонії	Прор. Аггея	Софонія, Теодула
17	4	В.	Вмч. Варвари	Прор. Даниїла	Варвари вмч.
18	5	С.	† Преп. Сави Осв.	Мч. Севастіяна	† Сави Освчщ. прп.
19	**6**	**Ч.**	**Св. Николая Чудотв.**	Мч. Боніфатія	**Николая Чудотвор.**
20	7	П.	Св. Амвросія	Сщмч. Ігнатія Богон.	Амврозія єп.
21	8	С.	Преп. Патапія	Мч. Юліянії	Патапія прп.
22	**9**	**Н.**	**28 Н. по Сош.**	**Отців і 27. по Сош.**	**28 Н. по С., Н.З.Пр.Б.**
23	10	П.	Мч. Мини	10 муч. на Криті	Мини, Ермогена, Євг.
24	11	В.	Преп. Даниїла Стовп.	Нав. Різдва, **(Піст)**	Даниїла Стовп. прп.
25	12	С.	Преп. Спиридона	**Різдво Христове**	Спиридіона прп.
26	13	Ч.	† Мч. Євстратія	**Собор Пр. Богород.**	† Евстратія, Евгенія
27	14	П.	Мч. Тирса	**Пермч. Стефана**	Тирса, Левкія мч.
28	15	С.	Сщмч. Єлевтерія	Мч. у Нікодимії	Елевтерія свщмч.
29	**16**	**Н.**	**Праотців**	**йо Різдві, 29 по Сош.**	**Н. Праотців**
30	17	П.	Прор. Даниїла	Мч. Анисії	Даниїла прор.
31	18	В.	Мч. Севастіяна	Преп. Меланії	Севастіяна і ін. мч.

Загальний Церковний Устав

I.
СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

Вечірня Велика. Блажен муж, на Господи возвах: стихир 10: воскресних 7, Святому 3, Слава: Святому, І нині: Догмат рядового гласа. Вход. По Світе тихий. Рцім всі. Сподоби. Стиховна воскресна, Слава Святому (як є), І нині: Богородичен воскр. стиховни. По „Нині отпущаєши". Тропар воскр. гласа, Слава: Тропар Святому, І нині: Богородичен воскр. по гласу Наславника. Отпуст вел.

Утреня вел. По Бог Господь: Тропар воскр. 2. р. Слава: Тропар Свят. І нині: Богор. воскр. Сідальні воскр. Ангельський Собор. Іпакой гласа. Степенна гласа. Евангеліє воскр.. На каноні Ірмоси гласа і Катавасія рядова. По 3 пісні Кондак, — Ікос, Слава: Сідален Свят. І нині: Богор. По 6 п. Кондак — Ікос воскр. Перед 9 п. „Честнішую Херувим". По 9 п. „Свят Господь Бог наш" і Світилен воскр. Слава свят. (як є) І нині: Богор. світилна воскр. На хвалитех 8 стихир воскр. Сл. стихира еванг. І нині: Преблагословенна: По славословію вел. Тропар воскр.: як глас 1, 3, 5, або 7, тоді „Днесь спасеніє", а як глас 2, 4, 6 чи 8, тоді „Воскрес із гроба".

Літургія: Тропар воскр. Слава Кондак, І нині: Богородичен для 1, 5 і 7 гласа воскресен, а до інших гласів дібраний Богор. (до 2 гл. В молитвах неусипающу (Успення), до 3 гл. Діва днесь (Покрови), до 4 гл. Йоаким і Анна (Різдва), до 6 гл. Заступнице християн (з Параклиса), до 8 гл. Взбранной Воєводі (Благов.) — або загальний: „Заступнице християн". Прокімен воскр. Причастен: Хваліте Господа з небес . . , Апостол і Евангеліє рядове.

II.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ

Вечірня Велика: „Блажен муж". на „Гоподи возвах" стихир 6 або 8: Свят.; Слава: Свят; І нині: Догмат по гласу слави, (в Пятницю веч. Догмат уступаючого гласа) Прок.: дня 3 Чтенія. Стиховна: Свят.; Слава: Свят.; І нині: Богор. воскр. Стиховні після наславника.— Тропар Свят.; Слава: І нині: Богородичен воскр. після Слави. Отпуст великий з поминанєм Служби лише Свят.

Повечеріє: По „Достойно" Кондак Святого.

Утреня: Тропар: Свят, 2 р., Слава І нині: Богородичен воскр. після Слави. Дві рядові Катизми з малими Ект. Сідалні: Свят. з Богород. Полиєлей. Величання: Свят. Ект. мала, Сідален полиєл. з Богород. на Слава І нині. Степенна 4 гласа. (1 антиф.) Прокімен, Евангеліє і стихира по нім: Свят. Канони: Богородичен з Ірмосом на 6; Свят. на 8. (В суботу за Канони Богород. Канон храма на 6.) Катав. Рядова. По 3-ій п.: Сідален: Свят. Слава І нині: Богород. — По 6-ій п.: Кондак — Ікос. Свят. По 9-ій п.: Світилен: Свят.: Слава І нині: Богород. його. Стихири хвалитні; Свят. 4; Слава І нині: Богород. Славословіє вел. Троп. Свят.: Слава І нині: Богород. воскр. після Слави. — Отпуст великий.

Часи: На всіх Тропар і Кондак Святого.

Літургія: Антифони повседневні Тропар; Слава: Кондак Свят.; І нині: Богородичен після Слави. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Свят. Апостол і Евангеліє: (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах, хіба похоронну.

III.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

Вечірня велика: „Блажен муж." На „Господи возвах": Празн. 3; Свят. 5; Слава: Свят.; І нині: Празн. — Вхід. 3 Чтенія. Стиховна з Славою: Свят. І нині: Празн. Тропар: Свят.; Слава і нині: Празн.

Повечеріє мале: Кондак: Свят.; Слава І нині: Празн.

Утреня: Тропар: Празн. 2 р., Слава: Свят.; І нині: Празн. — По рядових Катизмах. Сідалні: Свят; Слава І нині: Празн. — Полиєлей Величання. **Ектенія** мала. Сідален полиєлея Свят.; Слава І нині. Празн. Степенна 4 гл. (1 ант.). Прокімен, Еванг. і стихира: Свят. Канон: Празн. на 6; Свят. на 8. Катав. рядова. По 3-ій п.: Кондак — Ікос: Празн. Сідален: Свят. Слава І нині: Празн. По 6-ій п. Кондак — Ікос: Свят. По 9-ій п.: Світилен Свят.; Слава І нині: Празн. Стихири хвалитні: Празн. 3; Свят. 3; Слава: Свят.; І нині: Празн. Славословіє велике. Тропар: Святого, Слава І нині: Празн. Отпуст великий з поминанням Служби Празн. і Свят.

Часи: На всіх, Тропар Празника і Слава: Святого. Кондак, на переміну: на 1-ім і 6-ім Празника, на 3-ім і 9-ім Святого.

Літурґія: а)коли був Празник Господський: два антифони: Празн.; третий звичайний з прип: Празн. — б) Коли був Празник Богородиці: антифони дня. — Тропар: Празн. і Свят; Слава: Кондак Свят.; І нині: Празн. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Празн. і Свят. Задостойник: Празн. Апостол і Евангеліє (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах.

IV.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

На Великій Вечірни: „Блажен муж." На „Господи Возвах" 10 стихир: 4 воскресні припадаючого гласа і 6 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен Суботи вечера і 3 чтенія Святого. Стиховна воскресна. Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу Слави. При кінці Тропар воскресний, Слава: Святого, І нині: Богородичен воскресний по гласу Тропара Святого. Отпуст великий.

На Повечерію: Кондак Святого по Трисвятім.

На Великій Утрени: На „Бог Господь": Тропар воскр. гласа, 2 р., Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу слави. Сідален воскр., Полиєлей і величанія Святого, Ангельський Собор, а по малій Ектенії Іпакой гласа, відтак 1-ий і 2-ий Сідален Святого без Богородичних, Слава: 3-ий Сідален Святого, І нині: Богородичен його. Степенна гласа і все проче до канона воскресне. На каноні, по 3-ій пісни кондак, Ікос і Сідален Святого, по 6-ій кондак і Ікос воскресний, по 9-ій Світилен воскр., Слава: Святого, І нині. Богородичен Світилна воскресного. На хвалитех 8 Стихир: 4 воскресні і 4 Святого (4-а стихира наславна), Слава: Стихира евангельська, І нині: „Преблагословенна". Проче до кінця воскресне. Отпуст великий з поминанням Святого.

На часах: — На всіх Тропар воскр. і Слава: Святого. Кондаки: на 1-ім і 6-ім воскресний, на 3-ім і 9-ім Святого.

На Літурґії: Тропар воскр., Святого і кондак воскр., Слава: кондак Святого, І нині: Богородичен, по гласу Слави або Заступнице Християн. Прокімен, Аллилуя, Апостол, Еванг. і Причастен, неділі і Святого.

V.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

На Великій Вечірни: „Блажен муж". На „Господи возвах" 10 стихир: 3 воскр., 3 Празника і 4 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен дня., 3 чтенія Святого, Стиховна воскр., Слава: Святого, І нині: Празника. При кінці Тропар воскр., Слава: Святого, І нині: Празника.

На повечерію: Кондак Святого, Слава, І нині: Празника.

На Великій Утрени: Троп. воскр., 2 р., Слава: Святого, І нині: Празника. Сідален і проче як в неділю без попразденства, лиш по 3-ім сідални Святого, І нині: Празника. По 3-ій пісни Канона Кондак і Ікос Празника і Святого і Сідален Святого, Слава І нині: Празника; по 6 Кондак і Ікос воскр., по 9-ій Світил. воскресний, Слава: Святого, І нині: Празника. На 9-ій пісни (крім неділь внутр Празника Пасхи) береться „Честнійшую". На хвалитех 8 стихир: воскресні 4 і Святого 4, Слава: Стихира Евангельська, І нині: „Преблагословенна".

На Часах: — На всіх Тропар воскр., і Слава: на 1-ім і 6-ім Празника, а на 3-ім 9-ім Святого. Кондаки: на 1-ім і на 9-ім воскр., на 3-ім Празн. а на 6-ім Святого.

На Літургії. — Тропар воскресний, Празника і Святого, Кондак воскр. Слава: Кондак Святого, І нині: Кондак Празника. Прокімен Апостол, Евангеліє і Причастен, Неділі і Святого.

VI.
СВЯТИЙ З ВСЕНОЧНИМ НА БУДНІ

Вечірня Вел.: Слава святій. Прийдіте поклонімся, пс. 103. Бл. муж. На Господи возв. 8 стихир Свят., Слава: Свят. І нині: Догмат по гласу Наславника. Вхід. 3 Чтенія. Рцім всі. Литія святого.Стиховна святого. На „Нині отп." Тропар свят. 2 р. Богородице Діво 1 р.

На Утрені Великій: По Бог Господь Тропар Свят. 2 рази Слава: І нині: Богор.. воскр. після гл. Троп. Сідальні 2 Свят.; Полиелей, Величаніє, Сідален, полиелей, Степенна празника. Єванг. і стихира Свят. На каноні Ірмоси Св. Катавасія рядова. По 3 п. Сідален. Свят. Сл. І нині: Богор. По 6 п. Кондак—Ікос Свят. На 9 п. „Честнійшую" (крім 20 і 30 І.) По 9 п. Світилен Свят. 2 рази Сл. І нині. Богор. На хвалитех стихири Свят. І нині: Богор. По Славсословію вел. Тропар Свят. Сл. І нині: Богор. воскр. —

На Літургії: Тропар Святого, Сл. Кондак Свят. І нині: Богородичен. Прокімен. Причастен. Ап. Єв. Свят.

VII.
НЕДІЛЯ З БДІННИМ АБО ПРАЗНИКОМ БОГОРОДИЧНИМ

На Вечірні Великій: Слава Святій. „Прийдіте поклонімся"і псалом 103.Проче береться як повище, лише як Празн. Богор., то на Госп. возв.: Слава: І нині: Празн. По Іcполним: Литія, як Богородиці, то вся Празника, а як Святого, то перша стихира Храма, дальші святого, Сл. Свят. І нині: Богор. зо стихир воскресних по гл. Наславника. На стиховні стихири воскрвесні. Сл. І нині: Празн. Богородичного, а як Бдінний то Слава: Свят., І нині: Богор. воскр. з стиховни по гл. Наславника. По „Нині отпущаєши": Тропар Празн. 3 р. а як Бдінний: Богородице Діво 2 р. Тропар Свят. 1 р. По благословенню хлібів: Буди імя Госп. і пс. 33. Отпуст воскр. з поминанням Празника Богор. або святого дня.

Утреня: По Бог Господь: Тропар воскр. 2 р. Сл. І нині: Празн., а як Бдінний: Сл. Свят. І нині: Богор. воскр. по гл. Наславн. (як Празн. Богор. Прокімен, Ев. Празн. і по 50 псалмі стихира Празника. Святому беремо лише тоді Прокімен, Еванг. і стихиру, як його Храм.) Канон з Ірмосами воскр., катавасія рядова. По 3 п Кондак—Ікос воскр. і Сідален Празн. По 6 п. Кондак—Ікос празн. (Як Бдінний, то на каноні як під 1.) На 9 п. „Честнійшую", Світилен воскр. Сл. І нині: Празн. На хвалитех як під IV., лише Слава Празн. (Святому Слава: лише тоді, як його храм,) а стихира ев. по Утрені. Тропар один з двох воскресних.

Літургія: Тропар Воскр., Празн. або Свят.; Кондак воскр., Сл. І нині: Кондак Празн., як Свят., то Сл. Кондак Свят. І нині: Богор. дібраний як під 1. Проче все неділі і Празн. чи Святого. Задостойник Празн.

VIII.
ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН НА БУДНІ

Усе, як під VI. лише по стихирах все Сл. І нині: Празн. на **Утрені:** Троп. Празн. 2 р. Сл. І нині: той сам. На 9 п. Припів Празн. При кінці Тропар Празн.

Літургія: Тропар Празн. Сл. І нині: Кондак Празн. Проче і Задостойник Празн.

IX.
ПРЕД — І ПОПРАЗД (ГОСПОД. АБО БОГОР.) В НЕДІЛЮ

Усе, як під 1, лише на Вечірні на Госп. возв. воскр. 4, Празн. 3, Свят. 3, Слава: Празн. І нині: Догмат гласа. Стиховна воскр. Слава Святому (як є), І нині: Празн. По „Нині отпущаєши": Тропар воскр. Слава Святому, І нині: Празника.

Утреня: На тропарах і Світильнах І нині: Празн. На Каноні по 3 п. Кондак—Ікос Празн., Сл. Сідален Свят. І нині: Празн. на хвалитех стихир воскр. 4, Празн. 4 з 2 їх припівами, Слава: стихира еванг. По славословію вел. Тропар воскр. один з двох. —

Літургія: В попразд. Господс. 3 антифони Празн., так само Прийдіте поклонімся. Тропар воскр. і Празн. Слава Кондак воскр. І нині: Празн. Трисвятоє Прокімен, Ап. Аллилуя, Еванг. і Причастен лише недільні. Задостойник Празника.

X.
ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА В НЕДІЛЮ

Служба святого рядового переноситься на інший день. Усе як під 1 тільки на

Вечірні: На Госп. возв. воскр. 4. Празн. 6, Сл. Празн. 1 нині: Доґмат гласа. На стиховні і на Тропарях: Слава: І нині: Празн. Так само на **Утрені:** На каноні по 3. п. Конд.—Ікос і Сідален Празн. На 9 п. "Чеснійшую" світилен воскр. Сл. І нині: Праз. На хвалитех воскр. 4 Празн. 4 з 2 їх припівами. Сл. стихира єванг. **По** Славословію вел. Троп. воскр. —

Літурґія. Тропар як в Попразд. Прокімен, Аллилуя і Причастен **неділі.** Празн. Апост. і Євангеліє, як Празн. Гос. подс., то лише Неділі як Богородичен то Неділі й Празн.

Церковний Устав на 1957 Рік

(СТАРИЙ СТИЛЬ)

СІЧЕНЬ

4. Пятниця: Відправляємо Царські Часи.

5. Предпр. Різд. і Субота пер. Різд., Літ.: Троп. Предпр., Сл. Ін. Конд. Предпр. Прок. і прич. дня. Ап. з. 205, Єв. Лук. з. 72.

6. Нед. св. Отців, 27 п. Сош. і Навеч. Різд. Піст. Гл. 3, Єв. утр. 6. **Веч. Вел.** Блаж. муж, Гди возв. Стхр. 10: Отців 6 і Предпр. 4, Сл. Отців, Ін. Предпр., Чтенія 3, Троп. воскр., Сл. Отців, Ін. Предпр. **Вел. Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Отців, Ін. Предпр. На Хвалитех Стхр. 6: Отців 3 і Предпр. 3, Сл. Отців, Ін. Пребл. **Літ. Ів. Золот.** Троп. воскр., Отців і Предпр., Сл. Конд. Отців, Ін. Конд. Предпр. Ап. з. 328, Єв. Мат. з. **1. Слід. седмиця 29.**

7. Різдво Христове. Веч. Вел. звичайно правиться в Навечеріє. Все празника. **Досвіта Повечеріє Велике з Всеночним. Літ. Вас. В.** Все празн. Єлици. Ап. з. 209, Єв. Мат. з. 3. **Загальниця до Навеч. Богоявлення.**

8. Собор Пр. Богор., св. Йосифа і попр.. Різдва. Веч. Гди. возв., Стхр. празн. 3. і Обруч. 5. Чтенія 3. Троп. Обруч., Сл. Ін. празн. 2р. Сл. Обруч., Ін. празн. **Літ.** Празн. **Утр.** Троп. празн. 2 р. Сл. Обруч., Ін. празн. **Літ. Ів. зол.** Антиф. 2 перші празн., 3-ий звич. з прип. празн., Троп. празн. і Оруч., Сл. Конд. Оруч., Ін. Конд. Соб., Святий Боже, Ап. з. 306, Єв. Мат. 4.

9. Первмч. Стефана і Попразд. Різдва. Троп. празн. і Стеф., Сл. Конд. Стеф., Ін. празн., Ап. з. 17, Єв. Мат. з. 87.

12. Суб. п. Різдві і Суб. пер. Просві. Літ. Ап. з. 288 і 284, Єв. Мат. з. 46 і 5.

13. Нед. по Різдві св. Богородиці, 29 п. Сош. і віддання Різдва. Гл. 4, **Єв.** утр. **7. Веч. Вел.** Блаж. муж, Гди возв. стхр. 10; воскр. 3, празн. 4, і Святих 3, Сл. Святих, Ін. празн. Троп. воскр. Сл. Святих, Ін. празн. **Утр.** Троп. воскр. Сл. Святих, Ін. празн. **Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Святим, Ін. празн. **Літ.** Троп. воскр., празн. і Святих, Сл. Конд. Святих, Ін. празн., Ап. з. 200 і 257, Єв. Мат. з. 4, і Лук. з. 85. **Слід. седмиця 30.**

14. Новий Рік, Обр. ГНІХ. і Вас. Вел. Веч. Вел. Стхр. 8: Обріз. 4 і Вас. 4, Сл. Вас., Ін. Обріз. Чтенії 3, Троп. Вас. 2 р. і Обр. 1 р. **Утр.** Троп. Обріз. 2 р., Сл. Вас., Ін. Обріз. **Літ. Вас. Вел.** Троп. Обр. і Свят. Сл. Конд. Свят., Ін. Обр., Ап. з. 254 і 318, Єв. Лук. з. 6. Мат. з. 11.

18. Навечер. Богоявлення, Піст. Цар. Часи.**Літ. Вас. Вел.** Ап. з. 143, Єв. Лук. з. 9.

19. Богоявлення Господнє. Повеч. Вел. з Всеночним. **Літ. Ів. Золот.** Все празн. Єлици. Ап. з. 302, Єв. Мат. з. 6. Водосв.

20. Нед. по Просв., 30. по Сош., Собор. Ів. Хресст. і попр. Богоявл. Гл. 5, Єв. утр. 8. **Веч. Вел.** Блаж. муж. Гди возв., стхр. 3, празн. 4 і Хрест. 3, Сл. Хрест., Ін. догм. гл. 5. Троп. воскр., Сл. Хрест. Ін. Празн. **Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Хрест., Ін. Празн. **Літ.** Троп. воскр., Празн., Сл. Конд. воскр. Ін. празн. Все проче нед. Ап. з. 224, і 258, Єв. Мат. з. 8., і Лук. з. 91. **Слідує седмиця 31.**

27. Нед. 31 по Сош. Гл. 6. **Єв.** утр. 9. **Літ.** Ап. з. 280, Єв. Лук. з. 93. **Слідує седмиця 32.**

ЛЮТИЙ

3. Нед. 32 по Сош. Гл. 7, Єв. утр. 10.

Літ. Ап. з. 285, Єв. Лук. з. 94. **Слідує седмиця 33.**

10. Нед. Митаря і Фарисея, Іл. 8. Єв. утр. 11. (Початок Тріоди Постної) **Вел. Веч.** Стхр. 10: воскр. 7 і Мит., 3, Сл. Мит. Ін. Дог. гл. 8. Стиховна воскр., Сл. Мит., Ін. Богор. Троп. воскр., Сл. Ін. Богор. **Утр.** Троп. воскр. 2 р., Сл. Ін. Богор. До Канона служба воскресна як звичайно, тільки по Пс. 50. Сл. Покаянія отверзи. Ін.: На Спасенія Стези, і по припіві Стихира Множества. Канон воскр. Катавасія. На Хвалителех 4 стихири гл. і 4 Мит., Сл. Мит., Ін. Пребл. Літ.: Троп. воскр., Сл. Конд. Мит., Ін. Богор. Прок. і Прич. воскр. Ап. з. 296, Єв. Лук. з. 89. **Загальниця до нед. Блудного Сина.**

12. Трьох Святителів. Все празника. **Утреня. Літ.** Ап. з. 335, Єв. Мат. з. 11.

15. Стрітення ГНІХ. Всеночне. Все празн. На благосл. хлібів. Троп. Празн. 3 р. **Утр.** На Бог Гдь. Троп. Празн. 2 р., Сл. Ін. Троп. Празн. Все проче по порядку Празника. **Літ.** Припів до 3-го Антифона Молитвами Богородине, Спасе, спаси нас". Замість, "Прийдіте поклонімся", беремо в сам день Празника входноє. Ап. з. 316, Єв. Лук. з. 7.

17. Нед. Блудного Сина й Попраз. Стрітення. Гл. 1, Єв. утр. 1. **Веч. В.** Стхр. 10: воскр. 4, Тріоди 3 і празн. 3, Сл. Тріод, Ін. догм. гл. Троп. воскр. Сл. Ін. празн. **Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Ін. празн. По 50. пс. стхри покаянні. Сл. Покаянія отверзи ми . . . **Літ.** воскр. і празн. Сл. Конд. Тріод. Ін. празн. Проче гласа. Ап. з. 135, Єв. Лук. з. 79.

22. Віддання Стрітення. Все празника. Ап. з. 75, Єв. Мар. з. 68.

23. Задушна Субота. Вечір. Єктенія за Упокой. На Гди воз.; Стхр. 6: гл. 3 і Суб. Мясоп. 3, Сл. Суб., Ін. Дог. При кінці Троп., Сл. Ін. Богор. За Упокой. **Утр.** Замість Бог Гдь співаємо Аллилуя. Троп. За Упокой 2 р. Сл. Ін. Богор. Проче все до канона як в Парастасі. На Хвалитех стхр. 4. Сл. Ін. Тріод. Славос. мале і Стих. Гл., Сл. Ін. Суб., Троп. Сл. Ін. Богор. Отпуст за Упокой. **Літ.** Все за усопших. Ап. і Єв. дня і за усоп.

24. Нед. Мясопусна. Гл. 2, Єв. Утр. 2. **Веч. Вел.** Стих. 10: воскр. 6. Тріоди 4. Сл. Тріод., Ін. догм., Стиховні воскр. Сл. Тріоди, Ін. Богор., Троп. воскр., Сл. Ін. Богор. **Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Ін. Богор., Стихири покаянні. Канон воскр. По 3 п. Сідал. Тріоди., По 6 п. Конд. Ікос Тріоди. По 9 п. Світил. воскр., Сл. Тріоди. Ін. Богор. Хвалите, стихири воскр. 4 і Тріод 4. Сл. Тріод., Ін. Преблаг. **Літ.** Троп. воскр., Сл. Конд. Тріод. Ін. Богор. Ап. з. 140, Єв. Мат. з. 106.

БЕРЕЗЕНЬ

3. Нед. Сиропусна. Гл. 3, Єв. утр. 3. На Веч. і **Утр.** Устав той сам що в Нед. Мясопусну. **Літ.** Троп. воскр., Сл. Ін. Конд. Тріоди. Ап. з. 112, Єв. Мат. з. 17.

4. Понеділок: Початок Великого Посту. Дня 6. і 8. березня і всі середи та пятниці В. Посту й перші три дні "Страсного тижня відправляємо **Літургію Преждеосвященних Дарів** (На ній Вечірня наступного дня).

9. † 1 і 2 Найд. Голови Ів. Хрестителя. Гляди Загал. Устав V Полиєлей на будні. **Літ.** Ап. з. 176, Єв. з. 40.

10. Нед. 1. Посту. Память почитання Образів. Гл. 4. Єв. утр. 4. **Веч. Вел.** Блаж. муж. Гди. возв. стхр. воскр. 6. і Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. догм. Стхні. воскр. Сл. Тріод. Ін. Богор. Троп. воскр. Сл. Пречистому образу, Ін. Богор. **Утр.** Бог Гдь, Троп. воскр. 2 р., Сл. Обр., Ін. Богор. Сідальні і проч. воскр. По Пс. 50. стхри покаянні. По 3. п. Сідальні Тріод. По 6 п. Конд. і Ікос Тріод. По 9. п. Світил. воскр., Сл. Тріод. Хвалите Стхр. воскр., 5 і Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. Преблагосл. По Отпусті Сл. Ін. стихира єванг. **Літ. Вас. Вел.** Троп. воскр. Тріод. Сл. Конд. Тріод. Ін. Богор. Ап. з. 329, Єв. Ів. з. 5. За Достойно: О Тебі радуеться.

17. Нед. 2. Посту. Гл. 5, Єв. утр. 5. **Літ. Вас. В.** Троп. воскр., Сл. Конд. Тріод., Ін. Богор. Ап. з. 304, Єв. Мар. з. 7.

24. Нед. 3. Посту. Хрестопоклінна. Гл. 6, Єв. утр. 6. **Веч. Вел.** Блаж. муж. Гди возв. 10 стих. воскр. 6, Тріод. 4. Сл. Тріод., Ін. Богор. Стиховні гл., Сл. Ін. Тріод., Троп. воскр., Сл. "Спаси Гди," Ін. Богор. По отпусті винесення Чесного Хреста. **Літ. Вас. Вел.** Троп. воскр. і Кресту, Сл. Ін. Конд. Кресту, Місто "Святий Боже" беремо "Кресту Твоєму." Прок. і Прич. Кресту. Ап. з. 311, Єв. Мар. з. 37.

31. Нед. 4. Посту. Гл. 8, Єв. утр. 7. **Літ. Вас. Вел.** Ап. з. 314, Єв. Мар. з. 40.

КВІТЕНЬ

3. Середа. Вечором Поклони. (Утреня з Вел. Каноном).

7. Нед. 5. Посту й Благов. Пр. Д. Марії. Гл. 8, Єв. утр. 8. **Вел. Веч.** Гди возв. стхр. Октоїха 6, і празн. 4., Сл. празн. Ін. Богор., Чтеній 5. **Утр.** Бог Гдь Троп. воскр. 2 р., Сл. Ін. празн. **Літ. Вас. Вел.** Троп. воскр. і празн., Сл. Ін. конд. празн. Все проче нед. і празн. Ап. з. 321 і 306, Єв. Мар. з. 47 і Лук. з. 3.

8. Віддання Благов. В нед. вечором: **Веч.** Гди возв. стхр. 10: Тріод. 3, празн. 4, і Арханг. 3. Сл. Ін. празн. Все проче після уставу посного.

14. Нед. Квітна. Всеночне. Воскресну Службу опускаємо. **Літ. Ів. Золот.** Ап. з. 246, Єв. Ів. з. 41.

18. Великий Четвер. Літ. Вас. Вел. з Веч. 10. стхр. Чтенія 3, Ап. з. 149, Єв. Мат. з. 107. Память установлення Пресв. Евхаристії і Страстей Христових. Вечором **Утреня Страсна, Страсти.** 12 Євангелій з дзвоненням, почім дзвони замовкають до Великодня.

19. Велика Пятниця. Память смерти Г.Н.І.Хр. Царські Часи. Вечірня і винесення плащаниці. Від сьогодні до Неділі Пасхи не вноситься мерців до церкви. Вечором Єрусалимська Утреня при божім гробі.

20. Велика Субота. Літ. Вас. Вел. з Веч. Ап. з. 91, Єв. Мат. з. 115 і 116. Замість Аллилуя співаємо "Воскресни Боже, суди земли", підчас того священик зміняє фіолетні на світлі ризи.

21. Неділя Пасхи. Воскресення Христове. Вечором або дуже рано правимо в посних ризах **Містополуношницю.** Опісля заносимо плащаницю на вівтар або де є місце, над горним сідалищем, щоби було видно, і там вона остає до Вознесення. Священик перебирається в усі світлі ризи, бере хрест у руки, а люди образ. Воскресення і, співаючи "Воскрес Ісус от гроба," роблять обхід довкола церкви 3 рази і дзвонять. Священик з хрестом стає перед двері церкви, де зачинається **Воскресна Утреня.** На Каноні єктенія по кожній пісні; кадиться на початку Канона до відспівання Ірмоса і на "Ангел вопіяще." **Літ. Ів. Золот.** Євангеліє поділене на 12 частей з перестанками, підчас яких дзвонять в усі дзвони. По молитві Заамвоній посвячення **Артоса. Цей тиждень загальниця.** Царські врата відчинені цілий тиждень. **Похорон правиться в світлих ризах. Через цілий тиждень не можна правити заупокійної Служби Божої.**

22. Світлий Понеділок. Літ. Троп. Христос воскрес 3 р. Сл. Ін. Пасхи. Ап. з. 2. Єв. Ів. з. 2.

23. Світлий Вівторок. Літ. Ап. з. 4, Єв. Лук. з. 113.

28. Нед. Томина. Єванг. воскр. Утр. 1. **Веч. Вел.** Блаж. муж. Гди возв. стхр. 10. Литія, Стиховна Празн., На. благослов. Троп. Празн. 3 р. **Утр.** Бог Гдь Троп. Том. 2 р., Сл. Ін. 1 р. **Літ.** Троп. Том., Сл. Конд. Нед., Ін. Празн. Ап. з. 14. Єв. Ів. з. 65. По отпусті роздання артоса.

ТРАВЕНЬ

5. Нед. Мирон. і Вмч. Георгія. Гл. 2, Єв. утр. 3. **Всеночне.** Блаж. муж. Гди возв.: стхр. 10: нед. Мир. 6 і Вмч. 4, Сл. Мир. Ін. Догм. Чтеній 3; на Литії стхр. і Сл. Вмч. Ін. Мир. На стиховні одна стхр. гл. 2, і Пасхи, Сл. Вмч. Ін. Мир. На благосл. хлібів Троп. Богород. Діво 2 р. і Вмч. 1 р. **Утр.** Бог Гдь троп. воскр. 1 р. і Благообр. Йос. 1 р. Сл. Вмч. Ін. Мир. По 3. п. Конд. Ікос і Сідал. Вмч. Ін. Мир. по 6. Конд. Ікос Мир. по 9. Світил. Пасхи, Сл. Вмч. Ін. Мир. На хвалитех стхр. воскр. 4 і Вмч. 4, Сл. Мир. Ін. Преблагл. **Літ.** Троп. воскр. і Вмч., Сл. Конд. Вмч., Ін. Мир. Ап. з. 16 і 29, Єв. Мар. з. 69 і Ів. з. 52.

12. Нед. Розслабленого. Гл. 3, Єв. утр. 4. **Літ.** А. з. 23, Єв. Ів. з. 14.

15. Середа Преполовення. Празник осьмоденний. **Літ.** Троп., Сл. Ін. Конд. Переп. Ап. з. 34. Єв. Ів. з. 26.

19. Нед. Самарянки, Попр. Переполов. Ап. і Єв. Івана Богослова: Гл. 4, Єв. утр. 7. Устав подібний як в нед. Мирон. 5. травня. Слусбу Переполов. опускаємо. **Літ.** Ап. з. 28 і 68, Єв. Ів. з. 12 і 61.

21. Службу Ап. і Єв. Івана Богослова, що припадає сьогодні, беремо в нед. 19. травня.

22. Віддання Переполов. і Перенесення мощів св. Николая. Гляди загал. Устав X. Віддання Празника на будні. **Літ.** Ап. з. 335. Єв. Лук. з. 24.

26. Нед. Сліпородженого. Гл. 5, Єв. утр. 8. **Вел. Веч.** Блаж. муж. На Гди возв. 10 стхр. На стиховні 1 стих Сліпор. і Стих. Пасхи. Троп. воскр., Сл. Ін. Богор. **Утр.** Сідалні Сліпор. Ангел. Собор і все

проче воскр. **Літ.** Троп. воскр., Сл. Конд. Сліор. Ін. Конд. Пасхи. Ап. з. 38, Єв. Ів. з. 34.

29. Віддання Пасхи. Літ. Троп. воскр. Сл. Конд. Сліп., Ін. Пасхи. Ап. з. 41, Єв. з. 43. Сьогодні здіймається плащаницю.

30. Вознесення Господнє: Всеночне. Все Празника. **Літ.** Ап. з. 1, Єв. Лук. з. 114.

ЧЕРВЕНЬ

2. Нед. Святих Отців і Попразд. Вознесення. Гл. 6, Єв. утр. 10. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Гди. воз. вос. 3, Возн. і Отців 4, Сл. Отц., Ін. Дог. 3 Чтен. Стих. вос. Сл. Отців; Ін. Вознес. Троп. воскр.; Сл. Отців. Ін. Возн. **Утр.** Троп. 2 р. Сл. Отців. Ін. Возн. Сідал. воскр. Ангел Собор. Іпак. гл. Степенна; воскр. гл. Прок. Єв. 10-е. По 3. п. Конд. Ікос Возн. Сідал. Отців. Ін. Возн. По 6 п. Конд. Ікос: Отців. По Свят Гдь Бог наш. Світил. воскр. 10. Сл. Отців. Ін. Возн. Стих. хвалитні: воскр. 4. Отців 4, Сл. Отців, Ін. Преблаг. По Слав. вел. Воскрес із гроба. По отпусті Сл. Ін. Стихира Єв. 10. **Літ.** Антиф. 2 Празн., 3 звич. з прип. Возн. Троп. воскр., Возн., Отців, Сл. Конд. Отців, Ін. Конд. Вон., Прок. Алл. і Прич. Нед. Отців. Задостойник: Возн. Ап. з. 44, Єв. Ів. з. 56.

8. Задушна Субота. Заупокійні богослуження. **Літ.** Ап. і Єв. дня і за усоп.

9. Сошествіє Св. Духа: Всеночне. Все Празника. На початку всіх богослужень: Царю Небесний з колінопреклоненням. **Утр.** Єв. Ів. з. 65. Літ. Антиф. осібні. Ап. з. 3. Єв. Ів. з. 27. Вечірня з колінопреклонними молитвами, **чагал. через цілий тиждень.**

10. Пресвятої Троїці: Літ. Ап. з. 229 і 197, Єв. Мат. з. 75 і 116.

16. Нед. Всіх Святих: Гл. 8, Єв. утр. 1. **Літ.** Ап. з. 330, Єв. Мат. з. 38.

17. Початок Петрівки, що триває до 11 липня. Від нині беремо знов Службу Октоїха.

20. Поклін Пресв. Тайнам Тіла і Крови Христової. Службу цю беремо в наступну неділю. Попразденство зачинаємо від сьогодні.

23. Нед. 2. по Сош. і Поклін Пресв. Тайнам Тіла і Крови Христової. Недільну службу опускаємо, а беремо тільки службу Поклону. **Літ.** Ап. з. 149, Єв. Ів. з. 23.

28. Празник Христа Чоловіколюбця. Службу цю беремо в нед. 30 червня.

29. Сострадання Пресв. Богородиці. Все празника. **Літ.** Ап. от книг Юдит чтеніє: гл. 13, Єв. Ів. з. 61.

30. Нед. 3. по Сош. і Празник Христа Чоловіколюбця. Гл. 2, Єв. утр. 3. Всеночне. Недільну службу опускаємо, а беремо все Празника. **Літ.** Ап. з. 306, Єв. Ів. з. 9. і 10.

ЛИПЕНЬ

7. Нед. 4. по Сош. і Різдво св. Івана Хрестителя: Гл. 3, Єв. утр. 4. Загальний Устав III. Бдінний в Неділю. **Літ.** Ап. з. 93 і 112, Єв. Мат. з. 25 і Лук. з. 1.

12. Верховних Апостолів Петра і Павла. Всеночне. Утр. Єв. Ів. з. 67, **Літ.** Ап. з. 193 і Єв. Мат. з. 67.

14. Нед. 5. по Сош. Гл. 4. Єв. утр. 5, **Літ.** А. з. 103 і Єв. Мат. з. 28.

21. Нед. 6. по Сош. Гл. 5, Єв. утр. 6. **Літ.** Ап. з. 110, Єв. Мат. з. 29.

27. Службу † Володимира Вел. кн. Укр. з 28 переносимо на сьогодні. Гляди Загал. Устав V. Полиєлейний на Будні. **Літ.** Ап. з. 200, Єв. Ів. з. 35.

28. Нед. 7. по Сош. і Отців перших 6 Соборів. Гл. 6, Єв. утр. 7. Гляди Загал. Устав II. Полиєлейний в неділю. **Веч. Вел. Літ.** Троп. воскр. і Отців, Конд. воскр., Сл. Конд. Отців, Ін. Богор. Все проче нед. і Отців. Ап. з. 116 і 334. Єв. Мат. з. 33 і Ів. з. 56.

СЕРПЕНЬ

2. Пророка Ілії. Службу його беремо в неділю 4. серпня.

4. Нед. 8 по Сош. і Прор. Ілії. Гл. 7. Єв. утр. 8. Всеночне. Блаж. муж. Гди возв. стих. 10: воскр. 4 і Прор. 6, Сл. Прор. Ін. Догм. Чтеній 3. Литія. Стихов. воскр., Сл. Прор., Ін. Богор. На благосл. хлібів Богор. Діво 2 р. і Тр. Прор. 1 р. **Утр.** На Бог Гдь Троп. воскр. 2 р. Сл. Прор., Ін. Богор. Сідал. воскр. Полиелей і величанія Прор. без Сл. Ін. Ангель. Собор, Єкт. мала і Іпак. гл. Оба Сідал. Прор., Сл. Сідал. полиєлейний Прор., Ін. Богор. Степенна Прок. і Єд. воскр. 6. Канон воскр. і Прор. Ката. Отверзу. По 3 п. Конд. Ікос і Сідален Прор.; по 6. Конд. Ікос воскр.; по 9. Свят. Гдь Бог 3 р. і Світил. воскр. Сл. Прор. Ін. Богор. воскр. Світил. На Хвалитех Стхр. воскр.

4 і Прор. 4, Сл. стихира Єв. Ін. Пребл. **Літ.** Троп. воскр., і Прор., Конд. воскр.

11. Нед. 9. по Сош. Гл. 8. Єв. утр. 9. **Літ.** Ап. з. 128. Єв. Мат. 3-59.

18. Нед. 10 по Сош. Гл. 1, Єв. утр. 10. **Літ.** Ап. з. 131, Єв. Мат. з. 72.

19. Преображення Господнє. Всеночне. **Утр.** Єв. Лук. з. 45. **Літ.** Антиф. окремі. А. з. 65, Єв. Мат. з. 70. По Літурґії благословення овочів.

22. † Ап. Матія і Попразденство. Гл. Загал. Устав VIII. Полиєлейний на будні в Попразденстві.

25. Нед. 11. по Сош. і Попразд. Преображення. Гл. 2, Єв. утр. 11. Гляди Загал. Устав VII. Попразд. в Неділю. **Літ.** 2 перші антифони Преобр., 3. звич. з припівом Преобр. Троп. воскр. і Преобр., Сл. Конд. воскр., Ін. Конд. Преобр. Ап. з. 141, Єв. Мат. з. 77.

26. Віддання Преображення. Гляди Загал. Устав X. Віддання Празника на будні.

28. Успення Пресв. Богородиці. Всеночне. **Утр.** Єв. Лук. з. 4. **Літ.** Ап. з. 54. По Літургії свячення зілля.

ВЕРЕСЕНЬ

1. Нед. 12. по Сош. і Попразд. Успення. Гляди Загал. Устав VII. Попразд. в Нед. Гл. 3, Єв. утр. 1. **Літ.** Ап. з. 158, Єв. Мат. з. 79.

5. Віддання Успення. Все празинка. **Літ.** Ап. з. 240, Єв. Лук. з. 54.

8. Нед. 13. по Сош. Гл. 4, Єв. утр. 2. **Літ.** Ап. з. 166, Єв. Мат. з. 87.

11. Усікновення Чс. Голови Ів. Хрест. Празник цей переносимо на нед. 15. вересня, але **піст заховуємо сьогодні.**

13. † Положення Пояса Пресв. Богор. Устав Полиєлея на будні. **Літ.** Ап. з. 320 Єв. Лук. з. 54.

14. † Преп. Сим. Початок Церковного Року. Літ. Ап. з. 282 і 258, Єв. Лук. з. 13 і Мат. з. 43.

15. Нед. 14. по Сош. і Усікновення Ч. Гол. Ів. Хрест. Гл. 5, Єв. утр. 3. Всеночне. Гляди Загал. Устав III. Бдінний в неділю. **Літ.** Ап. з. 170 і 33, Єв. Мат. з. 89 і Мар. з. 24.

21. Різдво Пресв. Богор. Всеночне. Все Празника. **Літ.** Ап. з. 240, Єв. Лук. з. 54.

21. Службу Суботи перед Воздвиженням переносимо на 20 вересня. **Літ.** Тр. і Конд. Предпр. Прок. Алл. і Прич. Суб. Ап. з. 126, Єв. Мат. з. 39.

22. Нед. 15. по Сош., перед Воздвиженням і Попразд. Різдва. Гл. 6, Єв. утр. 4. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Стих воскр. 4. Різдв. 3 і Свят. 3, Сл. Різдва, Ін. Дос. воскр. Стхвні воскр. При кінці Троп. воскр., Сл. Свят. Ін. Різдва. **Утр.** Троп. воскр. 2. Сл. Ін. Різдва. Катизми з малими Єктеніями. Сідалні воскр. з Богор. Непорочні Ангел. Собор. Єкт. мала. Іпак. гл. Прок. Єв. 5. Канони: воскр. і Різдва. По 3 п. Конд. Ікос: Празн., Конд. Свят., Сл. Сідален. Свят., Ін. Празн. По 6. Конд. Ікос воскр. На 9. п. Честнійшую. По 9. Свят Гдь Бог наш 3 р. Світилен воскр. 4. Сл. Свят. Ін. Празн. Стхр хвалитні: воскр. 4; Празн. 4; Сл. Стихира Євангел. Ін. Преблагосл. По Славословію великім: Воскрес із гроба. **Літ.** Троп. воскр. і Празн., Сл. Конд. воскр. Ін. Празн. Прок. і Алл. нед. пер. Воздв. Задост. Празн. Ап. з. 215 і 176, Єв. Ів. з. 9 і Мат. з. 92.

25. Віддання Різдва. Все празника. **Літ.** Ап. з. 240, Єв. Лук. з. 54.

27. Воздвиження Ч. Хреста. Всеночне. Перед Веч. з Всеночним виносимо Чесний Хрест на престіл, а на Утр. переносимо його на тетрапод. **Літ.** Ап. з. 125, Єв. Ів. з. 60. **Сьогодні заховуємо піст.**

28. Субота по Воздвиж. Літ. Троп. і Конд. Празн. Ап. з. 125, Єв. Ів. з. 30.

29. Нед. 16. по Сош., Нед. по Воздв. і Попраз. Воздвиження. Гл. 7, Єв. утр. 5. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Стхр. воскр. 4. Воздв. 3 і Свят. 3. Сл. Свят. Ін. Дог. Стиховна воскр., Сл. Свят. Ін. Воздв. йри кінці Троп. воскр., Сл. Свят. Ін. Воздв. **Утр.** Троп. воскр. 2. Сл. Свят. Ін. Воздв. Дві рядові Катизми з Єктеніями: Сідалні воскр. з Богор. Непорочні. Ангел. Собор. Єкт. мала. Іпакой гл. Прок. Канони: воскр. і Воздв. Катав. Крест. начертав. По 3. п. Конд. Ікос: Празн. Конд. Свят., Сл. Сідален. Свят. Ін. Празн. По 6. Конд. Ікос: воскр. На 9. п. Честнійшую. По 9. п. Свят. Гдь Бог наш 3 р. Світилен воскр. Сл. Свят. Ін. Празн. Стхр. Хвалитні: воскр. 4; Празн. 4; Сл. Стхр. Єванг. Ін. Преблагосл. **Літ.** Два перші антиф. Празн., 3. звич. з прип. Празн. Троп. воскр. і Празн. Сл. Конд. воскр. Ін. Празн. Прок. і Алл. гл. і Праз. Ап. з. 203, Єв. Мар. з. 37. Прич. Хвалите і Воздв.

ЖОВТЕНЬ

6. Нед. 17. по Сош. і Ап. і Єв. Івана Богослова. Гл. 8. Єв. утр. 6. Всеночне. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Гди возв. стих. 10.

воскр. 4 і Богосл. 6, Сл. Богосл. Ін. Дог. Чтеній 3. Литія. Стиховна воскр. Сл. Богосл. Ін. Богор. На Благос. хлібів Богор. Діво 2 р. і троп. Богосл. 1. **Утр.** Бог Гдь. Троп. воскр., 2 р. Сл. Богосл. Ін. Богор. Сідалин воскр. Полиєлей і величанія Богосл. без Сл. Ін. Ангел. Собор. Єкт. мала і Іпакой гл. Оба Сідални Богосл. Сл. Сідален полиєлейний Богосл. Ін. Богор. Степенна гл. Прок. Канон воскр. і Богосл. Катавасія: Отверзу. По 3. п. Конд. Ікос. і Сідален Богосл. по 6 Конд. Ікос воскр., по 9. Свят. Гдь Бог 3 р., і Світилен воскр. Сл. Богосл. Ін. Богор. воскр. Світилна. На Хвалитех стхр. воскр. 4 і Богосл. 4. Сл. стхр. Єв., Ін. Преблаг. **Літ.** Троп. воскр., Богосл. і Конд. воскр., Сл. Конд. Богосл., Ін. Богор. Прок., Прич. і Алл. воскр. і Богосл. Ап. з. 182 і 73, Єв. Мат. з. 62 і Ів. з. 61.

9. Ап. і Єванг. Івана Богослова. Службу цю переносимо на неділю 6 жовтня.

13. Нед. 18 по Сош. і Покрова Пресв. Богородиці. Гл. 1. Єв. утр. 7. Всеночне. **Вел. Веч.** Блаж. муж. Стхр. воскр. 4. і Покрови 6, Сл. Ін. Покрови. Чтеній 3. Литія. Стих. воскр., Сл. Ін. Покрови. На Благосл. хлібів Тропар Покрови 3 р. **Утр.** Троп. воскр. 2 р. Сл. Ін. Покрови. Сідал. воскр. зо своїми Богор. Полиєлей, величанія і Агнел. Собор. По Іпак. оба сідални Покрови. Степенна гл. Прок. Покрови і Єв. Лук. з. 4. Воскресеніє Христово і стхр. Покрови. Канон воскр., Кат. Отверзу. По 3. п. Конд. і Ікос воскр., і сідален Покрови; по 6. Конд. і Ікос Покрови. Честнійшую. Світилен воскр. Сл. Ін. Покрови. На хвалитех стхр. воскр. 4 і Покрови 4, Сл. стхр. Єв. 6, Ін. Преблагос. **Літ.** На "Прійдіте поклонімся" можна брати припів: Спаси нас Сине Божій, молитвами Богоордице, поющія ти, аллилуя. Троп. воскр. і Покрови, Сл. Конд. воскр., Ін. Конд. Покрови. Прок. Алл. і Прич. воскр. і Покрови. Ап. з. 188 і 320, Єв. Лук. з. 17 і 54.

14. Покрова Пресв. Богородиці. Службу цю переносимо на неділю 13. жовтня.

20. Нед. 19 по Сош. Гл. 2. Єв. утр. 8. **Літ.** Ап. з. 194, Єв. Лук. з. 26.

27. Нед. 20 по Сош., Отців 7 Собору і Празник Христа Царя. Воскресну Службу і Службу Отців опускаємо. Всеночне. На утр. Єв. Лук. з. 95. **Літ.** Ап. з. 250 і 251. Єв. Ів. з. 59. **Веч.** Вхід., Прок. Кто Бог велій.

ЛИСТОПАД

3. Нед. по Сош. Гл. 4. Єв. утр. 10. **Літ.** Ап. з. 203, Єв. Лук. з. 35.

8. Вмч. Димитрія. Всеноч. Єв. утр. Мат. з. 36. **Літ.** Ап. з. 292, Єв. Ів. з. 52.

10. Нед. 22 по Сош. Гл. 5, Єв. утр. 11. **Літ.** Ап. з. 215, Єв. Лук. з. 83.

17. Нед. 23 по Сош. Гл. 6, Єв. утр. 1. **Літ.** Ап. з. 220, Єв. Лук. з. 38.

21. Архистратига Михаїла. Всеноч. Єв. утр. Мат. 52. **Літ.** Ап. з. 305, Єв. Лук. з. 51.

24. Нед. 24 по Сош. і Св. Свщмч. Йосафата. Гл. 7, Єв. утр. 2. Гляди Загал. Устав III. Бдінний в неділю. **Літ.** Троп. воскр., Йосаф. і Конд. воскр. Сл. Конд. Йосаф. Ін. Заступнице Християн. Ап. з. 221 і 311, Єв. Лук. з. 39 і Ів. з. 36.

25. Сщм. Йосафата. Празн. цей переносимо на нед. 24.

28. Початок Пилипівки.

ГРУДЕНЬ

1. Нед. 25 по Сош. Гл. 8, Єв. утр. 3. **Літ.** Ап. з. 224, Єв. Лук. з. 53.

4. Введення в Храм Пресв. Богородиці. Всеночне. **Утр.** Єв. Лук. 4. **Літ.** Ап. з. Сл. Конд. Прор. Ін. Богор. Прок. Прич. і Алл. воскр. і Прор. Ап. з. 124 і 57, Єв. Мат. з. 58 і Лук. з. 14.
Літ. Ап. з. 128, Єв. Мат. з. 59.

8. Нед 26 по Сош. Гл. 1, Єв. утр. 4. **Літ.** Ап. з. 229, Єв. Лук. з. 66. **Слід. седмиця 27.**

14. Проісх. Чесного Хреста і Муч. Макавеїв. Сьогодні починаємо **Спасівку. Веч. повседн.** По отпусті винесення Чесного Хреста. **Утр.** По Славословію великім відбувається занесення Чесного Хреста на тетрапод. По відспіванні 3 р. Кресту Твоєму з поклонами, коли люди цілують святий Хрест, хор співає стихири: Прийдіте вірнії. **Літ.** Тр. Креста і Мч. Ін. Бгр. Ап. з. 125 і 330, Єв. Ів. з. 60 і Мат. з. 38. По Літургії Водосвяття на память хрещення України та свячення зілля.

15. Нед. 27 по Сош. Гл. 2, Єв. утр. 5. **Літ.** Ап. з. 233, Єв. Лук. з. 71. Слідує **седмиця 28.**

19. Св. Николая Чудотворця. Всеночне. Єв. утр. Ів. з. 36. **Літ.** Ап. з. 335, Єв. Лук. з. 24.

22. Нед. 29 по Сош. і Непор. Зачаття Пресв. Богородиці. Гл. 3, Єв. утр. 6. Гляди Загал. Устав IV Празн. Богор. в неділю. **Літ.** Ап. з. 250 і 320, Єв. Лук. з. 3. **Слідує седмиця 29.**

29. Нед. Праотців і віддання Непор. Зачаття, Гл. 4, Єв. утр. 7. **Вел. Веч.** Блаж. **муж.** Гди возв. стхр. воскр. 3, Зачаття 3 і Праот 4, Сл. Праот., Ін. Богор. гл. При кінці Троп. воскр., Сл. Праот., Ін. Празн. **Утр.** Троп. воскр. 2 р., Сл. Праот., Ін. Празн. На хвалитех стхр. 8, воскр. 4, Праот., 4, Сл. Праот. Ін. Преблаг. **Літ.** Троп. воскр., Зачат. і Праот., Сл. Конд. Праот., Ін. Зачат. Прок. Алл. Празн. і Праот. Ап. з. 320 і 257, Єв. Лук. з. 3 і 76. **Слідує седмиця 30.**

Леонід Глібів

На Новий Рік

**Іще один старенький рік минув . . .
Молодший дід між давніми дідами —
Розкаже все, що бачив в світі, чув,
Шанований і щастям і сльозами . . .**

**І думкою туди не долетиш,
Куди від нас його сховала доля,
На віки зник, не сподівайтесь більш,
Вже рік новий дала нам божа воля.**

**І люди знов, як водиться давно,
Турбуються, щоб гостя звеселити;
Радіють всі, готують мід, вино,
І цяцьками вбирають гільце діти.**

**Наш милий гість! Дай, Боже, добрий час!
Як ангела тебе ви привітаєм;
Із божих стран ти прилетів до нас,
На тебе ми надію покладаєм.**

**Зроби нам все, як слід і до пуття;
Вітаючи над нашою землею,
Пішли нам час спокійного життя
І осіни нас правдою святою.**

Високо Достойний Луї Сен Лоран, премієр Канади

М. Г. ГИКАВИЙ

КУЛЬТУРА І НАШЕ НАЦІОНАЛЬНЕ САМОЗБЕРЕЖЕННЯ

Що це таке культура?

Слово "культура" походить з латинського слова "cultura", що означає: плекання рослин, культивація. В антропольоґії слово "культура" означає: плекання, вишколення або розвиток інтелектуальної, моральної або духової сторони людини.

Ріжні вчені мають ріжні дефініції культури. Один каже, що культура, це стан цивілізації. Розуміється, що культура й цивілізація не є те саме. Вони йдуть у тому самому напрямку й більше-менше по тій самій лінії, однак хотяй кожний західний і східний нарід є цивілізований, то своїми культурами вони ріжняться. Культура це певний спосіб життя. Вона не є ге, що нарід має, але радше те, чим або яким нарід є.

Інший вчений каже, що культура є добре зорґанізована одиниця, складаючися з двох основних аспектів: традиційних надбань і звичаїв.

Можна також сказати, що культура це рекорд або репродукція всего того, що нарід пережив. Пісня, танок, малюнок, поезія, повість, музика, реліґія — це репродукції вражінь, яких творчі й більше чутливі одиниці, або й цілі народи, надбали в довшому протязі часу.

Культурна людина відріжнюється від некультурної або мало культурної тим, що вона має вищість думки, оцінює і любить красу, робить зусилля поліпшити свій стан і спосіб життя, і має природний гін за чимсь вищим, взнеслим.

Як культура розвивається?

В дуже давних часах людина не була цивілізована і не була культурна. Вона жила так як жили і дальше живуть звірята в лісах. Та вже навіть і в тих ранних часах цивілізації нецивілізована й некультурна людина рекордувала деякі свої вражіння. Рекордувала вона їх на камяних або земляних стінах своєї печері. На них вона рисувала гострим знарядом шкіци тих звірят, з якими вона мала до діла, яких вона мусіла вбивати для свого власного існування. Йдучи лісом, понад озеро чи ріку, бачучи розквіт природи, первісна людина відчувала в своїй душі якусь радість і мимоволі вона гомоніла якусь простеньку собі мельодію. Це був початок пісні.

З винаходом вогню життя в тих давних часах стало вигідніше й більше складне. Потрібно було нових звуків — слів. Прийшли нові знаряди, новий спосіб життя. Це заставило людей розвивати свою мову. Багато пізніше, з примусу потреби, люди винайшли або радше створили образкове письмо, щоб було можливо рекордувати важніші здобутки знання, думки, вражіння, та передавати їх іншим людям.

Танок зродився з того, що людина, маючи природне бажання виявити свої почування радости або смутку, або передати іншим свої вражіння, робила це ріжними тілесними рухами. Приміром, у наших танках репродукується характеристику козаків, запорожців, косарів і т. п.

Музика, це ще інший спосіб вираження почувань і вражінь: на штучно зроблених знарядах або інструментах.

Коротко кажучи, все те, що є в культурі, було створене з вражінь і почувань людей з більшою мірою творчости. Ця творчість триває й дальше, в теперішному часі. Маємо нові поезії, нові музичні композиції, нові повісти, нові наукові праці, нові пісні й т. д. Значить — культура завжди жива. Вона весь час твориться, весь час росте, дещо змінюється і завжди відзеркалює життя людей у всіх його галузях і відтінках.

Чому культури народів ріжняться?

Чому культура народу українського не така як культура народу британського, італійського, німецького чи еспанського? Чому культура одного народу вища від другого?

Найбільшим чинником у цих ріжницях є ґеоґрафічне положення. Культура народу творилася в його обставинах життя, а на ці обставини найбільше впливало власне ґеоґрафічне положення.

Британська культура створилася в обставинах життя британського народу. Цей нарід жив у своїх початках на малому острові і був завойований ріжними давними народами та племенами. Всі ці завойовники лишили там свої сліди — римляни, норманці, скандинавці й т. д. Пізніше, коли Британія стала панею моря, велика частина її культури створилася на тлі тої традиції.

Можна припускати, що колиб нарід український жив був у давних часах на британських островах, то його культура булаб тепер така як культура британського народу, бо він бувби пережив те, що пережили британці. А колиб так британський нарід жив був на землях українців, то його культура булаб така, як культура наша.

Італія славна в світі своїми співаками, своєю піснею й музикою. Славних співаків вона мала тому головно, що італійський лагідний клімат і повітря є дуже сприятливі для співу.

В протилежності до цих сприятливих обставин візьмімо, приміром, ескімосів, які високої культури не розвинули, бо не могли її розвинути. Серед вічних снігів та ледів, де треба за життя боротися з немалими труднощами з дня на день, неможливо розвинути культуру.

В африканських джунґлях життя дуже легке, однак африканські муринські племена також не розвинули високої культури. Це знову протилежні обставини. Життя там залегке, не потрібно робити ніяких зусиль і людина там з давна вже лінива до всего.

Як бачимо з кількох повище наведених примірів, на розвиток культури й на людську творчість взагалі дуже великий вплив має природа і обставини життя.

Нарід німецький має велику культуру музичну тому головно, що цей нарід є дуже творчий, винахідчивий.

Культура московського чи російського народу є низька тому, що він не є творчий, не має природного гону до підвищення себе, до чогось кращого, більше досконалого. Його рівень життя завжди був такий низький, що над ним завжди панували деспоти і панують ще сьогодні.

Культура народу українського є велика й багата тому, що він дуже багато в своїй довгій історії пережив, що на його душевний і духовий розвиток впливала й впливає краса природи, і що він є нарід творчий.

Наша культура це відблеск нашого пережиття. Наша пісня й танки, а також і література, це репродукція нашого минулого. В них є краса нашого рідного краю, в них є наша традиція й історія. Наші святочні звичаї, релігійні обряди й народні церемонії — це наше минуле, наша традиція, наші культурні скарби.

З чого культура складається?

Культура, в моїй опінії, складається з трьох головних складників‘ духовий, матеріяльний і політичний.

Складник духовий включує мистецтво — пісню, літературу, танок, ручні роботи, музику, малярство; релігію й віру; науку; традиції й історію та звичаї; і спосіб родинного та громадського життя.

Матеріяльна сторона культури представляє такі речі як архітектура, спосіб господарювання, економіка, страви і т.п.

Неможливо зовсім виключити складника політичного, бо і він є важним складником культури. Не всі народи мають однакову політичну культуру. Приміром, нарід британський має дуже високо розвинену культуру політичну, а нарід російський ріжниться в тому сенсі до дуже великої міри. Політично російський нарід є зовсім нерозвинений, бо не вміє правити собою по демократичному. Він привик до анархії з одної сторони, а до безпощадної диктатури з другої. Нарід німецький не був демократичний, однак є дуже здисциплінований і анархії не любить та її не практикує.

Характеристика української культури

Культура українського народу є одна з найбільших культур у світі. В багатьох її галузях вона далеко перевищує культури інших народів.

Понад усе вона є культура народна— створена народом, на його полях праці, на степах, на полях боїв, у селах і т. д. Як така, вона є невмируща. Вона буде жити так довго як живе наш нарід.

Не всі народи на світі мають таку культуру. Декотрі народи мають культуру по більшій части створену не самим народом, а радше одиницями — поодинокими поетами, малярами, письменниками, політиками, людьми війського діла. Приміром — культура німецька не є культура створена німецьким народом, а по більшій части одиницями. Подібне явище є й з культурою британською, хотяй, розуміється, в меншій мірі. Оба ці народи мають багато менше народних пісень і танків ніж маємо ми, українці. Вони більше славні музикою і піснями скомпоновані композиторами в студіях, коли більшість наших пісень зродилася серед простого селянства, або створили їх музики на тлі селянського, тобто народного життя. Наша культура живе в душі нашого народу і тому вона є незнищима та видержить всякі найбільше жорстокі переслідування й нищення. Хто не пробував уже її знищити, а вона таки дальше живе та розвивається.

Наша культура є духова, не матеріялістична. Це друга дуже важна прикмета нашої культури. Вона прийшла до нашого народу разом з приходом церкви і з приходом христіянства, з Греції. З церквою й нашою вірою вона тісно звязана, і це забезпечує її від знищення.

Наша культура створилася на нашій великій традиції — на традиції довгої боротьби за національне життя, за державну волю. В наших піснях і музиці живуть гетьмани, козаки, Чорне Море, наше село "наче писанка", наші Карпати, недоля нашого народу, і все те, що наш нарід століттями пережив. Наші танки також на віки зарекордували те наше славне минуле.

В нашій культурі є багато сентиментів; вона є культура чутливости й ніжности, а в тому й краси. Наша пісня, мельодія, є найкращою в світі. Всі нам це признають. У цих піснях і мельодіях є всі почуття людської душі. Того в піснях інших народів зовсім нема. Приміром, у російських піснях і танках є багато брудних натяків, вульґаризмів, а ніжних почувань дуже мало. В піснях німецького народу відчувається якусь мілітарність.

Наша культура є дуже багата в символіці. Наш церковний обряд це майже все символіка. Те саме й з нашими весільними й святковими звичаями й обрядами — там є багато символіки. Все це щось представляє, воно має якесь значіння. Ці звичаї й обряди є повні краси, одушевлення, теплоти. Не те вже з обрядами й звичаями інших народів. У них нема тої теплоти, нема тої багатої символіки, нема тої краси й сентиментів, а радше холодне виконування певних церемоній.

Кілька разів я мав нагоду читати й чути опінію декотрих наших співгорожанів анґльо-саксонців, що в наших церквах є щось гарного, щось одушевляючого, символічного, в порівнанні до їх церков, де того всего нема, а є тільки загальне співання гимнів і проповідь.

Дехто з нас часом думає, що в нас є забагато церемоній — і в церкві, і на весіллю, і на похороні, і в свята. Так воно може виглядати тільки тим людям, які мають почуття меншевартности і думають, що наше завжди є гірше від чужого. Вони дивляться на порожнечу в наших сусідів співгорожанів і хотілиб бачити те саме й в себе.

Чому ми малиб усі наші обрядові й звичаєві церемонії викидати тільки тому, що їх не мають наші співгорожани? Якщо вони їх не мають, то на тому власне тратять вони. Чому ми маємо відчувати, що все те, що є наше, є меншевартне від чужого? Чому це почуття меншевартности переслідує нас ще й тут, у вільній Канаді чи Америці?

Збереження культури

Головною проблємою відносно нашої культури в Канаді є проблєма збереження її, врятування її від занепаду й заникнення. Ми мусимо зберегти бодай її ядро.

Чому наша культура в Канаді є загрожена? Тому, що ми, українці, маємо ще в собі почуття меншевартности. Ми

привикли думати, що все наше є меншевартне від чужого. Так багато з нас дивляться й на нашу культуру, тобто, що вона гірша від культур інших народів.

Чому воно так є? Прямо тому, що наш нарід століттями виховувався серед чужих і ворожих нам впливів. Ми знаходилися між москалями з одного боку, а поляками з другого. Вони нас нищили цілими століттями і впливали на нас з тою ціллю, щоб убити в нас пошану й любов до свого рідного й власного. Ці впливи й ця довга окупація наших земель в Европі лишили на наших душах свої знаки, хотяй не вбили нас культурно й національно.

Лише недавно, бо около пів століття тому, ми почали самі себе пізнавати. До того часу ми не були свідомі навіть свого національного походження. А що вже згадувати про доцінення своєї культури? Всі ми памятаємо ще добре той час у Канаді, а це було також і в Галичині, коли ми не називали себе українцями. В Канаді наша національна свідомість розвинулася завдяки нашим першим учителям, які так рано як у році 1906 і 1907 почали вживати слова "українець, українці, український." Від них, а не від кого іншого, пішло національне освідомлення в Канаді. Коли в 1907 році ґрупка цих перших наших народних працівників зїхалася на свою першу конвенцію з ціллю зорґанізування своєї орґанізації, то вони надали їй назву "Перша конвенція українського учительства в Канаді", а нову орґанізацію названо "Українсько-Учительська Орґанізація в Канаді". Це було лише 50 років тому.

Ми ще не зовсім загально доцінюємо самі себе й свою велику культуру. Ми лише недавно почали самі себе пізнавати. Так, ми вже осягнули першу ціль в довгому процесі національної свідомости — ми вже знаємо хто ми є з походження, але це ще не є повна національна свідомість. Ми мусимо піти багато дальше і стати справді національно свідомими, в повному значінні того слова, включно з усіми фазами тої свідомости.

Кілька років тому, на одному зібранні т. з. Канадійського Пресового Клюбу, де ми вільно дискусували питання культур етнічних ґруп у Канаді, майор Г. Ґ. Л. Стрейндж, тоді урядник при одній великій збіжжевій компанії, сказав таке:

"Канадійці анґльо-саксонського походження привикли думати, що тільки вони можуть учити інших народностей культури. Інші люди стоять мабуть культурно багато вище і нам треба вчитися від них."

А дальше він сказав таке:

"В українців є дуже цінні культурні скарби, але тому, що багато з них тут у Канаді почуваються нижчими і думають, що їхня культура не може рівнатися з культурою анґльо-саксонців, вони її соромляться і занехують її, на втрату для себе й для цілої Канади."

Покійний Др. А. Г. Джилсон думав те саме. Він нераз застановлявся над тим, чому українці в Канаді змінюють свої гарні прізвища, чому вони соромляться їх, чому вони не доцінюють свою традицію й культуру.

Коли він довідався про намір одної парохії в передмістю Винніпеґу розібрати свою першу, побудовану кількадесять років тому церковцю, він писав до її заряду з просьбою лишити цей старий будинок на памятку як музейну річ, щоб нові покоління могли бачити першу будову своїх батьків і перших українських поселенців у Канаді. Та це не помогло. Ця церковця була розібрана. Цим чином ця громада затерла за собою слід свого піонірства в Канаді, знищила щось з своєї традиції. Чому? Тільки тому, що її члени не вміли доцінювати своєї традиції, не розуміли вартости своїх перших піонірських діл.

А скілько про такі справи згадували інші наші великі приятелі, такі як проф. Дж. Симпсон, проф. Кирконел, Лорд Твідсмюр, а також і проф. Мортон та Кардинал, з Манітобського Університету. Всі вони бачуть цінноші нашої культури і традиції давної та недавної в Канаді, і пригадували та ще пригадують нам зберігати їх, та ми, не розуміючи вповні їхньої вартости, нищимо їх, затераємо за собою сліди нашої минувшини, кажучи: це все старе, до чого воно?

Британський нарід є народом великим тому, що він творив у своїй історії великі діла і вміє їх зберігати й шанувати. Ці великі діла є його традицією і він її зберігає на кожному кроці. Поїдьте до Британії, а там побачите всюди старинні замки, церкви, катедри, монастирі, памятники, бібліотеки й т. д. Цих старинних речей британці не нищать, а

зберігають і відновлюють їх. Чому? Бо в них є своя історія, своя традиція, своя культура. Це виховує молоді покоління. Молоді британці в цих традиціях, серед тих музейних і традиційних памяток, виростають. Все це має вплив на них; вони почуваються гордими з своєї традиції і це робить їх добрими британцями.

Чи й ми, українці, не маємо великої традиції? Рішучо, що маємо. Наша традиція не є меншевартною від традиції британського народу, а в дечому й перевишує її. Але що з того? Не всі ми про неї знаємо; не всі ми знаємо свою історію й культуру. А наші діти в Канаді таки зовсім замало про це знають. Чи дивно, отже, що вони часом соромляться свого прізвища або походження? Колиб вони про все це знали, то вони з гордістю казалиб іншим, що вони є українці, сини й дочки великого народу, з великою історією, традицією й культурою.

Збереження культури

Збираючи матеріял до цеї розвідки, я говорив на цю тему з декотрими людьми ріжних професій інших національних походжень, бажаючи цим способом довідатися чи й вони мають ті самі проблеми з задержанням себе національно в Канаді, що й ми, українці. Від кожного з них я довідався, що ці самі проблеми є і в них. Їхня молодь також віддалюється від свого рідного, забуває свою рідну мову і т. д.

Говорячи про це з одним учителем жидівського походження, я запитав його: що, в його опінії, найбільше здержує жидів від загублення себе національно в Канаді? Чи може їхня релігія, так як багато з нас звичайно думає?

Він відповів, що не релігія здержує їх від скорішої асиміляції, бо не всі жиди є релігійні, так як не є релігійні всі українці, анґлійці, французи та інші. Не всі жиди ходять до синаґоґів і не всі вони вірять у свої релігійні церемонії. Багато молодих жидів не ходять до синаґоґів і не практикують давних релігійних церемоній. Щож грає таку важну ролю в збереженні жидів від відходу від їхнього рідного?

Традиція! В кожному жидівському домі, в синаґоґах, у школах, постійно говориться про традицію жидівського народу. В дусі цеї традиції виростає й виховується молоде жидівське покоління. Йому говорять і пригадують про все, що жидівський нарід пережив у давних часах.

Я також довідався й про таку цікаву річ: давніше, коли жиди в Винніпеґу мали тільки стародавного стилю й старої будови синаґоґи, положені на невидних вулицях, багато молодих жидів соромилися туди заходити. Вони соромилися перед своїми товаришами й сусідами анґльо-саксонцями. Та кілька років тому жиди збудували величавий і зовсім модерного стилю синаґоґ в одній з найбільше видних дільниць міста, в Форт Руж, де мешкає багатша й вища верства людей — при вулиці Веллінґтон Кресент. Від тоді, сказав мені мій сусід жидівського роду, молоде жидівське покоління з гордістю учащає на відправи і з гордістю признається, що це його синаґоґ.

Бачимо з того який великий вплив на молодих людей має те, що вони мають чим гордитися перед своїми товаришами й знайомими анґльо-саксонського роду. Це надає їм більше самопошани й самоповаги, а рівночасно й багато помагає в національному самозбереженні.

При цій нагоді не зашкодить згадати про ще одну річ у звязку з цим жидівським синаґоґом. Один з моїх приятелів був одного разу запрошений добре знайомим йому чоловіком жидівського походження зайти з ним до цього синаґоґу і послухати там відправи. Рабін, розмірно молодий чоловік, роджений в Канаді, говорив по анґлійськи. Що він говорив, щож він проповідував? Про потребу бути покірним? Ні. Він говорив своїм парохіянам про велику місію, яку жидівський нарід має відограти в світі в будуччині. Про це він говорить дуже часто і в анґлійській мові, скерованій до молодого покоління.

Над цими кількома обсерваціями варто нам серіозно застановитися. Як бачимо, жиди думають і діють по лінії конструктивности й практичности. Вони не бавляться теоріями й мріями, а виховують своє молоде покоління на базі своїх традицій й культури. Їхні рабіни не проповідують покірности перед усіми, але защеплюють думку місіонізму.

Чи-ж і ми, українці, не маємо великої традиції й місії в світі? Маємо і велику традицію, і велику культуру, і велику мі-

сію, але ми ще не є того всего свідомі, ми ще себе не знаємо стільки, скільки повинні себе знати. Ми привикли до служення другим, до покірности, бо так нас завжди вчили й виховували. Ми зжилися з тим, щоб тягнутися позаду і щоб завжди бути бодай трошки нижчим від других, бо ми "не є такі добрі як другі." Іншими словами: ми ще не цілковито визволили себе з тих душевних кайданів, яких наложили на нас наші вороги. Для багатьох з нас чуже завжди чомусь краще й миліше ніж своє.

В нас є традиція, в дусі якої можна виховувати дітей, і з давних історичних часів, і з початків нашого життя тут у Канаді. Ми маємо досить велику й цінну традицію піонірську. Наші перші поселенці прочистили великі ліси, будували залізниці, будували й свої власні інституції. Все це має велику вартість традиційну. Це вже належить до нашої власної й канадійської історії.

Наші діти повинні знати своїх дідів не як тих, які носили овечі кожухи з Галичини чи Буковини і не вміли читати й писати та говорити по анґлійськи, а як людей з надзвичайно великою відвагою й підприємчивістю та витривалістю й працьовитістю. В канадійській історії присвячено окремі відділи для т. з. Юнайтед Емпайр Лоялістів, а вони тільки перейшли кількадесять чи й сотку миль з американської території на канадійську, і тут, у східних провінціях, заснували свої кольонії. Вони були піонірами, новими поселенцями, але вони не можуть ніяк дорівнати нашим власним, українським піонірам, які прибули сюди з рідних сіл, віддалених на тисячі миль, за морем, до зовсім чужого їм краю, з іншою мовою, звичаями, законами й т. д. В порівнанні з Лоялістами, нашим піонірам належалосяб справді в історії Канади не один, а кілька окремих відділів. Та чи ми того свідомі? Чи так наші діти на цих наших піонірських героїв дивляться? Заледво. Чому? Бо ми самі не робимо належних зусиль, щоб у такому правдивому світлі їх їм представляти. Чи-ж дивно, отже, що багато наших молодих людей ще соромляться своїх дідів тільки тому, що вони носили овечі кожухи? Лоялісти також носили дивацькі кожухи чи що інше з одежі, і були неписьменні, але це не є важне. Важними є їхні діла й заслуги для Канади.

Нашим піонірам треба ставити памятники. Їм треба віддати належну пошану й представляти їх перед молодим поколінням як великих людей. Треба цих піонірів піднести на належну висоту. Чому? Не тільки тому, що вони на те заслуговують, але головно тому, що це є будуюче, конструктивне. Воно щось для нас творить, щось будує для теперішного й будучих поколінь.

Нам треба більше музеїв для збереження цеї піонірської традиції в Канаді; нам треба маси оповідань, переказів, новель, повістей про їхні переживання. Того в нас є ще дуже мало. Одинокий І. Киріяк написав справді документальну повість на цю тему. Памятник одному з перших наших піонірів, В. Елиняковi, поставлено вже в його околиці. Є такі помятники піонірам у кількох інших околицях — у Мелеб і Папларфілд, у Манітобі, і один у Винніпеґу. Це є тільки початок.

Такі речі мають надзвичайно велику виховавчу силу. Вони вливають почуття гордости свого походження в душі наших дітей, а це почуття здержує їх від винародовлення.

Мова народу є його найбільшим скарбом і головною основою його культури. Коли занепадає його мова, то занепадає рівночасно й його культура. З занепадом мови загроженими стають література, віра, часописи, церква і все культурне життя. Щоб жити своїм власним життям, нарід мусить зберігати свою мову.

Дехто з між нас дивиться на справу нашої мови в Канаді дуже песимістично, мовляв — наше молоде покоління свою мову забуває і в короткому часі вже не буде кому ні читати наших часописів і книжок, ні слухати Богослужень у церквах, ні брати участи в своїх імпрезах.

В моїй власній опінії, на підставі моїх обсервацій, зроблених через довший протяг часу, ця справа мови не є аж така серіозна як дехто її бачить і представляє. Правда, що молодше покоління своєї мови не знає так як повинно її знати, головно в містах, однак це не становить дуже серіозної небезпеки. Я не можу в предвидженій будуччині бачити той час, коли вже не буде наших часописів в українській мові, коли в церквах не буде для кого відправляти Богослуження в нашій мові, коли не буде кому співати

і т. д. Хотяй певний відсоток молоді нашої відпадає, то не забуваймо про другу сторону положення.

Цею другою стороною положення є те, що в недавних роках ми здобули місце для своєї мови в канадійських (і американських) університетах, і місце для неї між предметами навчання в вищих школах Саскачевану. Це є надзвичайно позитивний здобуток. Викладання української мови в університетах і вищих школах дає їй певний престіж, підносить її в рівень інших мов, а цього якраз нам потрібно було, щоб наші діти не соромилися її та не думали, що це мова тільки для простих неосвічених людей, або що між іншими мовами для неї нема місця.

Знаю особисто багато молодших людей, роджених у містах, які своєю рідною мовою мало розмовляли і не читали українських часописів і книжок. Та прийшов час, коли хтось зацікавив їх українськими справами, викликав у них зацікавлення до свого рідного, і сьогодні ці люди є добрими українцями та читають і розмовляють по українськи. Вони навчилися, бо навчитися не є ніколи запізно. Треба було тільки комусь зацікавити їх своїм рідним, розбудити в них любов свого рідного.

Наші діти в містах мало говорять українською мовою тому, що їм легше висловити свої думки анґлійською мовою, тою мовою, якою вони говорять від ранку до вечера. Ми є оточені анґлійською мовою з усіх сторін. Всюди, куди тільки повернемося, чуємо й бачимо анґлійську мову. Дуже трудно серед такого оточення виховувати дітей в чисто українському дусі й мові. Проти нас є багато більші сили. Ми мусимо ставити з своєї сторони щось таке, щоб протидіяло цим впливам оточення.

Цею протидією мусить бути наш дім. Він має бути тою інституцією, яка виховує дітей в українському дусі, яка вчить їх рідної мови. Родичі повинні обовязково розмовляти в дома тільки по українськи. Навіть коли діти не схочуть розмовляти по українськи, то все таки те, що розмовляють по українськи родичі, буде мати на них добрий вплив. Але коли в дома чути тільки мову анґлійську, то як тоді можна сподіватися, щоб діти знали свою рідну мову?

Друга важна інституція, яка має бути охороною проти занепаду нашої культури в Канаді, це Українська Школа. Щоб такою охороною вона справді була, вона мусить бути поставлена на відповідну базу.

Українська Школа мусить бути така, з якої українська дитина моглаб бути горда. Коли вона соромиться перед дітьми інших національностей тим, що вона мусить сидіти на звичайній лавці й виконувати свої задачі в невигідній позиції, то це не діє в нашу користь.

В більших містах ми повинні мати бодай одну добре влаштовану й відповідно, по модерному, умебльовану Українську Школу. Вона повинна бути така, щоб до неї діти йшли охочо. В ній повинен бути також відповідно кваліфікований учитель чи учителька.

Треба признати, що учащання дітей до Української Школи по шкільній годині в школі публичній має неґативний вплив. Дитина, вийшовши з кляси в четвертій годині, не хоче знову вертати до науки. В суботу вона хоче бути вільна. Однак при відповідному поясненні й переконанні діти на науку своєї мови таки

учащають, якщо ця наука має для них щось цікавого або якщо учитель уміє те зацікавлення викликати.

Жиди мають у Винніпеґу т. з. парохіяльну школу, в якій вся наука ведеться від ранку до полудня в жидівській мові. Там вони мають нагоду вчити своїх дітей своєї мови, письма, літератури й релігії.

Таку саму парохіяльну школу мають у Винніпеґу й українці католики. Є це школа Св. о. Николая. Мають такі самі парохіяльні школи й французи в Ст. Боніфасі.

Щоб наші діти хотіли й любили читати по українськи, вони мусять мати відповідні книжечки й книжки. Таких книжечок у нас тепер зовсім замало. Звичайно буває так, що дитина скінчить читати буквар, потім другу, третю чи й четверту читанку і на тому її читання кінчиться. Поза буквар і читанки вона не має що читати. Як жеж можемо ми сподіватися, щоб діти не забували своєї мови й багато читали, коли ми не даємо їм відповідної літератури? Порівнаймо ту літературу, яку маємо тепер, з тою, яку вони мають у публичних школах. Для початкуючих дітей в анґлійській мові є маса ріжних гарних змістом і ілюстраціями книжечок, таких, що дитина не може від них відірватися.

Та і ті читанки, які маємо в Канаді, не є відповідні. Їх зміст і ілюстрації є старокраєвого характеру, для наших дітей в Канаді зовсім чужі й не цікаві. В них говориться про такі речі, які є зовсім далекі від канадійського життя. Як жеж сміємо ми сподіватися, щоб наша дитина любила їх читати і з них навчилася любити свою мову? Час вже мати відповідні читанки зі змістом канадійського характеру і з таким, які є в обємі життя й уяви дитини в Канаді. Тому то часто спостерігаємо, що наші діти дивляться на нашу мову і на дещо поза мову, яке є наше рідне, як на щось далеке, непотрібне.

Маю надію, що можна буде призначити поважнішу суму грошей з Громадського Фонду на поправлення цього положення і що можна буде виготовити й видати більше добрих діточих книжечок. Це не є маловажна справа, а в дійсності дуже важна справа, основна, від якої залежать усі інші наші справи.

Треба згадати те, що зусилля для збереження своєї культури ми робимо, і то навіть більші ніж ми робили давніше. Тепер відбуваються Літні Курси, є також курси української мови на літних курсах в Манітобському Університеті, видається один діточий журнал у Канаді, а один в Америці, відбуваються курси народних танків, маємо хори й т. д.

Ми вдячні новоприбулим до Канади професорам, завдяки яким стало можливо мати в канадійських університетах Словянські Відділи. Вдячні ми їм також за те, що вони видають нові наукові й літературні праці, чим збільшується наше культурне багатство в Канаді.

Молодь любить спорт і всяку фізичну руханку, між тим і танки. Думаю, що наші діти люблять танцювати народні танки. Цими танками можна дальше робити велику культурну роботу для збереження себе культурно. Коли хлопець чи дівчина одягає свій народний стрій і танцює свій народний танок, то це має для них велике виховне значіння. Тим чином вони привязують себе до свого рідного і це заставляє їх довідуватися більше про свій нарід й культуру. Отже де лише можливо, треба нам вчити нашу молодь своїх народних танків.

Молодь любить також співати. Це є другий середник, яким можна виховувати її в українському дусі. Пісня має великий вплив не тільки на слухача, але й на співака. Він мусить душевно переживати те, про що в пісні співається. Співаючи добрі українські пісні, наші хлопці й дівчата виховуються на добрих українців і українок. З них вони вчаться своєї історії й традиції, бо наші пісні відзеркалюють їх. Неможливо слухати або співати українські народні пісні, щоб не відчути долю нашого народу, а відчувши її, не зацікавиться нею до тої міри, щоб не простудіювати його історію. Все це є звязане одне з другим.

Вкінці хочу сказати, для пригадки: будьмо добрими українцями, знаймо і шануймо самі себе та свою історію, традицію й культуру, то тоді не потрібно буде побоюватися за молодше покоління.

— Дайте мені число вашого телефону, то завтра до вас зателефоную.
— Воно є в телефонічній книжці.
— Добре, а яке ваше імя й прізвище?
— Та воно є також у цій книжці.

АНДРІЙ КАЧОР

48 РОКІВ НА СЛУЖБІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

(Памяті Др. Івана Німчука)

Дня 1 травня, 1956 року, в Едмонтоні помер на удар серця Др. Іван Німчук, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка, голова Осередку НТШ в Едмонтоні, довголітний редактор щоденника "Діло" у Львові, визначний громадський діяч і один з видатніших українських журналістів цього століття.

Вістка про його смерть наче блискавка поразила кожного, хто знав його особисто, бо це була наскрізь ідейна людина-громадянин, яку можна було кожному ставити за приклад до наслідування. Як редактор, виконував він свою працю надзвичайно солідно в найменших детайлях, вважаючи, що це фаховий обовязок українського журналіста бути добрим і вірним інформатором української читацької громади та дбати про культурний вигляд українського часопису чи журналу.

★

Др. І. Німчук народився в селянській родині 12 лютого, 1891 року, в селі Джурин, повіт Чортків, в західній частині України. До народньої школи ходив у Джурині і в Бучачі. Опісля ходив до польської ґімназії спершу в Бучачі, а відтак у Станиславові, де і склав іспит зрілости в 1911 році. Ще того самого року, в осени, записався на фільософічні студії у Львівському Университеті, де студіював до вибуху першої світової війни. Закінчив свої студії по війні в Відні в 1922-23 рр. Там-же 4 лютого, 1924 року, осягнув ступінь доктора фільософії в ділянці історії і українознавства.

Вийшовши з під селянської стріхи, з родини малоземельного рільника, був примушений довгі роки самотужки пробивати собі шлях до знання і освіти. Завдяки пильності і замилуванні до праці, при допомозі приватних лекцій в молодшому віці, а відтак при допомозі свого журналістичного талану не тільки покінчив науку в ґімназії й університетські студії, але скоро вибився в українському журналістичному світі на одне з передових місць, про що хочу подати коротку інформацію в оцій статті.

★

Свою журналістичну працю розпочав І. Німчук ще як учень VI і VII ґімназійної кляси в рр. 1908-1910 в часописі "Народне Слово", висилаючи туди реґулярно кореспонденцію з Станиславова з зазначенням "від власного кореспондента", підписані криптонімом: "ік". "Народне Слово" виходило у Львові тричі на тиждень, тобто що другий день в рр. 1907-1911 під редакцією Андрія Верельника, Степана Масляка і Володимира Держируки.

В 1912 році, в місяці жовтні, І. Німчук, тоді студент фільософії, за порадою свого старшого товариша, Івана Проця, редактора щоденника "Руслан" (орґан християнсько-суспільної партії) заоферував свою працю новому популярному українському щоденнику "Нове Слово," яке задумав тоді видавати як власник, о. мітрат Тит Войнаровський. Головним редактором "Нового Слова" став Микола Курцеба — автор відомої сатиричної комедії "Свідки". Головним адміністратором і членом редакції був ще Микола Нискоклон, тоді студент права, Степан Біляк, пізніше відомий український адвокат і посол до варшавського сойму, Володимир Козак, студент фільософії й знаний тенор-соліст з хору "Бандурист", і Іван Німчук.

"Нове Слово" виходило від осені 1912 року до 1 серпня, 1914 року, тобто до вибуху першої світової війни.

З більших речей І. Німчук помістив у "Новому Слові" переклад "Роману в Криму" російського письменника Івана Рукавішнікова, відомого перекладача творів Т. Шевченка, і цикль передових статтей під заголовком "Проч (тоді в

Галичині ще не вживали літературного слова "геть") з москвофільською проказою." Ці статті наробили багато шуму і викликали живу дискусію на сторінках самого "Нового Слова" і на сторінках інших українських часописів, бо в них було подано багато фактичного матеріялу про москвофільський рух на наших землях. Статті ці мали вийти окремою книжкою, але до її появи не дійшло через вибух першої світової війни.

Варто ще згадати, що "Нове Слово" виходило в накладі 12,000 примірників, і як на ті часи, було найбільше почитним українським часописом. Між дописувачами "Нового Слова" знаходимо прізвище Дмитра Вітовського, тоді студента прав у Львівському Університеті, пізніше сотника Українських Січових Стрільців і першого міністра військових справ в уряді Західньої Української Народньої Республики.

З вибухом першої світової війни І. Німчук опинився в австрійській армії на сербському фронті, де був поранений. Опинившись у шпиталі в Відні, мав нагоду там запізнатися ближче з політичними діячами-еміґрантами Наддніпрянщини, які орґанізували тоді Союз Визволення України з метою вести освідомну працю серед полонених українців царської армії. Союз Визволення України потребував тоді багато ідейних працівників для пропаґандивно - видавничої праці. Союз реклямує з війська І. Німчука і зараз по його видужанні анґажує його до праці в тижневику "Неділя," якого видавали для полонених. У цьому тижневику він працює від липня, 1916 року, до листопада, 1918 року. Рівночасно І. Німчук співпрацює в "Віснику Союзу Визволення України," де подавав щотижня огляд воєнних і політичних подій.

В 1918 році І. Німчук редаґує часопис "Відродження України", що виходив у Відні тричі тижнево.

За часів української державности висилав з Відня статті-кореспонденції до українських часописів у Києві, де їздив також з делеґацією уряду ЗУНР на проголошення Акту Соборности України — 22 січня, 1919 року. Вернувшись з Києва, І. Німчук далі працював в Українському Пресовому Бюрі в Відні і одночасно був кореспондентом Української Телеґрафічної Аґенції (УТА). В тому-ж самому часі він співпрацював також з видавництвами шкільних книжок для України — "Українська Школа," "Вернигора" і "Дзвін", які друкували шкільні підручники в Відні та в інших містах Австрії й Німеччини.

★

По упадку української державности І. Німчук закінчує свої студії і одночасно редаґує "Український Прапор" (в рр. 1921-22), орґан уряду ЗУНР, якого репрезентував Др. Є. Петрушевич. Перед тим цей часопис редаґували Др. С. Баран і П. Лисяк.

Варто пригадати, що в тому часі Відень був центром української політичної еміґрації. Тут діяли українські орґанізації з довоєнних і воєнних часів, як наприклад українське студентське товариство "Січ," робітничі товариства "Родина" і "Поступ", "Український Клюб", "Українське Товариство Журналістів" (перенесене згодом до Праги) і багато інших. Тут опинилася перша хвиля еміґрації урядових чинників Української Народньої Республики — проф. М. Грушевський, В. Винниченко й інші. Тут у 1920-21 рр. створено Український Вільний Університет, Український Соціольоґічний Інститут. Тут опинився на деякий час державний центр Західньої Української Народньої Республики. Тут, крім "Українського Прапора", виходило кілька українських політичних часописів, як "Воля" — незалежний тижневик В. Піснячевського, близький до кіл УНР, "Боротьба" С. Вітика, "Нова Доба" В. Винниченка, "Борітеся-Поборете" під проводом М. Грушевського (1920-22) і "Хліборобська Україна" В. Липинського (1920-25).

Ред. І. Німчук весь час свого побуту в Відні брав активну участь у громадсько-політичному житті, а також у студентському житті — в Відні в тому часі було коло 400 українських студентів. Він зредаґував навіть пять чисел студентського журналу "Молоде Життя", три числа журналу "Визволення" і започаткував до спілки з Др. І. Турином видавати місячник "Український Філятеліст," що виходив від січня 1925 року до вересня, 1939 року (кілька чисел вийшло ще в 1940 році).

Підчас студій у Віденському Університеті, заки міг повернути до дому, дописував до двох українських тижневиків

у Канаді, а саме: на запросини ред. В. Біберовича до католицького Канадійського Українця (1921-22), а пізніше до Канадійського Фармера (1923-24). Статті до канадійських часописів І. Німчук підписував псевдонімами Іван Кузьменко і Іван Олющин. Під псевдонімом І. Кузьменко дописував він і до американської "Свободи", де між іншим у 1928 році зреферував в окремій статті 7-тижневий процес проти Василя Атаманчука і Івана Вербицького та товаришів за вбивство куратора львівської шкільної округи, Собінського.

★

Літом, 1925 року, І. Німчук скористав з амнестії польського уряду і вернувся до Львова, де того таки року, осінню, стає членом редакції найповажнішого українського щоденника "Діло", яке від 1880 р. виходило двічі, а в 1883-87 рр. тричі в тиждень, а відтак як щоденник. Головними редакторами цього авторитетного часопису для Галичини й цілої України були найповажніші наші журналісти і громадські діячі такі як Володимир Барвінський, А. Горбачевський, Іван Белей, Володимир Охримович, Є. Левицький, Л. Цегельський, Я. Весоловський, Василь Кушнір і Василь Панейко до першої світової війни (не згадуючи цілої низки імен редакторів співробітників цього часопису) та Дмитро Левицький, В. Охримович, Федь Федорців, Василь Мудрий, Іван Кедрин-Рудницький і Іван Німчук між двома світовими війнами. І. Німчук працював у "Ділі" до 22 вересня, 1939 року, тобто до часу приходу большевиків до Львова. Останні чотири роки (1935-39) працював як головний редактор разом з І. Кедрином-Рудницьким (колеґія).

Працюючи в "Ділі", І. Німчук містить свої статті і в інших часописах і журналах, приміром, "Старій Україні", "Українськім Мистецтві", "Світі" і інших. Знаходимо його статті в календарях "Просвіти", "Червона Калина" і ріжних збірниках і альманахах.

★

Я перший раз зустрів ред. І. Німчука в 1928 році. В цьому році я почав робити перші кроки в журналістиці, спершу як редактор кутика розваг (загадки) в тижневику "Неділя" (1928-39), а пізніше почав писати в "Неділі", "Нашому Прапорі" і інших львівських часописах короткі репортажі та статті. Перший замітніший репортаж написав я в липні, 1928 року, п. н.: "На козацьких могилах" — репортаж з прогульки під Берестечко, на Волині, до того місця, де по три-тижневій боротьбі 10 липня, 1651, гетьман Богдан Хмельницький програв бій з поляками і де, пізніше, російський уряд побудував монастир і окрему церкву на звеличання свого "союзника", а під церквою зібрано в скляні засіки кістки поляглих козаків. Др. І. Німчук зацікавився моїм репортажем і телєфоном запросив мене його відвідати. Він тоді написав книжечку про "Культ поляглих". Я зайшов до "Діла" і там особисто з ним познайомився.

Сьогодні я не пригадую собі докладніше що було темою нашої першої розмови. Памятаю тільки те, що він похвалив цей мій перший репортаж і заохочував писати далі подібні репортажі про наші історичні місця, обіцюючи мені свою поміч, а навіть дещо обіцяв видрукувати на сторінках "Діла", де не так то легко було дістатися молодому адептові журналістики.

Заохота і признання Др. І. Німчука мали на мене добрий вплив, бо зараз-же, по цій розмові, я зробив довшу пластову прогульку на Гору "Маківка" в Карпатах і на Підлисся (Біла Гора, де стояв хрест присвячений памяті М. Шашкевича) і написав два довші вже репортажі про цю прогульку, одначе репортажі помістив я знову в "Неділі", бо до "Діла" я ще не мав відваги що будь давати до друку.

Щойно в осени 1930 року, коли польський уряд, при допомозі війська і поліції, переводив у Галичині т. зв. пацифікацію, я мав нагоду таку пацифікацію оглядати зблизька в селі Борщовичах, пов. Львів, де я орґанізував тоді Сокільське Свято і де мене самого "опацифікувало" 17 пяних поліцистів до непритомности. Щойно тоді я відважився написати докладне "звідомлення - репортаж" з цієї пацифікації до "Діла". Ред. І. Німчук на половину скоротив це моє звідомлення, а цензура решту викинула, залишаючи мабуть всього шість-сім рядків з мого першого допису до "Діла". Але від тоді я вже постійно щось друкував у "Ділі" і майже все за посередництвом ред. І. Німчука.

З поміж кількох десяток моїх статтей в "Ділі", згадаю тільки про один цикль статтей, які я написав для "Діла" за намовою Др. Німчука. Це були статті п. н. "Наше село зблизька". Цілий цикль охоплював мабуть 12 статтей, а може й більше. В цих статтях, на основі безпосередніх обсервацій і докладних дослідів у часі моїх орґанізаційних поїздок, я описував побут нашого повоєнного села і його соціяльно-економічну структуру. Статті ці викликали живий відгук у наших центральних установах у Львові і дискусію на сторінках преси, а Др. Німчук намовляв мене цю студію-репортаж поширити і доповнити статистичним матеріялом і видати окремою книжкою. За його порадою я сконтактувався з Др. Є. Храпливим, тоді директором "Сільського Господаря" у Львові, і з Др. І. Витановичем, відомим дослідником нашого народнього господарства, і за їх вказівками я простудіював цілу низку матеріялів на цю тему, а зокрема голосну тоді працю польського дослідника Др. Яна Каспшака п. н. "Вєсь польська", опрацював окремий квестіонар з цілою низкою питань (коло 150) і при нагоді орґанізаційних поїздок (я працював тоді як орґанізатор "Маслосоюзу" у Львові) ці квестіонарі виповнював сам, або просив провідників наших сільських орґанізацій мені в цій роботі допомогти в той спосіб, що до обслідування я вибирав з кожного села чотири найбагатші, чотири середні і чотири найбідніші господарства. З кінцем 1938 року мав я вже зібрані дані з двадцяти сіл львівського, самбірського, дрогобицького і радехівського повітів і розпочав працю над упорядкуванням цього матеріялу. Праця ця заповідалася на цікаву й оригінальну студію та війна не дозволила мені її закінчити і видати, як цього дуже бажав Др. І. Німчук, а зібраний матеріял пропав враз з моїми речами в Берліні в 1944 році.

Згадуючи про особисті звязки з Др. І. Німчуком, не можу поминути мовчанкою його практичних лекцій журналістики, які він давав мені майже при кожній статті, які я приносив до "Діла", а лекції ці були в такому дусі:

Молодий чоловіче, коли хочете працювати для української журналістики, то мусите тямити, що це дуже, а дуже відповідальна праця, якої, на жаль, не розуміє багато навіть наших професійних журналістів.

Українська преса, говорив ред. Німчук, як взагалі добра преса в цілому світі, мусить сповняти функцію носія і творця здорової суспільно-громадської думки-опінії, будучи заразом добрим і вірним інформатором про життя й події в світі та в власному українському середовищі. Преса має витворювати позитивну громадську атмосферу, потрібну для поглиблення і поширення національного та соціяльно-економічного поступу. Преса — це наче совість народу. Вона має право й обовязок звернути увагу провідним людям на їхні похибки, а рівночасно розкривати і припиняти всякі потягнення нечесних провідних людей.

Щоб, одначе, преса могла ці завдання виконувати, вона мусить мати — продовжував свою не-одноразову бесіду ред. Німчук — розумних і чесних редакторів, солідних і правдомовних співробітників з нахилом і замилуванням до журналістики.

Журналіст, говорив І. Німчук, коли щось пише, мусить знати про що хоче

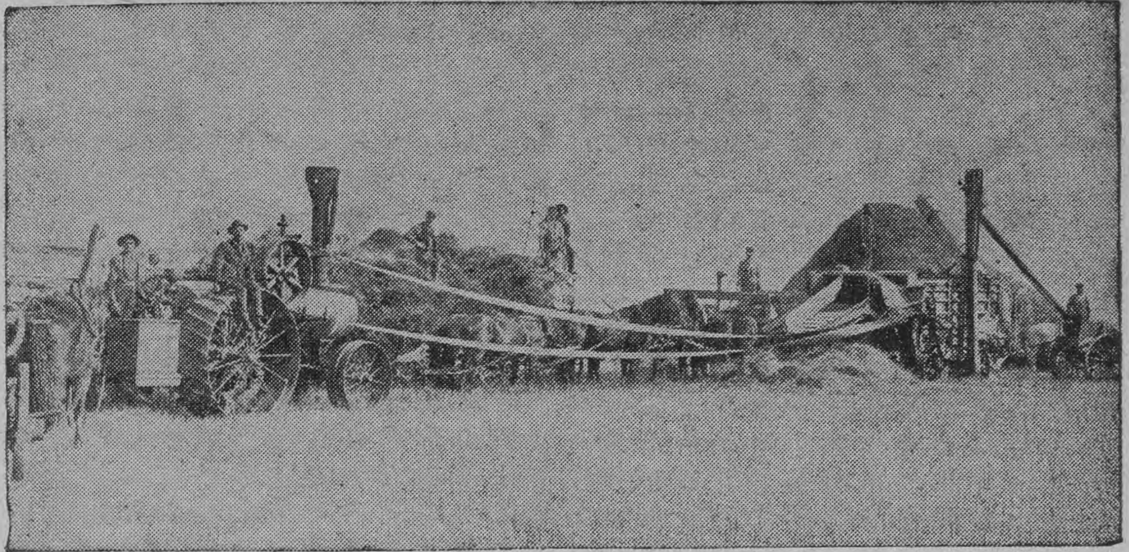

Молочення в українського фармера в 1920 році

писати і що своїм писанням хоче сказати. Добрий журналіст не буде "для сензацій" вигадувати факти, але буде їх збирати з життя. Журналістика — це дуже відповідальна служба для народу і тому журналіст не сміє замовчувати правди, або її перекручувати, бо це минається з етикою доброго журналіста. Журналіст не сміє для "гонорару" міняти свої погляди з дня на день, чи передруковувати чужі статті не подавши навіть джерела.

Залишилася мені ще одна наука Др. Німчука в тямці, а саме, що чесний журналіст не сміє вживати анонімy, криптоніму чи псевдоніму тоді, коли виступає з критикою якоїсь особи, установи, партії чи якогось твору, а повинен це робити згідно з своєю совістю під своїм правдивим прізвищем.

Такі й подібні поради і ради давав мені Др. І. Німчук, коли я приходив до "Діла" і за ці поради я йому вдячний буду до кінця мого життя.

★

З вибухом другої світової війни я на деякий час втратив особистий контакт з Др. І. Німчуком, але все інтересувався його долею. Я знав, що від 1 до 17 вересня, 1939 року, він продовжував свою працю в "Ділі" поки польська поліція не знищила друкарні і редакції цього часопису, що майже 60 літ стояв на сторожі національних інтересів українського народу.

Я знав, що з упадком Польщі у Львові 21 вересня, 1939 року, створено Український Допомоговий Комітет під проводом Др. Костя Левицького і що Др. І. Німчук був його секретарем, і що 26 вересня, 1939 року, він став большевицьким вязнем, бо 27 вересня я вернувся до Львова і шукав за ним у приміщенні "Діла," де почала виходити большевицька "Вільна Україна." А щойно за німців, від нього самого я довідався, що 20 жовтня, 1939 року, большевики перевезли його разом з Др. К. Левицьким, першим президентом ЗУНР, і іншими політичними вязнями до Москви, де просидів повних 19 місяців у славній Лубянці і 13 травня, 1941 року, напередодні німецько-большевицької війни, НКВД звільнило його і през. Костя Левицького з Лубянки і відставило до Львова, щоб зєднати собі прихильність української прилюдної опінії в Галичині, а зокрема у Львові.

Свій побут у вязниці Др. І. Німчук описав у своїх спогадах п. н. "595 днів совєтським вязнем", що вийшли окремою книжкою накладом "Світла" в Торонті в 1950 році.

За німецької окупації (1941-44) І. Німчук був спершу співробітником "Українських Щоденних Вістей" у Львові, а пізніше став кореспондентом укра-

їнського щоденника "Краківські Вісті" і від січня, 1942 року, вів редакцію львівського відділу того часопису, якого в Кракові редаґував Михайло Хомяк.

Крім цього І. Німчук був головним редактором літературно - мистецького журналу "Наші Дні" у Львові.

У Львові я досить часто зустрічався з ред. І. Німчуком, а навіть за його намовою став членом Спілки Українських Письменників і Журналістів, яка була приміщена в "Літературно-Мистецькому Клюбі" при вулиці 3-го Мая, у Львові. Головою Спілки і директором Клюбу був тоді ред. Вол. Мартинець, якого тоді я пізнав особисто.

Перед другим приходом большевиків до Львова в 1944 р. І. Німчук еміґрує до Відня, де в осени того року зредаґував калєндар "Українського Видавництва" на 1945 рік та він не вийшов друком, бо бомби знищили цілий його наклад.

★

З упадком Німеччини в 1945 році, Др. І. Німчук опинився в таборі в Карльсфельді, а пізніше в Міттенвальді, в Баварії. Тут від вересня, 1945 року, аж до вересня, 1948 року, працював як редактор "Урядового Вісника Апостольської Візитатури" в Мінхені-Пазінґу, щомісячник проповідей для священиків і інших видань Апостольської Візитатури. В тому-ж самому часі був він і головним редактором тижневика "Християнський Шлях", якого вийшло 70 чисел друкованих циклостилем. Тижневик цей пізніше перенесено до Мінхену, де він виходить і досі як офіційний орґан Української Католицької Апостольської Візитатури в Німеччині. Редактором цього часопису тепер є Др. М. Коновалець. Він був і редактором книжкових видань "Християнського Шляху", яких вийшло мабуть шість томів.

Він був ініціятором улаштуваня 31 січня, 1948 року, 70-літнього ювілею Др. Степана Барана, відомого сеніора наших політичних діячів і журналістів. На цьому ювілею І. Німчук виголосив довшу промову про життя і працю Др. Степана Барана. Промову цю він пізніше видрукував у "Самостійній Україні" ч. 4 за 1951 рік (Шікаґо). Про самий ювілей написав коротку статтю до "Господарсько-Кооперативного Життя", ч. 2 за 1948 рік і рівночасно прислав мені — я був редактором цього журналу — довшу статтю-студію Др. С. Барана про 'Земельні справи в Галичині", які я видрукував в названому журналі і зробив з неї окрему відбитку в формі брошури, яку видало "Обєднання Українських Кооператорів на Еміґрації" (Авгсбурґ-Мінхен, 1948).

★

В осени, 1948 року, І. Німчук еміґрує з Німеччини до Канади, до своєї родини в Едмонтоні, де від червня, 1949 року, став працювати в редакції "Українських Вістей", католицькому тижневику. При цій праці застала його смерть.

Я приїхав до Канади в січні, 1950 року, і зараз-же по приїзді відновив свій звязок з ред. І. Німчуком. Післав я йому кілька статтей до Українських Вістей, а навіть деякий час, в рр. 1952-53, на його прохання виконував я, на спілку з ред. С. Волинцем, функцію сталого кореспонеднта з Винніпеґу.

Від І. Німчука я одержав частину матеріялів до моєї статті про Др. Степана Барана, що була поміщена в "Нових Днях" (Торонто), ч. 43-44 за 1953 рік. Він прислав мені свої спогади і книжечку про "Нове Слово" на згадку і просив про їх оцінку в пресі, що я і зробив.

Др. І. Німчук був для мене в житті зразком українського журналіста і зразком тихого, але правдивого і щирого громадянина-патріота, з хрустально чистим характером і таким він залишиться не тільки в моїй памяті, але й в памяті всіх тих, що його знали особисто, або про нього чули чи читали, і такою залишиться про нього памятка і для майбутніх поколінь, а зокрема в історії української журналістики, бо він на таку память своєю довголітньою працею собі заслужив.

★

Для повноти картини журналістично-публіцистичної праці І. Німчука треба згадати хоч важніші його праці, яких список находимо в останніх його книжках. Ці важніші його праці були такі:

Українська військова орґанізація у Відні в днях перевороту. Видання "Українського Прапору", Відень, 1922.

Пілсудський і пілсудчики. Дещо про боєву орґанізацію ППС. Видання "Укр. Прапору," Відень, 1922.

Українська політична еміґрація. Від-

битка з журналу "Визволення", Відень, 1923.

Церква св. Варвари у Відні, "Діло", Львів, 1925.

Українські памятки і традиції у Відні. Розвідки друковані в "Старій Україні," "Укр. Мистецтві", "Світі" та "Ділі", Львів, 1924-28.

Українські могили у Відні, "Стара Україна", Львів, 1925.

Культ поляглих. Видання Т-ва Охорони Воєнних Могил, Львів, 1928.

За Сяном. З поїздки по лежайському деканаті, Львів, 1932.

Українці і відсіч Відня 1683 р. В 250-ліття великої історичної події, Львів, 1933.

Юрій Франц Кульчицький і його подвиг. В 250-ліття памятнюї події, Львів, 1933.

Українські чернечі чини". "Діло", Львів, 1935.

Польське душехватство у Львові за минулих 50 років. Цикль статтей у "Краківських Вістях", Краків, 1942-43.

Історія української преси". "Неділя", Ашафенбурґ, 1948.

Проф. В. Сімович і Українське Видавництво, Свобода, Нью Йорк, 1948.

З Бремену до Квебеку. З щоденника писаного на кораблі "Самарія", "Укр. Вісті", ч. 44-47, Едмонтон, 1948.

Сучасне міжнародне положення і завдання канадійських українців. "Укр. Вісті", ч. 49-52, Едмонтон, 1948.

На службі нації. Огляд праці українських театрів і хорів серед українських скитальців в Европі. "Ювілейний Калєндар Альманах" Українського Народнього Союзу на 1949 р., стор. 128-135, Джерзі Сити, 1949.

Митрополит Йосиф Сліпий. Калєндар "Української Родини" на 1950 рік.

595 днів совєтським вязнем. Видання друкарні оо. Василіян у Торонті, 1950.

Др. Степан Баран як громадський діяч, публіцист і людина. "Самостійна Україна," ч. 4, Шікаґо, 1951.

Українці в Британській Колюмбії, накладом Г. Браткова, Едмонтон, 1953.

"Нове Слово" перший український популярний щоденник у Львові, Едмонтон, 1954.

Поза названими працями і цілою низкою неназваними статтями, які йдуть в тисячі, Др. І. Німчук зредаґував шість випусків бібліотеки "Християнського Шляху," понад 30 томиків бібліотеки "Українського Прапору" у Відні, понад 30 книжок В-ва "Діло" у Львові, в тому спомини Є. Олесницького два томи, спомини М. Галущинського, "Талергоф" і "Ґмінд" Маковського і багато інших. Разом І. Німчук зредаґував понад 100 книжок.

Ця скромна згадка хай буде замість грудки рідної землі на могилу бл. п. ред. Др. І. Німчука від всіх тих, що його знали і не могли особисто віддати йому останньої прислуги і відпровадити його тлінні останки в суботу, 4 травня, 1956 року, на вічний відпочинок на українському цвинтарі св. Михайла в Едмонтоні.

Джерела:

При писанні цієї праці, крім власних спогадів, користав я з таких джерел:

Помер Др. Іван Німчук, видатний журналіст-громадянин, нотатка в "Свободі" ч. 84, 1956.

М. Хомяк: Др. Іван Німчук (12. 2. 1891 —1. 5. 1956), довша стаття у "Свободі" ч. 87, 1956.

М. Хомяк: Похорони ред. І. Німчука, Свобода, ч. 89, 1956.

Смерть і похорони бл. п. Др. І. Німчука, "Укр. Вісті", ч. 20, 1956.

Іван Німчук: "Свобода" в мойому житті, "Свобода", ч. 85, 1956.

о. Др. В. Лаба: Пращальне слово на похороні бл. п. Др. І. Німчука, "Укр. Вісті", ч. 20, 1956.

Деякі праці І. Німчука названі в цій розвідці, як "Нове Слово", 595 днів совєтським вязнем і інші.

Вона: Здається, чоловіче, що я не можу позволити собі на ще одну операцію.

Він: Ні. Мусиш ще через кілька місяців говорити про операцію з минулого року.

★

— Ну, а як тепер ваша память? Поправилася трохи?

— Не дуже, але настільки, що я вже пригадую собі про те, що я забуваю.

★

— Що це ви весь час говорите про якогось ідіота? Чи не говорите ви про мене?

— Думаєте, що на світі нема більше ідіотів, лише ви?

Як писати лист

Одного разу я отримав листа, написаний на другім боці банкового рахунку, такого короткого змісту:

"Ми їмо три рази на день. Як вам живеться?"

Не багато людей мають настільки відваги, щоб написати лист на банковім рахунку, замість на добрім папері, звичайно вживаний до писання листів. Але цей чоловік не міг написати більше цікавого листа навіть колиб він був вишліфовував його кілька годин. Того самого дня, з своєю родиною я вираховував довший час приходи й розходи цього чоловіка. Того він, очевидно, якраз хотів.

Чому для майже кожного з нас так трудно написати хоч кілька слів на куснику паперу? Чому чоловік, який є дуже цікавий в розмові, стає німим як риба коли бере до рук перо? Чому найбільше інтеліґентна й найбільше приязна женщина волілаб працювати в копальні вугілля замість написати листа? Пощо ми мусимо писати листи?

Я думаю, що я знаю чому. Нас вчили, що писання листів є формальна справа, так як написання свого завіщання; що лист мусить бути написаний на відповіднім папері, з правильним початком і скромним закінченням. Ми привикли до того розуміння, що лист, навіть і до товариша, або й до члена родини, мусить бути якимсь соціяльним жестом, бо той, хто отримає його, може подумати, що ми не знаємо всіх правил писання доброго листа.

Є ще дві інші причини. Мені здається, що ми боїмося писати листа тому, що, перше — "не маю що сказати" і друге — "не маю часу писати."

Подумайте лише про Ричарда Армора, голова департаменту в Скриппс Колеґії. Він є обильним писателем віршів, діяльним у військових резервах, і багато подорожує як лектор. Одним словом — він є дуже занятим чоловіком. Однак він є лояльним і постійним кореспондентом. Він пише пересічно по дванадцять листів денно до своїх товаришів і знайомих по бизнесових справах.

Він пише багато листів, але не довгих. Це не є того роду листи, до якого більшість з нас привикли писати. Є це короткі повідомлення, на поштових картках. Він звичайно не має нічого довгого до писання, отже місце на картці вистарчує. Його листи майже ніколи не є довші як двадцять слів, без формального початку й закінчення. Приміром:

"Приємно було бачити вас минулого тижня. Кетлін і я виїздимо цього тижня до Сан Франціско. Аґент сподобав собі мою нову книжку. Побачу вас у понеділок, коли ми повернемо. Дик."

Нема тут ніяких літературних форм, ніяких формальних висловів. Лише картка й двадцять-пять слів, але який цікавий і ефективний лист! Він пригадує приємну стрічу, подає дві вістки і робить призначену стрічу. Що найважніше, це те, що він не забуває свого товариша і подає що цікавіше про себе. Це коштувало його одну поштову марку і мабуть одну мінуту часу. Якщо це вистарчує для нього, то чому воно не малоб бути вистарчуючим для нас?

Один з найславніших писателів листів, яких я знаю, є новеліст і гуморист, Гомер Крой. Він прислав мені свій банковий рахунок. В його листах ніколи не було більше як дванадцять слів.

Гомер розуміє основний факт приятельства: треба своїми пережиттями ділитися. Він часто пише на машинці або пише свої листи на старих листах або на ковертах. Ось один такий його лист:

"Кем — я бачив Дейла вчера і ми про тебе згадували. Прихильно. Г. К."

Лише дванадцять слів. Він бачив свого приятеля і говорили про мене. Він знає, що я можу читати поміж рядками в цім неформальнім листі більше ніж він уявляє собі. Я повернув цей лист на другий бік. Там було коротке повідомлення від редактора журналу, що повість, написана Кройом, є прийнята до друку. Сказано там і ціну. Крой дав мені нагоду глянути з поза його плечей, поділився зі мною доброю вісткою. Хто будь може зробити те саме.

Моя тітка Марґарета післала мені

Відзнака Канади в Обєднаних Державах

одного разу посвідчене упімнення за її новий капелюх, який коштував $28.75. На другім боці того упімнення вона написала: "Гурра!"

Як багато сказано було в тім однім слові! Багато більше ніж можна було написати на кількох картках.

Одного разу я дістав працю, завдяки написанню одного слова. Я бачився кілька разів з покійним В. С. Давдом, видавцем Шарлот Нювс, але в той час не було для мене праці. Три місяці пізніше, з іншого міста, я написав до нього так:

Дорогий п. Давд:

Так? Ваш щирий, Кемерон Шипп.

Давд найняв мене, віpячи очевидно, що маломовність може бути дуже побажана в кореспондентові.

Один з моїх приятелів робить витинки з ґазет. Моє імя появляється в ґазетах дуже рідко, але коли воно появиться, і він побачить його, він витне його й присилає його до мене. Він звичайно шле мені щось про моє рідне містечко, або про овочеві дерева, в які я колись вложив був багато грошей. Це є справді найкоротший і найлегший спосіб писання листів.

Бизнесові листи належать до спеціяльного департаменту і є великим ділом. Фахівці виконують кореспонденцію багатьох корпорацій, вилишуючи непотрібні фрази, заохочуючи неформальність. Тепер є рух за тим, щоб вилишувати слово "Дорогий". Чому вживати слово "Дорогий" коли пишеться до чоловіка про те, що не отримано від нього певного товару і що ми не є з того вдоволені? Чому звати когось "дорогим" хоч ми мабуть і не знаємо його? Можна це слово вживати на адресу тих осіб, які є нам справді дорогі.

Є один рід листа, який всіх нас клопоче, а це є лист з висловом співчуття. Такий лист писати багато трудніше ніж інші. Але тут треба бути маломовним. Не пробуйте писати багато й красномовно, або писати епітафи. Не описуйте свого власного душевного удару або здивування. Не вдавайте також дуже релігійного. Якщо ваш приятель є релігійний, він вже відчуває душевну втрату, а якщо ні, то це зробить для вас його священик. Він може це зробити навіть краще як ви.

Найліпший лист зі співчуттям, якого я коли отримав, мав оці слова:

"Ви знаєте який мені жаль. Чи можу я чимсь вам помогти?"

Чи можна це щось більше сказати як оце?

Зсумовуючи, ось кілька простих правил для писання листів:

Перше: Пишіть коротко.

Друге: Подайте якусь вістку або залучіть щось, таке як витинок, що буде цікаве вашому приятелеві.

Трете: Не показуйте свою літературну здібність. Літературні люди рідко коли пишуть "літературні" листи.

Четверте: Забудьте про книжку етікети. Будьте неформальні, спонтанічні, неконвенційні. Будьте смішні, якщо можете, але не силуйтеся.

Пяте: Пишіть бодай кілька стрічок кожного дня. В домі завжди є олівець або перо.

Шесте: Вживайте поштові картки свобідно. Вони є найкращим способом посилання короткого листа.

Семе: Починайте сьогодні.

Історія Бараболі

В році 1537, еспанський проспектор, шукаючи золота, напав на одне село в південно-американських горах, Андах. Його голодні вояки, шукаючи за поживою в домах мешканців, знайшли якісь сині круглі коріні з пурпуровими лупинами. Зваривши їх, вони любувалися їх добрим смаком. Тамтешні мешканці, індіянського роду, звали ці коріні "папа." Еспанці назвали їх по свойому — "патата". Від того часу до тепер бараболя пережила цікаву історію.

Небагато пожив мали такі великі трудноші як бараболя, заки вона стала загально прийнята для їди. Через около сто років після відкриття в селі в Андах люди боялися їсти її, бо вона "спричинювала страшні недуги — туберкульозу, сухоти костей і інші." Треба було аж вперто переконувати людей, що бараболя є добра до їди.

В 1588 році папський леґат вислав дві бараболі до Жульса Карла де Л'Еклюса, знавця ріжних зел у Відні, де він був головним огородником у цісарських городах. Там він виплекав малу кількість бараболь і варив їх з овечим мясом. Бачучи, що вони смачні й нешкідливі, він післав по кілька бараболь до своїх приятелів, також огородників, у ріжних містах Европи, рекомендуючи їх до розмноження. Помимо того, однак, дуже мало хто хотів бараболю їсти, не вважаючи її за відповідну поживу. Через довгий час бараболі їли лише дві кляси людей — багачі, які вважали їх за люксусову поживу, а пізніше — бідні, які не мали що іншого до їдження і напихали ними свої порожні шлунки.

Велику популярність бараболя здобула в Німеччині, де вона є головною поживою ще й тепер. В році 1744 в Німеччині була велика посуха і голод. Хотячи помогти своїм людям, цісар Фредерик Великий постарався про посилку одного ваґону бараболь до міста Кольберґ разом з військом, щоб примусити людей садити їх. Завдяки цій кампанії й недостачі поживи в часі війни, бараболя здобула для себе почесне місце на німецькім столі.

Один з воєнних полонених, який їв бараболю в таборі Фредерика Великого, був Антвин Август Парментіє, французький фармацевт. Він опісля вернув до Франції й там пропаґував бараболю як поживу на місце збіжжя в часі голоду. Коли він сказав про це королеві Луїєві XVI, він дав йому сто акрів землі недалеко Парижу для саджения бараболь. Коли вони зацвили, королева Марі Антванет носила цвіт у своїм волоссі підчас великих оказій. Одного разу Парментіє встроїв бенкет для великих людей, між якими був американець, Бенджамін Френклин, і на нім всі страви складалися з бараболь, приготованих у ріжні способи.

Бараболяне поле Парментіє було під сильною сторожжю в повних уніформах, щоб ніхто не міг закрадати бараболь. Одної ночі він відкликав сторожів. Так як він сподівався, тої ночі злодії закрали багато бараболь для своїх городів. Коли Парментіє помер, на його могилі посаджено було бараболю.

В Анґлії також тільки багаті люди їли на початку бараболю. Бідні, звичайні люди, почали вживати їх за поживу пізніше. Недовго потім продавці продавали печені бараболі на вулицях Лондону. В зимній погоді жінки клали печені бараболі в свої великі рукавиці, щоб огрівати руки.

Хотяй бараболя появилася перше в західнім світі, взяло майже двоє століть заки вона перейшла знову як пожива в Північну Америку. В році 1719 проповідник Джеймс МкҐреґор, скотляндсько-ірляндский презбитеріянин, запровадив ґрупу 16 еміґрантських родин з північної Ірляндії до Лондондеррі, Ню Гемпшайр. Вони мали з собою міх бараболь на насіння. Поселенці посадили два й пів акри їх, і слідуючої зими вони ними жили.

Сьогодні бараболі плекають у кожнім стейті Злучених Держав. Стейт Мейн, Айдаго і Каліфорнія продукують

около 40 відсотків річної продукції 400 міліонів бушлів. Світова продукція бараболь виносить на около 8 біліонів бушлів.

Одна з найгірших масових траґедій сучасних часів був неврожай бараболь в Ірляндії. В цій країні бараболі почали плекати як додаток у поживі до збіжжевих пожив. Там вони росли обильно й буйно. Їх легко садити, збирати й приготовляти до їди. Легко також їх перетримувати через зиму закопанням у землю. В році 1845 бараболя була найважнішою поживою для ірляндського населення. Того року літо було холодне й мокре і на листках бараболі появилися плями. Недовго потім поширилася пошесть, яка знищила половину всего врожаю бараболь.

Слідуючого року врожай бараболь був цілковито невдачний, бо люди посадили заражені насіння. Через зиму весь засіб бараболь був зужитий і міліони людей осталися без поживи. Катастрофа, яка наступила після того, була найбільшою катастрофою від часів Чорної Смерти. Поширився тиф і всякі інші недуги, і кажуть, що около міліон людей, з усего населення 8 міліонів, вигинуло з голоду й недуг. Інші міліони вибралися з краю, около половина з них до Америки.

Ще один немилосердний ворог бараболі, жовто-чорна комаха, з назвою Колорадо бараболяна муха, поширився в території Скалистих Гір у 1824 році й комплєтно знищив листя. Звідти він пішов на схід, винищуючи бараболяні поля. Він перейшов ріку Мисисипі в часі Цивільної Війни й дійшов до східного побережжя в році 1874. Недовго потім фармері почали охоронювати свої бараболі отруєю Перис-Ґрін. Тепер вживають ДДТ, який вбиває Колорадо муху і також всякі інші насікомі на бараболях.

З малої жовтявої бараболі, яку еспанці знайшли в Перу чотири століття тому, плекателі випродукували велику, соковиту, смачну білу бараболю, яку знаємо сьогодні. Один з найліпших нових родів бараболь, Кеннебек, продукований в стейті Мейн, видержує без кроплення навіть найбільші пошести.

Авторітетні особи доказали, що бараболя є дуже ситна. Один журнал Американського Медичного Товариства сказав таке: "Одна середної величини бараболя дає 100 кальорій, не більше як сімунцова шкляночка помаранчевого соку, велике яблуко або біскут."

Бараболі є добрим джерелом вітамінів і мінералів, особливо коли вони печені в лупині. Пересічна порція має в собі так багато вітаміну Б-1 як у двох скибках разового хліба. В бараболі є також залізо, малесенька кількість міди й інших мінералів.

Плекателі бараболь в Лонґ Айленд працюють тепер з науковцями над тим, щоб, при помочі ізотопів, бараболі не кільчилися підчас сховку. Вони булиб, однак, добрі до їди на два роки. В кількох стейтах поливають бараболі гідрациною перед збором і це присипляє їх для того, щоб вони могли довше стояти в сховку без псуття. На великих фармах праця при бараболях виконується машинами, навіть садження й викопування. Рук не вживається, хіба в керуванні машинів. Машинами також миють, висушують і воскують бараболі, щоб вони були свіжі на довгий час, і запаковують їх у відповідні торби, для вигоди господинь.

З кожним роком більше ліпших бараболь продукують на менших полях землі. Двадцять-пять років тому 100 бушлів з одного акра був добрий врожай. Сьогодні врожай з одного акра виносить 250 бушлів. Науковці студіюють способи ще більшого поліпшення продукції бараболь.

— Дуже жалую, сусідо, але моя курка пішла на ваш город і випорпала всю цибулю.

— Ет, це нічого. Мій пес вашу курку зїв.

— Дуже добре. Я недавно переїхав вашого пса.

★

Священик написав на таблиці: Я за всіх молюся.

Адвокат написав: Я всіх обороняю в суді.

Лікар написав: Я всіх вилічую.

Звичайний чоловік написав: Я за всіх плачу.

★

— Чи здійснилися декотрі ваші дитячі мрії?

— Так. Коли мама тягала мене за волосся, я мріяв про те, щоб я його не мав.

ОЛЬГА КАЛИН

ЛЯВІНА

Крізь вікна видно було танок свавільних, білих метеликів, що гралися в променях сонця, сідали на криші домів, на дерева і вкривали землю. Помалу світ окутується в непорочно-білу кирею.

Спочатку легенький покровець прикриває все довкруги, а дальше дужчає і тягарем починає налягати на землю.

★

Далеко, на другому континенті, теж упав сніг і покрив альпейські верхи. Там також, граючись, падали міліони холодних метеликів; килим поглиблявся і налягав чим-раз дужче на верхи гір. Та ненадійно прорідились хмари, появилася блакить неба і засміялося сонце.

Гірські верхи не в силі були вдержати тягару, що так придавив їхні груди.

Сніжинки, стративши тривку спаяність, почали таяти.

Спочатку повільно спускались маленькі плахти, потім чимраз більші, аж врешті зі зловіщим шумом котилися вниз сніжно-ледяні гори.

Стрепенулись чатинні бори, а старезні ялиці тремтіли почуванням глибокого жаху: біла смерть наближалася . . .

Шумів смерековий бір, а схвильовані дерева хитались і метали віттям, наче в розпуці; їх кільчасті листочки ще більше стулювались.

Гроза наближалася . . . сніжний буревій шалів уже злорадісно на верхах гір.

Лявіна потужно стала напирати на соснові бори; дикий вихор співав з насолодою смертоносний псалом.

Німів ліс у розпучливім безсиллі, пробуючи протиставитись могутній і жорстокій стихії.

В нерівних змаганнях впали столітні велитні, а потужна сила розшалілої природи поглитала тіла безсилих мерців.

Вікові ялиці, вирвані з корінням, поринали в білім пуху й котились зі сніжним валом униз.

Білий молох поглитав усе, що тільки зустрічав на свойому шляху. Вирівнювались пропасті — яруги; зникали хижі, що тулились до склонів гір; потапали в снігах людські оселі — села . . . Ґіґант-звір, потрясаючи сніжною гривою, несамовитим ревом наповняв повітря і з величезної пащі викидав невичерпані маси холодного снігу. Несамовитий рев і гук змагався . . . і здавалось, що цілий світ потапає в холодних обіймах білої смерти.

Зойк дітей, плач жінок тонув у грімкім шумі лютуючої стихії.

Залякані люди бродили в снігах, стараючись захистити себе і свої доми від нехибної заглади. Западаючись у білім пуху, — знеможені, — зникали безслідно; біла смерть вколисувала їх до вічного сну.

Завмерло життя . . .

Ненаситна лявіна спішила з самопевною силою вниз і з диким реготом наближалася до окраїн міста.

Задрижали, на сильних фундаментах побудовані, старинні будівлі; їх сірі мури стурбовано ожидали нападу непереможного воїна.

Залютував грізно Ін (ріка в Альпейських горах в Тиролі) і з негодуванням котив пінисті води. Підсичений щораз новим напливом снігів, — виступив у своїй скаженості з берегів.

Сніжно ледяні гори наближалися і одна-по-одній вдаряли до грубих мурів. Вони, захитавшись, — лягли руїною. Тільки стрункі вежі церков протягали свої рамена до неба — наче кепкуючи з розшалілої стихії.

Небо погідно приглядалося своїми блакитними очима цій руїнницькій роботі і розсипало жемчуги променів на білу пелену, що мерехтіла діямантовими іскрами.

Білі маси снігу, зруйнувавши окраїни міста, самі лягли руїною.

Тут і там ще пробував своїх сил білий молох і тут і там ще розсипались білим пухом сніжна пелена . . . , а даль-

Дост. М. Н. Григорчук,
ґенеральний правник Манітоби,
посол з Етелберт, Ман.

ше затихло все. Тільки лютий Ін котив брудно-сірі водяні вали.

З западаючим сумерком мороз сціплював таючий сніг; зорі мерехтіли на темніючій блакиті неба і вихор утих. Тільки білий покров смерти блистів у місячнім сяйві, отуливши сніжним пухом страшну руїну.

★

В кімнаті самітньої скиталки царила німа тишина.

За вікном безтурботно грались білі метелики.

Сніжна ковдра морозом проймала душу.

Широко відкриті очі туго вдивлялись у часопис, де рядки букв майже з кпинами сповіщали: "Лявіна в Тиролі."

Безцільно блукали думки, наче білі метелики за вікном.

В перетомленій уяві, в безладді, пересувались відірвані картини: р і д н я, Свят-Вечір, колядки . . . , а там: еміґрація, Тироль . . .

Серце стискав біль . . . Горячі румянці чергувались з смертельною блідністю.

Наче блудні вогники появлялись і зникали картини минулого . . .

В німій тишині самітньої кімнати вчувались голоси любої рідні . . . Може ще хтось з них і живе?!! Але де?!! Як віднайти?!!

Почування змагались з думками, аж вкінці зовсім опанували душу.

Нараз крик бездонної розпуки прорвався крізь болем стиснені уста і непереможною лявіною прогомоніли слова: "Мамо! Мамо!" Аж задрижало повітря, насичене безмежною розпукою . . . "Ти залишилась в Тиролі" — ридала душа. — "Тебе не пустили до Канади — я тут одна!" — грімким гомоном неслось по кімнаті.

Гірке ридання безпомічно билося об стіни й змагалось.

Здавалось, що все довкруги ридало: повітря, картини на стінах, а навіть тривожно звеніли шибки в вікнах; лиш мяка обстановка кімнати стурбовано ховалась по кутах, наче хотіла скритися від цієї несамовитої розпуки.

Нестримна лявіна почувань втомилась, тільки хлипання і сльози не вгавали.

За вікном, у місячнім сяйві, мерехтів білий сніг.

Мороз дужчав і почав малювати хрустальні квіти на шибках. Тиха зимова ніч добігала кінця, а зі світанком наближалось Рождество Христове. Новонароджений Спаситель ніс потіху й обнову наболілим серцям.

НАДІЯ

Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна:
Надія вернутись ще раз на Вкраїну,
Поглянути ще раз на рідну країну,
Поглянути ще раз на синій Дніпро,
Там жити чи вмерти, мені все одно.
Поглянути ще раз на степ, могилки,
Востаннє згадати палкії гадки.
Ні долі, ні волі у мене нема,
Зосталася тільки надія одна.

Л. Українка

— Добрий вечір. Я вступив до вас, щоб спитати вас за ту парасолю, яку ви в мене позичили минулого тижня.

— Жалую, але я позичив її свойому приятелеві. Ти потребуєш її?

— Не для себе, але той, від кого я її позичив, хоче її.

— Кажіть, куме, що хочете, але перед одним чоловіком то таки мусите капелюх скинути.

— А то перед ким?

— Перед стригуном.

СТЕПАН ФЕДОРІВСЬКИЙ

ПОВСТАНСЬКИЙ ВЕЛИКДЕНЬ

(З щоденника повстанця)

Весна 1945 року в Карпатах. Потемніли карпатські ліси. На деревах появились перші ніжні весняні платочки, а поміж деревами, понад потоками — сині та білі проліски. Ліс ожив, запах своєю природною красою. Заговорили гомінкі потоки, заспівала і волга.

Великдень застав мене в курінї "Бойків" на становищі курінного політвиховника. Я був у першій сотні Бродича. Хлопці привітали Великдень традиційним "Христос Воскрес" а на другий день свят рішили вийти з лісу під село, похристосуватись зі знайомими і одержати в подарунок великодню крашанку.

Приходимо зранку в село Орів, що розкинулось на кілька кільометрів між горами над потоком. Заметушились дівчата в святочних одягах. Приносять повстанцям крашанки, сир, масло, ковбаси та паски. Все як годиться на Великодні свята. Між повстанцями селяни пізнають знайомих та рідних. Є багато також незнайомих: з далекої Полтави, Києва, Винниці, Камянця Подільського. Та з ними вітаються також як з близькими рідними та обдаровують їх крашанками.

Повстанці розміщуються біля хат на обід. Смакують великодні дари, коли раптом приходить стійковий і сповіщає, що в долішній частині села появився відділ большевиків. Заметушились хлопці і за хвилину були готові. З долішньої частини посувалась колона "червоно-армійців." Завважили нас і розсипались у розстрільну. Біжать просто на хати, коло яких ми розмістились були обідати.

Прийняти бій в селі ми не рішилися, щоб не зробити шкоди селянам. Розтягненим стрілецьким рядом відступаємо за село в ліс. Переходимо потік і вибираємось на хребет невеликої гори, щоб ним пробратися до лісу. Коло самого ліса відступ перетяла нам ворожа застава. Від лісу ми відрізані. Наказ — залягти і зайняти оборонну позицію на хребті. Всі залягли на відповідних місцях і цівки вогнепальної зброї спрямували в ворожу розстрільну, яка підсувалась схилом гори до нас. Ніхто ні одного пострілу. Кругом німа тиша. Кожен з тремтячим віддихом чекає на команду. Ворожі лави зближаються, раптом крик "ура", і постріли з автоматів прорізують тишу. Не йдуть, а біжать на гору. Ще хвилина, дві і . . . "по ворогах українського народу — вогонь!" Це була команда сотенного Бродича. Ще не вспів він сказати останніх слів команди, як відламки ґранат посипались на голови напасника. Зататакали автомати, забубоніли "дехтярі", і ворожа лава не посунулась а прямо погналась назад. Де-ж ділась їх відвага? Аж смішно було дивитись, як летіли взад. Але не всі. Дехто на завжди приліг. Інші, втікаючи, скерували цівки своїх автоматів позад себе, сиплять градом куль в камянистий схил гори та кричать "ура", аж луна роздається лісом. Перший атак відбитий з втратами для ворога.

Ворожі розстрільни залягли в потоці, ховаючи голови за виступами каменів. В цей час з лісу хребтом ворог пішов у наступ на наше чолове забезпечення. З рясним кулеметним вогнем і криками "ура" ворожі лави кинулись на наші чолові становища. Два кулемети заграли по стрибаючих ворожих солдатах. Серед густої стрілянини з обидвох боків один наш кулемет раптом замовк. Кулеметчик Бродяга був убитий. Це підбадьорило ворога, і він наближався до наших позицій, хоч позад себе залишав убитих своїх солдатів. Старий фронтовик Семен (родом з Вінковець, коло Камянця Подільського), що був на правому крилі забезпечення, врятував наше тяжке становище, закидавши ворога ґранатами. Решта большевиків скрилася в гущавині лісу. "Ребята, зберігайте хладнокровность, влучно стріляйте, наша взяла, враг буде розбитий!" — кричить Семен, а сам міцно стиснув дерев'яний приклад "дехтяря" вбитого Бродяги.

Наближається вечір. Тіні дерев лягають на вершинах хребта. Большевицькі опричники, криючись за деревами,

Пані Анна Франко-Ключко, з портретом батька

відступили в долішній кінець села, звідки йде пряма і широка дорога на Дрогобич. Повстанці піднялись зі своїх становищ і кинулись до большевицьких трупів, щоб забрати здобич, якої вони так потребують. Але тільки й здобичі, що зброя та амуніція. На них був не одяг, а заялозені ганчірки, з яких визирала брудна вата. На ногах у них були або пірвані черевики, або повикривлювані керзові чоботи.

На полі бою залишили большевики 18 вбитих. Ми втратили одного — дорогого нам усім кулеметчика Бродягу.

ЕВГЕН КРИМЕНКО

Весільні Вінки

В церковному притворі стоїть двоє молодих людей. Він і вона. В руках тримають горіючі свічки, повага і радість малюється на їх лицях. Вони свідомі, що ця хвилина це одна з найважніших в їхньому житті. Це хвилина їхнього вінчання. Сьогодні вони прощаються зі своїми молодими, безжурними літами та йдуть на стрічу новій, незнаній будуччині.

Очі всіх присутніх звертаються на них, не одні уста шепочуть тихо "Боже, благослови". Під радісні акорди хору веде їх священик до тетраподу. Своє нове життя вони складають у Божі руки.

Вінчання продовжується. Довгі, змістовні молитви зі співом людей. Як нагороду за чесне життя священик вкладає молодим на голови зелені міртові вінки. В церкві лунає грімкий спів: "Славою і честю вінчал єси я і положил єси на главах їх вінци." Молоді зворушені. На їхніх головах лежать вінки, видимі знаки слави, чести і радости. Сам Бог увінчав їх руками священика.

Поважно гомонять в церкві слова св. Ап. Павла про св. Тайну Подружжя, торжественно читає священик євангельську історію про весілля в Кані Галилейській. І клоняться в задумі людські голови; не один пригадує собі своє власне весілля, свої молоді літа.

Наближається кінець вінчання. Священик знімає вінки з голов молодих. Але якісь невидні авреолі мов дорогоцінні жемчуги окрашують новоженців. З цими незримими вінками вони вийдуть з церкви і підуть в життя. Бо вони вінчані. Відспівали "Многая Літа". Молоді виходять з церкви. На сходах стиск рук, побажання, поцілунки. Кожний хоче допхатись до них, сказати їм якесь добре слово. Щасливі і радісні вони йдуть на весільний пир.

На дворі кінчиться осіння днина. З поблизьких гір і лісів виходить маєстичнo цариця ніч. Чорним оксамитом вистелює поля, лагідним дотиком холодних рук засипляє розгорячкованих, вічно суєтних людей на небесах розвіщує свою темно-синю, зірками перетикану кирею. В останніх проблисках сонця погас суботній день.

В весільній салі грають музики, гомонять пісні, ллється пянке вино. Метушня, сміх, радість. На почесних місцях сидять молоді. Щасливі і вдоволені. Цеж їхнє велике свято. Для них сьогодні грають музики, їм співають пісні, на їх здоровля дзвенять сьогодні чарки. В їх честь виголошують гості похвальні промови, їх молодечий вигляд очаровує всіх присутніх.

Дивлюся ось так на розсміяних веселих молодих і якісь дивні думки починають роїтися в моїй голові; за кілька годин скінчиться цей весільний бенкет... затихнуть музики, замовкнуть пісні, помучені гості розійдуться до своїх домів. І молоді підуть.

Мої думки щораз більше скупляються на чомусь таємничому, невідомому. Дійсність поволі зникає. Якась дивна візія повстає в моїй уяві.

Бачу просторий шлях, на ньому товпу людей. Чоловіки, жінки, старі, молоді і діти. Між ними і наші новоженці. Ідуть веселі і усміхнені. Побралися за руки і йдуть. На їхніх головах вінки. Свіжі, зелені . . .

Люди на шляху безупинно змінюються. Одні безслідно зникають, інші на їх місце виринають. Діти стають молодими, молоді старіються. Помітно змінюється і наша пара повінчаних. Їх стрункі постаті гнуться додолу, рожеві личка бліднуть, волосся сивіє. Вінки на головах пожовкли, зівяли. Часом здається, що замість міртових листків бачу в вінках тернові колючки з краплинами сліз.

Похмура осінь протягнула свої сухі руки. Чорні хмари зависли над довгим шляхом і заплакали сірим дощем. Дикий вітер бє немилосердно по сухих

вінках. Нараз усе зникає. Глибока темрява закриває цю сумну картину.

Не знаю як довго це тривало, як серед цієї непроглядної ночі почало щось рожевіти . . . Мов світало, мов сходило сонце. Світло більшало і золотими проміннями вичаровувало з лона нічної темряви контури якогось величного храму. Срібні звуки дзвонів плили в сині простори мов скликали гостей на велике свято. А гості йшли. Ішли довгими рядами, весело співаючи. Між ними і наші новоженці. Стрункі, молоді, усміхнені. В весільних одягах з горіючими свічками в руках. Ішли мов молодість, мов весна. Їх голови окрашували вінки; свіжі, зелені, пахучі . . . Це вінки святих.

Тихо перейшли по ступенях і зникли в освітленій святині. В храмі залунав ангельський спів. Я зрозумів. Вони прийшли на весільну гостину Божого Сина.

— Ну, як вам подобається весілля?, запитав несподівано мене мій сусід. Я прокинувся. Моє видіння щезло мов сон. Я опинився знову в весільній салі серед розбавлених гостей. Я взяв чарку і налив собі вина. Орхестра заграла якесь мелянхолійне танґо.

При першому столі сиділи усміхнені молоді.

ДОМАШНІ ПОРАДИ

Щоб сир був свіжий на довший час, завинути його в папір намочений в оцті. Добре також завинути його воскованим папером.

Щоб молоко не тратило вітамінів, не ставити його на сонце. Підчас варення ярини не добре часто її мішати, бо цим впускається більше кисня, а це ділає шкідливо на вітаміни.

Щоб брунатний цукор не засихав, тримати його в тісно запертій бляшанці, або вложити до бляшанки бараболю або яблуко.

Щоб яйце не тріскало підчас варення, проколоти оба кінці голкою або шпилькою. Якщо варити трісле яйце, то щоб воно не витекло, кинути до води ложечку соли.

Щоб тісто не переливалося підчас варення, кинути до води ложечку масла.

Щоб молоко підчас варення не пригоріло до спода посудини, помастити її маслом.

Щоб цитрина була знову повна й свіжа, намочити її через ніч у теплій воді.

Щоб мерінґовий пай не лип до ножа, коли його крається, посипати мерінґ меленим цукром перед печенням.

Малі кусники мила, залишені з куплених кавалків, можна дальше вживати вложивши їх у малий мішочок.

Щоб фарба не текла по бляшанці підчас мальовання, причепити кусник дерева ґумкою впоперек верха бляшанки і до нього спускати надмір фарби на щітці.

Щоб малювати сходи і вживати їх, можна малювати кожну другу сходу за одним разом, а коли ці висохнуть, тоді помалювати решту їх.

Для перецідження фарби добре вживати стару найлонову панчоху.

Фарбу в бляшанці можна тримати свіжою, коли зужиється частину її,налиттям розтопленого воску, так як для презервовання овочу.

— Кумо, може ви булиб такі добрі та юозичили мені своєї мітли.

— Не можу, кумонько, бо чекаю на чоловіка з пиварні.

★

— наєш яка ріжниця між колесом воза і адвокатом?

— Яка?

— Перше з них треба мастити, щоб мовчало, а другого, щоб говорив.

★

В Ню Йорку стрінулися два старі приятелі — українець і жид. Привітавшись, каже жид до українця:

— Ви думаєте, що тільки в нас є бандерівці? Маємо їх і ми.

— Як то?

— А ось підступає до мене вчера в ночі шмаркате жиденя з револьвером у гуці й каже мені:

— Їдь до Ізраелю, а то забю!

Випробувані і Смачні Приписи

ХЛІБ — ГАРЯЧИЙ З ПЕЧІ

Від часів перших поселенців в Канаді хліб був найважнішою частиною домашнього прохарчування. Ще одне покоління тому, день, в якому печено хліб, уважався за найважніший день в тижні. Приємний запах дріжджей уносився в цілій хаті — і всі громадились в кухні, щоб бути при цьому, коли тягнеться з печі гарячі бохонці, ждали коли вони простигнуть, щоб їх свіжими краяти. Тут ми подаємо припис для печива модерним способом цього знаменитого домашнього хліба. Припис дає чотири бохонці і їх можна пекти з бараболяною або звичайною водою. Домашний хліб завсіди буде смакувати.

ПОТРІБНО:

- 1 склянка літної води
- 2 ложочки меленого цукру
- 2 ковертки активних сухих дріжджей
- 3 склянки літної води або 3 склянки літної бараболяної води
- 2 ложки смальцю
- 12 склянок пересіяної муки до всього
- ½ ложочки солі
- 5 ложок спорошкованого збираного молока.

В одному горнятку теплої води докладно змішайте і розпустіть 2 ложочки цукру і всипте туди дріжджі. Нехай постоїть 10 мінут. Змішайте разом воду або бараболяну воду і смалець. Додайте дріжджі з цукром і добре вимішайте. Додайте 6 шклянок муки, одну по одній, добре мішаючи. Вмішайте сіль, спорошковане молоко і решту муки. Коли тісто достаточно згусне, що ним легко орудувати, виложіть на стільницю, посипану мукою. Мішайте, аж доки тісто не стане еластичне, яких 5 мінут. Вложіть до натовщених бритванок. Покрийте чистим рушником і дозвольте рости через коло 2 години, або доки не подвоїться в поємності. Тді перемішайте тісто, завертаючи краї до середини. Виложіть на стільницю посипану мукою і заробляйте через яких три мінути. Поділіть тісто на 4 частини, заробіть кожну з них в бохонець. Прикрийте чистим рушником і нехай стоїть через 10 мінут. В міжчасі приготуйте чотири бритванки величини 9¼х5¼х 2¾ цалів, натовщіть їх. Положіть бохонці до бритванок, прикрийте чистим рушником і нехай постоїть 1 і ¾ години, або доки не подвоїться в поємності. Пригрійте піч до температури 400 степенів Ф. Коли тісто належно підросло, печіть його в цій нагрітій печ. Після 15 мінут зменшіть гаряч до 375 степенів Ф. до умірковоного тепла, і печіть дальше через 45 мінут. Дає 4 бохонці.

ЦИТРИНОВО-ЖЕЛЯТИНОВИЙ ЗАВИВАНЕЦЬ

ПОТРІБНО:

- 3 яйця, відділені
- 1 склянка дрібного мілкого цукру
- 2 ложки холодного молока
- ¼ ложочки соли
- 1 ложка цитринового соку, свіжого, консервового або замороженого
- 1 склянка муки до всього
- 2 ложочки порошку до печива
- Цитринова начинка

Натовщіть бритванку, величини 12х11 цалів. Підогрійте піч до температури 350 ст. Ф., уміркова-но. Вбивайте жовтки, аж доки не згуснуть. Додайте ½ склянки цукру, постійно увесь час мішаючи. Вбийте білка з яєць аж до піни, але не до сухости. Додайте дальших ½ склянки цукру та наново вбивайте. Змішайте мішанину з білком з мішаниною з жовтком. Пересійте разом три рази муку, порошок до печива і сіль. Вмішайте ці сухі складники в плинну мішанку. Не вбивайте. ВВилийте все в приготовану бритванку, натовщену. Печіть в підогрітій печі через яких 12 мінут, добре пильнуючи, щоб не перепеклось. Вийміть з печі. Виложіть на полотно і скоро обріжте по боках. Виложіть на це приготовлену цитринову начинку та скоро завиніть в полотно. Розвиніть, коли прохолоне. Дає один желятиновий завиванець, ко;о 8 кусків.

ЦИТРИНОВА НАЧИНКА

ПОТРІБНО:

- 4 ложки муки до всього
- ½ склянки меленого цукру
- ⅛ ложочки соли
- ½ склянки кипятку
- 1 жовток, добре вбитий
- 1 ложочка втертої шкірки з цитрини
- 2 ложки цитринового сосу
- 1 ложка масла або маргарини.

Змішайте муку, цукор і сіль. Додайте гарячу воду, добре замішайте і варіть аж доки мішанка не згусне, яких 5 мінут. Продовжуйте мішати і додайте вбитий жовток. Продовжуйте варити і мішати, аж жовток звариться, яких 2 мінути. Здійміть з печі і додайте шкірку з цитрини, цитриновий сок і масло. Дозвольте мішанці простигнути, заки виложите на тісто.

Дещо про Швайцарію

Дня 1-го серпня, 1291, представники трьох кантонів (провінцій), Урі, Швіц і Унтервальден, зійшлися над озером в Рутлі і заключили урочисту умову, що будуть спільно боротися за визволення з-під чужого гнету і створення союзу вільних кантонів. Швайцарія була тоді під пануванням німецького княжого роду Габсбургів, які довгі роки були володарями Австрії, Німеччини й Еспанії. Ця родина мала величезні посілості в Альзації, а Альбрехт, син німецького цісаря Рудольфа, загорнув також центральну Швайцарію. Панування Альбрехта було брутальне і викликало невдоволення швайцарців, а то тим більше, що він проголосив себе безправно князем Швайцарії. Коли Альбрехт довідався про умову представників трьох кантонів, він попав у лють і вислав свого намісника ("ґавляйтера") Ґеслера здушити змагання швайцарців до волі. Ґеслер приїхав до міста Дрі і завів жорстокий режім, переслідуючи свободолюбних швайцарців. Щоб упокорити їх до решти, він повісив на стовпі при дорозі свій капелюх і наказав людям віддавати йому пошану.

Швайцарські хроніки записали гарний переказ про цей капелюх. Один з швайцарських лідерів, Вільгельм Тель, відмовився поклонитись капелюхові Ґеслера. Його зловили і привели до Ґеслера, який придумав для нього таку кару: Вільгельм мав стрілою з лука збити яблуко з голови свого малого синка. Переказ каже, що Бог керував рукою Теля. Він поцілив яблуко на голові сина, і воно впало, пробите стрілою, на землю. Ґеслер уже мав відпустити Теля, коли побачив в його руці другу стрілу. Він запитав Теля навіщо цей вийняв другу стрілу. "Колиб я був поцілив замість яблука свого сина, і вбив його першою стрілою, то другою я бувби прошив тебе" — відповів Вільгельм Тель. Ґеслер казав арештувати Теля, вкинути в човен і відвезти в тюрму. Але по дорозі Тель утік і засів при дорозі, якою мав переїзджати Ґеслер. Коли надїхав намісник Габсбурґів, Тель убив його тою другою стрілою, що вже був приготовив на Ґеслера.

Чи ця історія правдива, чи ні — певно не знати. Але одне певне, що три згадані кантони почали тоді повстання проти Альбрехта, яке принесло їм перемогу. Шлях до незалежности був важкий. Двісті років боролися швайцарці проти Австрії, де панували Габсбурґи, проти мілянців, бурґундців, французів і німців, поки остаточно здобули повну свободу. В тій боротьбі до союзу трьох кантонів приєднувалися все нові кантони, і швайцарці йшли від перемоги до перемоги. Остаточно в 1648 році сусідні держави визнали незалежність Швайцарії.

Підчас тих воєн миролюбні швайцарці стали такими знаменитими воїнами, що їх наймали собі до ведення війни навіть ті держави, що давніше намагалися їх покорити. Вони славилися особливо в боротьбі списами. Швайцарські наємники відзначилися на багатьох побоєвищах від середньої Европи до Сінґапуру. Папська ґвардія, зложена з около 100 швайцарців, одягнених у свої історичні уніформи, є останньою залишкою тих часів, коли швайцарці служили як наємники по цілому світі.

Невтральність є традиційною політикою швайцарської конфедерації, від коли вона утворилась. Для своєї невтральности швайцарці мали достатні причини. Оточена могутніми сусідами, Швайцарія напевно булаб упала жертвою аґресії, колиб була стала на боці котрого з них. З тих причин Швайцарія не хотіла приступити до Ліґи Націй, поки не визнано її спеціяльної позиції. Швайцарія не належить також до Обєднаних Держав, не бажаючи вмішуватись в ідеольоґічну боротьбу двох великих таборів у них. Швайцарці кажуть, що вступлять до ОД тоді, як це буде трибуна рівних, а не поле бою ідеольоґій.

Тримаючись політики невтральности, Швайцарія не шукала жадної території поза власними границями, ані ко-

льоній, ані доступу до моря. Швайцарці задоволялися тим, що мають, хоч це переважно гірський, непродуктивний терен. Але швайцарці доказали чуда і зрівноважили своє господарство всупереч усім поняттям про модерну економіку. Не зважаючи на свій вузький домашній ринок, Швайцарія розвинула широко експорти, висилаючи закордон текстильні вироби, машини і харчові продукти, які не мають собі рівних. Найславнішим предметом швайцарського експорту є годинники. Це ремесло має в Швайцарії 400-літню історію. Фабрики годинників розкидані по цілій країні від Женеви на півдні до Шафгавзену на німецькій границі. Виріб годинників подиктувала швайцарцям потреба якнайкраще використати спроваджувану дорогу сталь і наявність прекрасних майстрів цього діла. Швайцарці обрахували, що один тон сталі, перетворений в годинники, дасть їм багато більший прибуток, ніж колиб її використати на будову автомобілів. Річна продукція годинників у Швайцарії виносить понад 25,000,000. З цього 95 процентів експортується і дає четвертину вартости всеї експортної торговлі.

Хоч Швайцарія була все невтральна, то політично вона не була байдужа до того, що діється в світі. Швайцарці не дуже довіряли, що їх невтральність буде пошанована підчас Другої Світової Війни. Рахуючись з можливістю гітлерівського нападу, країна була знаменито підготовилася до оборони. Тільки недавно виявлено частинно оборонну систему Швайцарії на випадок німецького наїзду через Альпи. На випадок Третьої Світової Війни швайцарська невтральність булаб ще більше загрожена комуністичним імперіялізмом, бо Швайцарія має один з найбільше досконалих демократичних устроїв. Тому швайцарці не забувають про свою оборону.

— Тату, я заощадив тобі десять долярів.

— А це як?

— Ти казав, що коли я перейду до десятої кляси, то ти дась мені десять долярів.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

ВІЛЬХА

Зелень, цвіти і птахи, — буяють жита, — май.

Ніколи небо не буває таке велике і ніколи грудям не дихається так легко і так широко.

Завтра Зелені Свята!

Від Великодних не був ти на селі. Як відїздив, то ледви прозябали збіжжя, а тепер ниви, як зелене море.

На обрію хмарки, як кораблики на морі.

Порозпускали вітрила і не пливуть, лише вигойдуються ритмічно.

Гарно!

Так гарно, що навіть не хочеться думати. Забуваєш про світ і весь ти поринаєш у тій красі безмірній, почуваючи себе одно з полями, квітками, пташками, навіть з хмарками на блакиті.

А дорога білим вужем з горба на горбок вється.

Тихо нині на ній, бо субота. Лиш вітер іноді вискочить з ярку, кинеться перед коні, скрутить пилюгу в трубу, підійме її високо-високо і — кине.

Коні форкнуть, стрепенуться і побіжать жвавіше, бо вже видно село.

Лежить перед тобою у долинці, ціле обтикане маєм, аж пахне.

Нашу браму також пастух Василь березовими гильками обтикав, а стежку до сходів так щедро пахучим шугаром устелив, що аж жаль по такім буйно зеленім килимі топтати. Але треба, бо на ґанку всі на тебе чекають: батько, мати, рідня і челядь, усі.

А пси аж до лиця скачуть, витаються.

По підвечірку біжиш до городу.

Пси за тобою тельмом. Але відганяєш їх і замикаєш фіртку, бо в городі є, ану згадайте, що є в городі? . . . Серна.

Котрийсь з парубків приніс її з ліса, зморену й виголоджену, а тепер вона віджила на молоці і така кругленька стала, як слимачок. Має калатальце на шиї, щоб де не пропала, а коли її покликати, то біжить і пікає: "пі-пі-пі."

Погадайте собі, що вам пятнадцять літ, що наука в школі йде вам легко, що в вашім селі нема ані великих багатирів, ані бездольної бідноти, що в дворі сидить старосвітський пан-добряга з не дуже то молодшою і не гіршою панею від себе, що селом раз на кілька місяців перейде жандар, а може зрозумієте мою тодішню радість. Цвітник, город, садок і серна. Все таке буйне, свіже, веселе, — це-ж не життя, а радість, рай!

Десь там за горами та за ставами є повітове місто, з крутими вуличками, з брудом і задухою, з великими й низькими шкільними салями, але забудьмо, що воно є, хоч на три дні забудьмо. Впиваймося пахучим повітрям, тулімося до буйного лона землі і гладьмо то шовкову траву, то ще гладшу від шовку спину серни.

Вона так мудро дивиться вам в очі, знати, що не втратила ще віри в доброту людини. Ви також . . .. Правда?

Хтось крикнув: "Вільха!" — кінчимо скоро вечеру і виходимо на ґанок.

Ярком, де лежить село, вечірний холодок з далеких лісів надбігає, журчить журливий потік, з поза церкви місяць визирає. Над потоком верби поставали і слухають його таємної мови.

— Говори ще, говори! Ти здалеку пливеш і багато дечого бачив, а ми, як родилися, так і струпішіємо на місці, мов наші господарі. Говори!

І потік хоче говорити, але "дівчата не дають."

Чути, як співають на десятому від нас подвірі: "Ой хилився дуб на дуба, на кріслату бе-е-ре-зу".

Сумно-поважна мельодія, повільне темпо, ритміка баркаролі. Пісня пливе на хвилях століть, з далеких, дуже далеких часів. Вийшла зі святих, давно знищених гаїв, боєвищами, згарищами, попелищами мандрувала, заки до нас прийшла. Здивовано розглядається довкола: ні краю, ні людей не пізнає.

Все змінилося, в невідоме відплило тільки вона раз у рік воскресає, піснядух . . .

І знову: "Ой хилився дуб на дуба, на кріслату бе-е-ре-зу."

Але вже виразніше чути, вже на восьмім, семім, шестім подвірі співають. Вільха все ближче й ближче до нас підходить.

Потік тихіше журчить, верби перестають шуміти, вітер до плотів притулився, місяць між липами повис, — слухають: пісня іде! Пісня з далеких часів, зі святих гаїв, з яких вже давно і сліду не остало. Аж і на наше подвіря прийшла, на зеленім моріжку опинилась.

Старша дівчина в "Вільхою" по середині, подруги живим вінком довкола неї.

Вони ще досвіта, перед сходом сонця в зелений гай ходили. Тайки, щоб їх заздре око не вгледіло. Там, по черзі з завязаними очима поміж деревами блукали, поки одна на вільху не попала. "Маємо Вільху! Маємо Вільху!" — весело загомоніли і бігли з нею в село, щоб не побачили хлопці, бо відібралиб. А їм нащо?

А коли сонце зайшло і зорі висипалися на небо, старша дівчина тую Вільху на сусідове подвіря віднесла, бо в сусіда є доньки-відданиці. Разом вони "Дуба" й "Василенька" відспівали і дальше пішли. Так мандрувала "Вільха" з двора до двора, поки порога нашої брами не переступила.

Тепер з нею старша дівчина на моріжку стоїть, а її подруги живим вінком довкола неї. Співають:

Зіллє-ж моє, василеньку,
Зіллє-ж моє, василеньку.
Садилам тя, доглядала,
Садилам тя, доглядала.
До схід сонця підливала,
До схід сонця підливала.

Гадала собі, що на Зелені Свята тим зіллям милого шапку заквітчає. Але де! Нелюб закрався в ночі до городу, зірвав зілля і свій капелюх ним затикав. Та вона йому того не дарує.

Ранним ранком вийде з хати,
Зіллє своє пізнавати,
Зіллє своє пізнавати . . .

Відспівали, пішли.

І як перше пісня з далеку надходила до тебе, так тепер чимраз дальше й тихіше лунала, як відгомін, як спомин . . .

Хилиш голову на поруча дубового ґанку, потік знов голосніше журчить, над ним верби схилилися — шумлять, мов промовляють: "Говори ще, говори! Ти здалеку прийшов і далеко підеш і понесеш з собою тую пісню світами, і ані ти не знаєш, ані вона не знає, куди, кому, пощо, — от так у синю далечінь, де дійсність з мрією кривого танця ідуть, а невідоме на сопілці грає, . . . говори ще, говори!"

— — — —

Бувають сни, з яких будитися так важко.

Управитель до хлопця: Як працюєш, то не свищи.

Хлопець: Я тепер не працюю.

★

— А горячо в Флориді?

— Дуже. Ми мусіли по черзі сидіти в тіні один одного.

ПРОФ. ЗЕНОН КУЗЕЛЯ

(1882-1952)

Дня 25 травня, 1952, помер у Парижі проф. Зенон Кузеля. Належав він до правдивих каменярів національного відродження, дарма, що його праця була мало спопуляризована та мало впадала в очі землякам на рідних землях. Більше ніж половину свого життя, 36 літ, прожив він на скитальщині, одначе своєї скитальщини він не змарнував, тільки використав її аж до останньої хвилини в користь свого народу.

Зенон Кузеля по професії був вченим етноґрафом та мовознавцем. Його освіта була така глибока та посідала такий широкий обсяг, що він міг стати вченим з великим іменем, автором кількох десяток томів наукових праць, колиб не його любов до свого народу та почуття обовязку служити йому в усіх практичних потребах. Пок. Зенон Кузеля жертвував свою наукову карієру та славу вченого на це, щоб стати українським журналістом, інформатором західного світу про Україну та автором дрібних праць про Україну та українців, порозкиданих по десятках заграничних енциклопедій, журналів та збірних видань. Ця муравлина праця, розміняна на центи та на десятки центів, приносила українській справі величезну користь. Вона потрапила переміняти погляди чужоземного світу на Україну та її визвольний бій, одначе ця праця губилася, вона не приносила йому карієри або матеріяльного забезпечення, а навіть слави великого вченого, дарма, що ним він справді був. Зенон Кузеля належав до того покоління, яке створило зрив національного відродження напередодні першої світової війни, до того покоління, яке створило леґенду Українських Січових Стрільців, леґенду Крут, Базару та двох 22 січнів.

Зенон Кузеля родився 22-го червня, 1882 року, в Поручині, в Західній Україні. Середню школу кінчив в Бережанах, у місті, яке створило незвичайно ідейну атмосферу серед української молоді, яка виростала в державній австрійській ґімназії та ще й з польською викладовою мовою.

Студії свої розпочав Кузеля в університеті у Львові, слухаючи викладів історії та української фільольоґії. Він був учнем професора Михайла Грушевського, Олександра Колесси та Кирила Студинського. Його студії припадають на час відомої сецесії українського студентства з Львівського Університету, що стала одним з сильних поштовхів зросту української національної свідомости в Галичині.

Кузеля перенісся до Відня та там докінчував свої студії під проводом таких світочів славянської науки як: проф. Яґіч, Їречек, Вондрак та Решетар. Покінчивши студії на університеті, став працювати в віденських музеях етноґрафії та антропольоґії, дістаючи вкінці постійну посаду бібліотекаря в віденській університетській бібліотеці. Ця праця вважалася тоді першим ступнем в карієрі до університетської професури.

Праця на чужині не вдоволяла Кузелі й тому він старався дістатись на рівнорядне місце у львівській університетській бібліотеці. Пануюча система польської виключности на Львівськім Університеті не дала йому змоги осісти на постійно у Львові, столиці західно-українського наукового життя, і тому він переноситься на працю до бібліотеки державного університету в Чернівцях, у Буковині. Від тепер на повних шість літ його праця звязана була з буковинською Україною. Вибух першої світової війни (1914) кинув його знов на чужину до Відня. Кузеля став скитальцем аж до своєї смерти.

Відень став у часі першої світової війни таким самим осередком української еміґрації, яким по другій світовій війні став Мінхен. Там найшли тимчасовий приют українські культурні установи виевакувані зі Львова. Там найшов свій осідок Союз Визволення України, орґанізація заложена українцями, головно еміґрантами зі Східної України, які поставили собі ціллю визволення

України з під панування Росії при допомозі центральних держав.

Зенон Кузеля стає одним з найрухливіших членів тієї революційної української організації та звертав увагу на потребу підготовки українського національно свідомого війська, з вояків полонених російської армії. Це Кузеля при допомозі штабу українських інтелєктуалів виховував національно та приготовляв до державної служби дивізії Сірожупанників та Синьожупанників.

Після упадку держави, Зенон Кузеля переноситься до Берліну та повертає до своєї наукової праці, яку розуміє не в вузьких рямцях кабінетного вченого, відгородженого від світу, але як вченого та громадянина, інформатора західнього світу про українську науку, українську культуру та про визвольну боротьбу українського народу. Кузеля стає співробітником німецьких енцикльопедій та прочищує їх поволі з проти-українського намулу в розділах про Україну та український нарід. Кузеля стає співробітником численних німецьких наукових та науково-політичних журналів, де пише про українську етноґрафію, археольоґію та культуру взагалі.

Кузеля заграницею стає амбасадором української науки на тих міжнародних зїздах, які стояли близько його наукових заінтересувань. Він є на міжнародних наукових зїздах постійним представником Наукового Товариства ім. Шевченка, якому не все вдавалося дістати пашпорти на виїзд заграницю від польської окупаційної влади.

Кілька літ перед другою світовою війною Зенон Кузеля був звязаний з Українським Науковим Інститутом у Берліні. Він був творцем прекрасної бібліотеки та його наукових видань.

Жага служити українській справі безпосередньо тягнула покійного в сторону поважної журналістики; тому він закладає Союз Закордонних Журналістів у Берліні та стає його предсідником впродовж повних десять літ. На цьому становищі використовує він широкі можливости пропаґанди української справи не тільки перед німецькою публичною опінією, але також перед іншими народами, які були зарепрезентовані в Союзі.

Живучи на чужині, поза рідною Україною, Кузеля здавав собі докладно справу з пекучої потреби виховувати нові кадри українських інтелєктуалів, зокрема дослідників українознавчих наук. Тому він підшукує всі можливости, щоб у міжнародних культурних фундаціях добути наукові стипендії для української молоді, зокрема для тої, яка зза політичного лихоліття на рідних землях не була в силі покінчити правильно своїх студій. Кузеля пильно слідкував **за тим,** щоб на місце живучого покоління наукових робітників приходило нове, молоде покоління жреців української науки. Його заслуги як голови та правдивої душі КОДУСу це окрема ділянка культурної праці великого покійника.

Поважні та більші розмірами праці на тему української етноґрафії припадають на першу половину його наукового періоду. Вони поміщені переважно в "Етноґрафічних Збірниках" та в "Матеріялах до Української Етноґрафії," в виданнях Наукового Товариства ім. Шевченка, з яким він своїм дійсним членством та духовим спорідненням був звязаний від перших літ своєї наукової праці, ще в часах черновецького періоду свого життя. Бурливі літа української нової історії, яких відкрив 1914 рік, відривали Кузелю від наукової праці, звязавши з потребами біжучої хвилини.

Після покінчення другої світової війни покійний Зенон Кузеля став одним з головних моторів відновлення Наукового Товариства ім. Шевченка на еміґрації (1947). На перших загальних зборах у Мінхені був він вибраний містоголовою. По смерти голови Товариства, Др. Івана Раковського, Кузеля стає спершу активним головою тої старої наукової установи, щоб на найближчих загальних зборах бути вибраним головою Товариства на нових три роки.

Покійний був типовим вченим українського періоду визвольної боротьби. Він з одного боку носив у собі запал до розбудови української науки, з другого боку горячий український патріотизм того українського молодого покоління, якого різьбарем душ став Іван Франко.

— Тітко, це правда, що ви залишилися старою дівкою?

— Та так, правда, але це не гарно про такі речі говорити.

— Не сердьтеся, тітко. Я-ж знаю, що це не ваша вина.

Канада по Провінціях

НОВА СКОШІЯ

Нова Скошія є найдальше на схід висунена провінція. Пишучи про провінції Канади, добре від неї починати а відтак посуватися дальше на захід, аж до Брітіш Колюмбії.

Ця провінція є півостровом, довга на 381 миль, а широка на 50 до 105 миль. До неї належить остров Кейп Бретон, з територією 21,068 квадратових миль. З головною частиною провінції цей остров сполучений вузьким морським просмиком Кенсо. На острові є солене озеро Бра Д'Ор.

Нова Скошія є другою по Алберті в продукції вугілля. Це вугілля є мягке й доброї якости. Головні, найбільші копальні вугілля знаходяться в Сидней і Інвермес на острові Кейп Брето, та в Камберленд і Пікту на континенті.

З атлянтійського боку континентальна частина провінції є скалиста й відкрита для морських бур. Побережжя має багато заливів і приміщень для кораблів і риболовських суден. На північно-західних побережжях, де є спуск до Заливу Фанді, є ланц низьких гір, не вищих від 1,500 стіп. Ці гори йдуть також серединою провінції.

В долинах є родюча земля і там фармері плекають яблука й інші овочі. Клімат для цеї продукції є відповідний.

ПРИНЦ ЕДВАРД ОСТРОВ

Ця провінція є найменша з усіх провінцій Канади, а також і одинока островна провінція. Її територія має лише трошки понад 2,000 квадратових миль. Її довжина є 145 миль, а ширина від 4 до 35 миль.

Цей остров є відділений від континенту, тобто від провінцій Ню Бронсвик і Нова Скошії, Нортомберленд Просмиком.

Його земля, червонявого кольору, є родюча. Декуди є простори червоняво пісковатих земель. Клімат тут загально теплий, бо остров окружений теплою водою з Сен Лоренц Заливу і охоронений від атлянтійських бур. Понад побережжя є багато риболовів, а на території острова фармері продукують рільничі продукти, по більшій части бараболі. Великою індустрією цеї провінції є плекання лисів для продукції футер. Поза це мешканці продукують великі кількости презервованих раків і устриць, яких при побережжі є дуже багато.

НЮ БРОНСВИК

Територія цеї провінції виглядає на чотирокутник, з простором 27,985 квадратових миль. Її побережжя є довге, і має великі заливи. На півночі є залив Шалур, зі сходу заливи Сен Лоренц і Нортомберленд, а з півдня Фанді.

По більшій части поверхня Ню Бронсвику є досить рівна й невисока, однак на заході рівень терену доходить до висоти 2,690 стіп. Тут є водопад Ґренд, на ріці Сейнт Джан. В північно-східній частині провінції є великі простори доброго лісу. Південну частину провінції наводнює ріка Ст. Джан, довга на около 400 миль. Вона пливе через прекрасні краєвиди.

Хотяй лісові багатства є дуже важні для Ню Бронсвику економічно, то поважним багатством є також його родючі землі, в долинах здовж рік, яких є багато. Найбільше знаною є в тому відношенні долина ріки Ст. Джан. Ню Бронсвик має також багатство в природному ґазі й нафті. В кількох місцях є й копальні вугілля. Риболовство є також важною індустрією. Щодо рільництва, то головний продукт є бараболі.

КВЕБЕК

Квебек, це провінція канадійських французів. Це є найбільша провінція в Канаді. Вона має 594,860 квадратових миль простору. Це рівнається просторові Франції, Німеччини й Еспанії разом. Велика частина Квебеку на північ від ріки Сен Лоренц належить до терену пре-

камбрійських скалистих гір Канадійського Шільду.

В цій північній частині цеї великої провінції головними індустріями є лісництво й копальництво. За виїмком одної території, де лісу майже нема, на північ від паралелі 58, цілий Квебек є покритий добрим лісом. Соснові ліси знаходяться в східній і північній частинах провінції. Тому Квебек має велику папірневу індустрію. В продукції водноелектричної сили Квебек стоїть дуже високо. Його великі поклади асбесту широко знані. В західній частині провінції напевно є поклади золота й міді, але покищо їх ще не відкрито вповні. Продукція мінералів у цій провінції в 1945 році була на около $90,000,000. Лише Онтеріо перевищує цю продукцію. В ріці Сен Лоренц і в заливі тої самої назви є великі кількости риби. Це є також велике багатство Квебеку.

Клімат і земля в горішній долині ріки Сен Лоренц і в східних околицях надаються на рільництво й молочарство. Тут продукується багато овочів і городини.

ОНТЕРІО

Онтеріо положене між Квебеком зі сходу і Манітобою з заходу. Його полуднева частина припадає до Великих Озер і тягнеться 2,362 милі, а північна границя має 680 миль побережжя Годсон і Джеймс Заливів. Онтеріо є другою найбільшою провінцією Канади, маючи 412,582 квадратові милі.

В північній частині цеї провінції найбільшою індустрією є копальництво. Так як Квебек, Онтеріо не має вугілля, але натомісць має інші мінерали і продукує майже половину всеї кількости мінералів у цілій Канаді, виносячи на понад $200 міліонів. Онтеріо добуває золото, нікель, мідь, цинк, маґнезій, ґіпс, сіль та інші мінерали в великих кількостях. Провінція має також поважну кількість нафти й природного ґазу.

Ґеоґрафічне положення Онтерія попри водний шлях Сен Лоренц уможливлює економічну транспортацію вугілля з Пенсильванії і залізної руди з Міннесоти, сприяючи цим залізній і сталевій індустрії. Величезні багатства природних ресурсів і центральне положення поставило цю провінцію на передове місце в індустріях цілої Канади.

Маючи знамениту землю й ріжнородність клімату, Онтеріо є місцем багатого рільництва. В околицях Наяґари і в південно-західній частині головними індустріями є садівництво й плекання тютюну.

Великі простори лісу в територіях рік, де продукується водно-електрична сила, уможливило розвиткові папірневої індустрії. Ці ліси дають також і поважні кількости футер.

МАНІТОБА

Манітоба є найбільше центральна провінція в Канаді. Вона має 246,512 квадратових миль простору — більше-менше стільки саме що Франція в Европі. Разом з Саскачеваном і Албертою вона становить рівнину в західній Канаді. Це є славна степова територія, знана в цілому світі за продукцію найкращої пшениці.

Ця степова провінція є простором великої ріжнородности. Вона має 400 миль морського побережжя — на півночі, припираючи до Годсон Заливу; вели-

кі простори мішаних лісів; великі озера й ріки — на 26,789 квадратових миль; простір бездеревних степів, простягаючіся від південно-східного кута провінції до саскачеванської границі, і латки чистого степу з дуже родючою землею великої глибини. Поверхня провінції є досить рівна, бо пересічна висота йде лише до від 500 до 1,000 стіп понад рівень моря.

Прекамбрійська скала, маючи в собі багаті поклади основних металів, знаходиться в около три-пятих провінції, на схід і на північ від Винніпеґського Озера. Хотяй Манітоба є основно рільнича, вона посідає багатство водних ресурсів, які, разом з багатствами мінералів і лісів, принесли постійно розвиваючіся індустрії.

САСКАЧЕВАН

Саскачеван, положений між Манітобою й Албертою і між 60 паралелею та Злученими Державами, має 251,700 квадратових миль простору.

В північній частині цеї провінції є багато озер і рік, а поверхня є рівна й низька. Там є також безсумніву великі мінеральні багатства, однак ці ресурси покищо мало розвинені. Тепер добувається головно цинк і мідь та деякі кількости вугілля.

Північний Саскачеван також багатий лісом. Південна частина його є переважно рільничий простір, з родючою землею. В нормальні роки, коли є подостатком вогкости та багато сонця, врожай пшениці та інших збіж доходить до великих цифр. Саскачеван полягає на продукції пшениці. Плекання худоби в декотрих околицях є також важною індустрією. Там плекається також і багато безрог та дробу.

АЛБЕРТА

Алберта, з своїм простором 255,285 квадратових миль, лежить між Саскачеваном і Скалистими Горами. Так як і Саскачеван, південна частина цеї провінції, це степовий простір, без лісу. Дальше на північ є лісисті й степові околиці. Ще дальше на північ є мішані ліси. З виїмком скалистої частини на північному-сході і гористої здовж західної границі, майже ціла провінція є покрита доброю родючою землею.

Алберта має дві топоґрафічні прикмети: 1. велика долина ріки Піс, де в недавному часі розвинулося рільництво в найдальше висуненій на північ частині Канади; і 2. великі пасовиська в підгірських околицях, звідки рівень землі постійно підноситься аж до самих вершків Скалистих Гір. Південна часть провінції, яка має чимраз вищий рівень на захід, має висоту на від 2,000 до 4,000 стіп понад море. В північній половині цей рівень спадає аж до озера Атабаска, в північно-східному розі, де висота понад море є на менше як 1,000 стіп.

Алберта має найбільші вугілляні багатства з усіх провінцій. В недавному часі вона стала також найбільшим продуцентом нафтової ропи й природного ґазу. Продукція нафтової ропи в 1947 році дійшла до 20,000 бочівок денно, а резервові кількости виносять на понад 500 міліонів бочівок. В гірських західних і північних околицях важною індустрією є лісництво, а в менше заселених територіях плекається великі череди худоби. В південній частині провінції важною індустрією стає продукція цукру. Клімат в Алберті є приємний. Літо не є горяче, а зима звичайно досить тепла, завдяки теплим вітрам з заходу, з Тихого Океану, звані Шинук.

Вугілляні й нафтові ресурси стали базою індустріяльного розвитку, а місто Едмонтон стало брамою до широких і багатих північних територій.

БРИТІШ КОЛЮМБІЯ

Бритіш Колюмбія є трета найбільша провінція і найдальше висунена на захід. До її території належать багато менших і більших островів при побережжі. Найбільший з цих островів є остров Ванкувер, де є столиця, місто Вікторія. Більшою ґрупою малих островів є Квін Шарлот Острови. Цілий простір провінції є 366,255 квадратових миль.

Замітною прикметою Бритіш Колюмбії є паралельні ланци гір, по цілій провінції за виїмком північно-східного кута. Між цими пасмами гір є глибокі долини. Декотрі з цих долин, Оканаґан і здовж ріки Фрейзер, є дуже родючі й з кліматом дуже сприяючим рільництву, молочарству й садівництву. Більшість цих до-

лин є малі й розірвані, але в околицях Піс Ривер і Стюарт Лейкс є великі й мають великі території дуже родючої землі, здатної на рільництво. При побережжі, так як у Скотляндії або Норвеґії, є багато заливів, більших і менших, для риболовських човнів і малих суден. Ці заливи надають прибережним околицям гарних виглядів.

Велике лісове багатство Брітіш Колюмбії створило велику індустрію виробу будівельного дерева і виробництво паперу. В деревній індустрії ця провінція стоїть у Канаді на першому місці. Вона має також величезну риболовну індустрію. Славний брітіш-колюмбійський лосось є добре знаний всюди. Мінеральні багатства мають ріжнородність і кольосальну вартість. Продукція золота, міді, срібла, олова й цинку відіграла досі важну ролю в економічному житті провінції від самих її початків. В околицях Кров'с Нест і Ферні, на континенті, та на острові Ванкувер, видобувається великі кількости доброго вугілля. Вугілля в провінції є дуже багато.

ЮКОН І ПІВНІЧНО-ЗАХІДНІ ТЕРИТОРІЇ

На північ від західних провінцій Канада простягається на простір 1,511,979 квадратових миль. Ця територія є по більшій части нерозвинена, і для адміністраційних цілей поділена на Юкон і Північно-Західні Території. Ці Території є розділені на три Провізійні Дистрикти. Вся ця велика територія є понад дванадцять разів більша від Великої Британії і около половина всего простору Злучених Держав. Є там великі ріки, такі як Мекензій і Юкон, а також великі озера— Ґрейт Слейв і Ґрейт Бер. Ця територія має безсумніву великі мінеральні багатства. Копальні золота є в стані розвитку, а за новими джерелами його пошукується тепер в околицях Єловнайф. Коло озера Ґрейт Бер є копальня радіо-активних руд для проєктів атомічної сили.

Аляска Гайвей, викінчена в 1942 році для мілітарних потреб, злучує цілий північно-західний кут континенту, через Едмонтон, з містами на степових провінціях і в Злучених Державах.

Великим інжинірським тріюмфом у провінції є шлях, довгий на 1,671 миль, широкий на 24 до 36 стіп, від Давсон Крік, Б. К., через Гвайтгорс, Юкон, до Фейрбенькс, в Алясці. На весні 1942 року місце, де є тепер цей шлях, було цілинною територією і повітряним шляхом для літаків. Того самого року, 20 листопада, цей шлях був офіціяльно відкритий для мілітарної трафіки. Збудували його, в кооперації з канадійцями, для спільної державної оборони, около 10,000 американського інжинірського війська і 4,000 цивільних, з яких половина була канадійці. Треба було бристи через ріки, рубати стежки лісами, спинатися понад ріки, переходити високі гори, щоб цей шлях збудувати. Від закінчення війни Канада порахувалася зі Злученими Державами і тепер вона є власником тої частини шляху, яка є на канадійській території.

В околицях ріки Мекензій побудовано летовища й інші транспортаційні потреби. Можна сміло сподіватися, що в близькій будуччині повітряна транспортація в цих територіях причиниться багато до їх загального розвитку.

ІВАН ВАЗОВ

ДОЧКА ПИЛАТА

(Переклад уривків)

В ті дні управитель Дамаска, Клавдій Рикс, був дуже зажурений: його прегарну дружину Поппею, дочку Понтійського Пилата, що правив від імени Цезара Ієрусалимом, навістила недобра недуга — розслаблення . . .

На марне її чоловік закликав з далеких сторін вправних лікарів, славетних ворожбитів і вчених оглянути її й допомогти їй силою їхнього мистецтва. Їх знання, зусилля й досвід були безрадні перед тривалістю недуги, що прикувала до одного місця чудову молоду римлянку.

Але якось зявився до недужої один мандрівник з Ієрусалиму й сповістив її, що в юдейській землі зявився якийсь характерник, що його звуть Ісусом Христом. Він творить чуда над хорими . . .

— . . . Він ходить у лахміттях й босий, живе з бідними, погорджує марностями життя і, якщоб навіть ти принесла . . . скарби, ти не отримаєш Його прихильности.

— Що-ж належить вчинити, щоб отримати від нього вилікування? — неспокійно скрикнула хора.

— Від тих, хто прагне його помочі, він домагається лише одного: віри в нього.

І здивувалась Поппея при цих словах мандрівника, трохи— замисливщись, торкнувшись свого чола білесенькою рукою, що сяяла від дорогоцінних прикрас. Потім запитала:

— Віри в нього? Якої віри?

— Віри, що він Син Божий.

— Син Божий? Не розумію . . . і довго ще вона розпитувала мандрівника.

Багато днів і ночей перебула Поппея в думках . . .

І віра кріпла в її душі . . .

І після три-денних мандрів по шляху, що вється по східніх схилах Ливанських Гір — де високі кедри — Поппея досягла юдейської землі й четвертого дня в полудне, пройшовши на північ з Йосафатової долини, наблизилась з своєю колесницею до Єрусалиму.

Це трапилося саме перед жидівською пасхою.

Коли Поппея подалася до північної брами міста, то вона побачила, що з неї вийшло багато людей, і серед них блистіли шоломи римських вершників. І вся ця юрба прямувала на захід до найближчого голого узгіря.

Поппея, продовжуючи свою путь, дивилась на похід, не розумівши його значіння.

Біля самої брами вона зустріла римського центуріона-вершника. З кількома вояками він їхав слідом за юрбою. Вона казала зупинити колесницю й запитала центуріона: куди йдуть люди?

— Там на гірці зараз буде розпято засудженого на смерть розкладника народу, Ісуса Назарянина! — відповів цей, вклонившись ясній Пилатовій дочці.

— Бути не може, бути не може! — злякано закричала Поппея. Нехай припинять кару! Я цього вимагаю!

Але старшина сповістив, що лише Пилат може відкликати свій наказ, але доки прийде цей відклик, мине час і страта вже відбудеться.

І він зчудувався спочуттю Поппеї до нікчемного брехуна й ворохобника, що його прирікли на страту самі жиди.

А Поппея, збентежена й зрозпачена, поглянула на Голгофу, де вже зупинилась юрба й де готувалось щось страшне.

— Віднесіть мене негайно туди! Він не може померти! — скрикнула вона до слуг і вони швидко знайшли ноші, бо на Голгофу не можливо було виїхати возом.

Коли вони вийшли на гору, Поппея з жахом побачила, що там вже височать три хрести й на кожному висить людина. Приречення виконалось.

На наказ Поппеї слуги розштовхали юрбу, що з криком й грубою лайкою оточувала хрести, й поставила біля них ноші. Під середущим хрестом впала на коліна якась жінка, а дві інші, з залитим сльозами обличчям, заломавши від скорботи руки, гляділи на мученика, якому

з ран на руках струїлася червона кров.

Заніміла й знерухоміла, Поппея впялила свій скорботний погляд в страдальне обличчя Христа, що в його добрих рисах можна було відчитати жахливі хрестні муки.

Заплаканим обличчям, як і інші жінки, дивилась вона на Розпятого. Бідна Поппея намагалась хоч раз зустрінутись з Його зором, що в ньому, поминувши неуявні страждання тіла, крізь серпанок скорботи, світилися проміння благости й доброcти. Але очі Христа, тихо звернені на Його плачучу Матір, ані разу не споглянули на Поппею.

Спаси мене! — шепотіла вона, й не відводила очей з обличчя Христа.

Раптом тихий погляд Христа відірвався від Його Матері й зупинився на римлянці. І очі римлянки й Христа зустрілись.

І він дивився на неї кілька ментів так глибоко, скорботно й милосердно, і несподівано від сили цього погляду, що пронизив, як небесна іскра, всю її істоту, Поппея почула глибоке загальне потрясення й щось нове, солодке, бадьоре сповнило її душу й тіло.

— — — —

Пилат очікував свою недужу доньку на горішнім ступені мармурових сходів, що вели в його палац. Попереджений він був сповнений тривогою й здивування, бо не знав про мету її прибуття.

Побачивши її опечалену в колесниці, він простягнув до неї руки, щоб її ніжно обійняти, очікуючи доки її внесуть по сходах.

Але, счудований, він побачив, як Поппея сама зійшла з колесниці, відсунула владним порухом його слуг, які запропонували їй обшиті золотом ноші, й сама бадьоро та легко, зручна, як ливанська ґазеля, піднялась мармуровими ступенями.

І, кинувшись на шию своєму здивованому батькові, вона, ридаючи скрикнула:

— Батьку! Ти сьогодні убив Бога!

І всі, широко розкривши очі, дивились на це чудо.

З болгарського переклала

Олена С.

ОСТАП ТАРНАВСЬКИЙ

ГРА ЖИТТЯ

Аркадій Тименко запалив світло та, підійшовши до вікна, спустив тяжкі, деревляні жалюзії.

Потонув у глибині старовинного фотелю. Перед очима стелилась у мінливих відтінях колірів безкордонна просторінь. В далечині бреніли тони якоїсь нечутної музики.

" . . . в далечінь лягла тінь . . .
Смутку мій."

Пригадувались поезії з "Фіолетних арій" Ніхтинського.

Впивався красою мрій, які взористими килимами стелились у тиші самоти.

Підійшов до шафочки, взяв у руки новокуплену книжечку та вдивлявся в неї. Якими прекрасними видались звичайні чорні ковіньки букв.

Зі захватом деклямував вірш за віршем. Голосні, різьблені слова гомоном віддзвонювали від мальованих стін.

За вікнами царила таємна ніч.

А ранком, як звичайно, стукіт до дверей.

— Аркадію, ходіть — уже сніданок на столі.

Ніхто не входив до його кімнати. Навіть дружина. Це була його "святая святих", приміщення його найкращих мрій.

— Вже йду — відповідав, складав рівненько ранній одяг і входив до їдальні.

Сніданок випивав дишком. Не міг довго сидіти при столі, на якому побіч кави та масла дитяча панчішка і будильник. Не міг дивитись на розчепірене волосся пані Галі та замурзане, заспане обличчя малої Данки, що безперервно схлипувала.

Вмішувався в товпу людної вулиці. Повільно серед думок проходив пішоходом.

— Чи так вічно треба йти утоптаним до зануди шляхом? Чи ніколи не доведеться вийти поза лаштунки, які скривають справжній чарівний світ, щоб направду жити?

Думав. Чоло морщилось. Очі дивились тупо в далечінь.

В бюрі — як завжди — розквітла квітка на столику та сум, що за вікнами тремтять пахощі тисячей квіток на зустріч прозорій блакиті.

Пересічний будень проходив повільно і нудно.

— Чи людина не мусить знайти в житті свій ідеал? — питався Івановича.

— Так буває найчастіше — відповідав товариш, вкутуючи свою сухорляву постать у сіре пальто.

Йшли пішоходом, по якому каплі дощу вистукували свою німу журбу.

— Це таке звичайне! Душа прагне життя, свободи—а нам лише дано виконувати вивчені ролі. одня там і звідтам, зі спокійним, безбарвним виглядом. І так завжди: тепер і потім — говорив, прощаючись, Іванович.

Тименко впав обезсилений на фотель. Так завжди, так тепер і потім. Там і звідтам. Мов машина. Бачити ті самі лиця, ніби рідні, а такі обоятні. Ті самі дні, скриті від сонця брудними мурами. Не знати життя, лиш мріяти про нього.

Груди роздирала звіряча жадоба гнатись у далечінь. Здавалось, що стіни придавили живу істоту, що ще дише і хоче бодай раз ще бачити синяву небес.

Мов навіжений біг вулицями, похнюпивши голову.

Двірець пах чадом і посмаком винної далечі.

В ваґоні глітно. За вікнами кучерявились поля, ліси і сам день.

Золотими стопами ступало по запашній землі величне сонце.

Приспішеними кроками йшов по лісній дорозі. Памятав її добре від тоді, коли після вінчання Слави вештався поблизу її дому в цьому лісі.

Ліс шумів свіжою зеленню. На лісничівці гавкали собаки.

— Аркадій? — скрикнула здивовано Слава. — Аркадію, що вам?

Великі чорні очі — розхилені широко — застигли в непорушности.

Впялився горячими губами в її уста. Міцно обнімав її стан нервовими руками.

— Ар — Аркадію? Що вам? — Ви хорі.

— Слава, Славчик, Славонька — любувався ніжним іменем. Перед собою бачив лише сяйливі очі — дорогоцінні камені.

Довкруги стояв заслуханий ліс.

— Це все минулось — говорила повільно Слава, коли йшли вже дорогою на лісничівку. — Минулось, як наша молодість. Я замужня — ви жонаті. Ми вже маємо своє окреме життя.

— Та серце бунтується, не хоче того, що є.

— Треба погодитись з дійсністю. Прийняти її, як одиноку конечність, якої ніяк змінити не можна.

Над головами шелестіла зелень.

— А, Аркадій Тименко. Вітаємо — кликав лісничий Савчак, йдучи напроти гостя. — Що-ж, на відпустку?

Тименко скривав свою розгубленість.

— Так, на відпустку — говорив він.— До вас, бо тут заховані мої найкращі спомини.

— Просимо дуже.

В кімнатах біла чистота. Радісна тишина обіцювала приємне затишшя.

— Навіть гарно, що ви саме тепер приїхали. Я завтра зі Славою їду до міста, то може зволите трохи заопікуватись нашим домом.

Тименко згодився несподівано. Перед очима бачив якийсь цвітистий край, залитий ніжними мельодіями — немов розплюсканий сонячними бризьками.

Мріяв.

На ґранатовому пляфоні неба дзвеніли зорі.

Лісничий з дружиною вибрались у місто дуже рано. Щойно родився день.

— Щасливої дороги — кидав їм у слід Тименко. А сам сумний. Знову та сама самота. Знову ті безконечні думки.

Згадував молодість, як безжурним хлопчиком бігав сюди, в ліс.

Так само, як тепер, стояла тут лісничівка, в ній високий, бородатий дід — Охрім.

Ну і Слава. Обоє ходили з дідусем у глибінь лісу. Там і страх, і незбагненна тайна, і їх привязання до себе. Потім народилась любов.

Ось цей самий тінник. Скільки тайн ховає він у своїй запашній тіні, як багато мігби він сказати.

І все це проминуло. Прийшов хтось, хто зі серця — мов зі скарбниці — вкрав прискладане довгими роками золото, залишаючи пустку і тугу.

Пристанув. Від думок розтріскувався череп. В серці молотили молоти.

Бачив у мріях цю давню, прекрасну Славу. Хотів викликати її благальним, розпучливим криком з темнозеленої тиші.

Почав бігти.

Перед очима бачив незабутній образ: роздзвонене сміхом обличчя, приманливо осяяні очі та золоті кучері.

Гнав, мов нестримний вітер.

Сонце крізь густу зелень кидало золоті плями на дорогу . . .

Знайшли його під вечір на лісній поляні з розбитою головою.

— Здається, пані, що в хорого, крім рани в голові, ще й інша недуга. Чи не треба буде прикликати ще й лікаря нервових хоріб — говорив до Слави Савчак лікар — може це лише стрясення мозку від удару, а може . . .

Слава задумалась.

Пригадався їй той день, коли дідо радив вийти за Савчака. Тамтой десь у світі — не знати, чи вернеться. Я старий — хто-ж заопікується тобою? — говорив.

Пригадалась їй перша зустріч зі Савчаком і сльозами зайшли їй очі.

Хто-ж у тебе, доле, жадавби сповнення думок недодуманих, мрій недомріяних? Хто віривби, що життєвий шлях можна застелити пухнатими килимами?

Тименко приходив до здоровля. Рішив знову взяти себе в рямці щоденного життя, яке сам на себе наложив.

— Памятай, Славо, що я одружився з Галею лише на перекір тобі. Тому я такий нещасливий.

В далекому сірому морі за обрієм топився день, забираючи зі собою радість, світло і щастя.

Промовець, закінчуючи свою довгу промову, каже:

— Той, хто помиляється, але признається до помилки, є мудрий і мужний чоловік, а той, хто має рацію але все таки признається до помилки —

Голос з публики:

— Жонатий.

ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

ПОДВІЙНЕ КОЛО

Лютували шаблі, і коні бігали без вершників, і половці не пізнавали один одного, а з неба палило сонце, а гелгання бійців нагадувало ярмарок, а пил уставав, як за чередою, ось і розбіглися всі по степу, і Оверко переміг. Його чорний шлик віявся по плечах. "Рубай, братиш, білу кість!" Пил спадав. Дехто з Андрієвого загону втік. Дехто простягнув руки і йому рубали руки, підіймав до неба вкрите пилом і потом обличчя, падав до землі і їв землю, захлипаючись передсмертною тугою, і його рубали по чім попало і топтали конем.

Загони зустрінулися на рівному степу під Компаніївкою. Небо округ здіймалося вгору блакитними вежами. Був серпень, 1919 року. Загоном добровольчої армії ґенерала Антона Денікіна командував Половець Андрій. Купу кінного козацтва головного отамана Симона Петлюри вів Половець Оверко. Степові пірати зчепилися бортами, і їх кружляв задушливий шторм степу. Був серпень нечуваного тембру.

"Сюди веди!" І підводили високих степовиків, і летіли їхні голови, як кавуни (а під ногами баштан з кавунами, і коні зупинялися коло них), дехто кричав, скакав скажено, і мов у сні, нечутно, а цей собі падав, як підрубаний бересток, обдираючи геть кору й гублячи листя. "Шукай, куме, броду."

Висвистували шаблі, хряскотіли кістки, і до Оверка підвели Андрія. "Ахвицер? Тю-тю, та це ти, брате?!" Андрій не похнюпився, поранену руку заклав за френч і зіпсував одежу кров'ю. То я, Мазепо проклятий! „Ну, що? Допомогли тобі твої ґенерали?"

Високий Андрій став ще вищий. Оверко бавився шликом, мов дівчина чорною косою, вони були високі й широкоплечі, з хижими дзьобами й сірими очима. "А жити тобі хочеться? — питав Оверко. — Коло нашої Дофінівки море собі грає, старий батько Мусій Половець у бінокля видивляється, чи не йде скуморія, памятаєш, ти й бінокля з турецького фронту привіз?"

Андрій розстібнув на грудях френч і підніс високо вгору поранену руку, ніби гукаючи своїм болем на поміч, а це він тамував кров з пораненої руки. "Ну й цирк!" — гукнули Оверкові хлопці, неподалік заіржав від болю кінь, кружляючи на місці, спека й задуха впали на степ, і на обрії стояли блакитні вежі південного неба.

"Петлюрівське стерво, — сказав Андрій, — мать-Росію продаєш галичанам! Ми їх у Карпатах били до смерти, ми не хочемо австрійського ярма." Оверко засміявся, підморгнув козакам, зупинив хлопчака, що вихопив на Андрія шаблю. Хлопчик став колупати з досади шаблею кавуна, спека дужчала й дужчала. Андрій не спускав руки, кров текла в рукав, він стояв перед братом Оверком, готовий до всього. "Що тобі оце згадується? — допитувався переможець. — Одеса, чи Очаків?" "А згадується мені, згадується батько Половець і його старі слова" . . . Оверко перебив, подивився на південний захід. "Майстро віятиме, — сказав він, — колиб дощу не навіяв"... "І його старі слова: тому роду не буде переводу, в котрому браття милують згоду."

"Ну й цирк! — гукнуло Оверкове козацтво. — Крові з нього, як з бугая, це я так рубонув, ну вже й ти, от тобі хрест, що я, а що наш йому одповість, звісно що, гуляй, душа, без тіла, а тіло без душі." Цирк? — перепитав Оверко. — Рід наш великий, голови не щитані, крім нас двох ще троє рід носять. Рід — це основа, а найперше державна, а коли ти на державу важиш, тоді рід хай плаче, тоді брат брата зарубає, он як!"

"Ну й цирк!" — гукнули чорні шлики, а Андрій став одбілюватись на сонці, мов полотно, спечно було в степу коням і людям, з південного заходу намірився віяти майстро. "Роде мій, роде, прости мені, роде, що я не милую згоди.

Рід переведеться, держава стоятиме. На віки, амінь."

"Проклинаю тебе моїм руським серцем, імям великої Росії матінки, од Варшави до Японії, од Білого моря до Чорного, проклинаю імям брата і згодою роду, проклинаю й ненавиджу в мою останню хвилину" . . . "Та рубайте його, козацтво!" — скрикнув Оверко, і поточився Андрій, і заревли переможці, і дмухнув з південного заходу майстро, і стояли перухомо башти степового неба.

А над берегом моря похожає старий Половець, дивиться в бінокель на море, виглядає вітру чи хвилі, шукає на воді буйки над сітками, і йому здається син Андрій. "Добрий бінокль привіз, Андріє." Над морем устав силует підпрапорщика російської армії, поверхстрочного вояка за вєру, царя і отєчество, героя Саракамиша й Ерзерума. Та з моря наближалася шаланда, видко було дружні вимахи весел, на хвилю і з хвилі, на хвилю, і з хвилі. Хмарка одна кублилася на заході над близькою Одесою, ніхто не сказавби, що в ній гримлять громи та заховано блискавки, хіба що старий Половець, хіба може той досвідчений рибалка, який поспішає до берега. Шаланда добре помітна. Половець лягає на землю й дивиться з землі. В шаланді пятеро. Видко, що "Ластівка." На кермі людина без кашкета. Троє ознак збігається. Далі буде: "Чи є в нас скумбрія зелена?" — "А в ночі мало?" Половець зійшов до води, підкотив штани, повернув носа шаланди в море, притримав за керму, потяг її до себе, люди позіскакували, відбувся діяльоґ, з човна вивантажили важкі пакунки, старому Половцю згадалися контрабандитські справки сина Панаса. "Може динаміт?" — "Ще дужче за динаміт!" — засміялися гості, шаланду виволокли на берег, Іванів товариш пізнав, осміхнувся до старого. "Рибалиш, ґвардія, а твій Іван з білявками бється?" — "Яка я ґвардія, я рибалка." — "Чубенко, поясни йому, що тепер він червона ґвардія, хоч хоче, хоч не хоче." Іванів товариш узяв Мусієву руку: "Денікінців обдурили, французів обпливли, друкарня тут, шрифт є, пролетаріят всіх стран, соєдіняйсь", — та ляснув старого по руці, аж берег загув. Хмарка над Одесою ворушила крайками крил, зривався вітрець, море почорніло. Половець прислухався до плескоту хвиль об камінці "рокрить, невеличка заварушка буде на вісім балів, майстро зірвався десь з не наших гір."

"Майстро десь зірвався," — сказав Оверко Половець і оглянув степ, обставлений блакитними вежами неба. Чорношличники взялися до кишень порубаного ворога, серед бойовища стримів на списі жовтоблакитний прапор, над степом здіймався південно-західний вітер.

Здалеку закружляв вихор, веретеном устав догори, розквітнув під небом вигнутий стовп пилу, пройшов шляхом, затьмаривши сонце, перебіг баштан, прогув бойовищем, і полетіло вгору лахміття, шапки, падали люди, кидалися коні. І смерч розбився об купу коней і трупів, упав на землю зливою задушливого пилу, вітер одніс його далі, і, наче з хмари дощ, хилився він під подувом майстра.

Козацтво чхало і обтрушувалось, коні іржали, і зза ліска вискочили вершники з чорним прапором, розгорнулися, пропустивши наперед тачанки, "до зброї! по конях! кулемети! махновці!", а тачанки обходили з флянґів, четверики коней гризли під собою землю, мов фури демонів, і строчили кулемети.

В пилюці, як у тумані, блискали постріли, груди розривала спека, майстро дмухав нерівно й горячо, пробігли верхівці раз, другий, "наша бере й морда в крові," "тримайся", "слава," одчайдушний свист, далекий грім прогуркотів, "робигрязь!" — почулася команда Панаса Половця, раптом зупинились кулемети, раптом завмерли постріли. Майстро рівно односив пил. Оверкові чорні шлики падали під кінське копито, шаблі блищали в руках, бій закінчився раптом, як і почався.

Оверко Половець сидів під колесом тачанки просто на землі, голова в нього була розкраяна, він дивився собі в ноги, затуляв долонею рану, він ще не вмирав, крізь рану не пролазило його могутнє життя, і Панас Половець підійшов з револьвером у руці, придивляючись до Оверка.

"Зустрілися, браток! — трусонув волоссям, що спадало аж на плечі, — там і Андрій лежить, чиста шуточка, а я собі сиджу в лісочку й чекаю, доки вони кін-

чать битися, а вони й кінчили — один мертвий, а другий кволий, ну що — України тобі хочеться?"

Оверко не підвів очей. На коні, чорний від пороху, підїхав чотирнадцятилітний Сашко Половець. "Дай, я його домучу!" — "Дурню, це Оверко." Сашка зблід, зіскочив з коня, підійшов до брата, взяв його рукою за підборіддя й підвів йому голову. "Оверку, горе моє", — сказав він голосом старої Половчихи. Оверко виплюнув йому в обличчя кров з рота й застогнав.

"Махновський душогубе, — тихо сказав Оверко, дивлячись собі на ноги, — ненька Україна кровавими сльозами плаче, а ти гайдамачиш по степах з ножем за халявою." Панас стояв кремезний, мов дуб, і реготав. Сашко витирав з обличчя братову кров і хапався за зброю.

"Іменем батька Нестора Махна, — реготав Панас, — призначаю тобі суд і слідство. За вбивство рідного брата Андрія — утопити в морі, за підтримку української держави на території матери порядку анархії — одрубати голову." Оверко ще виплював жменю крови, хмара на південному заході катастрофічно росла, майстро поволі переліг на ґреґо — протилежний вітер, ґреґо підганяв хмару з усіх боків, він тирлував її, збивав до-купи, мов отару, і чувся приглушений гуркіт, сонце палило, "дайте пити," — сказав Оверко.

Обвів очима ноги, що стояли густо перед ним, в ньому закипіло зло уключ, він спинив його і мовив: "Памятаєш батькову науку? Тому роду не буде переводу, в котрому браття милують згоду." Прогуркотів грім близького дощу. Панас Половець замислився, "рід наш рибальський, на морі бувальський, рід у державу вростає, в закон та обмежання, а ми анархію несемо на плечах, нащо нам рід, коли не треба держави, не треба родини, а вільне співжиття?"

"Проклинаю тебе" . . . Почекай проклинати, я, вільний моряк батька Махна, даю тобі хвилину, а ти подумай собі і поміркуй. Здохнути завше встигнеш. Чи правду я кажу, хлопці, здохнути він устигне, та може він нашим буде, ловецького Половецького роду, завзятий і проклятий, дарма, що по просвітах в Одесі на театрі грав та вчительську семінарію пройшов. Правду я кажу, брате?"

"Проклинаю тебе великою ненавистю брата, і проклинаю тебе долею нашою щербатою, душогубе махновський, злодюго каторжний, у Бога, в світ, в ясний день." Оверко не зводив очей і не бачив своєї смерти, вона вилетіла з Панасового мавзера, вибила Оверків мозок на колесо, блискавка розколола хмару, слідом ударив грім, "дощем запахло, хлопці, по конях!" За кільометр повстала сіра висока пелена, там ішов дощ, до сонця підсувалися хмари, степ потемнів, земля ніби здригалася, чекаючи дощу, ґреґо рівно дмухав у височині.

А над берегом моря похожає старий Половець. Він думає думу, дивиться в бінокль, щоб не прогавити когось чужого, а в береговій печері йде робота. Чубенко там за старшого, здоровий за трьох, так тими руками машину гне, що не встигаєш і папір підкладати. А паперу ціла купа, на весь берег вистарчилоб курити, і є собі по нашому, а є такою і он такою мовою, для французьких матросів та грецької піхоти. Хто знав по якому вони там говорять, на всіх треба настарчити, бо знову-ж ревком. Гострі рибальські очі побачили далеко над берегом у напрямку Одеси — людину. В біноклі вона стала солдатом. В степу показалася друга постать. У біноклі вона стала солдатом.

Рибалка обдивився, чи добре замасковано небезпечну печеру, підійшов далі по березі, заходився коло сіток на приколах, солдати наближалися. Над Одесою йшов дощ. Пересип був у мряці, на рейді диміли крейсери й міноносці, солдати наближалися. Ґреґо посівав море дощем, тільки чомусь не видно патруля, може він потім приїде машиною або моторкою. Стара Половчиха десь в Одесі на базарі, хіба з тої риби проживеш, солдати наближалися. Вони йшлі рівним військовим кроком, вони сунулись як на маґніт. Половець для чогось помацав свої кошаві руки. Він був середній на зріст і завжди дивувався, коли велитні-сини обступали його, мов бір, солдати наближалися. Це були іноземці і один з них підійшов перший. Половець удавав, що нічого не бачить. "По якому ти з ним говоритимеш?" Солдат підійшов щільно-чорнявий і тендітний. "По якому ти з ним говоритимеш?" — "Скумбрії зеленої, почув Половець". — "А вам ночі мало?" — не думаючи, од-

повів паролем рибалка, серце в нього з радощів закалатало, як замолоду, він обняв солдата, над Одесою спускалася завіса прикрого дощу, море було аж чорне.

"Закопати треба, — сказав Панас Половець, спиняючи коня коло мертвого Оверка, — клятий був босяцюра. "Дощ дрібно сік, дві тачанки поставлено нащільно поруч, між тачанками напнули ковдру, сам Половець, узявши шанцеву лопату, копав там притулок двом братам. Піт котився, як дріб, він був важкий і дебелий — цей четвертий Головець, колишній моряк торговельної фльоти й контрабандист.

Сашко скулився на тачанці коло кулемета, він забув за дощ. Йому мріялося, що рука старої Половчихи бере його за чуба, навкруги берег, та навкруги море, і можна скупатися й не чекати кулі, і сітки сохнуть на приколах. Та таке недосяжне рибальське життя, та так пахне море, та й чого він взагалі пішов, а Панас його не жалує, ну, та назад хай чорт лисий ходить, а не він, Сашко — таке кляте Половецьке насіння!

Панас сопів, викидаючи з ями землю, він грався лопатою, як інший вилкою, "ну, здається, хватить!", "хай не кажуть, що я рід зневажив?"

І похорон відбувся. Дощ напинав свої вітрила, над степом зрідка пробігав вітер, добрячий дощ пронизував землю. По обличчі в Панаса Половця бігли дощеві краплі, з боку видавалося, що він слізно плаче коло готової могили, в усього загону текли дощеві сльози. Це була страшна річ, щоб отак плакав гірко цілий військовий загін, а дощ не вгавав.

І тоді за дощем зявилося мариво: розгорнувся здалеку червоний прапор кінного загону інтернаціонального полку на чолі з Іваном Половцем. Ляснули перші постріли, а Панас уже сидів на тачанці, крутив на всі боки кулемета. Сашко подавав йому ленти, тачанки пішли в розтіч, кіннотчики розбіглися вмить. "Здавайся! Кидай зброю! Червоні! Червоні!" Та тікати було нікуди, Іван Половець заганяв їх на опішену кінноту, заганяв їх на кулі, і треба було вмерти, або здатися. І Панас заплакав од безсилої люті. Він скочив на чийогось коня, кінь під ним упав, він на коня з тачанки. "Хлопці, за мною! Махновці не здаються!", спробував пробитись крізь Іванів фланґ, загубив половину людей, а дощ лив безперестанку, коні сковзалися, Іван Половець посилив натиск, і махновці здалися.

І дощ, витрусивши безліч краплин, посунув свої хмари далі, збирав до себе всі випари, і перешиковував хмаровище, відганяв хмарки тендітні, оболоки прозорі, залишаючи темних, плідних, дощовитих, надійну підпору й силу.

Панас Половець стояв перед братом Іваном та його комісарем Гертом. Усі кулі поминули Панаса. Він стояв геть увесь заболочений, розхрістаний, без шапки, довге волосся спадало на шию, високий і дебелий стояв він перед сухорлявим Іваном.

"От де зустрілися, Панасе," сказав Іван і перемовився кількома словами з Гертом. Полонених зігнали в купу, стали збиратися звідусіль переможці з інтернаціонального полку, сонце проглянуло зза хмар, заблищав навкруги рівний степ, і потрохи відносилися слідом за хмарами блакитні вежі степового неба.

Панас мовчки стояв, дивлячись кудись у небесний простір. Сашко підійшов, сів коло нього на землю, обличчя в нього біле й весь час смикалось. "Та тут і Сашко," — посмутнів, а Панас раптом закричав з усієї сили: "Проклятий байструче, підземна гнидо, вугляна душе! Наймит Леніна, кому ти служиш, комісарська твоя морда?!"

"З тобою мова буде потім, сказав Іван, я служу революції, інтернаціоналу", і ще перемовившися з Ґертом, мовчки підійшов до купи полонених, оглянув їх уважно, розглядаючи кожне обличчя, мов машинну деталь на браковці раз і двічі й почав говорити.

"Ребята, сказав Іван, от і скінчилася ваша служба в зрадника й бандита, батька Махна. І з вами говорить брат вашого Половця, а обоє ми з ним рибалки, батьки наші рибалки й весь рід. Слова мої прості й некрасиві, та ви зрозумієте мене й так, бо скрізь по степах судяться тепер дві правди: правда багатих і правда бідних. Відступаю я перед кровавим царським ґенералом Денікіном, пробиваюсь на Київ, і відступаючи, бємо ворогів, не даємо пощади. От і ви, серед вас є певно й обдурені бідняки, і ми закликаємо вас, бо ви з нами одного горя, ставайте поруч битися за правду бідних.

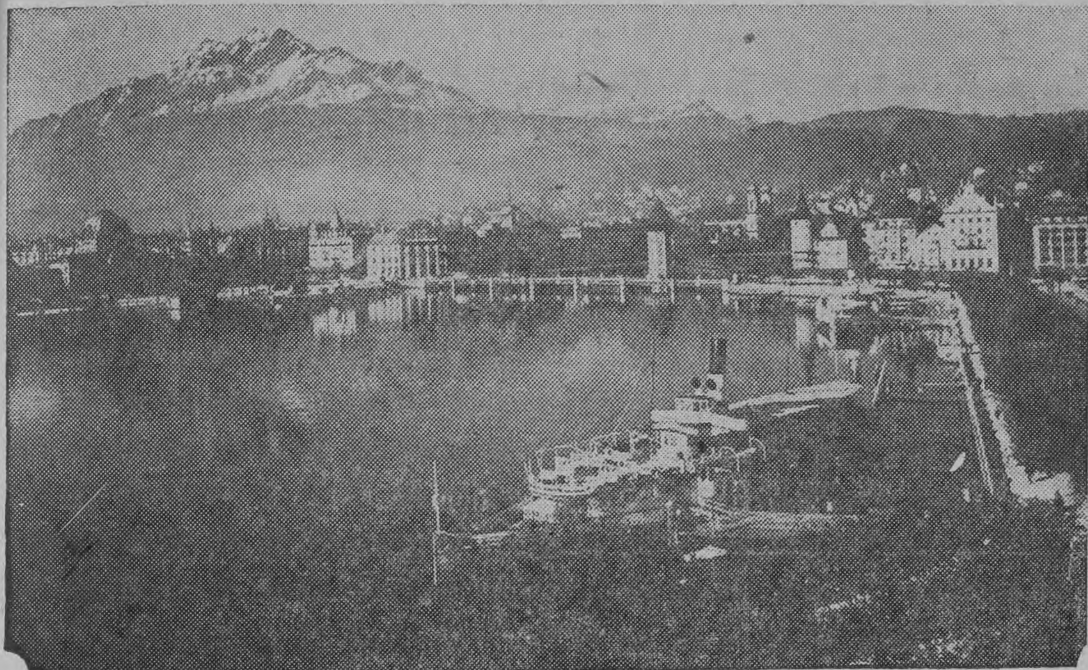

Місто Люцерн, Швайцарія. Дальше — гора Пілатус

Бідняки й трудящі будуть з нами, і всі, як один, до перемоги, хай живе радянська влада, Червона Армія!"

Герт подав команду, трохи людей одійшло ліворуч і стало, а решта пішла купою геть, нешвидким кроком пішла геть, всі очі дивилися на них і панувала мовчанка. Купа одходила далі й далі, вони прискорювали кроки, дехто став підбігати, один вирвався з купи й побіг, за ним другий, третій, уся купа побігла, як отара овець, побігла що сили, не оглядаючись, тікаючи од смерти. Тоді Іван Половець наказав приготовити кулемети. За його знаком кілька кулеметів почало стріляти, і кулемети спинилися, коли завдання було виконано.

Панас не чекав собі милости, він бачив, як загинули його вояки, що він їх збирав зерно до зерна, а інші з них стали не його. В нього промайнуло в голові дитинство й дитячі роки на шаланді, і нічні влови, і запах материної одежі, неосяжний простір моря. "Це — близько смерть", — подумав і звернувся до Івана з тим словом, що чув його від Оверка: "Чи чуєш, Іване, тут вже двоє загинуло, а тому роду не буде переводу, в котрому браття милують згоду."

"Рід наш роботящий, та не всі в роді путящі! Є горем горювані, свідомістю підкуті, пролєтарської науки люди, а є злодюги й несвідомі, вороги й наймити ворогів. От і бачиш сам, що рід розпадається, а кляса стоїть, і весь світ за нас і Карл Маркс."

"Проклинаю тебе, закричав Панас в аґонії, проклинаю моєю останньою хвилиною!" Він вихопив з під френча малесенький бравнінґ і пустив собі в рот кулю, трохи постояв нерухомо, став гойдатися й розхитуватись, скрутився, як сухий лист, гримнув об землю, і розлетілася з під нього мокра земля.

"Стріляй і мене — сказав Іванові клятий Сашко, стріляй, байстрюче." — "Бісової душі вилупок," промимрив Іван та взяв Сашка за чуба, що виглядав з під шапки по махновському звичаю, став скубти, як траву, а Герт осміхнувся.

На степу під Компаніївкою, одного дня серпня, року 1919, стояла спека, потім віяв рибальський майстро, ходили високі, гнучкі стовпи пилу, ґреґо навіяв тривалого дощу, навіть зливи, а поміж цим точилися криваві бої, і Іван Половець загубив трьох своїх братів.

Великдень на Кирлибабі в 1917 році

Після кровавих боїв під осінь 1916 року під Бережанами, відійшли рештки Легіону УСС до Коша на відпочинок. (В той час складено пісню: "Як з Бережан до кадри, Січовики манджали"....). Кіш тоді містився в Пісочній. Але вже в два тижні після того сформовано одну сотню, яка мала піти на буковинський фронт. Ця сотня складалася переважно зі старших стрільців, так званих "старої войни," а мала назву — зразу — "Карпатська Сотня УСС", опісля "Гуцульська Сотня УСС", і ця назва осталася на завсіди.

Колиб кому дивним було, що Стрільці, які недавно лише вернулись по тяжких трудах і боях з поля, знову голосяться на фронт (бо-ж цю сотню формовано не примусово, а Стрільці голосились до неї добровільно), то мушу додати, що тут саме і був у кожного з нас певний розрахунок:

Як сказано, сотня складалася з "старої войни", до того переважно з гуцулів. Одне, що "стара война" не могла довго загріти місця в Коші, друге, що кожний мріяв у душі про те, що при сподіваній офензиві припаде переходити через свої околиці, а тим самим бути й освободителем. Крім того говорилося і про те, що конче треба бути в полі хоч одній - двом сотням УСС., "щоби слава не пропала." А під Бережанами остала лише одна "Технічна Сотня УСС."

З таких то причин сформувалася наша Сотня і зараз таки переїхала через Мадярщину на Закарпатську Україну, до Великого Бичкова. Тут її приділено до так званого "Деташма Русса", при 7-ій Армії. Ця "деташма" була якась збиранина: дві сотні мадярів, сотня скорострілів, чета кінноти, батерія гірських гармат і наша Сотня УСС. Командантом був отаман Русс, якийсь мадярський граф.

В Бичкові перевишколено сотню по німецьки, приділено старшин, австрійських німців, і через місяць вислано на буковинський фронт.

Саме в той час росіяни робили офензиву в напрямі Семигороду і наша сотня зараз встрягла в бій на Прислопі, ідучи прусакам на допомогу. Тут добре списалась, тож декотрі Стрільці дістали, крім австрійських, навіть німецько-пруські відзначення. Цей бій коштував сотню одного вбитого і біля 30 легко ранених. Німці були одушевлені Стрільцями і при кожній нагоді чи стрічі все кричали: "Гох Україна." А були між ними й такі, що знали Стрільців ще з Маківки.

Після цього бою перейшла сотня на Кирлибабу, де простояла в позиційній боротьбі майже 6 місяців, то є до 5-го травня, 1917 року.

Рано, на Великдень, повиходили Стрільці з своїх землянок, щоби переконатись, чи москалі держаться обіцянки: що на "празнік" не будуть стріляти. І дійсно, не впав ні один стріл. Зараз відчулося що це незвичайний будень.

По коротких перекликуваннях, посунули Стрільці і москалі в балку, між позиціями. Там здорово похристовувались і пішли одні до других у гостину до окопів.

Дивне якесь враження охоплює людину, коли оце приходить вчерашній ще "ворог" до тебе, витається, христосується (цілується). А ще як ми довідалися, що це переважно наші брати українці з Київщини, то зі зворушення мову відбирало.

Познайомились, розговорились, стали гостити "чим хата багата". На дворі чудова погода, гарний лісок, пташки щебечуть, а ми собі балакаємо, жартуємо, знимаємось. Наче не війна, а прогулька. Вони оповідають, як перейшла в Росії революція, яка тепер свобода, як живеться під новою владою. Оповідають про життя в наших околицях, про всякі новини і випадки.

Ми зі своєї сторони не мали чим так гостити, бо в Австрії вже і військо діставало хліб з усякими домішками, як трачиння, каштани і т. п. Правдивої муки було там лише 2 процент, як говорили знавці. Зате було в нас більше алького-

лю, на що знову наші гості були дуже ласі, бо в них на фронті горівки не давали.

Але були в нас і цінніші гостинці, а саме: книжки і часописи. Не одні з нас передплачували собі часопис і спроваджували книжки. А на самий Великдень прислав нам "Жіночий Комітет" з Відня цілу паку книжок.

І цими книжками й часописами стали ми обділювати наших братів-земляків, які їх цінили на вагу золота. Це був найкращий дарунок для них. Коли чутка пішла, що в нас є книжки, то по них стали приходити не лише в свята, але і по святах.

Один цікавий факт: Коли ніччю переходила наша стежа балкою, найшла одного земляка "зводного" (десятника), який заснув над розгорненим "Кобзарем". Збудили його, питають що він тут робить, а він каже, що так цікавий "Кобзар," що не міг уже дійти до своїх окопів, а сів над потічком тай взявся читати. Читав до сходу місяця, і так і задрімав над ним.

Не диво-ж, у Росії, де всеж таки строгіший був режім як в Австрії, наші брати були спрагнені друкованого слова. Прийшла свобода, але не було що читати. Аж тут у нас дістають тих кілька соток книжочок і то чистою рідною мовою написаних. Чи-ж не радість це?

Водили наших Стрільців по всіх своїх становищах, показували де гармати, скоростріли, кухні, а при тім говорили:

— Ми показуємо наші позиції, бо вас не боїмося. А то тому, що вже наступати не будемо. До чорта нам чужих земель, як маємо і своїх досить. Але й ви не наступайте, бо їй-Богу, дамо здорового прочухана!

І дійсно від тоді не було боїв між нами. При нагоді цеї гостини, ми вирішили деякі "пекучі" справи, а то:

1. Означили точно нашу позицію, (на вершку закопали великий хрест), на те, щоб наші брати знали де Стрільці, і не стріляли на нас.

2. Наладнали почту, цебто завісили на московських дротах скринку, в яку ніччю кидали письма до своїх рідних. І треба признати, що наші "вороги" совісно доручували почту до наших родин, про що ми опісля самі переконалися. Нераз, як прийде почта з дому, вийде собі на окопи здоровезний наш землячок і кричить:

— Михайло Іванович Н. Н. має з дому письмо!

І вечером, наш який там Михайло чи Петро чимчикує на "почту", вибирає своє письмо, а на другу ніч несе відповідь. А було кілька випадків, що й пакунки з дому передавали нашим Стрільцям (буковинцям) і нічого не бракувало.

Третя справа, це харчування: частинно йшло в заміну, за рум чи вино, а частинно й так діставали. Ґоловно хліба. Нераз і в день, візьмуть наші "вороги" мішок хліба, розгойдають і перекинуть через дроти на нашу сторону на так званий "штіцпункт". Але цього не багато було, бо не один такий мішок перелапували мадяри з сусідних окопів. Тоді ми остерігали "ворогів" і хоч не мали самі, але й мадяри нічого не дістали. Зате почав кожний на власну руку промишляти над добуттям хліба.

Нераз опісля прибіжить до нас в окопи якийсь "землячок" і зараз таки:

— Пан, дай мені руму або водки, бо до мене приїхав у гостину брат і я хочу зробити йому несподіванку. Я принесу хліба сколько завгодно.

Так то війна стала перетворюватись на співжиття двох розмежованих братів, які, започаткувавши Великоднем, перестали себе вважати лютими ворогами. Боїв уже від тоді не було.

Одного разу приїхала на позицію нова московська батерія і стала виробляти собі дострілна нашу позицію. Та заледви трісло кілька шрапнелів, як наші "земляки" полетіли до батерії, привели на полянку, біля окопів, своїх гарматчиків і таки на наших очах провчили їх зберігати "мир." Більше подібного не було.

Але такий стан не міг тривати довго. Вища команда боялась такого зближення, і дня 5 травня, 1917 року, зняли нашу позицію на Кирлибабі та перевела до 200-ої пруської дивізії, на гору "Попадя".

Згодом, може за місяць, перейшла наша сотня до Конюх, під Бережанами, де відразу попала під барабанний огонь підчас так званої офензиви Керенського. Під Бережани прийшла вже "Гуцульська Сотня" під проводом стрілецьких старшин, а приділені німці вернулись до своїх частин.

Наші Сталеві Предки

Силачі, про яких згадує історія

Український нарід може почванитися перед світом кількома світової слави атлєтами, як от Піддубний, що перебував постійно в Америці, або атлєти, яких знаємо з виступів у Галичині: Гаркавенко, Богатирів, Макаревич, Волинець і інші.

В давних часах, коли люди жили ближче з природою та більше фізично працювали, силачів на Україні було дуже багато, а по деяких залишилася леґендарна слава.

Кирило Кожемяка

Перший силач, про якого згадують наші літописи, це Кирило Кожемяка, що жив за часів Володимира Великого. Якось раз напали на Україну печеніги й розтаборилися над рікою Трубож. Печеніжський ватажок завізвав князя, щоб вислав якого міцного чоловіка, що поборовсяб з одним печеніжським великаном. Володимир погодився й доручив його пошукати. Та минав день за днем і найти якогось силача, що відваживсяб був станути до двобою з печенігом — було годі. Печеніги вже почали насміватися з українців, що між ними нема сильних людей.

Тоді — каже літопис — прийшов до князя якийсь старий вояк і каже:

— Княже, я маю трох синів; два тут зі мною, а третий наймолодший залишився в хаті: він такий міцний, що його ніхто не може побороти. Раз ми сварили на нього, а він мняв руками кожу, от він з гніву ту кожу в руках роздер, така в нього сила.

Князь зрадів і казав привести того Кожемяку. Той прийшов до князя й каже:

— Не знаю, чи зможу поконати того печеніга, але попробуймо, чи нема тут сильного бика?

За деякий час привели того бика справді і щоб його розлютити, почали пекти його розжареним залізом. В одній хвилі бик кинувся з ревом на Кожемяку, але той прискочив, вхопив його рукою за бік і вирвав йому шмат шкіри з мясом, як далеко сягнув рукою.

Володимир сказав тоді до нього:

— Можеш, сину, боротися з печенігом!

А війську дав приказ озброїтися й чекати.

Ранком печеніг прийшов над ріку. Був це вояк великого росту: коли побачив Кожемяку, розсміявся, бо він був йому по пояс.

Між обома військами визначили окреме місце і дали знак до боротьби. Оба змагуни кинулися один на одного та почали боротися. Серед цього Кожемяка вхопив печеніга обіруч і кинув ним об землю. Великан згинув на місці.

Як побачили це печеніги, почали тікати; українські війська дігнали їх і погромили. На спомин тієї боротьби Володимир заснував на тому місці місто Переяслав, бо Кожемяка переняв славу від печенігів. В нагороду князь зробив Кожемяку боярином, а його братів і батька взяв до свого почоту.

Пізніші Силачі

Великою силою вславився теж син Володимира, Мстислав. Він боровся з князем черкесів, Редедою, що був відомий силач і в змаганнях побив його на голову.

З пізніших часів є ще чимало вісток про ріжних сильних людей з поміж вельмож, і з селян та козаків.

Берестейський воєвода Евстахій Тешкевич був такий сильний, що як зустрів на ловах медведя, мав звичку дрятувати звірюку, а коли медвідь став на задні лапи і кидався на нього, одним помахом шаблі стинав йому голову.

Великий литовський маршал Весоловський, коли переїздив крізь замкові ворота, хапався руками поперечного стовпа понад головою і ногами підносив в гору коня.

Федір Ляцький, писар литовського князя, був такий сильний, що задержував руками вози запряжені в два ко-

ні, а вола хапав за роги і скручував йому карк; дуба, якого міг обняти руками, виривав з корінням. Його сестра, хоч жінка, теж була така сильна.

Шляхтич Василь Одинець ходив полювати на медведі тільки з самим списом і завжди вбивав їх.

Чумак Іван Копчак сам витягав з болота навантажений сіллю віз. Робив те, чого не могло зробити пара волів.

Козацькі Мязи

Поміж козаками великою силою вславився отаман Іван Підкова, який голіруч гнув і ломив підкови. Отаман Підкова бився з татарами й турками, опісля схопили його поляки і 1578 року зтяли йому голову на ринку у Львові.

Славнозвісний був теж козак Запорожець Микола Васюринський, що жив під кінець 17 століття. Одного дня був Васюринський у посольстві в Польщі. Саме тоді турецький султан прислав полякам великий лук і передав лист такого змісту: "Якщо натягнете, поляки, цей лук, можете ставати з нами до боротьби."

Пробували поляки натягнути лук, але ніхто не міг. А тоді один запорожець каже:

— Дайте його сюди. І взяв та натягнув лук.

— Дайте мені тепер штабу заліза".

Взяв штабу й загнув її тому турецькому послові довкола карку, от так, як перевеслом обвязують сніп, а до турків каже:

— Коли відігнете цю штабу, то ми станемо з вами до боротьби.

Відомий теж з великої сили був Олекса Довбуш, що підносив одною рукою двох звязаних людей. Я. К.

ІСПИТ ДЛЯ РОДИЧІВ

За кожне "звичайно" дайте собі 5 марків, за кожне "деколи" 3 марки, а 0 за кожне "ніколи" в цих двадцятьох питаннях.

1. Ми (звичайно — деколи — ніколи) призначуємо якусь працю кожній дитині й даємо їй нагоду брати участь у плянуванні праці цілої родини.

2. Ми (звичайно — деколи — ніколи) признаємося до своїх помилок і кажемо "Перепрошую". Ми вирозумілі до помилок наших дітей.

3. Ми (звичайно — деколи — ніколи) респектуємо приватність наших дітей, позволяючи їм бути власниками декотрих річей, яких ми не вживаємо, хіба за їх позволенням.

4. Ми (звичайно — деколи — ніколи) дбаємо про те, щоб кожна дитина мала час робити свої власні задачі, без перешкоди з нашої сторони.

5. Ми (звичайно — деколи — ніколи) плянуємо купно або видачу грошей, щоб учити дітей розумного вживання грошей.

6. Ми (звичайно — деколи — ніколи) придержуємося своїх обіцянок супроти дітей.

7. Ми (звичайно — деколи — ніколи) плянуємо час на розривку з дітьми й іншими членами родини.

8. Ми (звичайно — деколи — ніколи) не робимо нашим дітям прикрости порівнюванням їх з іншими дітьми.

9. Ми (звичайно — деколи — ніколи) придержуємося слова коли кажемо "ні."

10. Ми (звичайно — деколи — ніколи) ставимося безсторонно й пробуємо зрозуміти обі сторони в усіх питаннях.

11. Ми (зивчайно — деколи — ніколи) приймаємо прикрости без нарікань і заохочуємо до того своїх дітей.

12. Ми (звичайно — деколи — ніколи) робимо добрий примір пошани одне до другого довірюванням.

1 . Ми (звичайно — деколи — ніколи) робимо їду при столі приемним часом для всіх.

14. Ми (звичайно — деколи — ніколи) робимо оказію з кожних уродин.

15. Ми (звичайно — деколи — ніколи) йдемо з своїми дітьми до церкви.

16. Ми (звичайно — деколи — ніколи) помагаємо нашим дітям шанувати авторітет шануванням його нами самими.

17. Ми (звичайно — деколи — ніколи) даємо своїм дітям до зрозуміння, що наша любов до них видержить всякі бурі.

18. Ми (звичайно — деколи — ніколи) помагаємо нашим дітям робити рішення самим замість вирішувати всі питання для них.

19. Ми (звичайно — деколи — ніколи) полагоджуємо свої ріжниці приватно, а перед дітьми ставимося одним фронтом.

20. Ми (звичайно — деколи — ніколи) караємо лише в дуже важних провинах, щоб не стати дорікайлами для дітей.

МИКОЛА ГНАТИШАК

Перший Український Паперовий Гріш

В грудні 1917 року, в складі кабінету міністрів Володимира Винниченка, в так званому Ґенеральному Секретаріяті, ґенеральним секретарем, цебто міністром фінансів був М. Туган-Барановський, економіст, учений світової слави, (помер в 1919 році). З уваги на його виїзд, обовязки ґенерального секретаря фінансів виконував, почавши від 3 листопада, 1917 року, Василь Мазуренко.

На час такої то обсади українського міністерства фінансів припадає друковання першого в історії України паперового гроша — 100 карбованців. До його появи відносяться два закони ухвалені Центральною Радою дня 19 грудня, 1917 року, а саме: тимчасовий закон про випуск кредитових білєтів Української Народньої Республики, і закон про випуск Українським Державним Банком кредитових білєтів на суму пять-сот міліонів карбованці. Ці 100 карбованців ходили весь час існування Української Центральної Ради. Ходили вони й за гетьманату, коли то міністром фінансів був А. К. Ржепецький. За часів цього міністра остаточно їх стягнули 1 листопада 1918 р.

За ґрафічне виготовлення цих 100 карбованців узявся наш найбільший мистець, творець українського модерного ґрафічного мистецтва, професор і ректор Української Академії Мистецтв у Київі, Ґеорґій Іванович Нарбут (помер у Києві, в 1920 році). Друкували цей, перший в історії України, паперовий гріш у Київі, на білому папері, розміру 150 мм. х 171. Народня їх назва: "Горпинка", "жидівські гроші."

Лицева сторона банкноту вкрита світло-жовтою сіткою, за виїмком восьмикутника, вкритого сіткою жовто-горячої краски та рями коржушу. Сітка восьмикутника складається з хвилястих ліній, які перехрещуються під тупими та гострими кутами.

В прямокутнику, створеному вузькою зикзаковатою рямкою цинамонової краски, стрічаємо в горі дужкою напис: "Українська Народня Республіка". Середину лицевої сторони займає коржуш та восьмикутник, оточений бароковим рослинним орнаментом. В восьмикутнику тризуб білої краски, замітний тим, що має в горі хрест, котрого в дальших виданнях українських державних грошей вже не стрічаємо. Крім тризуба напис: "Державний Кредітовий Білєт Сто Карбованців. 1 Карб. містить 17,424 Долі Щирого Золота." Слово "Державний" відбито дужкою прописним письмом, "Кредітовий" прямим, а "Білєт" простим як і слово "Державний" але більшими літерами. Літери слова "сто" покриті рослинним орнаментом, "карбованців" мають зубчасту смугу з лівого боку. Напис: "1 Карб. містить 17,424 Долі Щирого Золота" відбито прописним письмом того-ж типу що й "Державний" та "Білєт" але дрібніше. Нижче цього напису уміщений каліґрафічний розчерк. Праворуч і ліворуч у горі і в долині коржуша виходить вітка з листками та квітками. Вони оточують слова "Українська Народня Республіка", цифри сто в лівій та правій частині білєту, літери Г(еоргій) і Н (арбут), уміщені в долині під коржушом, та заповняють цілу сливе площу білєта (поза коржушом), лишаючи вільним лівий і правий долішні кути. Ці вітки з квітами та листками відбито жовтогорячою краскою. В лівій частині стрічаємо велику просвітчасту, похилену праворуч, вкриту рослинним орнаментом цифру 100. Під нею напис відбитий в три рядки дрібним прописом: "Директор Державного Банку Української Народньої Республіки," вище "М. Кривецький." В самій долині рівним друком: "Року 1917". В правій частині білєта "100 похилене ліворуч, відбите цифрами цього-ж типу, що й "100" в лівій стороні. Нижче дрібним прописом "Скарбник", під ним "В. Войнилов." В самій долині: "серія А.Д." рівним друком цього-ж типу, що й слово "Року 1917." Коржуш, восьмикутник та всі написи й цифри, за

виїмком "АД 185" в лівій горішній частині, та цифри "185" при серії АД у правому долішньому куті, відбито цинамоновою краскою. Стиль рисунку лицевої сторони — український бароко.

Зворотна сторона вкрита орнаментально-цифровою сіткою сірофіолєтної краски. Тло уявляє собою сітку хвилястих ліній, переплетених з штрихованими позитивними та неґативними кружками з цифрою "100" та словами "100" між цими кружками. Окружені зеленими рямками три площі з написами, в горі, та в лівому й правому куті білєта в долині, вкриті дрібнішими кружками цього самого типу, але не штрихованими. Навколо білєту йде вузька зиґзакувата рямка, яка стає рівною по кутах білєту, відбита сіро-синьою краскою. Рямку доповняють зеленої краски рослинні орнаменти, котрі стрічаємо на площах поза рямкою, створених її зиґзаками. Цих орнаментів в горі білєту є 5, в долині 2 й по одному з лівого та правого боку білєту. В горішній лівій стороні стрічаємо напис у два рядки в російській мові: "сто карбованцев." Слово "сто" надруковане літерами з зубчастою смугою з лівого боку, "карбованцевъ" великими писаними літерами. В горішній правій частині білєту напис у два рядки в польській мові "сто карбованцев", ґрафічно виконаний так само, як у російській мові. Нижче "сто карбованцев": "Серія А-Д" відбита дрібним друком зеленої краски. В горі, в середині, на полі між обома російським та польським написами, окружений зеленою рямкою, надрукований на сім рядків дрібним друком напис: "Державні Кредитові білєти Української Народньої Республики забезпечуються державним майном Республики, а саме: недрами, лісами, залізницями, державними прибутками, в тім числі прибутками з монополії цукру та інших монополій". Центральну частину зворотної сторони займає окружена вузькою, зеленої краски, зиґзаковатою рямкою велика цифра сто, вкрита прозорим рослинним орнаментом. Цифру цю відбито зеленою краскою з сіросинім суцільним відтінком праворуч і в низу. Нижче кошик з рослиною, котрої вітки з трьох боків окружують середуще зеро цифри сто. На долині, в лівому та правому кутах, окружені зеленою зиґзакуватою вузькою лінією написи, ліворуч дрібним друком на чотири рядки: "Державні Кредитові білєти Української Народньої Республики ходять нарівні з золотою монетою." Праворуч таким же самим друком у чотири рядки: "За фальшування Державних Кредитових білєтів винуваті караються позбавленням прав і каторгою." На полі між цими обома написами, по жидівськи: Сто карбованців". Всі написи і внутрішні рослинні орнаменти відбито сіро-синьою краскою. Водних знаків на цьому білєті нема. Лицева та зворотна сторона надруковані так, що написи зручно читати повертаючи білєт кругом довшої осі. Зроблено це з розмислом, тож недоцільним булоб думати, що цей перший в історії України паперовий гріш надруковано помилково, лицеву і зворотну сторону в відворотному напрямку.

Вояк Швайк був у Москві й хотів поїхати потягом до дому в свойому селі. Пішов він до залізничої стації й питає урядника:

— Коли відходить потяг до Гусятина?

— Більше-менше 17% скорше як показує таблиця їзди.

— А що це означає?

— Це означає, що 2% скорше від передбачень пятилітки та 6% ліпше від зазначеного в понадпляні.

— Не розумію. Скажіть мені, будь ласка, коли-ж саме цей потяг звідси відходить?

— Так, поясню вам докладно. За соцзмаганням з Москвою на 9% ліпше, а за соцзмаганням з Ленінґрадом, точно на 3% гірше.

Це мене ще більше збентежило і я нарешті рішив піти до начальника стації. Він привів мене до таблиці їзди і сказав:

— То є так: машиніст потягу, на який ви ждете, є в соцзмаганні з сімома іншими машиністами і досі він перевиконав норму на 365%, отже дуже правдоподібно, що потяг надійде на 423% скорше як треба булоб сподіватися за розподілом їзди, цебто — найближчий потяг може відїхати на 39% скорше ніж попередних днів.

Вислухавши цих пояснень, я рішив піти до Гусятина на піхоту.

ДОКІЯ ГУМЕННА

СОСНА ЧЕКАЄ ЧУДА

Тихо-тихо в бабиній хаті. Сама ніч білими патлами зазирає в шибки. За шибками пишна сосна чекає якогось чуда. Ось воно прийде по білому килимові, зітканому з пухнастої луски.

Звісилось бабі пасмо на самі очі, — байдуже . . . Сидить баба на лаві, перебирає фасолю кошлястими пальцями.

Ай, довга ніч яка, мамцю моя! І як його виспиш усю ніч? (А хібаж напалишся тим ґазом?) Та руки не звикли, ні, не звикли сидіти без діла.

Перебирає стара фасолю руками, а думкою — пережиті дні.

— Доню моя, доню! Прийняв тебе Бог! — пошепки розмовляє стара з Василиною.

— А ти-ж, дочечко моя, була в мене одним-однісінька! І батько твій відцурався нас, і братики - сестрички твої померли! А я-ж тебе, кохала, доглядала тебе.

— Мамо, я не хочу увесь вік у піч заглядати, як ви заглядаєте! Пустіть мене, хай я побачу, як люди живуть.

— Куди ти пнешся, дочко? Ну, повчилася трохи, та й годі, буде з тебе...

— Вернись, Василинко! Та-ж я знаю, — горе тобі там! Вернись, нехай не плачуть очі мої!

— Ні, не вернусь, мамо! Хоч там і голодно й холодно — з а п а л ю ються вогні в серці.

— Таке щось каже, що й купи не держиться! — сердиться стара.

Розмовляє стара з Василиною, а ніч біла все тиші пісню виводить.

— Чи на довго ти, доню, прийшла оце? Може вже не підеш?

— Ні, мамо, маю скоро йти!

І як ті дні збігли, десь швидко так ділися?

Взялася з Василиною змагатися стара:

— Не підеш, бо не дам нічого!

Сказала й стала на цьому слові.

А осінь починалася дощами . . . Роздиралися дерева. небо ось-ось придушить землю: і розкислі шляхи, і мокрі стріхи, і розгорнені сувої стернів.

Хто в таку слоту з дому виривається? А Василина пішла.

. . . Ген-ген далеко вже була Василина, як гукала її стара:

— Верни-ись! Василі-и-но, вернись!

Не вернулась.

За шибками пишна сосна чекає якогось чуда. Ось воно прийде по білому килимові, зітканому з пухнастої луски...

А хто-ж кого поборов? — питає сива ніч у баби.

Баба перебирає фасолю і пережиті дні.

— Не вернулась і не слала листів Василина. Бог її знає, як вона в світі Божому жила. Перепитувала я людей, то казали — бідує сильно.

— Вже як у лікарні лежала, приписали мені люди добрі листа.

— Приїзджаю, — а хата її вся вогка, стіни поцвіли, бо то-ж підвал.

— А як жила вона тут? — питаю в сусід.

— Та хто її знає, може й за сухим хлібом, не знаємо.

— Не застала я своєї Василихи — померла.

Ніч сива піднесла густі брови та й так і застигла.

Не приходило чудо по простеленому килимові з пухнастої луски, — не чекай, пишна сосно!

А може й приходило, — слідів нема й не чула ти . . .

— І що ти там знайшла, Василинко, в тих світах, не доберу я ніяк.

— Оце таке твоє нове життя було в тій плісенявій хаті?

— А диви, яка простора хата в твоєї мами, а ти її відцуралася.

І хата попросторнішала, стіни розсунулись, впали, а чудо не приходило, не видко слідів по пухнастій лусці.

— А я-ж думала на старості онук доглядати, та довелося тебе в домовину класти.

Та все перебирає баба фасолю та думає про непокірливу Василину.

Тихо, тихо в бабиній хаті. Сама ніч білими патлами зазирає в вікно. І пишна сосна все чекає, все чекає якогось чуда . . .

(Зі збірки "Куркульська вілія")

М. МИХАНЬКО

ВЕСНЯНІ ІГРИ ТА ПІСНІ

Українські народні пісні та забави, якими дівоцькі і парубоцькі гуртки зустрічають весну, сягають своєю давниною в забуті віки. Всі пісні, хороводи та забави від пущення аж до Купала (навіть де-не-де до св. Петра), мають, як виказують новіші досліди, сліди прадавних гуртових подружих обрядів.

Було це в дуже давних часах. А нинішні фраґменти цих хороводів з дозбираними впродовж віків релігійними та суспільними елементами перейшли до нас лише як ігри та пісні, як традиція народньої творчости. Але ця традиція, ці перлини творчости українського народу, була довгі часи обрядовістю наших давних предків і мала ще й інше важне значіння в житті наших прапрадідів.

Цей звязок і подібність забав і деяких зворотів у весняних піснях подибуємо в забавах і звичаях майже всіх европейських народів. Це вказує на архаїчність цих звичаїв і на колишню спільноту цих народів.

Ці давні обряди (забави) не лише лучили молоді пари, але і змушували карами старшу молодь до подружжя. В Придніпрянській Україні і на Волині ходили в пущення жінки з "колодкою", цебто кусником дерева, обвиненим шматками, по селі, припинали цю колодку старшим дівчатам і парубкам. Ці мусіли відкуплятися. За ці гроші справляли жінки забаву в коршмі. Тоді й дівчата припинали парубкам подібну колодку, обвинену стяжками, а парубки викуплювалися почастунками для дівчат (в коршмі). (І. Коперніцький, з Юрковщизни. Збюр антропол. 1887. XI. 157).

Ця колодка пригадує причіплювання своріня "для щастя" в Бережанщині: як дівчина причіпить ззаду сворінь, то скоро вийде замуж. У Золочівщині та Тернопільщині ще в 1870 рр. село забавлялося і пило в коршмі цілий день і цілу ніч на пущення. Дівчина, яку парубок тоді частував і з якою танцював, обовязана була на Великдень винести на "ягілки" цьому парубкові відповідну кількість писанок (крашанок) в гарно вишитій хустинці.

В Сєрадзкім (у Польщі) старші жінки ловили на "запусти" старшого парубка, запрягали його до великої колоди, клали йому на голову гороховий вінок (знак старопарубоцтва), танцювали довкола парубка й колоди та насміналися з нього доти, доки не викупився в них грішми і доки не обіцяв, що оженитьcя. Пропиваючи так зібрані гроші, жінки відверталися і останні краплі виливали на землю. За поганських часів часть напитку виливали на жертву. (М. Матлас, Запуст, Люд 1895. І. 84).

Про "колодку" співається також в українській ягілці про Коструба: "...Лежи, лежи як колода..." — В с. Тернава, пов. Добромиль, співають "вородай" (ягілку): "Сидить ящур в гороховім вінку, вибериси, ящуроньку, що найкращу дівку..."

В с. Вулька Карвіцька, пов. Опочно, є такий прастарий звичай: Дівчата і парубки сходяться в "запусти" (в мазурів) до одної хати і при музиці танцюють і співають. Нараз входить до хати "млодзяк" з драбиною та вязанкою сіна. Перестають танцювати. Парубки кажуть дівчатам уставитися за драбиною, потім кидають їм оберемок сіна як голодним "ялівкам". Входить до хати з батогом "гандляр худоби" (перебраний парубок) в кожусі, підперезаний перевеслом. Зачинається "пшеторґ дзєф", а властиво "пшеторґ ялувек." "Гандляр" випроваджує по черзі одну дівчину за другою на середину і захвалює: показує зуби, що молода, переганяє по хаті, показуючи, що не крива, дає їсти сіно, говорячи, що добре "зьре", тощо. Хлопці, торгуючись з гандляром, винаходять ріжні хиби. Коли нарешті якийсь парубок купить дівчину, всі тішуться і танцюють.

"Куплева" обовязана на Великдень (або на Станіслава) прислати свому парубкові копу яєць, половину білих, а половину крашанок або писанок, "ма-

льованих преріжно в прастару розрослу свастику." А парубок купує "купленій на ярмарку" дівчині хустину на голову. Потім дівчина дає йому гаптовану хустинку, а він їй купує "всцюбосек", цебто перстень. Пізніше звичайно відбувається між ними шлюб. (Т. Северин, З запіскуф етногр., Курєр літ.-наук., Краків, 1926, ч. 46).

В Мазеві, коло Леньчици, перед північчю хлопці та дівчата є зібрані в коршмі при музиці. Кожний хлопець вибирає собі дівчину і веде "під козьолка", віструганого з дерева, якого поставили на місці (тарілці) коло "ґрайка" (музики). Привівши дівчину, парубок питає скрипака: "Цо хцеш за то бидлє?" — "Пєць дукатуф!" — цей відповідає. І зачинається торг. Парубок торгується і показує хиби. Врешті стає згода. Дукати платять сотиками, які хлопці кидають на миску під козьолка, платячи викупне за дівчину." Потім кожна пара танцює оберка. (О. Кольберґ, "Люд" 1889, XXII, 25). — Кітовіч (Опіс звичаюф і обичаюф IV, 41) згадує, що була така приповідка: Де "пшетарґ дзєф" і "обіянє" старих кавалєрів відбувається без закиду, там нема старих дів.

В сербів також на пущення привязують старим парубкам і дівчатам колодки ("диби") на шию, руку або до ноги. (В знаній українській пісні співається: "... а на руки диби, на ноги дибиці...").

В Каринтії мусять старі парубки в пущення тягнути колодку ("бльох ціґен"), а на колоді посаджені старі діви.

В околицях Липська так обвозили також старші дівчата. Те саме було в Франції і в Данії.

В Мадярщині старі діви тягнуть у пущення колоду, при чім обливають її (і певно дівчата) водою, а хто з цієї колоди відріже тріску і вкине в піч, той буде безпечний від пожежі.

В давній Спарті та в Римі, як каже Плютарх, старопарубоцтво також підлягало карі.

Деякі українські веснянні ігри та пісні дуже подібні до забав у пущення і є наче їх продовженням. В околицях Уманя і Черкас є така гагілка: Стає гурт дівчат, у середині гурт хлопців, а в самій середині дівчина, яку викликав загал хлопців і дівчат. Зачинається діяльоґ між цією дівчиною і гуртом, опісля діяльоґ переходить у спів:

"А чого-ж ти боїшся?"—Короля, короля!"
"А короля нема вдома,
Королиха сама вдома . . .
Відчиняй ворота!"

В цій хвилині оба кола розриваються, вбігає до середини, до дівчини, один хлопець (що її собі сподобав) і цілує її. Знову з початку: гурт дівчат кличе:
"Най Н.Н. йде до городу!"

Викликана дівчина йде до середини і знов як передше йде діяльоґ, опісля спів і цілунок хлопця (добровольця). Так добираються симпатії в пари.

В згаданих околицях (подібно як і на Поліссі) відбуваються гагілки весняними ранками на Поліссі більше вечерами від самого проблиску весни) і то не лише підчас Великодня. На Великдень там також бавляться.

В Тернопільщині в Великодний Понеділок перебрані парубки за цигана та циганку (циган з батогом, циганка з решіткою) водять по селі старого парубка, обвиненого цілком з головою в "горохлєнку" як медведя, а інший парубок бубнить при цьому. Потім ведуть "мед-

ведя" на горбок, де дівчата виводять гагілки.

В Тернопільщині, Золочівщині полудневій, Рогатинщині, на Волині і т. д., ці забави мають серед народу назву гагілка. Дівчата стараються конче пізнати, хто є тим "медведем", але циган відганяє дівчата батогом; при цій метушні "медвідь" ловить дівчата і цілує. Коли дівчата дізнаються, хто є "медвідь", співають йому таку гагілку, вставляючи його імя:

"Ой нема, нема понад нашого
Івасенька найкращого.
Ой, літав-же він попід небеса,
Причіпився жорна до пояса.
(Ці жорна нагадують колодку з пущення).
Куди ходи, крупи меле,
Крупи меле, кашу варит,
Кашу варит, живіт парит."
(Отже старий парубок.)

Коли дівчата напевно довідалися, хто є медведем у горохленці, його розбирають.

Медвідь у гагілці персоніфікує також пробудження природи з зимового сну (бо і медвідь пробуджується по короткім зимовім сні, а цей факт був серед народу відомий). Коли "коструб" або "Марена" (поль. "Мажанна") були стародавним символом мору та смерти, тому їх топили або нищили підчас виводження гагілок.

В Тернопільщині співають між іншими і таку гагілку:

"Ой котився горох в три стручки, в три стручки,
Ой котився горох в чотири, в чотири,
Щоб ся парубочки женили, женили."

В Золочівщині є анальоґічна гагілка і ще така з подібним мотивом:

"Я кождому парубкови
Дам гороху по стручкови,
Він хтівбися воженити,
Та не знає котру взєти.
Возьми собі, Михасуню,
Та Матронину Маруню! . . .

Отже гагілка з виразним лученням подружих пар.

Співають у Тернопільщині і таку гагілку:

"Вон, дівки, вон
На горі льон,
На долині нивка;
По тисічу дівка,
По ґрейцару молодец
Як печений горобец."

Дівчата знали колись яку гагілку за якою співати.

В Золочівщині є багато гагілок, які співають про сполуку пар, прим.:

"Де ти їдеш? Романоньку!"
"На ярмарок. Мій паноньку!"
"Що ти везеш торгувати?"
"Їду дівки продавати!"
"А по чому? Романоньку!"
Сто за одну. Мій паноньку"...
"Ягілка, ягілкою,
Підем в село за дівкою.
Якимиха стара мати,
Має дочку замуж дати.
Гната Мухи синочок
Взяв її за підбочок . . . "
Вон, дівки, вон
На горі льон,
На долині маковец
По таляру молодец
По три гроші стрілка
По тисічу дівка.
Мої милі паніночки!
Просили вас парубочки:
Станьтися враз
Тай в долоні трас."

Отже уставлення в ряд до "торгу" як у мазурів за драбиною.

"Ой ніхто там не бував...
А на Михасеви вишита сорочка
А хтож єму вишивав?
Катерини дочка.
А на Гануненьці зі Львова віночок.
А хто єі купував?
Яндрухів синочок"...

Натяк на те, що давніше дівчата ходили в свята у вінках.

"Соснова кладочка лежала...
Звідтам мій миленький приїде,
Привезе ми шубоньку...
Червоні чоботи на танець
Золотий перстенець на палець."
(М. Миханько, Ягілки, Львів 1922).

В околицях Одеси є гагілка:

"Ой гулі, ой гулі, ой гулі гулочка:
Васана, Васана, красна Васаночка
В гаю дівчата збирає, гей, гей!
Долею всіх наділяє, гей гей!...
А тобі, Стефане, стару бабу брати,
А тобі, Іване, кавалірувати"...

Ці й інші гагілки стверджують, що в нас на весну були "дівочі торги", бо співається і про ціну і хиби дівчини і про те, які дарунки дає взаїмно собі вибрана пара (чи назначена).

Століття Ордену Вікторія Крос

Коли княгиня Кенту та її дочка, княжна Александра, прибули недавно до Торонта, щоб довершити офіційного відкриття Канадійської Краєвої Вистави, до урядовців безпеки в готелю Роял Йорк приступив сивий 57-літній чоловік, звичайний канадієць, не звязаний з офіційним оточенням королівської ґрупи, і заявив, що він бажає собі побачення в княгині.

Урядовці передали його бажання княгині і вона, не зважаючи на втому після довгої подорожі, заявила, що негайно прийме його на авдієнцію. Тим відвідувачем був Джов Томбс, орденоносець "Вікторія Крос." Не дивлячись на те, який низький ступінь не посідавби в збройних силах (Томбс був "ленц-корпорал"), чи яку скромну позицію в цивільному житті він не займавби, орденоносець "Вікторія Крос" має забезпечені спеціяльні, хоч ближче неокреслені, привілеїї, яких не посідає жадний інший звичайний громадянин Британської Спільноти Народів.

Жадне з відзначень за хоробрість, яких встановили всі держави світу, не скриває в собі такого спеціяльного значіння чи містичної якости як "Вікторія Крос." Чи не тому, що те відзначення так важко здобути. Його признають членам збройних сил, допоміжних зєднань і санітаркам, але від часу встановлення того ордену 100 років тому досі ним відзначено тільки 1,347 осіб; в тому числі 90 канадійців. Одним з них є українець, Пилип Коновал. Героїчний подвиг має бути такий небуденний і до того так докладно удокументований іншими співучасниками події, що тільки дуже нечисленні могли здобути цю нагороду за хоробрість.

В часі Кримської Війни один британський морський лейтенант викинув поза борт корабля "Гекля" російське стрільно, яке впало на поклад. Йому признали перший орден "Хрест Вікторії." До того часу Королеву Вікторію турбував факт, що в британській імперії не було ніяких нагород за індивідуальні вияви хоробрости. В минулому признавано медалі за окремі бої, зглядно воєнні кампанії. Єдиними індивідуальними відзначеннями були такі високі ордени як "Найтс оф да Бет" та "Ордер оф да Гартер", яких можна було надавати тільки офіцерам високого ступня. Вояк міг здобути медаль за "Довгу Службу" або за "Похвальну Поведінку." Але Королева Вікторія вважала, що повинно бути встановлене якесь індивідуальне відзначення, яке признавалиб виключно за вияв хоробрости в зустрічі з ворогом.

Вислідом її міркувань був королівський декрет, що встановляв орден "Вікторія Крос" і приписи щодо умов, хто і як може його здобути. Від того часу внесено до того декрету ріжні поправки, щоб чи то пристосувати його до сучасних обставин, чи поширити його обсяг. В 1901 році внесено постанову, що "Вікторія Крос" можна надавати і посмертно. В 1911 році дозволено надавати той орден тубільним старшинам і воякам Індійської Армії (варто відмітити, що незадовго після того кількість індусів, нагороджених тим орденом у короткому часі осягнула незвичайно велике число). В 1920 році внесено постанову, що жінки можуть теж здобути орден "Вікторія Крос," одначе досі ніодна жінка не одержала такого високого відзначення.

Був час, що "Хрест Вікторії" можна було здобути за героїчний вчинок на потопаючому кораблі, на кораблі, охопленому пожежею, чи серед інших подібних обставин. Згодом привернено первісну інтенцію, а саме нагороджування тим орденом тільки за хоробрість в боротьбі з ворогом.

Були випадки, що нагороджувано цілу військову одиницю, якої члени вирішували, котрі з них справді мають одержати це відзначення. В історії ордену "Вікторія Крос" занотовано випадок надання того відзначення чотирьом артилеристам після того як їх вибрали з поміж себе для тієї мети 10 артилеристів,

які по бою залишилися в живих з одної цілої гарматньої батерії.

Питання — що слід вважати за найвищу хоробрість, гідну відзначення тим найбільше рідкісним орденом? — постійно турбувало чинники відповідальні за "Вікторія Крос". Не ходить тут виключно про сміливість. Коли Королевій Вікторії запропонували напис на цьому ордені — "Для Сміливого" — то королева заявила, що напис повинен радше звучати — "За Хоробрість", бо з попереднього напису можнаб вносити, що сміливими слід вважати тільки тих, які здобули "Вікторія Крос."

Серед канадійців, відзначених орденом "Вікторія Крос", є пільоти бомбовозів і летуни-винищувачі, піхотинці й старшини фльоти, кавалеристи і гармаші, а навіть один армійський капелян— свящ. Джан Фут, теперішний міністер в онтерійському провінціяльному уряді.

В першій світовій війні тим орденом відзначено 68 канадійців, з того 26 посмертно; в другій світовій війні — 14, в тому числі 6 посмертно. За час південно-африканської війни відзначено "Хрестом Вікторії" чотирьох канадійців.

К. С.

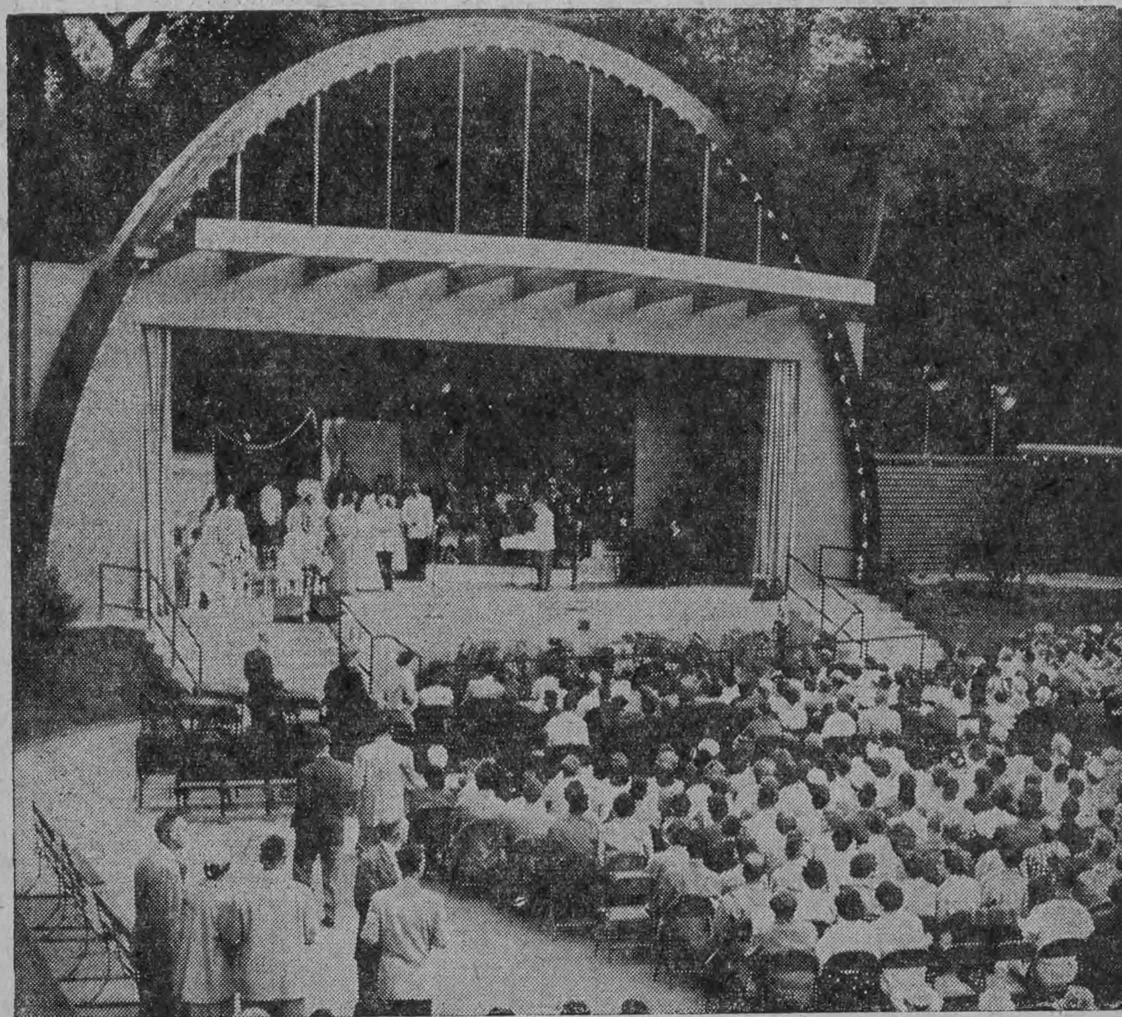

Рейнбов Стейдж, у Килдонан Парку, Винніпег

о. М. ОЛЕНЬЧУК

ВКЛАД УКРАЇНЦІВ У РОЗБУДОВУ ПІС РИВЕРУ

Вступні завваги

Розвідка про вклад українців у розбудову Піс Риверу може насувати ріжні думки. Дехто може сказати, що Піс Ривер — це тільки частина провінції Алберти, тому ліпше булоб написати про українців в Алберті, включно з Піс Ривером. З цим погоджуюся і хто опрацює таку розвідку, виконає цінну працю для канадознавства. З уваги на брак здоровля, не можу на це відважитися. Займуся тільки Піс Ривером, бо тут було останнє місце моєї душпастирської праці, тут тепер перебуваю і тому дещо більше можу знати про справи цієї околиці. Вона заслуговує на те, щоб нею окремо зайнятися, бо вона відзначується своєрідним спокоєм, незвичайною красою та нечуваним багатством так, що Дост. Роберт Боннер, міністер у кабінеті Бритіш Колюмбії, назвав її "імперією в імперії."

Піс Ривер не є адміністративною одиницею. Цієї назви вживаю тому, що в її склад входить не тільки федеральний виборчий округ Піс Риверу, в Алберті, але також так званий Піс Ривер Блак (3,500,000 акрів землі) у Бритіш Колюмбії, де випливає ріка Піс Ривер.

У цій короткій розвідці мушу згадати й про комуністів. Що українці комуністи є — це загально знаний факт. Над цим можна жаліти, але цього факту не можна замовчувати або заперечувати, бо з того нікому й ніякій справі не буде користи.

На цьому місці вважаю своїм обовязком подякувати керівникові Секції Населення Демоґрафічної Дивізії в Оттаві, п. Дж. Дж. МекҐреґорові, авторові книжки "Да Ленд аф твелф-фут Дейвис (Історія Піс Риверу), як теж священикам і світським людям, не-українським та українським, за цінні інформації, яких вони мені уділили.

I

ВАЖНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПІС РИВЕР

1. Назва

Назви Піс Ривер уживають на означення ріки, території та містечка, яке розложилось тому 50 років недалеко місця, де до Піс Риверу вливається Смовкі Ривер. Назва Піс Ривер, в індіянській мові Анчаґа, датується від 1780 року, коли то два індіянські племена по довголітніх боях завели між собою спокій над берегами цієї ріки недалеко її гирла. З того часу назва Піс Ривер, тобто Тиха Ріка, ввійшла в загальне уживання.

2. Положення і територія

Піс Ривер простягається в північно-західнім куті Алберти між 55° і 60° північної ширини та між 110° і 120° західної довжини, врізуючись наче чопом у територію Бритіш Колюмбії до джерел Піс Риверу. Займаючи разом 5,910,000 квадратових миль простору, має ця територія в Бритіш Колюмбії майже 90,000 квадратових миль, але тільки 53,500,000 акрів землі, з чого 25,000,000 орної, в тому 16,000,000 акрів рівнини. Велика частина землі ще не цілком розмірена і розсліджена.

В Алберті має Піс Ривер тепер 10,000,-000 акрів для поселенців, з яких 6 міліонів акрів вже заселені, а 4 міл. акрів відкриті до поселення. Джерела Піс Риверу знаходяться в Бритіш Колюмбії коло місцевости Гадсон Говп. Звідти Піс Ривер тече глибокими ярами на схід до містечка Піс Ривер, звідсіля звертає на північ до Форт Верміліон, а потім вливається до Слейв Риверу. Довжина Піс Риверу — 1,065 миль, з того коло сто миль у Бритіш Колюмбії; ширина декуди 1,200 стіп, площа сточища 120,000 квадратових миль. Береги високі на 800

і 1,000 стіп, коло Форт Верміліон 100 стіп, недалеко гирла тільки 50 стіп, а коло містечка Піс Ривер такі низькі, що вода деколи підходить до містечка.

3. Підсоння, якість землі та лісів і підземні багатства

Піс Ривер — це найдальше висунена на північ околиця в Канаді, де сіють збіжжя і мають прегарні жнива. На міжнародних виставах пшениця з Піс Риверу діставала першу нагороду. Літо тут горяче, зима дуже гостра, температура, деколи 60° нижче зера. В січні від Скалистих Гір віє теплий вітер—шінук; тоді горяче, зима дуже гостра, температура підноситься на 50°, і сніг цілком гине. Пересічна дата сіяння пшениці в центральній Алберті є 28 квітня, в Біверлодж 28 квітня, в Форт Верміліон 1-го травня. Жнива в центральній Алберті зачинаються 26 серпня, в Біверлодж 21-го серпня, а в Форт Верміліон 21 серпня, здається тому, що тут у літі сяйво сонця видно ще в 10 годині в ночі.

В цій області є дуже мало криниць. Уживають снігової води, дощівки, води з рік, озер і ставків.

Якість землі ріжнородна. Є чорноземні ґрунти, попільнякові, піщані й суглинкуваті, в деяких околицях каменисті. Загалом урожайність висока. З одного акра землі збирають деколи 50, 60 і навіть 75 бушлів пшениці. Так званий Пшеничний Пас тягнеться від Спіріт Риверу через Ґренд Прері до Біверлодж.

Лісів є ще досить багато. Деревних порід мало. На перше місце виступає ялиця, далі йде сосна, береза, тополя, верба, вільха.

Надра Піс Риверу ще як слід не розслiджені. Добувають вже нафту, земний ґаз, вугілля та в маленькій кількості золото, але найбільшим багатством є і буде тут чорна, родюча земля.

4. Дещо з історії Піс Риверу

З давних давен жили тут індіяни. Вони ловили рибу, полювали на дику звірину і провадили боротьбу, одні племена з другими, за ліпше місце полювання на буйволів, лосів, бобрів, медведів і меншу звірину, з чого мали поживу й одіння. Білі люди зайшли в ці околиці при кінці 18 століття, коло 160 років тому. Вони приходили сюди первісно торгувати, міняти ріжний крам за шкіру. А що воюючий індіянин, тим більше забитий, не міг наставляти капкани і приносити шкіри, то білі люди старалися спинити бійки між індіянами. Попередником білої інвазії був Александер Мекензі, землемір, астроном і дослідник. У 1793 році він плив рікою Піс Ривер, Слейв Ривер і найбільшою рікою в Канаді, Мекензі, яку назвали його прізвищем, і яку він назвав рікою Розчарування, бо думав дістатися нею до Тихого Океану, а дістався до Північного Океану.

За ним пішли інші дослідники, торговці, золотошукачі та католицькі й анґлійські місіонарі. Вони переносили великі труди й невигоди та голодували нераз так, що навіть своє взуття гризли і з голоду гинули. Дещо пізніше прийшли сюди скотляндські верховинці й канадійські французи. Вони заснували Північно - Західну Торговельну Компанію, що була якийсь час єдиним правителем Північно-Західних Територій. Та це було не довго, бо її перемогла і злилася з нею Гадсон'с Бей Компанія. Вони в відповідних місцях будували так звані форти, де мешкали їхні урядовці, робітники, місіонарі, а в скрутих часах індіяни, головно старі та хорі. Пізніше канадійський уряд післав сюди Північно-Західну Кінну Поліцію для втримування ладу, особливо коли сюди зайшли американські золотошукачі й авантюристи, які зачали знущатися по американському над індіянами, кажучи, що тільки неживий індіянин є добрий.

В 1903 році домініяльний уряд заключив умову з індіянами, а в 1905 році сформовано провінцію Алберту, в склад якої ввійшов і Піс Ривер. Тепер поселенці стали численніше приїзджати до Піс Риверу так, що між 1905 і 1912 роком через Лессер Слейв Лейк перейшли їх сотки. Слава про Піс Ривер і врожайну землю рознеслася далеко й широко з того часу, коли в 1893 році на світовій виставі в Шікаґо дісталася нагорода проп. Дж. Ґ. Брикові за пшеницю, яку він випродукував в околиці теперішнього містечка Піс Ривер. Продуктів не було де збувати, бо з Ґренд Прері до найближчого більшого міста Едмонтону зимовою дорогою було 400 миль, а літньою 500 миль. Болючо давався відчувати брак добрих доріг, перш за все залізниці. Проєкти залізниці через Піс Ривер до Тихого Океану ще й досі не здій-

снено. Зате повели залізницю з Едмонтону на захід і на сотній милі збудували стацію Едсон, де поселенці, які їхали до Піс Риверу, висідали та вступали на 250-милеву дорогу до Ґренд Прері через торфовища, болота, мочарі, яри, вибої, річки й ріки. Така виправа волами тривала найменше шість тижнів. А коли падали дощі, то й три місяці, бо на березі треба було чекати, доки вода в ріці не опаде. Цією дорогою, так званою Едсон Трейл, на якій ломилися вози і людські кости, йшли та їхали перші українські поселенці до Піс Риверу, де вони в дуже короткому часі стали одними з найзаможніших фармерів у Канаді.

II

УКРАЇНЦІ В ПІС РИВЕРІ

Нужда виганяла наших людей з Рідної Землі за море до Канади й куди інде. Численні українські поселенці в Саскачевані, а головно в Манітобі, осілися на бідних землях, де неможливо було вести успішного господарства. Одні опинились там, бо їх туди запровадили, а на їзду в інші околиці вже не було в них грошей. Інші раділи фармою з лісом, не питаючись чи на тій землі оплатиться сіяти збіжжя. Про це переконались щойно пізніше, але то вже було запізно. Нова нужда їм докучала та гонила далі, не знати куди, бо добрих вільних фармів уже не було, а купити не було за що. Тому нетерпеливо вичікували, щоб у котрійсь провінції відкрилися нові землі на поселення, де можнаб за десять долярів дістати фарму, ліпшу від дотеперішньої, і зажити дещо кращим життям, або бодай надією, що дітям буде ліпше. Трохи вони повеселішали, коли довідалися про добрі землі в Піс Ривері, але тільки трохи, бо останньою стацією туди був Едмонтон, а з Едмонтону до Ґренд Прері було 500 миль лихої дороги возом, в яку мало хто важився вибиратись, особливо з дрібними дітьми. Щойно в 1910 році збудували з Едмонтону сто миль залізної дороги на захід до стації Едсон, звідки зачиналася 250-милева дорога, возом або пішки, т. зв. Едсон Трейл, до Ґренд Прері. Цею дорогою їхали і йшли нові поселенці. Українських поселенців було тоді мало, може кільканадцять осіб, бо урядова статистика з 1911 року не подає їх окремо, але поставила їх з іншими в рубриці "Неозначені", при чому всіх їх було тільки 77. Число українців зростало далі поволі, навіть коли в 1916 році провели залізницю з Едмонтону до Ґренд Прері і містечка Піс Ривер. Урядова статистика з 1921 року подала тут українців усього 132 особи.

1. Перші поселенці

Згаданим шляхом — Едсон Трейл, їхали і йшли перші українські поселенці. Їхнім предтечею був Олександер Новолецький, який прибув до Сексмит, 14 миль на північ від Ґренд Прері, і заложив там першу крамницю мішаних товарів на фармах, дві милі на захід від Сексмит. В 1917 році він переніс її до містечка і того року відпродав анґлійцям. Тут поселилися: Т. Кокоша, І. Кокоша, Дм. Мусієнко, С. Мусієнко, І. Балицький, Н. Кусличний, О. Мироник, І. Бадюк, М. Бадюк. У 1916 році, коли збудували залізну дорогу до Ґренд Прері, до околиці Сексмит прибули: Т. Грицьків, І. Росадюк, М. Білик, А. Студент, Дм. Обнявка, й інші наші люди, які передше жили в інших провінціях та в ЗДА.

Були й такі, що їхали наперед оглянути землі Піс Риверу. Так зробив Яків Лазарук з Ґардентон, у полудневій Манітобі, який післав сюди сина Дмитра і зятя Миколу Воронюка, щоб переконалися про вартість землі. Вони взяли 24-фунтовий мішок муки на дорогу Едсон Трейл і коли зголодніли, то затримувалися над берегом річки та варили тісто. Від цього харчу приослабли так, що ледве дісталися до цілі. Земля їм дуже сподобалась і наступного року, 1913, Яків Лазарук з синами Миколою й Дмитром, з зятями Миколою Воронюком і Стефаном Халусом, з худобою та машинерією, яку мав, вибрався залізницею до Едсон, а звідти їхали возами. Незабаром потім цією дорогою їхав також Іван Сандул з сином Онуфрієм, з зятем Юрієм Ковалюком та Ількoм Бадюком і одною донькою, ще незамужньою. Крім цих ще їхали Танасій Бабюк та Іван Косован зі своїми родинами. Вони минули Сексмит, де вже були українські фармері та звернулися далі на північ і взяли фарми в околиці Спіpíт Ривер, де тепер є містечко Райкрофт. Така подорож тривала шість тижнів, та була повна ріжних немилих пригод; до того мусіли відбувати її два

рази, бо треба було ще привезти фармерську машинерію, яку лишили на стації в Едсон.

Вже при кінці Едсон Трейл, бо тільки 20 миль на схід від Ґренд Прері, є місцевість Безансон, куди ще в 1912 році прибуло шість українських родин з Галичини. В 1917 році приїхало сюди шість родин з Манітоби, але вже не через Едсон Трейл, а потягом до Ґренд Прері — бо як сказано — сюди в 1916 році збудували залізну дорогу.

В 1912 році зачали будувати так звану Едмонтон, Данвеґен, Бритіш Коломбія Рейлвей і в 1914 році провели її до Мекленнен, 267 миль від Едмонтону. Тут вона розгалужилась: одна до Спірит Риверу й теперішнього Райкрофту, друга до містечка Піс Ривер. Заки їх провели туди, то нові поселенці йшли пішки або їхали возами до Мекленнен, до Спірит Риверу, Піс Риверу і дещо в дальші околиці. Так то возом приїхав Юрій Рошко з родиною весною 1915 року з Атабаска Лендінґ, а пішки з Мекленнен прибули Теодор Вакалюк і Еміль Загара, два перві брати Івани Яремки, і Манолій Гудема.

В 1916 році залізна дорога була вікінчена до Спірит Риверу і Ґренд Прері. Дня 16 березня, того року, приїхав перший потягом до Спірит Риверу з Едмонтону Іван Равлик з родиною і його брат Партеній, Василь Андрушко, Михайло Музика, Осип Музика, Іван Халатурник, Іван Косован, Танаско Бабюк та інші. Тут лишилися також деякі робітники, які працювали при будові залізної дороги. Одним з них був Іван Бзовий, який у 1924 році спровадив сюди свою родину.

Ті, про яких я досі згадав, поселилися на полудне від ріки Піс Ривер. Але було також кілька родин, що вже в 1914 році взяли фарми на північ, в околиці теперішнього містечка Бервин.

2. Більша хвиля українських поселенців

По першій світовій війні з українських земель під Польщею, Чехо-Словаччиною і Румунією рушила нова хвиля українських іміґрантів до Канади і поважну частину їх спрямували в околиці Піс Риверу. В 1930-тих роках, коли в світі була загальна криза, яку наші люди в Канаді називали "голодними роками", давноприбулі українці покидали свої неврожайні фарми в інших провінціях, головно в Манітобі, і приїздили до Піс Риверу, як до обіцяної землі. Число 132 українців у 1921 році піднеслося до 3,936 у 1941 році.

Третя іміґрація зі скитальщини дала Піс Риверові ледве кілька десяток українців, у тому кількох українських католицьких священиків.

3. Розміщення українців у Піс Ривері

Українці живуть майже всюди в Піс Ривері, з винятком індіянських резерв і таких околиць, де давніше густо поселилися французи або анґлійці. Статистичне Бюро зачисляє до Піс Риверу 283 українці в Піс Ривер Блоку, Бритіш Колюмбія, а Піс Ривер в Алберті ділить на три статистичні дивізії (15, 16, 17) і долучує маленьку частину 14-ої дивізії. В 15-тій дивізії є 1,279 українців, у 16-ій дивізії 3,005, у 17-ій 672, а в частині 14-ої дивізії 31. Отже всіх разом є 5,210.

А. Коли, їдучи залізницею з Едмонтону, опинимось на території виборчого округу Піс Ривер, то першою місцевістю по Кондо є Смит, на 136-ій милі. Там і в околиці живе 31 українців, у Слейв Лейк 38, у Кінусо 47, у Фавст 18, в Інилда 123, в Гай Прері 230. Гай Прері — це

одне з більших містечок Піс Риверу, і має 1,141 мешканців; у цьому числі 94 українці. Тут є українська католицька церква й осідок українського католицького священика. Є теж Народний Дім і ґаля комуністична. До орґанізацій у містечку належать і довколишні фармері, яких є поважне число. В ближчій і дальшій віддалі від містечка є окремі скупчення українців. Ґилвуд, 6 миль на полудне від Гай Прері, є 15 родин з Закарпатської і Західної України, 40 миль на полудневий-захід в околиці Сансет Гавз (Снайп Лейк) 28 родин, 16 миль на північ у Гарт Ривер понад 20 родин, 60 миль на захід у Балетер кільканадцять родин і кільканадцять родин в околиці Ґей школи.

28 миль на північний - захід від Гай Прері розложилося містечко Мекленнен, де є катедра й резиденція римо-католицького епископа. Тут залізничий шлях розгалужується на два. Головний іде на захід до Спірит Ривер, звідсіль на полудне до Ґренд Прері і потім на північний-захід до Давсон Крік, Б. К., а бічний з Мекленнен на північний-захід, через містечко Піс Ривер, до Гайнс Кріку. При цій бічній лінії є дві місцевости, які належать до української католицької околиці Гай Прері — це Немпа (37 українських родин) і Ріно (63 українські родини). Звідси в 1915 році вивезли перший ваґон пшениці з Піс Риверу. До цього першого ваґону везли пшеницю фармері навіть з віддалі 60 миль. Здається, що українці ще не привезли були тоді пшениці, бо статистика з 1921 року каже, що на цьому великому обширі, на захід від ріки Піс Риверу, було всього 25 українців, 18 в околиці Гай Прері, в Фавст 2, в Ріно 4 та 1 у містечку Піс Ривер. Але завдяки другій імміґрації і давно прибулим, що приїхали сюди з інших провінцій, як теж природному приростові, число українців у цій дивізії дійшло сьогодні до 1,279, з того в містечку Піс Ривер 60.

Б. Від Мекленнен на захід є 9 місцевостей густо заселених французами, де нема українців або тільки по кілька родин їх. Далі на захід є Кодіса, Белой і Вонем. Тут українці поселилися численніше. Потім зачинається територія 16-ої статистичної дивізії, найгустіше заселена, бо має 32,439 всіх мешканців, з того 3,005 українців. На цьому обширі є одна кавнті (злучені два муніципали) Ґренд Прері й три самостійні муніципали: Спірит Ривер, Фейрвю і Піс, кілька дистриктів, які розбудовуються і десять містечок. З них Ґренд Прері є найбільше в цілій області Піс Риверу, бо має 2,664 мешканці, з того 72 українці. Найбільше українців живе в Райкрофт — 142. В цю дивізію, в околиці Безансон, Секссмит, Спірит Ривер — Райкрофт, ще в 1912-13 роках, серед невисказаних труднощів і невигід дісталися перші українські поселенці. В Ґренд Прері Кавнті є понад 300 українців, у муніципалі Спірит Ривер — 412, за ріками, на захід від містечка Спірит Ривер, де є пошта Ксичуен, Паплар Ридж і Блюбері Мавнтейн — 552, а від Райкрофту на північний-схід в околиці школи Волинь — 106. На полудне від Райкрофту (13 миль), в околиці Вокінґ, живе 29 українських родин, в Вебстер около 20, а на захід від Спірит Риверу, недалеко Брітіш Колюмбії, в Бонанза й Бейтрі — 20 родин.

Цю статистичну дивізію ріка Піс Ривер ділить на дві частини: полудневу й північну. Обі частини сполучує пором у Данвеґен, де давніше стояв славний Форт Данвеґен, збудований у 1805 р. Там тепер мешкає й продукує огірки український фармер. У Данвеґен є найстарша римо-католицька церква в області Піс Риверу, на якої консервацію провінціяльний уряд має виасиґнувати кілька тисяч долярів. У північній частині є понад 800 українців. У муніципалі Піс—126, у муніципалі Фейрвю — 78 українців. З дистриктів, які розбудовуються, Гайленд Парк начислює 50 українських родин, у Гайнс Крік є 46 родин, у Ройс 22 родини, в Ворслей 14 родин.

В. На північ від 16-тої дивізії, аж до границі Північно-Західних Територій, простягається 17-та дивізія, в якій живе 9,852 людей, з того українців тільки 612. Через цю територію не переходить залізниця, тільки добрий гостинець з Ґримша на північ до Форт Верміліон і далі, яким курсують авта, троки й автобуси. Більші скупчення українців є в Норт Стар, Меннінґ, Гачкис і в околиці Форт Верміліон. Містечко Меннінґ оснували щойно в 1947 році, а нині має воно вже 687 мешканців, у тому 20 українських родин. В його околиці живе сто-кількадесять українських родин, які поселилися тут у тридцятих роках. Земля тут

дуже родюча. 120 миль далі на північ у Рак Лейн, в околиці Форт Верміліон, живе понад 20 українських родин.

Г. Ще треба згадати про Піс Ривер Блак у Бритіш Колюмбії, де живе 283 українці, з цього числа 102 в містечках, решта фармері й робітники в тартаках.

4. Осяги українців у Піс Ривері

Коли приглянемось осягам тутешніх українців, то сміливо можемо говорити про поважний їхній вклад у розбудову Піс Риверу. Щоб хто не закинув мені, що я вихвалюю своїх людей, подаю обєктивне слово німецького місіонара, о. Йосифа Ваґнера, О.М.І., який тут душпастирює ще від 1913 року. Він сказав таке: "Українці під оглядом матеріяльним стоять ліпше, як будь котра національна ґрупа в Піс Ривері, а й під іншими оглядами не лишаються позаду, і навіть їм дорівнюють."

а) Стан матеріяльний

Фармері в Піс Ривері мають найменше два кводри землі, бо тут не тільки чоловікові, але й жінці дають кводер землі. Звичайно мають більше, а до вийнятків не належать такі, що посідають й кілька секцій рівної, чорної, родючої землі. А там хата як палата, з усім модерним уладженням: автоматичне огрівання, лазничка, тепла й зимна вода, електрика, телефон, дорогі меблі, піяно або й орґан. Далі модерні господарські будинки, ґаражі на авто і на фармерську машинерію. В фармера, який господарить 20 років і має тільки кілька кводрів землі, я начислив машинерії вартости 25 тисяч долярів. А на тій землі виростають кожного року в нашого фармера тисячі бушлів пшениці й іншого збіжжя. Тому не дивниця, що в 1925 році, коли ще в Піс Ривер було мало українців, намолотили один міліон бушлів пшениці. Тепер-же, коли українців є коло 5 тисяч, продукція пшениці зросла до 30 міліонів бушлів. Це очевидно також завдяки фармерам інших націй.

В малих і більших містечках живе тут майже одна тисяча українців. Наші люди є власниками кількох кінотеатрів, численних крамниць, стацій з ґазоліною, ресторанів і половини всіх готелів, з яких під теперішній час є величезні прибутки. Українці мають теж робітні кравецькі, направи взуття, ювілерні крамниці, голярні, силову стацію, дентистичну ляюораторію, ґаражі, склади фармерської машинерії й тартаки. Вартість самих готелів сягає суми одного міліона долярів.

б) Освіта між українцями Піс Риверу

Українці цієї области запопадливо дбають про загальну й вищу освіту для своїх дітей. Деяке число українців вже покінчило університет, ще більше студіює тепер. Син родини Воронюків, перших поселенців, які приїхали сюди ще в 1913 році, є тепер дентистом у Фейрвю, другий студіює дентистику, третий син є учителем, донька норсою. Два сини родини Бзових, що замешкали в Райкрофт, покінчили університет: один є адвокатом у Келґарі, другий доктором у Винніпеґу. Багато доньок давніх і пізніших поселенців стали норсами й учительками, інші працюють у банках та в ріжних підприємствах.

Знання української мови тут не дуже велике. Українські діти не тільки в містечках, але й на фармах між собою говорять по анґлійськи. Де родичі не знають анґлійської мови, або настільки свідомі, що хочуть, щоб їхні діти знали українську мову, там діти радо вчаться української мови. Підчас вакацій 1953 року один український католицький священик проголосив був курс української мови на означений день у Райкрофт. Діти прийшли на науку один тиждень скоріше, а по закінченню ще один тиждень додали. Між школярами була й донечка місцевого дентиста, Др. Пугкого, хоч її мати французької національности.

Читати й писати по українськи, і то тільки підчас вакацій тиждень або й два тижні навчають тільки при греко-католицьких церквах. Але що вдіють священики, яких тепер є всього два, на такій території, як ціла Югославія! В комуністичних галях, де є відповідні люди, от як у галі "Волинь," навчають української мови, пісні й танків.

В Піс Ривер є коло 25 українських учителів та учительок. Але ніхто з них не дає українських лекцій, бо родичі того не вимагають. А друга причина та, що тепер є сконсолідовані школи в містечках, куди привозять і звідки відвозять усіх дітей автобусами. Діти, які лишилисьби, мусілиб потім іти до дому пішки, нераз 8 або й 10 миль. Православ-

них церков тут мало. До того до деяких з них приїздять священики росіяни, тому при них ніхто не вчить української мови.

Свідоміші українці купують книжки, читають і позичають їх одні другим. З часописів найбільше поширений Канадійський Фармер, Українські Вісті і Світло, менше Український Голос, Наша Мета і Новий Шлях. Комуністи читають тільки комуністичну пресу, а сектанти посилають і розносять усякі свої "листи."

в) Церковна приналежність і моральний стан

Першими поселенцями в Піс Ривері були греко-католики і православні з Буковини та з Великої України, пізніше також з Волині. Спочатку обі Церкви мало цікавились Піс Ривером, бо зрештою вірних було ще мало. Православні з Райкрофт спровадили були собі о. П. Божика, якого знали давніше як юнака в Манітобі. Греко-католиків відвідав у 1925 році о. Й. Жан Ч.С.В.В. і охрестив тоді кількоро дітей.

Десь коло 1928 року приїхав був сюди український автокефальний православний священик, потім український греко-православний з адвокатом з Едмонтону. Від російської православної Церкви приїздив архимандрит, епископ і архиепископ. Останній післав був на постійне до Райкрофту в околицю Волинь священика Євфима Пащенка, родом зі Старої Полтавки, ґуб. Самарської. В цю околицю в 1927 році заїхав перший Вакула Андріюк з Волині (Зах. Україна). Потім його краянів приїхало більше. В 1931 році збудовано там школу. Російський епископ радив цій околиці дати назву Почаїв, але люди дали назву Волинь, а також школі, й галі, яку збудували в 1949 році.

В 1930-их роках, коли будували школу "Волинь", то на Гарбаруковій фармі виставили маленьку російсько-православну церкву й означили цвинтар. Друга така церковця і цвинтар повстали на Загаровій фармі, на Ґрінвей, ближче Райкрофту.

В 1932 році відвідав Піс Ривер о. Й. Тимочко Ч.С.В.В., а потім вже реґулярну душпастирську працю провадили оо. П. Олінський, Т. Добко, М. Сіянчук, А. Винник, І. Процентій та В. Гринишин. У Райкрофт, на Ґрінвей, побудували українську католицьку церкву св. Івана на Музиковій фармі в 1938 році. В 1954 році перетягнули її до містечка Райкрофт, де вже є мала резиденція для священика.

Українців католиків з Галичини, Буковини й Волині є 54 родини, з того в містечку Райкрофт 7 родин. Православних з Буковини і з Волині є 82 родини, з того в Райкрофт 17 родин.

Недалеко звідси, бо 24 милі, є околиця Ксичуен, куди в 1928 році перші заїхали: Д. Білавчук, М. Кушнір, М. Гуцал і М. Олійник. Російсько-православну церкву збудували в 1930 році на Королевій фармі. Українську католицьку церкву почали будувати 1938 року і скінчили її 1941 року. При ній є гарний Народний Дім. Українську греко-православну церкву збудували 1942 року, а протестантську 1946 року. Кожна з тих чотирох церков має цвинтар, але в 1938 році започаткували ще незалежний цвинтар на Дзьобовій фармі. З цього видно, як тяжко деяким нашим людям догодити. На фармі Гр. Малайного збудували галю "Слава" в 1946 році.

В цій околиці є 117 українських родин, з того 37 католицьких, 6 родин баптистів і 74 родини православні, але декотрі з них заражені большевизмом, а інші не цікавляться нічим.

На полудне від Райкрофту, в Вокінґ, є новозбудована російсько-православна церква і т. зв. фармерська галя. На схід від Райкрофту, в Вонем, є більший гурток секти Свідків Єгови. В інших місцевостях є українці, католики та православні, в меншому числі. Українців католиків відвідують їхні священики і відправляють Богослуження в латинських церквах. Православні, а також деякі католики, вінчаються і дітей хрестять у Злученій Церкві, деколи в Анґліканській Церкві, хоч до тих Церков формально не належать. Їхні діти вже будуть туди належати, бо ходять до протестантських недільних шкіл і в публичних школах, де навчають релігії, йдуть разом з протестантськими дітьми.

На північ від ріки Піс Ривер українці католики мають церкву і резиденцію для священика в Гайнс Крік і 12 миль на полудневий-захід, на фармах у Ройс, другу церкву й парафіяльну галю, а також є церква 40 миль на північний-захід від Гайнс Крік, у Ворслей. У Бервин між

Гайнс Кріком і містечком Піс Ривер українські католицькі Богослуження відправляються в латинській церкві.

На північ від Ґримша, в містечку Меннінґ, є тільки резиденція для українського католицького священика, а церкви є в Гачкис, Норт Стар і ще не викінчена в Воренсвил — російсько - православна церква є в Норт Стар і Гачкис для українців і румунів, але хіба тільки для похоронів і дуже рідко на Богослуження, бо недавно дві православні родини хрестили семеро дітей в анґліканській церкві в Гачкис.

Далі на північ у Рак Лейн, 30 миль від Форт Верміліон, живе понад 10 родин українців католиків і понад 10 родин українців православних. Церкви нема ніякої. Тут є велика родина Бать і так назвали школу по анґлійськи, "Батт". Андрій Донеч був перший українець, що в 1916 році прийшов у цю околицю. Інші прибули пізніше, коло 1929 року.

Найбільше українських католицьких церков є в околиці Гай Прері, а православної ані одної. Українські католицькі церкви мають: Гай Прері, Ріно. Ґилвуд, Гарт Ривер, Ґей, Балетер і кілька місійних станиць. Український католицький священик має власну резиденцію в Гай Прері, де є також большевицька галя і УНО Дім.

Українці, без уваги на релігійну приналежність, живуть на загал згідливо, хоч бувають прикрі інциденти, як от у Райкрофт, де православні відібрали українцям католикам цвинтар, хоч православний епископ радив віддати католикам половину цвинтарної площі. Загально віра ще жива, перш за все в українців католиків, які частіше беруть участь у Богослуженнях і приймають св. Тайни в своїх церквах.

На загальне число 5,270 всіх українців, православних є коло 2,400, а католиків коло 1,900. Це значить, що коло 1,000 українців не належать до ніяких українських церков. В 16-тій дивізії, з 3,005 українців, не признається до своїх церков понад 500. У цій дивізії є три більші скупчення "канадських українців" (комуністів), які переважно признаються до Юнайтед Чорч. Молоді православні також признаються до членів тої церкви. Це можна сказати про такі містечка: Гай Прері, Райкрофт, Спірит Ривер, Піс Ривер, Біверлодж і Ґренд Прері та інші.

Моральність тут на загал досить висока, може навіть вища, як деінде в Канаді. Тут ще українець не допустився морду або грабунку. Трапляється родинна різанина і весільні драчі. Українці шанують закон Божий і державний та людей соромляться. В одній місцевості, де є деяке число комуністів, на Різдво по старому стилі, коли в містечку крамниці були відкриті, з фармерів не явився ані один комуніст. Родинне життя прикладне, але трапляються розводи не тільки між молодими українцями, але навіть між такими, які вже хваляться дорослими внуками. Українці в загальному тверезі й дуже працьовиті, головно старші, які прийшли сюди, коли ще тут нікого не було. Тоді вони в холоді й голоді корчували ліси своїми руками, їли пісну кашу, заяче мясо, десятками миль брили болотами, а в Ксичуен, де є глибокі яри й високі горби і де доріг не було, перші українські поселенці драпалися руками й ногами по горбах, коли несли трохи муки до дому. Також ощадність і запопадливість належать до добрих прикмет тутешніх українців, а банкротство належить до вийнятків.

Тут хочу згадати ще про асиміляцію, любов рідної мови і звичаїв та вірність своїй традиції. Про асиміляцію старших поселенців нема ще що говорити, бо велика частина українців у Піс Ривері прийшла сюди щойно в тридцятих роках і живе на фармах у більших кольоніях. А як і є де помішані, то там живуть не тільки анґлійці, але звичайно кілька інших національностей, до тогож українці є дуже відпорні на асиміляцію. Мову українську на фармах люблять, шанують її, і говорять нею, хоч уже добре засміченою анґлійськими словами, з яких деякі навіть зі словником у руках годі замінити українськими. Ті, що вірні своїй Церкві, є вірні й своїй традиції та зберігають наші добрі звичаї. В містечках під цим оглядом дещо гірше. Деяка частина міщан відчужилася від своєї церкви, а за тим пішло й легковаження української мови, традиції та звичаїв.

5. Майбутність українців у Піс Ривері

Піс Ривер є фармерською частиною провінції Алберти і Бритіш Колюмбії. Тут у Біверлодж є домініяльна експериментальна фарма, де між іншими є зайняті два аґрономи українці. Експеримен-

тальна фарма є також у Форт Верміліон. Провінціяльний уряд збудував коштом одного міліона долярів вищу рільничу школу в Фейрвю, де кожного року є й українські студенти й студентки. Між кількома провінціяльними аґрономами є тут два українці.

Населення Піс Риверу сягає коло 80,-000 (1951 р.), в тому українців 5,270.

Знавці говорять, що тут вигідно може жити один міліон людей.

Здається, що число українців не дуже піднесеться, бо з інших провінцій виїзджають наші люди до великих міст, головно в Онтеріо, а якщо не розпадеться залізна заслона, іміґрація не дасть нічого.

Орґанізацію українських католицьких парохій перевели тут оо. Василіяни, при чому о. В. Гринишин провадив будову Народного Дому в Ксичуен і церков у Гай Прері і Гачкис. На мою думку, оо. Василіяни заскоро звідси відступили. На їх місце прийшли новоприбулі священики без знання анґлійської мови й місцевих умовин та без помочі, яку оо. Василіяни діставали від своїх вищих настоятелів та від допомогових церковних орґанізацій.

Тут священик дістає $10. або $15. за Богослуження в неділю; в місійних станицях дають те, що зберуть підчас Богослуження, деколи кілька долярів, а нераз нічого. Бо хоч люди багаті, але збаламучені інновірцями, яких проповідники дістають платню чеком з централі в Торонті. Були випадки, що наш священик мусів позичати в латинського священика на подорож, бо така місійна станиця віддалена від його резиденції кілька сот миль. Недавно до одної місцевости спровадили православного священика з Едмонтону, щоб звінчав молодят. Він приїхав, але зажадав за труд і видатки подорожі $40.— Православні родичі не хотіли заплатити такої суми і пішли до протестантського проповідника, який має $250. або й більше сталої місячної пенсії. Цей виявив свою "доброту" тим, що від заможних людей не взяв нічого.

Щоб молодь була вірна своїй Церкві та не затратила українського обличчя, священик повинен відвідувати школи, які розкинені на великім обширі. Але до цього треба авта або трока, як їх мають протестантські і латинські місіонарі.

З уваги на ці й інші недомагання майбутність української католицької Церкви в Піс Ривері не така світла, як звичайно говориться. Однак кожний мусить тут признати, що національна культурно-освітна діяльність ведеться майже виключно і тільки на терені українських католицьких парафій.

На цілий Піс Ривер є всього один Дім Українського Національного Обєднання. Тепер він нечинний і потребує направи. Галь "канадських українців" (комуністів) є пять чи шість. Чотири з них добре утримувані і завжди в них щось відбувається.

Це є світла й тіні в житті українців Піс Риверу.

(Писано в 1954 р. і відчитано на науковій конференції Наукового Товариства ім. Шевченка в Торонті 10-го жовтня, 1954 р.)

— Чому жінка каже, що вона була на покупках коли нічого не купила?
— А чому чоловік каже, що він був на риболовлі коли нічого не зловив?

ЛИСТИ З ЧУЖИНИ

Як то наші люди в Канаді гараздів шукають

О тім пише наш еміґрант, Андрей Морозюк, до своїх родичів дня 4 червня, 1911, з Іррікан, Алта. Копію сего листа прислав нам ласкаво Всч. Уряд парохіяльний в Конюшкові. Він звучить:

"Слава Ісусу Христу, перше слово листа мого. Дорогі Родичі! Доношу вам відомість о своїм здоровлю і поводженю. Я з ласки Божої здоровий а поводиться, як звикле в Канаді; не конче так добре є тепер в тій Канаді. Ба, щойно приїхав, але вже зїздив всю Канаду. Приїхали до Винніпеґу я, Данилів Данило і Федько, бо я не мав тілько гроший аж до Едмонтону, то ми взяли шифкарту до Винніпеґу. За водою треба було показати 25 долярів, то я їх не мав а тілько 17, то ще мені дав там до показу 8 долярів Федько то я перейшов через доктора і зараз єму віддав. Їхалисьмо всі разом аж до Винніпеґу, але як ми їхали до Винніпеґу, то всі казали, що він везе в якусь пропасть вічну, але і завіз у пропасть . . . Я зараз опишу вам то всьо, тільки перше опишу подорож до Винніпеґу, як взяв нас везти до Квебеку через ті гори тай через ті мости тай і попід гору чотири рази. Їхалисьмо попід гори, але такі страшні гори, такі каміня, такі вали, що аж страшно було дивитися. Якось приїхалисьмо до Винніпеґу, там булисьмо 4 дні і записалися до роботи до Едмонтону . . . Далисьмо по доляру, то як всіли на колію в суботу на полудень, то їхали і аж в понеділок у вечер заїхали, але Едмонт минув, то віз цілий день туда. Завіз в такі гори снігові, що страшно було дивитися. Звідтам ішли менше більше тридцять людей, то казали: "Туда не йдіть, бо повмираєте там, бо там в ночи дуже зимно а в день сонце пригріє тай чоловік загріється і дістає зараз хоробу. Там-туда треба їхати в ті гори ще три дні кіньми, бо вже там колія не може їхати". То ж ми гуда не йшли, іно зараз вернулися і дуже боялися. То було в ночи; якось ніч переїхали до рана а рано злізли . . . ; заплатили за ту ніч по два доляри і по сорок центів там, де злізли. Ми йшли 16 миль пішки і два дни нич не їли і так помучилися, що вже далі не могли йти та полягалисьмо . . . Їхала колія, то нас забрав — то ще до Едмонту ми заплатили по чотири доляри і приїхали у вечер у второк смерком. Ми не мали де спати, то спали за містом коло дороги там, де колія ходить. Рано ми встали і пішли до міста і в Еґмонті записалися до калкер і там заїхали до тих небесних калкер і там переночували. Знов рано ми всіли на колію, то вже завіз нас до тої роботи аж в суботу на полудень, але так завіз в таку пущу, що ані міста ані нич дечого подибати. Люди так ходять по Канаді, як в краю яка худоба заблудить тай ходить . . , а фармарі — я не знаю як де є — але тут багато так видів понад колію, що один від другого як Язловець і Клекотів і Шнирів тай так, як Булдури, один від другого . . . А хати, то таких багато видів, хочте вірте а хочте не вірте, що як має з чого . . .; а то взяв, заложив по чотири стіни а зверха накидав землі тай так мешкає. Хто свого краю ся зрікає, той по Канаді як птах блукає.

А тепер ще Вам опишу за ту нещасливу воду. Як задзвонив шиф-капітан, вже шифа рухає.—Не один там чоловік слезами ся вмиває. Як їхали іно три дні, то іще всі здорові були, а заїхали на середину тай Бога зганули, як почала колисати і єще вивертати; то ще хто зїв на великдень, то мусів викидати. Як зїхав анґлік-доктор чи шифа здорова, то люди лежали всі як в краю дрова, як почав візитирувати і почав збирати, аж сили неставало. Зібрав він триста людей і єще було єму за мало...

Волівби я в старім краю кульку в лоб дістати ніж мав я тут в Канаді щастя шукати. Кінчу я того листа з рісними слезами і тими словами: Коб мені звидітись хоть із вами рідне село, рідна хатко; як я вас не бачу, то я тужу і сумую а часом заплачу, тай таки добре плачу, як Вас тут не бачу. А тепер прошу відписати, що іно діється в селі, яких хлопців асен-

терували. Консць сего листа — тепер поздоровляю вас дорогі Родичі як тата і маму і сестри і брата і шваґра тай сусіди на вкруг вашої хати; трудно ж мені сиротинці до вас ся дістати. Бувайте здорові всі мої дорогі брати . . . ”

А ось другий лист, писаний дня 15 марця, 1912, з Винніпеґу до Всн. о. пароха І. Ляторовського в Долині пов. Товмач його парохіянином Дмитром Вовком. Замітне, що дописець, хоч в своїм листі зраджує високу народну свідомість, подаючи свою адресу, перемінює своє прізвиско Вовк на “Волф”.

“З далекої України, читаємо, зза високих гір та широкого моря доношу Вам, Отче, о своїм здоровлю та поводженню. Богу дякувати я здоров, котрого і Вам, Отче, з цілою родиною желаю. Що до мого поводження от як то сироті бідному на чужині. Близько уже рік, як я опустив Вітчину свою і поїхав в далекі а дуже далекі сторони щастя шукати. І за помочию Бога та Пр. Марії працюючи на то щастя щодня від 7-ої рано до 6-ої вечер з шуфлею при землі копаємо канали на улицях міста, котрими йде вода до кождої хати. Прикро зимовою порою ту роботу робити, бо дуже було зимно то є до 50 ступнів морозу; земля замерзла на 2 метри глубоко. Від свят йорданських робота наша не ішла до 7 марця, бо страшно зимно було; снігу через цілу зиму було до 8 цалів. Від 6 марця розпочалася та сама робота і при тій роботі працюю знову просячи Бога о здоровля до нової праці в тім році. Сумно мені за Вітчиною, сумно мені, що дуже мало вістей отримую від родини своєї і так ані сон не бере мене ані їдження ані робота, а все мені на гадці, що то може бути, що мені на мої слова відповіди не хочуть дати...”

. . . .“Хотяй я єще не так старий — пише п. Федь Томенчук до тогож о. пароха дня 16 мая, 1912, а мені ся наприкряє, гей щось хибує, щось бракує, не достає, хотяй тут ніколи чоловік не буде задоволений, хотяй декотрий і молодий, за все щось думає... Здається аби тисячами обертав, такий контентний не буде як в Отчині. Хотяй і в Отчині, як оповідають тії, що приходять з Отчини, що і там гаразду нема, але все мені здається, що лекше — і гаки лекше!... Як-то кажуть, гірко заробиш, солодко зїш — а тут противно!...

Тут зовсім зле. В Отчині, як має ґаздиня кілька курок тай має яйця, то несе на місто — і має гроші. А тут в сторі нізащо гроший не дає, але бери того лахматя — фонтя; аби тобі і як треба гроший, то не дасть; бери собі кави, цукру, хотяй той цукор часом гірше гіркий від полину. А знову там, як має жінка 1 риньский або 2 корони, то накупить в місті черепля повний міх... а тут як має 1 доляр, то купить такий банячок, що в нім 3-4 літри. Таки всьо не так, але мусимо привикати, бо деж ся подієmo? Гірке наше привикання!...

Тепер єще раз дякую за дар (за гроші, які о. парох післав дописцеви); вони мені стали дуже в пригоді, бо тут так без гроший нема що випускатися в роботу. Отож тут прийшла весна, хлопця би виправляти в роботу а ту ані цента нема та бо і позичити не було де. Тут хто заробить кількадесять долярів у жнива тай то мусить щипати цілий рік, бо, як висше наведено, тут нізащо грошей не вторгує. Хиба за худобину, як хто продасть купцеви, і то зараз грошей не дає, але треба чекати з місяць а часом і довше. Бо то всьо тримається за руки, зараз розписує по “банках” і запитує, чи властитель худоби не винен якого довгу до котрого банку. Аж відтак присилає “Моней Ордер” і тогди іде і видає гроші на почті або в сторі. Знову що до набілу властиво який прихід з коров, тільки не знаю чи скрізь, але здається, що нашим Русинам всюди однаково, бо тут так: корову приймай, доглядай, а набілу купи. В Отчині, якби мав 5 до 6 коров, тоді грошей мав багато за набіл, а тут мають по 5 коров, але молока дуже маленько. Доки мале теля, то годується теля молоком, бо тут телята не ссуть а відтак, як уже теля підгарніє, уже не дають і уже щось там складе сира і масла, але сира хиба таки свої своїм продадуть, а масло мусить нести до стору а в сторі як висше.

Радбим Вам, Всн. Отченьку, за все написати, бо комуж я свою долягливість розповім. Перед Вами розкриваю своє зранене серце! Доки єщи жиєте, Всн. і Всрпп. Отченьку, то прошу не забувайте за мене негідного, але прошу єще ко-

ли до мене негідного написати і хоть що будь своїми теплими отцівськими словами розраджати, бо тут дуже гіренько жити . . . Вчера то є в суботу, бо днес, св. неділенька, одержав лист від свого сина Василя; уже 2 тижні, як пішов з дому в роботу і десь там став на секції коло колійової дороги. Пише, що йому дуже зле, що лиш двох їх межи анґліками тай ґадемкають, кленуть, ґалішенами називають; як я почав читати то так всі ми плакали, як за помершим. Тай гризота не кінчиться, але тягнеться ланьцухом.

Тепер і хату будую і в роботу би іти, бо оброку уже так, як нема. В Отчині, як хто ся будує, то лиш майстра треба наймити а то решта толока; десь то свояки то куми збіжаться, поможуть, а тут знов інший заряд — все за наймом. Єще якби тримав руку з відступниками (віри), то би було добре, бо їх з десять раз а може сто раз більше як правдивих, а які правдиві (католики), то всі захитані . . . Тай може би помогли, але порозкидані. А тому треба ся кланяти і заплатити тай єще не хоче, бо уже хоче ніби іти, обіцяє: Я тогди а тогди прийду. А прийде? — Де там, здурив! Уже наш нарід честь стратив, повагу, славу. Кожний самий себе хвалить а ближнього (брата) ранить!...”

Лист кінчиться допискою:

“Дуже усердно перепрашаю, бо щось не довиджую з гаразду.”

В другім листі з 27 лютого, 1913 р., той сам дописець так іронізує над своїм канадійським “панством”:

“ . . . Вам може, Всн. і Вспр. Отченьку, стане дивно, що я таке заживаю (каву), як то наші люди кажуть: “Панська їда.” Коли я в Отчині пив каву? Або коли був у мене цукор? Цукор був в моїй хаті два рази на рік; перший раз на Рождество Господа Ісуса Христа, а другий раз на Богоявлення, а кави таки ніколи. А тут мусить бути, бо щож почати? В Отчині інша їда: борщ, фасолі, бараболі, десь якісь сушениці як грушки, сливки, вишні, а тут того всього нема. Хоч є, але дороще від кави. Де у кого є свої фасолі, але треба варити, як то кажуть, руський місяць а так зварити, як звикло, то так як камінці. І таки в Отчині бідний, котрий має лиш городець, має з чвертку фасоль, а тут, як має 2 ґалони (ґарці), то ще добре. Тай хоч не хоч панувати, то мусиш. Нещасливе моє панування і таких мені подібних! Я Вам, Всн. Отченьку, не годен своїх гараздів описати. Треба з місяць писати а паперу зі сто аркушів . . . ”

А тепер як у Канаді? Тепер для бідного нашого еміґранта канадійські відносини стали ще гірші. О тім свідчить лист, писаний недавно нашим робітником М. Мальським, до Редакції “Діла”. Для доповнення образу передруковуємо його дослівно (Діло, ч. 204), бо він справді “говорить за цілі томи”. Він звучить:

“Монтреал, дня 30 серпня, 1913. Всехвальна Редакція! Прошу помістити тих пару моїх слів, котрими висказую пересторогу Братям своїм рідного краю, неньки України. Любі Братя, чи у Вас просвіти нема, чи не читаєте Свободи або Діла, які дають пересторогу тим людям, що еміґрують до Канади? Тут в Канаді появилась Йосафатова долина, тут плач і скрегіт зубів, одні з голоду вимирають, другі з розпуки у воду скакають, один другому життя відбирають, а Ви брати берете то байдужно, слухаєте тих гиєн та всяких аґентів. Таж їм треба того тільки на те, щоб набити кишені повно грошем, а Вас привести до крайної біди та нужди. Може ще маєш, Брате, морґ поля тай хатину, тай того хочеш позбутися? Як мені не віриш, то їдь тай спробуєш; австрійський конзулят що-денно відсилає сотки народа; вже й сам не годен слухати того плачу. А гадаєш своїм коштом? Ні, Ти заплатиш. Ряд стягає з Тебе остатну рубаху. Як ще не віриш, то спитай тих людей, що були тут 1607 року. Кілько полягло жертв бідного народу, сотки тисячі відбирали собі життя з нужди та голоду. Таким роком є і цей 1913. Навістив він наших бідних еміґрантів, а передовсім всі фабрики в Монтреалі заштапували. Де робило 1000 робітників, то тепер робить 10 а найбільше 20, і є чутка, що не підуть в рух аж з весною. Отже знаю, Братя, що виганяє Вас біда, але тут вона сто раз гірша. Чекайте, як тут поліпшиться доля, тоді приїдете і заробите гроша. А передовсім звертаюся до Вас, Братя з Гусятинщини, не вірте і п. пос-

лови Петрицькому, бо п. посол тут не був і не видів крайної нужди робітника. Не гнівайтеся Вп. посол, що і за Вас тут згадую, бо тут багато появилося, котрих Ви відставили аж до Антверпену. Зразу вони Вам подяку складали, що їх у Вас танше шіфкарти коштували о яких 20 К як в інших аґентів, файний харч давалисьте в поїзді, та ще й пива попити, — а нині Бігме кажуть, що якби не посол Петрицький то ми би тут не були і так тяжко не бідили. Здоровлю Вас Братя неньки України і дай Боже, щоб найскорше робота отворилася."

З журналу "Еміґрант", листопад, 1913, видаваний у Львові.

— Ви дуже добре виглядаєте.

— Думаєте?

— Так. З усіх тих старих і сухорлявих людей, що я знаю, ви найкраще виглядаєте.

★

— Ти вже забув, що ти винен мені пятку?

— Ще ні, але почекай кілька місяців, то тоді забуду.

— Галюсю, і чого-ж ти плачеш? Хіба я тебе чим образив?

— О, ні, Петре. Я плачу з вдячности. Моя мама все мені говорила, що не знайдеться такий дурень, щоб з тобою оженився, а ось ти взяв мене.

Чоловік, який в місті ніколи не був і не бачив вулиці, прибув до великого міста. Йдучи головною асфальтовою вулицею, каже до своєї жінки:

— Яке тут добре місце на місто! Та тут такий твердий ґрунт, що на ньому й так нічого неможливо сіяти.

Винаймщик кімнати не платив за свою кімнату через кілька місяців. Ставалося так, що коли треба було платити за кімнату, йому бракувало грошей. Завтра він мав заплатити за неї або випровадитись.

— Я хочу бути вирозумілий супроти вас, — каже власник дому, — і піду вам на зустріч. Я годжуся забути за половину того, що ви мені винні.

— Дуже добра думка,—каже винаймщик,—зі своєї сторони я піду на зустріч і вам. Я забуду за другу половину.

К. Ф. СЛІПЕЦЬ

Мої Спомини Про Етелберт

Багато писалося про кольонію Етелберт і представлялося її як поступову і взірцеву українську кольонію. В дійсності вона такою є. Українці, які замешкали в згаданій кольонії, зробили добрий поступ на полі економічнім, просвітнім і політичнім.

В цих своїх споминах я хочу перейти події й переживання, які спричинилися до поступу і впливали на хід життя поселенців у піонірських часах. Я вірю, що такі спомини останутся історичною памяткою для будучих поколінь.

Кольонія Етелберт була заселена в великій більшості "русинами." В ті часи українців не було і тому я вживаю тої назви. Так люди себе тоді називали.

Землі з камінями, великими лісами і мочарами поселенці отримали від уряду в Оттаві в дарунку як гомстеди за оплатою десять долярів. Ці гомстеди мали по 160 акрів. Їх робучою силою на початках були бики з великими рогами, сокира, рискаль і біґа. Хто мав тоді бики, того зараховували до багатих господарів. Ті, що не мали за що купити биків, робили в других при рубанню і різанню дров на корди.

Великі стоси або купи дров, з тисячами кордів при залізничих стаціях були свідками головної індустрії цих поселенців. Ці кордові дрова вони везли биками, деколи більше як десять миль, до жида склепаря і вимінювали їх за харчі, одежу й інші потрібні їм річи до життя. Зими не були такі лагідні як тепер. Морози доходили дуже часто до пятдесять степенів понижче зера, а деколи й нижче.

Склепар рахував по $1.25 за один корд дров, і звичайно ніколи не давав повної міри. Кожний такий гомстедовець з довгу в склепі ніколи не виходив. Він кожного дня працював на довг, але не міг його сплатити. Така експльотація, як її називали, спонукала кількох економічно незалежних господарів зорґанізувати кооперативний склеп. Під проводом одного німця, п. Ульмана, вони отворили кооперативний склеп у містечку Етелберт.

Кооператива небагато пошкодила старим склепарям, а противно — їх бизнес поліпшився. Вони мали великі запаси товару і давали його фармерам на довгі сплати. В ті часи кредит помагав людям дуже багато. Жиди-склепарі забирали від фармерів їх продукти, які вони не булиб, бо вони мали збут на них. Очевидна річ, що фармері не отримували належитих цін за свої продукти. Все-ж таки вони були задоволені, бо на їх продукти був збут і, будь-щобудь, вони отримували якусь вартість за них. Кооператива такого збуту не мала на фармерські продукти і через це їх не приймала. Не могла вона також давати фармерам великих кредитів. Такі ріжниці в трактованні фармерів склепарями впливали на їх бизнес. Чоловік заходив до того склепу, в котрім не питали його за гроші.

В осени, 1910 року, по скінченні нормального учительського курсу в Брендоні, я отримав призначення обняти посаду учителя в школі Ґарленд. Від того часу починається мій особистий контакт з кольонією Етелберт.

На стації очікував на мене Павло Гикавий, секретар школи. З розмови з ним я довідався, що школа Ґарленд буде мати перший раз учителя української народности. Моя платня була $60 на місяць. З неї я мав оплачувати всі свої життєві запотребовання.

Я замешкав в одного фармера близько школи, Ф. Пелехатого. Цим я наробив собі не мало клопоту на початку своєї учительської карієри. Виборові мого помешкання спротивився один фармер, в котрого замешкували всі учителі до мого приходу. Він хотів, щоб і я в нього мешкав, а про це я не знав. Свою аґітацію проти мене він провадив скрито і не самий. Як заможніший фармер на ті часи, бо він вже мав коні, він не мав

Дебатанти і слухачі першої дебати в Ételберт, липень, 1912.

трудности знаходити помічників. Він вговорював у своїх сусідів, що їх діти більше будуть користати з англійських учителів як з учителів української народности. Така агітація ділила людей на ріжні ґрупи.

В мойому шкільному дістрикті було кілька родин анґлійської народности. Щоб спинити закиди п. Вейґера проти учителів української народности, я перебрався мешкати до п. Тейлора. Він був шкільним тростом і предсідником, та сусідою п. Вейґера. Зміна мого помешкання поставила мене в стратеґічне положення. Я дістав нагоду ближче з ними жити і витворити приязні стосунки. Пані Вейґерова заходила до пані Тейлор і вона, як старша женщина і бувша учителька, мала нагоду пізнати учителя української народности ліпше ніж її чоловік. Це значно поправило моє положення як учителя.

Около шість миль від школи Ґарленд є школа Ґонта. В цій школі обняв був тоді посаду учителя Михайло Стечишин, нині суддя в Винярд, Саск. Всі школи в муніципалі Етелберт були заняті учителями з тодішнього семинара в Винніпеґу й Брендоні.

На своїх перших сходинах в Етелберт учителі рішили давати по школах відчити, заряджувати дебати і приготовляти концерти. Просвітна робота між фармерами була частинно започаткована кількома учителями з винніпеґського семинара, перед приходом учителів з Брендону. Одначе вона осталася не дуже замітною, бо обставини жонатого учителя в ті часи не були добрі. Учителі уважали свою посаду за тимчасову і переходову до іншого і поплатнішого заняття. Інші знову мали в свому пляні йти дальше до школи і продовжувати свою науку, щоб здобути собі певну і сталу професію.

Просвітна робота була дуже утруднена через поділ релігійний. Старо-краєвих священиків, яких ми знали, тут не було. Дуже багато греко-католиків перейшли до російської місії. Священики римо-католицької церкви, французи і бельґійці, обслуговували греко-католиків, котрі осталися при своїй церкві. Багато греко-католиків хилилися в сторону пресбитеріянської місії, яка мала головну кватиру в Етелберт.

Учителі уважали себе за українців і такою назвою вони себе звали. Проти цеї назви остро й завзято виступила римо-католицька церква зі своїми священиками, які обслугували русинів греко-католиків. Серед таких невідрадних обставин, так сказатиб, учителі почали свою просвітну працю.

Перша публична дебата відбулася в Етелберт одної неділі в будинку п. Калинчука. Дебатантами були: Іван Коцан, М. Мігайчук, Іван Войціховський і я. Де-

бата викликала велике заінтересування між людьми. Учителі українці дебатували перед русинами. Тема дебати була інтересна, бо вона власне поянювала назви "українці" і "русини." Питання було: чому учителі називали себе українцями, а інші провідники вговорювали в людей, що вони є русини? Ці ріжниці були добре вияснені в цій дебаті.

Ця дебата започаткувала просвітну роботу в кольонії Етелберт і защепила в людей надії на краще майбутнє. Подана знимка показує присутних учителів і гостей, які брали участь у цих перших сходинах. Ті, що не могли поміститися на знимці, пішли до дому.

Я довго не учителював у школі Ґарленд. Послідною моєю працею було приготовити кількох студентів в осьмій клясі до переходу до девятої. Вони писали свої іспити в Давфині. Три з них перейшли з добрими успіхами. Між ними був Никола Голубіцький, тепер лікарем в Едмонтоні. Успіх моїх студентів викликав велике заінтересовання між людьми. Ті, що боронили наших учителів перед нападами чужих і своїх, почувалися задоволені і оправдані.

За моєю порадою родичі Др. Галабіцького, хотяй були бідні і мали утримувати велику родину, вислали свого Николу до Давфіну продовжувати свою науку. Собі від рота відривали, як то говорять, щоб мати більше засобу підтримати сина в школі. І родичі Др. Галабіцького не завелися на свому синові.

Я почував себе дуже задоволеним з своєї коротенької учительської праці в школі Ґарленд. Вічною памяткою для мене осталися ті молоденькі мої ученики, котрим я поміг в їхніх початках. Вони послухали моєї поради і своєю тяжкою працею та витривалістю добилися поважних професій.

Я обняв посаду книговодчика в фармерській кооперативі в Етелберт. Заразом вибрано мене до дирекції. Моєю ціллю було, щоб кожний фармер став членом кооперативи, щоб збудувати і привести кооперативу до доброго бизнесу. В мойому пляні було, щоб кооператива могла достарчати фармерам всі потрібні їм товари. Цьому плянові противилися приватні бизнесові підприємства, які були в руках українців.

В містечку Етелберт знаходилася муніципальна канцелярія. Рада муніципальна складалася в більшості з українців, але анґлійці над ними верховодили. Секретарем був старий скотляндець, п. Гил. Він більше свого часу пересиджував у готелі і вічно був підхмелений. Він був цілим 'басом". Радні, не обзнайомлені з муніципальними законами і не розуміючи добре анґлійської мови, мусіли слухати свого секретаря. Для них і податковців це було досить прикро.

При плаченню податків, реґістрації дітей, померших, шлюбів та інших муніципальних справ, які залагоджував самий секретар, люди мусіли шукати собі перекладчиків. Статистика дітей виявила опісля перекручені або записані зовсім зле імена дітей. Пізніше багато родичів мусіли переписувати імена своїх дітей наново.

Податковці вимагали від своїх радних дістати секретаря, який говоривби їх мовою, щоб вони розуміли його, а він їх.

Муніципальна рада вплинула просьбою на секретаря, п. Гила, і він погодився підучити О. Г. Гикавого, який тоді учителював в околиці, щоб передати йому посаду секретаря. Податковці раділи з цеї події. Нарешті вони дістали секретаря, з яким можна було вже не тільки розмовитися, але й посваритися.

О. Г. Гикавий обняв посаду секретаря згідно з муніципальними приписами, але довго на цій посаді не втримався. Сталася така подія, про яку тепер заговорилиби посли в парляменті. Управитель банку, з котрим муніципал проводив бизнесові інтереси, повідомив листовно радних, і загрозив їм відмовленням кредиту, якщо вони не візьмуть кваліфікованого секретаря. Радні не знали що робити в цій справі. Більше як певне, бо опісля воно виявилося, що ця справа була зроблена п. Гилом. Управитель банку був шовіністом і послухав п. Гила. В ті часи анґлійці відносилися до чужинців, як вони їх називали, неприхильно і з недовірям. Вони були завдрісні, що чужинці перебирали від них правління школами й муніципалами.

На своїм спеціяльнім засіданню радні звільнили п. Гикавого з посади секретаря, згідно з наказом управителя банку. На його місце перепросили п. Гила і назначили його секретарем, побільшуючи йому платню. Очевидна річ, що п.

Гил сподівався і очікував на цю подію з певністю.

Звільнення п. Гикавого з посади секретаря в такий ганебний спосіб сильно обурило податковців. Реакція проти п. Гила і радних взяла великий розмах і спинити її було неможливо. Вона виглядала на бойкот або страйк.

Передові в околиці анґлійці, які відносилися до українців прихильно, розуміли, що конечністю є мати секретаря в муніципалі, який говоривби мовою податковців. Вони бачили, що чужинці, тепер чи пізніше, будуть рядити муніципалом і школами, і що з ними треба жити. Гил також переконався, що він довго не затримається на своїй посаді проти волі податковців. Він хотів відійти ґоноровo, так сказатиб, і порозумівся з п. Коцаном, учителем, в цій справі. По обговоренню цеї справи радними, він порекомендував їм приняти п. Коцана на секретаря муніципалу. Коцан мав попертя від проводу пресбитеріянської місії. Люди були задоволені зі зміни секретаря. Виглядало, що ця справа була полагоджена на довший час. Та не так сталося.

З початком 1913 року, 7 січня, Антошко Мазур, муніципальний радний, викликав мене з церкви на двір. Він сказав мені, що радні мають своє перше засідання і просять мене зайти до муніципальної канцелярії. По дорозі п. Мазур дав мені до зрозуміння, що п. Коцан опускає посаду секретаря.

Коли я зайшов до муніципальної канцелярії, то п. Пахолок, війт муніципалу, поінформував мене, що п. Коцан опускає посаду секретаря. Радні запропонували мені перебрати цю посаду. Не знаючи причин відходу п. Коцана, я погодився і перебрав посаду секретаря. Я не був приготований до такої несподіванки. Я не мав іншого вибору, бо війт і один радний були директорами фармерської кооперативи, в котрій я працював як книговодчик. Я був, по простому сказати, змушений приняти цю посаду. Обставини змушували мене задоволити податковців, а радні побоювалися, щоб знову не прийшлося їм перепрошувати п. Гила.

Я скоро пізнав, що посада секретаря, українця, в муніципалі не була легкою. До анґлійця наші люди не мали відваги і сміливости. До свого чоловіка їх сміливість і відвага перемінювалися часами в влізливість і упертість. Від українця посада муніципального секретаря вимагала бути завзятим, витривалим і дипльоматичного хисту. Люди вимагали багато більше услуги від свого чоловіка як від анґлійця. Знаючи, що сталося з моїми попередниками, я постановив собі затриматися на цій посаді трохи довше від них. Я постановив виробити добру дорогу і ввести її в життя і традицію для моїх наслідників, щоб вони не стрічалися з такими труднощами як мої попередники.

Першим моїм актом, так сказатиб, було змінити банок. Той самий управитель банку цим разом зажадав особистої запоруки від кожного радного за позичку для муніципалу. Кожний радний мав заморґеджувати свою фарму. Радні радо одобрили зміну банку. Фінансові справи муніципалу були перенесені до Мотреал Банку і муніципал отримав три рази більше кредиту, вразі потреби, без особистої запоруки. Управитель, шовініст, жалував свого поступу і старався перепросити радних з наказу головного бюра в Виннніпеґу.

Праці в муніципалі було аж забагато. Я жалував, що я заліз у таку роботу, але вицофатися з неї не було можливо. Адміністрація й провід господарки спадав на плечі секретаря. Він мусів часто виконувати роботу, яка належала до радних. Вони не були обзнайомлені з муніципальними законами, після котрих проводиться господарка в муніципалі. В муніципалі були одиниці, анґлійці і наші, котрі використовували муніципал попередно. Публичні роботи, роблення доріг і будова мостів, були місцем цеї експльотації. Звичайно радний в своїй варді видавав роботи, мав нагляд над ними і потверджував виплату грошей. Податковці деколи були незадоволені з такої роботи і вносили протести проти викінчення її. Такі протести приходили на руки секретаря. Він передавав їх до муніципальної ради. Траплялися такі радні, котрі користали з таких робіт і звичайно іґнорували протести податковців. Секретар мусів звертати увагу цілій муніципальній раді на незаконне поступовання. В таких випадках виплата за таку роботу була деколи спинена. З цього виходило невдоволення і вороже настроєння з одної або другої сторони. Така політика витворила в муніципалі дві партії.

Законна дорога правити муніципалом і школами, на перекір ріжним перешкодам, помало виробляялся і вигладжувалася, і так сказатиб, українці мали контролю в муніципалі і школах. Анґлійці, хотяй багато їх не було, почали краще відноситися до муніципальних і шкільних урядників. Вони бачили, що ті "чужинці" є працьовиті люди, ощадно живуть і своєю невтомною працею спричиняються до розвою прибраної ними країни, що вони і їх діти стають горожанами і силою цього закону будуть спільно зі своїми співгорожанами радити цею країною.

По моїй думці учителі-піонірі започаткували просвітну роботу в кольонії Етелберт і дали напрям цій роботі. Наслідки цеї праці були успішні і приносили здорові овочі. Старші родичі, котрі не мали нагоди ходити до школи в старому краю, старалися всіми силами дати своїм дітям школу. Вони зрозуміли вартість науки і помимо їх бідних обставин, почали думати про науку в середній школі для своїх дітей.

Свідомість, віра в свої сили і надія на кращу будучність зростали в наших поселенців. Життя й боротьба за існування навчило їх не спускатися на чужу поміч і ласку. Вони власними силами і витривалістю перемогали всякі перешкоди, з котрими стрічалися на дорозі розвою і поступу. Як сини і дочки землі, вони загосподарювались з захопленням у новій прибраній ними країні.

Булоб несправедливо закінчити ці спомини і не спімнути історії школи Етелберт, котра дуже багато спричинилася до розвою і поступу тої кольонії. Ця школа зі своїми учителями і учителі-піоніри в муніципалі відограли надзвичайно важну ролю в розвою і поступі не тільки в кольонії Етелберт, але між нашими поселенцями в окрузі Давфін.

Школа Етелберт була довгий час першою й одинокою середною школою серед українців. Дуже багато молодих хлопців і дівчат побирали науку від восьмої кляси до дванадцятої. Малим коштом у дома, так сказатиб, ці молоді люди набували вищу науку з кваліфікаціями на студії в торговельних і Нормальних Школах. Багато з цих молодих людей покінчили університетські студії й нині занимають високі становища в суспільності.

Я, як секретар школи Етелберт у тих роках, хочу коротенько передати на памятку ці події, які спричинилися і довели до будови школи з вищою наукою.

Стара школа була замала і знаходилася на шкільній землі за містом. Конечність вимагала нової більшої школи. Трости, на своїм засіданні, взяли під увагу статистику дітей в шкільному віці, представлену секретарем, і рішили побудувати нову, з чотирома кімнатами, школу. В цій школі малоб, коли зайшлаб потреба, учителювати чотири учителі. Департамент Освіти одобрив заміри тростів і подав пляни чотири-кімнатової школи. Така школа мала коштувати $20,000.00. Це була страшно велика сума на ті часи. Заможніші кольонії булиб не відважилися будувати таку дорогу школу. Чотири учителі мало одне значіння для податковців — великі податки. А люди втікали від великих податків зі старого краю.

Справа нової школи витворила гостру й завзяту боротьбу між податковцями. Одні хотіли нової школи і в ін-

шому місці, а другі стали проти неї. Виглядало, що великий шкільний дистрикт розпадеться на два. Податковці з полудневої сторони дистрикту хотіли затримати стару школу. Вона була на шкільній землі й більше для їх дітей. Їх було поважне число і своїми голосами могли не допустити до будови нової школи.

Боротьба продовжалася. Секретар отримав кілька анонімних листів з погрозою пімсти. Шкільні трости зі своїм секретарем, на перекір ріжним погрозам, робили всі потрібні приготовання зі справою нової площі під школу і затягнення нової позички на будову нової школи в сумі $20,000.

Між податковцями протестантами жив один фармер, який мав слабість замішуватися в громадські справи і ставити опір, які ті справи не булиб. За намовою цього фармера податковці з полудневої сторони дистрикту не прийшли до голосування вибрати нову площу і одобрити позичку в сумі $ 20,000 або голосувати проти. Вони не були свідомі й не знали, що не беручи участи в голосованні над цими двома справами, вони помогли побудувати нову школу.

Секретар перепровадив вибір нової площі і ухвалу позички на шкільний дистрикт леґально і згідно зі шкільним і муніципальним законом. Протестуючі були наняли адвоката, щоб спинити будову нової школи судовою дорогою, через "інджонкшон" (заборона) але всі ті заходи їх були запізні.

Школа на чотири кімнати й з санітарними прирядами була побудована. Контрактор з Давфіну працював ціле літо з родиною і майже збанкротував. Шкільні трости взяли під увагу працю контрактора і вирішили заплатити йому специяльних винагороджень як додаток до його першої угоди. Податковці, які були проти нової школи, мусіли задоволитися рішенням більшости. Трости знову зарядили довозити їх дітей до нової школи. Тростами шкільними були: Никола Григорчук, Михайло Пахолок і Дмитро Волохатюк.

Вищі кляси в школі Етелберт і перша середна школа між українцями почала своє життя між бідними фармерами. Вона заінтересувала родичів з інших шкільних дистриктів, які хотіли посилати своїх дітей до школи Етелберт. При малому кошті, вдома, вони дістали нагоду дати своїм дітям науку середної школи.

Пресбитеріянська місія була першою, що заінтересувалася посторонними дітьми. Вона закупила дім і отворила бурсу, даючи приміщення посторонним дітям, які учащали до школи Етелберт.

Школа Етелберт, по моїй думці, заслуговує на ці спомини, бо вона багато спричинилася до розвою й освіти тої кольонії. Вона виховувала й нині виховує молоде покоління поселенців-піонірів. Багато з поселенців-піонірів відійшло в вічність і їх між нами вже нема. Нинішні молоді фармері і бизнесовці є їх наслідниками.

Чоловік чванився тим, що зїв за один раз 49 яєць.

— А чому ви не зїли ще одне, щоб було всіх 50?

— Ви думаєте, що через одне яйце я хочу бути свинею?

ОСТАП ВИШНЯ

МОЯ АВТОБІОГРАФІЯ

В мене нема жадного сумніву в тому, що я народився, хоч і підчас мого появлення на світ Божий, і потім років мабуть з десять під ряд мати казала, що мене витягли з колодязя, коли напували корову "Оришку."

Трапилася ця подія 1-го листопада (старого стилю) 1889 року, в містечку Груні, Зіньківського повіту, на Полтавщині. Умови для мого розвитку були підходящі. З одного боку колиска з вервичками, з другого боку — материні груди. Трішки поссеш, трішки поспиш — і ростеш собі помаленьку . . . Так ото й пішло, значить: їси-ростеш, потім — ростеш-їси.

Батьки мої були, як взагалі батьки. Батько — чоловічого роду. Мати — жіночого. В батька й матері були теж батьки.

Батьків батько був у Лебедині шевцем і пив горілку. Материн батько був у Груні хліборобом і пив горілку.

Глибшої ґенеольоґії не довелося мені прослідити. Батько взагалі не дуже любив про родичів розказувати, а коли було спитаєш у баби (батькової матери) про діда, чи там про прадіда, вона завжди казала:

— Отаке стерво було, як і ти оце! Покою від їх не було! З горілки померли, царство їм небесне!

Почав, значить, я рости . . .

— Писатиме, — сказав якось батько, коли я, сидячи на підлозі, розводив рукою калюжу.

Справдилося, як бачите, батькове пророкування. Але, нема де правди діти, — багацько ще часу проминуло, доки батькове віщування в життя втілилося.

Письменник — не так живе й не так росте як проста собі людина. Що — проста людина? Живе собі, поживе собі, вмре собі.

А письменник — ні. Про письменника подай, обовязково подай: що впливало на його світогляд, що його оточувало, що орґанізувало його.

І от, коли пригадаю життя своє, то приходиш до висновку, що таки справді письменника супроводять в його житті явища не звичайні, явища ориґінальні, і колиб тих явищ не було, — не булаб людина письменником, а булаб порядним інжиніром, лікарем, чи просто собі толковим кооператором.

Підскочать от явища — і записала людина.

Головну ролю в формації майбутнього письменника відограє взагалі природа, а в українського письменника — картопля, коноплі, буряни.

Коли є в хлопчика чи в дічини нахил до замислювання, а навкруги росте картопля чи бурян чи коноплі — амба! То вже так і знайте, що на письменника воно піде.

Так було і зі мною. За хатою недалеко — картопля, на підметі — коноплі Сядеш собі: вітер віє, сонце гріє, картоплиння навіває думки про всесвіт, про космос, про соціялізм.

І все думаєш, думаєш . . .

Аж поки мати не крикне:

— Піди подивися, Милашко, чи не заснув там, часом, Павло? . . .

З того ото й пішло. З того й почав замислюватись. Сидиш і колупаєш перед собою ямку, — все тебе вглиб тягне.

Пориви чергувались. То вглиб тебе потягне — тоді ото ямку колупаєш, — то погирить тебе в вишину, на простір вгору кудись. Тоді лізеш у клуні на бантину горобці драти, або на вербу по галинята.

Отак між природою, з одного боку, та людьми — з другого, й промайнули перші кроки мого дитинства золотого.

Потім — оддали мене в школу. Школа була не проста, а "Міністерства Народного Просвєщения" . . .

Оддали мене в школу рано. Не було, мабуть, мені шість літ. Провчився я там три роки, скінчив школу. Прийшов додому, а батько й каже:

— Мало ти ще вчився. Треба ще кудись віддати. Повезу ще в Зіньків, пов-

чись ще там, побачимо, що з тебе вийде.

Отут — мені й повернутиб було на "неокласицизм", бо вчилися ми разом з М. К. Зеровим. Так я не схотів. Самі-ж знаєте, — неокласиком бути — силу треба терпіння. Читай Горація, Вірґілія, Овідія та інших Гомерів. А бути сучасним письменником — значно легше. Нічого собі не читаєш, тільки пишеш. І всі задоволені. Так, що наші з М. К. Зеровим стежки розійшлися. Він — на Рим, я на — Шенгеріївку.

Зіньківську школу закінчив я 1903 з свідоцтвом, що маю право бути поштово-телеґрафним чиновником дуже якогось високого (чотирнадцятого чи що) розряду. Та куди-ж мені в ті чиновники, коли "мені тринадцятий минало".

Приїхав додому.

— Рано ти, — каже батько, — закінчив науку . . .

Та й повезла мене мати аж у Київ, у військово фельдшерську школу, бо батько, як колишній солдат, мав право в ту школу дітей віддавати на "казьонний кошт."

Фельдшер з мене був не поганий, бо зразу-ж закапав одному хорому очі нашатирним спиртом, замість цинкових крапель. Про гонорар від того хорого говорити не буду.

А потім пішло не цікаве життя. Служив і все вчився, все вчився — хай воно йому сказиться! Все за екстерна правив.

Війна застукала мене на залізниці, де я хоробро захищав "царя", престол і отечество" від ворогів зовнішніх, фельдшерувавши в залізничій лікарні.

Як ударила революція; завертівся. Будував Україну. Бігав з Центральної Ради в Університет, а з Університету в Центральну Раду. Тоді до св. Софії, а з св. Софії до "Просвіти", з "Просвіти" на мітінґ, з мітінґу на збори, з зборів у Центральну Раду, з Центральної Ради на зїзд, з зїзду на конференцію, з конференції в Центральну Раду. До того було ніколи, що просто страх . . . Хотілося, щоб і в війську бути, і в парляменті бути, і в Університеті бути, і по всіх комітетах бути, і на національний фонд збирати, і пісень співати. Та куди вам? Де співають, — там і я! Де говорять, — там і я! Де засідають, — там і я.

Державний муж, — одне слово.

Громадянська війна, Брав участь. Летить шрапнель, а я ховаюся. Весь тягар громадянської війни переніс. І в черзі по пайки стояв, і дрова саночками возив, і городи копав. А найтяжче було нести два пуди борошна з лаври аж на Гоголівську вулицю, в Києві. "Собачою тропою" ніс, а потім Шевченківським бульваром. І кректав, і стогнав, і сідав, і присідав. А таки доніс. Не кинув "здобутків революції".

Тяжко було, але "ми перемогли".

Ну, а потім підїхала "платформа", мене й посадили.

Потім випустили, але я вже з "платформи" не злазив. Нема дурних.

Книга, що найсильніше на мене враження зробила в моїм житті — це "Катехизис" Філарета. До чого-ж противна книжка! Ще якби так — прочитав та й кинув, воно і нічого, а то — на память. А хай їй грець! Найдужче вона мені в тямки далася.

Книжки я любив змалку. Памятаю, як попався мені Соломонів "Оракул", — цілими днями сидів над ним та кульку з хліба пускав на оте коло з числами ріжними. Пускаю, — аж у голові макітриться, поки прийде мати, вхопить того "Оракула" та по голові — трах! Тоді тільки й кинув.

Взагалі я любив книжки з мякими палітурками. Їх і рвати легше, і не так боляче вони бються, як мати було побачить.

Не любив "Руського Паломника", що його років 20 під ряд читала мати. Велика дуже книга. Як замахнеться було мати, так у мене душа аж у штанах.

А решта книг читалося нічого собі.

Писати в ґазетах я почав у Камянці, на Поділлі, 1919 року, за підписом Павла Грунського. (Чого я був у Камянці — питаєте? Та того-ж, що й ви!) Почав з фейлєтона.

Часто мене запитують, де я мову свою взяв.

Мову свою я взяв з маминої циці. Це — не вичерпане джерело мовне. Зверніть увагу на це, матері, і ваших діточок ніколи не доведеться українізувати.

Жив я в Києві. В Харків "мене переїхали" 1920 р., в жовтні місяці, а в квітні місяці 1921 р. почав я працювати у "Вістях" з Вас. Блакитним.

У "Вістях" почав я працювати за перекладача.

Перекладав я, перекладав, а потім думаю собі:

— Чого я перекладаю, коли-ж можу фейлетони писати!! А потім — письменником можна бути.

Зробився я Остапом Вишнею та й почав писати.

Спочатку було тяжкувато, бо папір поперваx був поганyватий і чорнило не дуже добре та й олівці часто ламались, а потім, як "Книгоспілка" взялась постачати добре "канцприладдя" — стало легше . . .

Потім купив портфеля — зробився вже справді солідним письменником. Роки собі минають — стаж собі набігає. Ах, яка це хороша штука — стаж!

А там за стажем — дивись — і "мастистість" прийде. Вже так, коли придивишся на волосся — видно, що щодня "мастистости" прибавляється. Швидко-швидко вже, замість волосся, сама "мастистість" на голові буде.

Тоді вже зовсім добре. Прийдеш до редакції, принесеш що будь, редакторові не зручно буде зразу цугнути. І скаже редактор секретареві:

— Пустіть! Воно, положим, ні к лихій годині не годиться, та не зручно: старий письменник . . . Надрукуємо!

А ви, мастистий, сопричисленний до старої деґенерації, коли до вас прийде хто будь з молодої деґенерації письменників, говоритимете:

— Писати, товаришу, складна штука! Колись писалося! Ех, і писалося! А тепер би ще писалося та, знаєте, треба підмемуарити життя пройдене. А то перед історією буде ніяково . . .

Ну, а тепер про процес творчости. Як я пишу? Пишу я так. Беру папір, беру олівець чи перо в руки й починаю писати. І пишу . . ..

Щодо голови підчас творчости. Пробував мотати головою, як пишу — нічого не виходить. Чому це так — я напевно не знаю. Очевидно, думки в голові розхлюпуються. Коли поставити на голову, підчас творчости горячого чайника — замість прози, вірші виходять. І то якісь невиразні. Коли розігнатись і вдаритись головою об стінку — тоді якийсь такий плутаний верлібр пишеться, що й сам нічого не розбереш.

На підставі свого досвіду радивби все таки працювати так: спочатку подумати, а потім вже писати, а не навпаки. Так якось краще виходить, хоч праця трішки й тяжча.

З тварин — найбільше люблю кіз. З комах — осу. Найулюбленіший кольор — жовтобурий. Запах — фіялка. З квіток найбільше люблю — фуксію. Котів люблю за хвіст тягати. Зі страв — найсмачніша — смажена картопля, щоб хрустіла на зубах. Жінок люблю стрижених і голених, і щоб у чоботях. У Бога перестав вірити через два дні після того, як було наказано, що Бога нема . . .

Це все — для психольоґії творчости.

. . . Занотував я тут найголовніші моменти з свого життя та найголовніші риси моєї вдачі й світовідчування, що лягли в основу моєї літературної роботи. Як лягли? А вам що до того? Лягли — хай лежать. Не займайте їх.

Як бачите, лінія в моєму літературному житті була правильна. Що робота ні к лихій годині не годиться? То нічого: аби була лінія правильна.

P. S. Чому я поспішив так з своєю автобіоґрафією? Через віщо сам я оце її випускаю в світ? Та дуже просто. Я-ж не певний, що як дуба вріжу, — хтось візьметься за мою біоґрафію . . . А так сам зробиш — знатимеш уже напевно, що вдячні нащадки ніколи тебе не забудуть.

(Харків, 15-16 березня, 1927 р.)

О. Олесь

ПАМЯТІ ДМИТРА ВІТОВСЬКОГО

Схилімо голови . . . Нова труна,
Нова тяжка, безмірна втрата . . .
Розбитий келих без вина . . .
Народ без сина і без брата . . .

Схилімо голови . . . Новий удар,
Нова стріла в розбиті груди . . .
Упав орел, упав з-під хмар;
І вже його нема й не буде . . .

Упав орел . . . Високі небеса
Орлячих крил уже не бачать,
Умерла гордість і краса;
Душа і очі плачуть . . .

О, не хиліть голов своїх в журі!
Найдіть на рани ліки;
Хто умірає в боротьбі,
В серіях живе на віки.

Живе! Хай Чайка-Мати над Орлом
Не вється і не квилить;
Хай ворог сам віддасть чолом!
І голову похилить!

СИМВОЛ ПОСТУПУ КАНАДИ

Будинок Bank of Nova Scotia в Торонто, Канада. Загальні бюра Банку.

В 1832-му році, коли Канада була ще рідко залюдненою кольонією, група підприємчивих бизнесовців з Галіфаксу заснувала "публичний банк" — The Bank of Nova Scotia — для підкріплення торговлі. Факт, що сьогодні цей банк є одним з найбільших банків Канади є доказом цієї важної ролі, яку він відіграв у зрості Канади — доказом доброго розсудку його принципів.

Бо політикою Банку від самого початку його існування була приятельська співпраця. Він завсіди був спільником у суспільстві. Він помагав цілим поколінням фармерів, підприємців і бизнесовців у набутті нової машинерії чи виряду для нових починів. Всім новим канадійцям з усіх кінців світу, які приносили до Канади неоцінні вартості їхніх здібнощів в торгівлі й промислі, він давав повну піддержку.

Сьогодні, маючи понад 400 відділів у Канаді й закордоном, Bank of Nova Scotia є більше чим коли вашим спільником у розвитку Канади. Новий будинок банку The Bank of Nova Scotia в Торонто стоїть як символ поступу Канади — як видимий знак віри Банку в неограничене майбутнє нашої батьківщини.

ГОЛОВНЕ БЮРО БАНКУ — Функційна справність, архітектурна вибагливість уможливлюють швидку і вдовільну банкову обслугу.

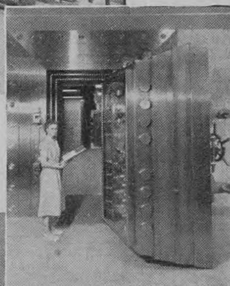

СКАРБНИЦІ — 55-тонові двері, як оці, причинюються до безпеки скарбниць банку збудованих два поверхи нижче поверхні вулиці

ВІДДІЛ ГОЛОВНОГО БЮРА БАНКУ — Тут, як і у всіх відділах головн. бюра, модерні машини та приладдя прискорюють численні служби Банку.

The *Bank* of NOVA SCOTIA

ДОБРЕ Є ЗНАТИ ВАШОГО BNS УПРАВИТЕЛЯ

З життя українців у Канаді

1951

Січня 3 — В Торонті створено ініціятивний комітет для зорґанізування орґанізації жертв російсько-большевицького терору. Ініціятором є Семен Підгайний. Зізди мають відбутися в Торонті й Монтреалі.

В Торонті відбулося 24 грудня, 1950, відкриття Літературно - Мистецького Клюбу. Ініціятором є Улас Самчук, письменник.

Січня 10 — Митрополит Полікарп, в Европі, повідомив консисторію Української Греко-Православної Церкви в Канаді, що він благословляє Арх. Михаїлові Хорошому і епископові Платонові Артемюкові виїхати до Канади для епископської служби цеї церкви. Собор церкви має формально їх прийняти слідуючої весни або літа.

Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесовців у Винніпеґу бере на себе обовязок зібрати більшу суму грошей на вдержання Словянського Відділу в Манітобському Університеті. Про потребу такої помочі говорив президент Університету, Др. А. Г. С. Джилсон, на бенкеті Клюбу дня 3 січня, в Ст. Ріджис готелі.

Комітет Українців Канади святкує десят-літну річницю своєї праці. Подано лісту всіх його дотеперішних видань.

Січня 17 — Валтер Кавфмен, диріґент Винніпеґської Симфонічної Орхестри, повідомляє, що в концерті орхестри 18 січня візьме участь Український Мужеський Хор під проводом Вол. Богоноса.

Січня 24 — Концерт Симфонічної Орхестри, з участю Українського Мужеського Хору, відбувся при заповненій великій салі Міської Авдиторії. Р. Мейлей, музичний критик, каже, що диріґент хору показався фаховим і надзвичайно здібним диріґентом.

Вилсон Вудсайд, з Торонта, радіокоментатор і журналіст, сказав, говорячи про українців у Канаді: "Чому ми не заохочуємо міліони українців в Америці, переважно анти-комуністів, вести проґандивну боротьбу для їх поневолених братів у Совєтському Союзі?"

Старанням проф. Я. Рудницького, в Манітобському Університеті є вже початок української бібліотеки. Він закупив багато цінних книжок у Ню Йорку. Гроші на це купно дав Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесовців у Винніпеґу.

Січня 31 — Повідомлення про те, що від 1 березня ц. р. передплата Канадійського Фармера буде збільшена з теперішних $2.50 до $3 річно в Канаді, в ЗДА $3.50, в інших континентах **$4.**

Василь Авраменко виїхав з Торонта до Злучених Держав.

Лютого 7 — Комітет Українців Канади вислав листа до Г. Стессена, президента Університету Пенсильванії, висловлюючи йому подяку за виголошення ним промови 16 січня через Американ Бродкестінґ Ко., в якій він закликає до розчленування Совєтського Союзу на окремі, вільні й незалежні держави.

В Едмонтоні покінчив медичні студії Др. Богдан Михайлишин.

Лютого 14 — В околиці Боввалон, Алта., помер один з перших українських поселенців-піонірів — Василь Топольніцький. Було йому 103 роки.

Лютого 21 — Посол І. Дікур говорив на сесії парляменту в Оттаві про міждержавну ситуацію. Він сказав, що найбільшою неміччю Совєтського Союзу є поневолені ним народи. Цю його неміч західні держави повинні використовувати.

Лютого 28 — Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесовців оповістив, що він створив Фонд Українських Студій для збірки грошей на поміч Словянському Відділові при Манітобському Університетові. Головою Фонду є М. Г. Смеречанський, попередний президент клюбу.

До Торонта прибув 20 ц. м. Арх. Платон. Собор УГПЦ в Канаді має прийняти його за архіепископа на надходячому соборі. Він втік з рідних земель підчас

війни і перебував у Баварії, а відтак у Франції й Британії.

Федь Романишин, молочар у Фрейзервуд, здобув першу нагороду за найліпше масло в Манітобі. Йому вручено срібну чашу й срібний годинник.

І. Дікура покликано до таких парляментарних комітетів: приватних законопроєктів, рільництва й кольонізації, друків, закордонних справ.

Монтреальська "Да Ґазет" пише дуже похвально про промову посла І. Дікура, в котрій він сказав, що захід повинен використовувати неміч Советського Союзу. В цьому числі про це поміщена головна редакційна стаття.

Березня 7 — В днях 2, 3 й 4 ц. м. відбулись у Винніпеґу четверті наради Пан-Американської Української Конференції. Зі Злучених Держав, репрезентуючи Український Конґресовий Комітет, були: Д. Галичин, Др. В. Шандор, В. Душник, Ст. Шумейко і Б. Катамай. Наради закінчилися загальною сесією в Плейгавс театрі, де Д. Галичин промовляв на тему: Воля України — Передумова Миру. Привітні промови виголосили лейтенант-ґубернатор Р. Ф. МкВилліямс, прем. Д. Л. Кемпбел і мейор Ґарнет Колтер.

Наради найбільше часу присвятили справі політичної консолідації й Української Національної Ради.

Дня 24 лютого в Торонті виступала Капеля Бандуристів, під проводом Вол. Божика.

Березня 14 — В дебаті в парляменті в Оттаві посол І. Дікур сказав, що Британія завела Канаду щодо купна пшениці.

Капеля Бандуристів виступила з концертом у Будинку Парляменту, в салі Рейлвей Комиті Румс. Присутними були прем. Сен Лоран і його дружина, посли й сенатори та інші визначні гості. Прем. Сен Лоран ґратулював диріґентові, Вол. Божикові, й членам капелі. Цей виступ зарядив І. Дікур.

Березня 21 — В цьому числі поміщено першу частину перекладу статті Чарлса Дикенса про Шевченка в журналі "Алл да Їр Равнд", з року 1877. Редаґував його Чарлс Дикенс. Стаття була поміщена п. н. "Е Савт Рошіян Поет."

Березня 28 — В війні в Кореї згинув канадійський вояк українського роду — Василь Лапка, син Софії Лапки, з Лулу Айленд, Б. К.

Квітня 4 — Українці в Канаді довідалися, що 19 ц. м. помер у Мінхені, Німеччина, проф. Дмитро Дорошенко. З Винніпеґу до Парижа він виїхав минулого року.

Квітня 11 — В торонтонському журналі Сетардей Найт з 27 березня Вилсон Вудсайд, його спів-редактор, пише, що "колиб українці здобули свою незалежність, то натиск Росії, без ріжниці на те, який в ній режім, на Европу, бувби улегшений. Таку саму думку недавно висловив Геролд Е. Стессен у ЗДА.

Квітня 25 — Дня 20 ц. м. помер у Винніпеґу Франко Доячек, видавець Канадійського Фармера через довгий ряд років. Було йому 71 років. Родився він у Влашім, Чехія, 29 лютого, 1880. До Канади прибув 1903 року і почав працювати як кравець. Після року взявся до продажі книжок. Свою власну книгарню відкрив у 1906 році. Тодішне видавництво Канадійського Фармера закупив 1913 року.

Дня 15 ц. м. відкрито українську католицьку катедру Св. Володимира й Ольги, в Винніпеґу.

Травня 9 — В парляменті в Оттаві ухвалено зміну назви греко-католицької церкви. В 1913 році її зачартеровано як "Рутініян Ґрік-Кетолик Епископал Корпорейшон оф Кенада". Тепер вона буде мати назву "Юкраїніян Кетолик Епископал Корпорейшон ов Сентрал Кенада." Внесок про цю зміну зробив посол з Едмонтону, А. Ф. Мекдоналд.

Травня 16 — Панна Джюн Ковальчук, колоратура сопран, виступить як солістка в Симфонічній "Пап" Орхестрі в Міській Авдиторії в Винніпеґу. Вона походить з Реджайни, Саск. Її родичі живуть у цьому місті. Вона дальше студіює музику й спів у Торонті. Неда́вно вона одержала нагороду в сумі тисячу долярів у змаганні "Сінґінь Старс оф Туморов."

Театральна ґрупа Блавацького виставила в Торонті пєсу анґлійського драматурґа, Прістлея, п. н. Інспектор Прийшов.

Михайло Шевчик, з Давфин, Ман., назначений членом Манітобської Дорадчої Ради в департаменті освіти.

Травня 23 — Словянський Відділ у Манітобському Університеті збільшився з одного професора до двох. Новим професором є П. Юзик, М.А. Він буде асис-

тентом-професором. Др. Я. Рудницький, дотеперішний асистент-професор, стає асошіейт-професором, головою відділу. Др. Джилсон, президент Університету, сказав, що прийняття нового професора стало можливе в наслідок фінансової помочі від Клюбу Українських Професіоналістів і Бизнесовців. Словянський Відділ у Манітобському Університеті є одиноким таким відділом з двома професорами з усіх у Канаді.

Капеля Бандуристів виступала в Плейгавс театрі в Винніпеґу 17 травня, з великим успіхом. Диріґентом був Вол. Божик.

В половині цього місяця до Канади з Бельґії прибув Арх. Михаїл. Після служення в православній церкві в Монтреалі, він прибув до Винніпеґу.

Капеля Бандуристів обіздить більші міста в західній Канаді.

Травня 30 — Капеля Бандуристів виступила з концертом у Міській Авдиторії в Винніпеґу дня 22 ц. м. Соліст Михайло Мінський відзначився своїм співом.

Посол І. Дікур говорив у парляменті на тему закордонних справ. Він висловив погляд, що сильною зброєю проти Совєтського Союзу є політична зброя.

КУК видав пресове повідомлення про святкування свята піонірів у Канаді з нагоди 60-тої річниці прибуття сюди перших українських поселенців.

Червня 6 — В неділю, 3 ц. м. Комітет Українців Канади передав першу свою програму на радіо через стацію Сі-Кей-Вай. Вона тривала 15 хвилин і складалася з музики Капелі Бандуристів. Ці програми будуть передавані кожної неділі.

Українці в Калмар, Алта., святкували своє свято піонірів у неділю, 3 ц. м.

Червня 13 — Монтреал і Торонто відвідали о. Др. В. Кушнір, президент, і В. Кохан, директор Комітету Українців Канади, в цілі відбути наради з тамтешними відділами про загальну працю Комітету. Були також і загальні публичні сесії в великих салях.

Червня 20 — Др. Рома З. Гавірко одержала диплому Доктора Фільософії в Бактеріольоґії. Вона студіювала в МкҐил Університеті, в Монтреалі. Її сестра, Др. Леонора Гавірко, практикує медицину в Винніпеґу.

Червня 27 — Союз Українсько-Канадійських Ветеранів у Винніпеґу дав $500 на Фонд Українських Студій. Фонд має вже $6,000 і жертви прибувають майже кожного дня.

Посол І. Дікур говорив у парляменті про потребу українських передач у міждержавних передачах Сі-Бі-Сі до народів поза залізною заслоною. Пірсон сказав, що він у цю справу вгляне.

КУК подає інструкції для відсвяткування 60-ліття українських піонірів у Канаді.

Липня 4 — Ґенерал-ґубернатор Канади, Вайкавнт Александер, відтягнув свою згоду бути почесним патроном святкування 60-ліття українського поселення в Канаді комуністами, а радо прийняв запрошення бути таким патроном святкування цього свята Комітетом Українців Канади.

Дня 4 червня о. Др. В. Кушнір був інвестований на пралата папи римського. Церемонія відбулася в новозбудованій його старанням катедрі Св. Володимира й Ольги, в Винніпеґу.

Липня 11 — В совєтськім журналі

Новое Время, число з травня, поміщено довгу статтю А. Ґундорова п. н. Українці в Канаді. В ній він пише, що Канада українців завжди використувала й кривдила, помимо того, що вони так багато дали їй. Ґундоров тому закликає їх і всіх інших словян у Канаді орґанізуватися при комуністичній партії. Переклад цеї статті дістався в руки Дилворта, директора Міждержавної Служби Сі-Бі-Сі, і він передав його п. Дікурові, який переслав його до Комітету Українців Канади. Комітет відтак виготовив свою відповідь на цю статтю і переслав її до п. Дікура. Сі-Бі-Сі цю відповідь передав у своїй програмі для народів поза залізною заслоною.

Червня 5 помер у Норт Галівуді Роман Гонсет, давніше з Едмонтону, винахідник.

Липня 18 — Келґарі Ґералд каже, що комуністів між українцями в Канаді є лише около 10 відсотків. Написав він це з приводу комуністичного фестивалу в Келґарі для відзначення 60-ліття поселення українців у Канаді.

Прем. Сен Лоран повідомляє, що він виїде на захід, щоб відвідати більші українські околиці з нагоди святкування 60-ліття їх поселення в Канаді.

Липня 25 — Між абсольвентами Саскачеванського Університету, які покінчили медичні студії, є три українці: Др. А. С. Савчук, з Реджайни, Др. І. Лемішка, з Вонди, і Др. М. Суркан, з Саскатуну.

Серпня 8 — Перше велике свято 60-ліття поселення українців у Канаді відбулося в околиці Плезент Гом, у Манітобі. Головним гостем був там прем. Сен Лоран. Були з ним С. С. Ґарсон, сен. В. М. Аселтін, Др. М. Семсон і Дж. В. Пикерсґил, секретар премієра. На плятформі засідали також спікер Н. В. Бачинський, суддя Я. Ярсенич, І. Р. Соломон, В. Луцко і Р. Дж. Вуд — всі три посли, Д. Якиміщак, прем. Д. Л. Кемпбел, В. Коссар. Першому поселенцеві в цій околиці, Григорієві Дрогомирецькому, прем. Сен Лоран поґратулював, стиснувши йому руку. До Плезент Гом він прибув 1896 року.

Дмитро Фодчук, з Лулу Айленд, Б. К., має ранґу офіцера в канадійській армії в Кореї. Віком він є 21 років.

Дня 5 ц. м., помер у Торонті епископ УГПЦ в Канаді, Платон.

Серпня 15 — Прем. Сен Лоран і його ґрупа з Оттави відвідала українські околиці в Саскачевані й Алберті — Кридор, Веґревил, Мондер, Ту Гилс, Ст. Павл і Елк Айленд Парк, де є українська хата в музейні збірці.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді створила свою ієрархію, прийнявши на надзвичайному соборі в Винніпеґу 8 й 9 ц. м. Митрополита Іларіона за свого Архієпископа. Другим архієпископом є арх. Михаїл Хороший. Він буде мати свій осідок у Торонті. Митрополит Іларіон буде Митрополитом Винніпеґу й всеї Канади. Третий епископ, на західну Канаду, має бути вибраний пізніше. На це місце номіновано о. В. Кудрика. Дано йому три місяці часу для рішення. Собор також прийняв деякі зміни в статуті, які забезпечують церкві соборноправність.

Серпня 22 — В українських околицях відбуваються святкування 60-ліття поселення українців у Канаді. В Папларфілд відкрито памятник у память перших поселенців в околиці.

Вересня 5 — Це число присвячене українським піонірам-поселенцям у Канаді. На першій стороні поміщено спеціяльні привіти зі знимками перших поселенців — Василя Еленяка і Івана Пилипова. На девятій стороні поміщено спеціяльно написаний вірш і довша стаття про наше поселення й поступ у Канаді за минулих 60 років.

Вересня 12 — В Винніпеґу свято поселення відбулося справді величаво. В УНДомі була велика вистава експонатів української культури через кілька днів. В Будинку Леґіслятури відкрито металеву таблицю з відповідним написом у память перших поселенців. В театрі Плейгавс відбувся **великий концерт** і вшановано перших піонірів, присутних на салі. В готелі Марлборо відбувся величавий бенкет, на якому головним промовцем був професор історії в Манітобському Університеті, В. Мортон. Радіостанції й преса подали відповідні новинки й інтервю в звязку з святкуванням. Свято відкрито офіціяльно в УНДомі, де промовляв президент Манітобського Університету, Др. А. Г. С. Джилсон.

Вересня 19 — Українці Едмонтону святкували свято поселення 9 вересня. Зарядив його відділ Комітету Українців Канади. Промовляли посол В. Томин, Василь Чумер, Іван Ісаїв та інші.

Такі святкування відбуваються в ріжних українських околицях. В інших до святкування приготовляються.

Вересня 26 — Свято поселення відсвяткували українці в Оттаві. Відкриття свята відбулося в державному музею Вікторія, а вистава українського мистецтва була в Краєвій Ґалерії. Гістьми були міністри й посли. Почесним гостем був В. Е. Геррис, предсідником був посол І. Дікур.

Жовтня 3 — Словянський Відділ у Манітобському Університеті набув одну з найстарших книжок — Помяник Городинського Монастиря, з року 1484. Вона писана рукою, деревляним і гусячим пером. Куплено її в Ню Йорку фондами Клюбу Українських Професіоналістів і Бизнесовців.

В Винніпеґу посвящено угольний камінь катедри Пресв. Тройці в неділю, 30 вересня. Посвящення виконав Митрополит Іларіон. Участь брало чотири священики. Після спільного обіду збірка на дальшу будову катедри принесла понад $3,000.

Більші й менші міста й околиці святкують свято поселення.

Жовтня 10 — Величаве свято поселення відбулося в Торонті в днях 29 і 30 вересня. В концертовій програмі виступали такі артисти як Михайло Голинський, тенор, та інші. Промовляли Джордж Дру, Др. Ватсон Кирконел та українські діячі.

Жовтня 24 — Пилип Коновал, нагороджений Вікторія Крос за хоробрість у першій світовій війні, розмовляв з Князем Единбурґу підчас його відвідин у Будинку Парляменту в Оттаві. Коновал служить там як сторож.

В окрузі Торонто-Белвудс кандидує на посла до Оттави з консервативної партії Іван Яремко, адвокат.

Жовтня 31 — Л. Б. Пірсон, міністер закордонних справ, єказав, що в близькому часі Сі-Бі-Сі пічне передавати українські програми до Совєтського Союзу. Старання в тому напрямі робив посол І. Дікур і Комітет Українців Канади.

В Едмонтоні номіновано кандидатом на мейора Василя Гавриляка, алдермена через ряд років. Вибори відбудуться 7 листопада.

В Давфині й багатьох інших околицях відбуваються свята 60-ліття поселення українців у Канаді.

Листопада 14 — Василь Гавриляк вибраний мейором Едмонтону. Він дістав 26,867 голосів. Проти нього кандидував попередний мейор, Парсонс, і Джордж Ґлів. Парсонс мав 9,490 голосів, а Ґлів 6,118. Гавриляк є перший українець мейором великого міста. Через кілька минулих років мейором міста Ошави, в Онтеріо, є Михайло Старчевський (Старр).

Собор Святої Покрови, в Винніпеґу, рішив на своїх нарадах 4 листопада вернути в склад Української Греко-Православної Церкви в Канаді, після 22 років окремого існування.

Листопада 28 — В виборах в Онтеріо, відбутих 22 ц. м., вибраним є перший українець в цій провінції — Іван Яремко, консерват. Він буде репрезентувати округ Торонто-Белвудс. В тому окрузі було чотири кандидати. Їх імена й число одержаних голосів таке: Яремко 5,546; Джосеф Ґулд, ліберал, 5,187 голосів; А. А. МкЛавд, комуніст, попередний посол, 3,331; Марвин Ґордон, ССФ, 2,453.

М. Старчевський кандидував з консервативної партії в окрузі Онтеріо, не був вибраний. Він мав 9,868 голосів. Вибраний є Т. Д. Томас, ССФ, одержавши 12,006 голосів. Старчевський остається мейором Ошави.

Грудня 12 — Дня 3 ц. м. помер у Винніпеґу проф. Євген Турула, широко знаний музик і працівник на полі української культури.

Грудня 19 — Статистика іміґрації подає, що за минулих девять місяців, від січня до кінця вересня, до Канади прибуло 4,275 осіб українського роду з Европи. За ті самі місяці минулого року прибуло їх 3,034.

Дня 9 ц. м. в Інституті Просвіти в Винніпеґу виступав баритон, Петро Болехівський. Критики подали похвальні рецензії про нього як про доброго інтерпретатора народних пісень.

1952

Січня 2 — Іван Дубій, студент в Албертійськім Університеті, здобув стипендію Ровдса. Ця стипендія дає 500 фунтів (коло $1,400) річно, на два роки студій в Оксфордськім Університеті в Анґлії. Ці стипендисти звуться "Ровдс Сколар".

В дня 22 і 23 грудня, 1951, в Торонті святковано 25-літний ювілей відродження українського танку в Канаді. До того міста 25 років тому прибув Василь Авра-

менко з Европи і почав поширювати ідею відродження народного танку в Канаді.

Січня 9 — Пані Ірина Ґонсет, з Норт Галівуд, Каліфорнія, повідомляє, що вона започатковує, в імені свого покійного чоловіка, Романа Ґонсета, винахідника, стипендію на чотири роки для найздібніших і потребуючих українських студентів електро-інжинірії в Албертійському Університеті в сумі $1,000.

Роман П. Ґонсет помер 25 червня, 1951. Він походив з Канади і довгий час жив та працював в Едмонтоні.

Січня 16 — Др. Я. Б. Рудницький став членом Американського Назвознавчого Товариства. Він є першим і одиноким українцем у Канаді бути членом цього товариства.

Січня 23 — Департамент поширеної праці при Албертійському Університеті рішив започаткувати цього місяця вечірні курси української мови. Викладати їх буде адв. П. Лазарович. Вищі курси буде викладати Др. Орест Старчук, тепер лектор в університеті.

Дня 16 грудня УВАН влашувала в Народному Домі в Винніпеґу Вечір Уласа Самчука, письменника, з нагоди 25-ліття його творчої праці.

Січня 30 — Осип Бойдуник, заступник президента Української Національної Ради, сказав у Винніпеґу 23 ц. м., що Комітет Українців Канади заняв ясне й виразне становище до УНРади. Американський Конґресовий Комітет ясного становища до Ради не заняв. В Европі, він сказав, дві політичні ґрупи не хочуть стати членами УНРади і тому нема повної консолідації. Бойдник є членом проводу ОУН в Европі.

Едмонтонський відділ КУК закликає до впису на виклади вечірних курсів української мови, які відкриваються в Албертійському Університеті.

Лютого 6 — Проф. П. Юзик дав виклад 29 січня до зібрання членів Манітобського Історичного Товариства, в парляментській бібліотеці, про перших українських поселенців у Канаді. Він сказав, що першим українцем, родженим у Канаді, є Франко Яців, син Василя, з околиці Лейдівуд. Франко родився 14-го лютого, 1893.

Донна Ґреськo, скрипачка, пічне обїздити з концертами більші міста в Злучених Державах. Недавно вона виступала в Давфині, Манітоба, в Форт Френцес, Онтеріо, і в Винніпеґу. Вона дальше студіює в Ню Йорку.

Лютого 13 — В Лондоні нагло помер 6 ц. м. Король Юрій VI. Українці Канади висловили, через Комітет Українців Канади, глибоке співчуття Королевій і її родині. Телеґраму співчуття вислано до головного судді в Оттаві, Рінфрея, адміністратора ґенерал - ґубернаторських справ.

Лютого 20 — Вечірні курси української мови в Манітобському Університеті закінчились. Всіх курсантів було 40. Викладчиком був проф. Я. Рудницький.

Лютого 27 — В неділю, 24 ц. м. в Народному Домі в Винніпеґу відбулась наукова сесія про письменника М. Гоголя. Промовляли проф. Л. Білецький, проф. Я. Рудницький і Др. Ю. Мулик- Луцик. Хотяй Гоголь писав російською мовою, то його треба вважати за українського письменника, бо в Україні він роджений і Україну любив, а російський нарід не любив і висмівав. Це була загальна опінія всіх промовців.

Березня 5 — Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесовців зложив на Фонд Словянських Студій в Манітобському Університеті $1,000. Досі клюб дав від себе $9,600 на цей фонд. Він взяв на себе обовязок зібрати всіх $25,000.

Це число має 16 сторін, замість звичайних 12 тому, що поміщено багато матеріялів про Шевченка й Гоголя.

Березня 19 — Серед Союзу Гетьманців Державників настав розкол. На зїзді цеї орґанізації в Торонті дійшло до поділу на дві ґрупи. Ґрупа на чолі з М. Гетьманом є прихильна Комітетові Українців Канадаи, а друга, під проводом Д. Біласа, є йому неприхильна.

Березня 26 — Посол до албертійської леґіслятури, Василь Томин, сказав у своїй промові в леґіслятурі, що в Албертійському Університеті повинен бути відділ української мови. В цьому університеті є тепер лише вечірні курси української мови. На цих курсах є 54 студенти.

Мих. Гетьман і Проф. Силенко, провід СГДК (УСО-Січ) повідомляють офіціяльно в часописах, що часопис Український Робітник не є орґаном Союзу Гетьманців Державників Канади.

Дня 23 ц. м. УВАН відбув у Народному Домі, в Винніпеґу, Шевченківську се-

сію. Викладали проф. П. Юзик, Л. Білецький і Я. Рудницький. Проф. Юзик сказав, що перший Кобзар, виданий у Канаді, появився 1909 року. Видав його Ф. Доячек.

Квітня 2 — Сенат Манітобського Університету повідомив, що він рішив одобрити поширення курсів словянознавства з двох до чотирох років. Ці курси є вповні кредитовані для степеня Б.А. В перших двох роках на програмі студій буде українська мова, література й історія. На третому році буде російська, польська й українська література — твори Пушкіна, Шевченка і Міцкєвіча. Четвертий рік студій складається з студій народів у Совєтському Союзі, між якими є й український нарід. Ці студії будуть починатись від подій з 1918 року.

Квітня 9 — Торонтонський часопис Гомін України подає, що туди прибув з Европи Ярослав Стецько, голова центрального комітету АБН (Антибольшевицького Блоку Народів).

Албертійський Університет отримав $1,000 від пані Ірини Ґонсет на українську бібліотеку в словянському відділі. Бібліотека буде мати назву Українська Бібліотека ім. Романа Ґонсета.

Квітня 16 — В Торонті вибрано першого українця до міської ради. Ним є Др. Іван Кучерепа. Він кандидував у семій варді й дістав 4,531 голоси.

Фонд Допомоги Українців Канади вшанував пані Анну Смит (Храплива) за її працю, 10-літну, серед українських еміґрантів в Европі. Вона була головою місії Фонду.

Квітня 30 — Др. Рома Гавірко почала працю при медичному факультеті в Манітобському Університеті як асистентка-професор бактеріольоґії. Минулого року вона одержала докторат фільософії бактеріольоґії й імюнольоґії в МкҐил Університеті.

Михайло Старчевський кандидує на посла до федерального парляменту в окрузі Онтеріо. Вибори відбудуться 26-го травня. Це будуть доповняючі вибори. Ліберальним кандидатом є Джан Л. Лей, свояк пок. прем. Кіньґа. Старчевський кандидував на посла до провінціяльної леґіслятури і дістав друге найбільше число голосів.

Травня 7 — На літних курсах українознавства, які відбудуться цього літа в Манітобському Університеті, лектором буде Др. Ю. Мулик-Луцик. Він є тепер професором у теольоґічному відділі Колеґії Св. Андрея. На згаданих літних курсах головним лектором буде Др. Я. Рудницький.

Травня 21 — Українці в Винніпеґу вшанували Митрополита Іларіона з нагоди його 70-літних уродин. Прийняття відбулося в неділю, 18 травня, в салі Катедри Пресв. Тройці.

Червня 4 — Михайло Старчевський (Старр) вибраний послом до федерального парляменту в Оттаві з округу Онтеріо. Він був кандидатом з консервативної партії. Він є першим українцем-послом в провінції Онтеріо. Доповняючі вибори відбулись 26 травня. Проти нього кандидували: ліберал Джан Лей і ССФ Скат. Українці мають тепер двох своїх послів в Оттаві — Дікур і Старр.

Старр мав велику більшість голосів, бо аж 17,179. Лей мав 9,107 голосів, а Скат 8,344.

Дня 23 травня відслонено пропамяткy таблицю в честь українських піонірів-поселенців у Пелес Пір. Ця таблиця буде відтак вмурована в будинку онтерійської леґіслятури.

Дня 21 травня Сі-Бі-Сі мала передати до народів поза залізною заслоною оперу Майська Ніч, але тому, щоб уникнути спору над національним походженням Гоголя, на тлі якого твору вона була скомпонована, цю передачу відложено. Комуністи кажуть, що Гоголь є російсько - українським письменником, тобто спільним обом народам.

Червня 11 — Дня 2 червня помер у Ню Йорку Іван Бодруґ, один з перших українських піонірів, у віці 78 років. До Канади він прибув року 1897. Маючи добру освіту, він голосив між тодішними й пізнішими українськими поселенцями ідею науки й релігійности та орґанізаційности. Дін був ініціятором у заснуванні в Канаді т. з. Української Незалежної Греко-Православної Церкви, яка опісля ввійшла в склад Презбитеріянської Церкви. Він зорґанізував у Саскачевані 36 шкільних дистриктів, а кілька в Манітобі. Був він також добрим журналістом і письменником. З анґлійської на українську мову він переклав книжку Джана Боняна Путь Паломника. Написав він також історію буковинців, Молитовник Анґлійської Церкви та багато коротших праць на тему мови, граматики, релігії й т. д.

В неділю, 8 ц. м. відбулось офіціяльне відкриття Катедри Пресв. Тройці, в Винніпеґу. Присутних було около 1,200 людей. Богослуження відправляли Митрополит Іларіон, о. Др. С. В. Савчук, о. В. Кудрик, о. І. Дмитрів, о. Г. Метюк і о. М. Ґерус.

Червня 18 — Дня 10 ц. м. помер у Винніпеґу Григорій Курдидик. Було йому 68 років. В 1929 році він став президентом Національної Преси, яка видавала Канадійського Фармера. Завдяки йому виходив місячний журнал про українців у Канаді в анґлійській мові — Да Ню Кенедіян. Перед прибуттям до Винніпеґу жив у Монтреалі й занимався бизнесом.

Дня 11 червня в Саскачевані відбулися вибори. Партія ССФ вернула до уряду з 42 послами. Ліберали вибрали 11 послів.

З українців вибраними є Олекса Кузяк, ССФ, з округу Канора, В. І. Березовський, з округу Камберленд, і Д. Жипчин, ССФ, з округу Редбері. Кузяк вибраний наново, Березовський перший раз, Жипчин також перший раз. Кузяк мав 3,808 голосів, Березовський 2,326, Жипчин 3,018.

Всіх українців кандидатів у цих виборах було 9: Олекса Кузяк, ССФ, в Канора, С. Т. Шабець, ліберал, у Канора, В. І. Березовський, ССФ, в Камберленд, Ю. А. Малиновський, в Медов Лейк, Б. Л. Корчинський, ліберал, в Редбері, Д. Жипчин, ССФ, в Редбері, Іван Гнатишин, консерват в Саскатуні, А. В. Процюк, ССФ, в Ватрос, і А. М. Кіндред, в Йорктон.

Червня 25 — Проф. Я. Рудницький взяв участь у дискусії на тему лінґвістичного підходу до аналізи мови на конференції аналістів мови в Технольоґічному Інституті Масачусетс, в Киймбридж, Масс.

Липня 9 — З днем 1 липня почались українські передачі через Сі-Бі-Сі Міждержавну Службу до людей поза залізною заслоною. Ці передачі є намірені до українців в Україні. Директором української секції передач є Богдан Панчук. Старання для заснування цеї секції робив посол І. Дікур.

Перепис населення Канади з минулого року показує, що в Канаді є 395,043 українців. По провінціях статистика про українців така: Манітоба 98,753, Онтеріо 93,595, Алберта 86,957, Саскачеван 78,-399, Брітіш Колюмбія 22.613, Квебек 12,-921, Нова Скошія 1,285, Північно-Західні Території 204, Юкон 170, Принц Едвард Остров 20.

Щодо віровизнання, то статистика каже слідуюче: греко-католиків 190,831, греко-православних 172,271.

В Винніпеґу живе 32,272 українців, в Торонті 23,383, в Едмонтоні 17,310, в Саскатуні 4,116, в Монтреалі 8,859.

Липня 16 — В Винніпеґу відкрив своюлікарську канцелярію Др. І. Столяр, недавно прибулий до Канади з Европи. Він є першим з нової іміґрації одержати дозвіл на практику медицини в Канаді.

Іван Паньків, довголітний учитель у Винніпеґу, назначений шкільною радою директором рисівництва в міських школах.

Серпня 6 — В Алберті відбудуться вибори. Всіх українських кандидатів є 17. Вони кандидують у девятьох округах. В Едмонтоні кандидує П. І. Лазарович, ліберал; і А. Головач, сошіял-кредитовець. В Келґарі кандидує І. Зубик, консерват. В Редвотер — Петро Хаба, сошіял-кредитовець; Павло Феняк, ССФ;

Юрій Ріпка, ліберал. В Веґревил — Михайло Понич, сошіял-кредитовець; Степан Ружицький, ССФ; Іван Кошута, ліберал. В Виллінґдон — Василь Томин, сошіял-кредитовець; Микола Душенський, ССФ; Іван Федун, ліберал. В Верміліон — Юрій Кравець, ліберал; Іван Гоцалюк, незалежний фармерський. В Ледук—Андрій Борис, ССФ. В Лак ла Біш —Григорій Лобай, сошіял-кредитовець. В Атабаска — С. Новаковський, незалежний фармерський.

В неділю, 27 липня, помер у Торонті ґен. Володимир Сікевич, у віці 82 роки.

Серпня 13 — В виборах в Алберті 5 ц. м. вибрано знову партію Сошіял Кредит. Українських послів вибрано знову чотири: П. Хаба в окрузі Редвотер, М. Понич у Веґревил, і Н. Душинський в Виллінґдон. Всіх українських кандидатів було 17. П. Хаба, сошіял-кредитовець, мав 1,652 голоси; М. Понич, сошіял-кредитовець, 1,949 голосів; Н. Душинський, ССФ, 2,026 голосів; Гр. Лобай, сошіял-кредитовець, 1,497.

Решта українських кандидатів були такі: Едмонтон — П. І. Лазарович, ліберал, 1,735 голосів, Амброз Головач, сошіял-кредитовець, 4,809. Келґарі — І. Зубик, консерват, 806. Редвотер — П. Феняк, ССФ, 969, Ю. Ріпка, ліберал, 1,-255. Веґревил — Ст. Ружицький, ССФ, 1,484, І. Кошута, ліберал, 1,067. Виллінґдон — В. Томин, сошіял-кредитовець, 1,-812, Іван Федун, ліберал, 1,067. Верміліон — Ю. Кравець, ліберал, 828, І. Гоцалюк, нез. фармерський, 637, Ледук — Андрій Борис, ССФ, 1,307. Атабаска — С. Новаковський, нез. фармерський, 293.

В попередній леґіслятури Алберти були чотири українці: М. Понич, СК, з Веґревил, П. Хаба, СК, з Редвотер, В. Томин, СК, з Виллінґдон, і Гр. Лобай, СК, з Лак ла Біш (попередно Бівер Ривер.)

Фонд Допомоги Українців Канади вислав листа до конференції Червоного Хреста в Торонті з датою 2 серпня, в якому він звертає увагу на практикування комуністичною владою в Совєтському Союзі народовбивства.

Серпня 27 — З новим академічним

роком в Оттавському Університеті відкривається відділ українознавства, з предметами: мова, література, історія і культура. Якщо буде відповідне число студентів, відділ цих курсів буде відкритий в Торонті. Заряджує їх Інститут Південної й Східної Европи. Професором буде Др. С. Жмуркевичова.

Степан Дзюба, з Бруклендс, Ман. — передмістя Винніпеґу, кандидує на мейора Винніпеґу.

Вересня 3 — Ольга Печенюк, дочка панства П. Печенюків, з Винніпеґу, одержала назначення на посаду асистент-професора домашньої економії в Мургед Стейт Каледж, у стейті Кентакі, ЗДА.

Вересня 17 — На посаду головної дієтетки в Загальному Шпиталі в Винніпеґу стала назначена панна Єлисавета Олійник, з Виніпеґу.

В католицькій Колеґії св. Йосифа в Йорктоні й Академії Пресвятого Серця, де студенти побирають науку в 9-12 клясах, одним з предметів буде українська мова. На це дав свій офіціяльний дозвіл Департамент Освіти в Саскачевані. Цей дозвіл дано на два роки, як експеріментКоли він покажеться успішним, то українська мова стане предметом у вищих школах, де є домагання цього предмету.

Вересня 24 — В днях 16, 17 й 18 ц. м. в Винніпеґу відбулась духовна конференція священиків Української Греко-Православної Церкви в Канаді. В нарадах участь брав також Митрополит Іларіон і архієпископ східної Канади, Михаїл. Предсідником був о. прот. Є. Грицина.

Жовтня 1 — Богдан Панчук, директор української секції Міждержавної Служби Сі-Бі-Сі, був гостем Клюбу Українських Професіоналістів і Бизнесовців, у Винніпеґу, дня 24 вересня. В своїй промові він описав програми й працю свого відділу. Бюро відділу є в Монтреалі.

Департамент популярних публичних лекцій при Албертійському Університеті вводить у слідуючому академічному році три курси української мови й літератури: початковий курс, середний курс, курс української літератури.

Клюб Українських Професіоналістів і Бизнесовців на своїх річних виборах вибрав за президента Марка Смеречанського. Попереднім президентом був І. Р. Соломон.

Жовтня 8 — Епископ Ніль Саварин, з Едмонтону, відлетів 23 вересня до Буенос Айрес, в Арґентині, щоб взяти участь у першому конґресі українців католиків Арґентини.

Богдан Панчук, директор українського відділу в Голосі Канади, сказав у Монтреалі, що від 29 вересня його відділ збільшений з чверть-годинної програми до пів-годинної.

В неділю, 24 серпня, відбулось архієрейське посвячення нової католицької церкви в Етелберт, Ман. Довершив його епископ Максим Германюк. Ця парохія заснована була в Етелберт року 1898, а в 1906 році побудовано там велику церкву в східному стилі, з трираменними хрестами. Архітектом і будівничим був Григорій Гикавий.

Григорій Пінюта, довголітний учитель, одержав університетський степень М.А.

Жовтня 16 — Никола Приходько, з Торонта, став почесним членом Товариства Марк Твейна, в Злучених Державах. Він є автором кількох книжок з життя в комуністичній Росії. Особливо відзначився він книжкою "Один з 15 Міліонів". Вона була перекладена на анґлійську мову.

Дня 29 серпня помер в Оттаві Павло Ґіґейчук, один з визначніших українських піонірів у Канаді. До Канади він прибув 1904 року й осівся в Винніпеґу. Після ріжних праць записався на студії в Манітобській Рільничій Колеґії й призначено його рільничим інспектором. Пізніше, як урядник відділу іміґрації Сі-Пі-Ара, їздив до Европи. Останні двадцять років жив в Оттаві, працюючи для міністерства праці федерального уряду.

Жовтня 29 — Н. Шандеревич, спеціяліст у плеканні бараболь у Манітобському Університеті, виплекав новий рід бараболь, якого він назвав Манота. Ці бараболі не мають очок, отже є дуже легкі до струження. Вистава нових бараболь відбулася в склепі Ітона.

Українці в околицях Шов Лейк, Росборн і Брендон святкували 75-ліття Манітобського Університету. На відправі в католицькій церкві в Шовл Лейк, де відправляв епископ Германюк, був Др. А. Г. С. Джилсон, президент університету, проф. Рудницький і проф. Юзик. В Росборн відбувся ювілейний концерт, влаштований відділом КУК. Промовляли Др.

Джилсон, Др. В. Кисілевський, М. Смеречанський, мейор Моффет, проф. Рудницький і п. Смичнюк, голова відділу КУК. Др. Джилсонові вручено чек на $370 на фонд словянського відділу в університеті.

В Винніпеґу відбулися 22 жовтня міські вибори. Вислід голосування на мейора був такий: Колтер 37,636 голосів, Дзюба 27,386, Свейлс 21,385. По вардах вислід був слідуючий: варда 3: Колтер, 8,124, Дзюба 11,987, Свейлс 8,600; варда 2: Колтер 10,248, Дзюба 8,748, Свейлс 6,956; варда 1: Колтер 19,263, Дзюба 6,651, Свейлс 5,829.

Вислід голосування на радних у третій варді був такий: Тараска 7,912, Пеннер 5,645, Орліков 5,060, Царук 3,921, Стейплтон 3,134 , Кінґ 2,008. На шкільних радних, у третій варді: Черняк 8,269, пані Партрик 5,641, Едвард Бачинський 5,063, Мич Сейґо 4,648, І. Г. Сирник 3,669.

Листопад 5 — Олекса Кузяк, ССФ, посол з Канори, став міністром телєфонів у кабінеті прем. Т. С. Доґласа, в Саскачевані. Він є першим українцем у Канаі бути членом кабінету. Церемонія зложення присяги відбулася 24 жовтня, в Реджайні.

Листопада 12 — Дня 28 жовтня відбулася в Мондер, Алта., номінаційна конвенція, на якій номіновано на посла до Оттави з партії Сошіял Кредит Антона Глинку, попередного посла, з округу Веґревил.

Листопада 26 — В Торонті помер Др. Юліян Ґеник-Березовський, славний рецитатор. Смерть наступила 17 ц. м., після недуги на нервове розстроєння.

Грудня 10 — В Винніпеґу був і промовляв на перед-конґресових нарадах Комітету Українців Канади дня 6 ц. м. Др. Степан Витвицький, керівник ресорту закордонних справ Української Національної Ради. Промовляв він також на вічу в театрі Плейгавс слідуючого дня.

На перед-конґресових нарадах, відбутих у Винніпеґу в днях 5, 6 й 7 ц. м., рішено поширити Комітет Українців Канади, прийнявши в його склад більше орґанізацій домініяльного характеру. Наради заявилися за поширенням праці Української Школи. Рішено було також, щоб збиранням фондів для Комітету займалися складові орґанізації.

В Винніпеґу гостив І. Світ, прибувши сюди недавно з Китаю, де жив кількадесять років. Він описав життя українців на Зеленому Клині, в Китаю й Японії, а навіть і на Формосі.

Грудня 31 — В дебаті над престольною промовою взяли участь два посли українського роду — І. Дікур, ліберал, з Веґревил, і М. Старр, консерват, з Онтеріо, Онт. Старр критикував уряд за те, що він наложує надто великі податки на муниципалів, і з того терплять головно бизнесовці. І. Дікур критикував сошіялкредитовців за їх поширювання політичної пропаґанди проти уряду й міністра копалень і технічних обмірів, Прудгема.

Дня 25 ц. м. в Торонті помер Павло Крат, презбитеріянський проповідник, письменник, громадський працівник, у віці 70 років. До Канади він прибув 1912 року.

РІК 1953

Січня 7 — На конвенції словянських і східно-европейських мов, у Бостоні, Масс., проф. Я. Рудницький виголосив виклад на тему "Типи Східно-Словянських Слівних Вимов."

В неділю, 28 грудня, 1952, відбулось офіціяльне відкриття Собору Св. Покрови в Винніпеґу. Богослуження відправив Митрополит Іларіон при асисті о. прот. Г. Метюка. Почесним гостем на спільному обіді був Дост. Р. Ф. МкВилліямс, ґубернатор Манітоби.

Січня 14 — Олександер Прокопець, родом з Ґрендвю, Ман., вояк канадійської армії в Кореї, був ранений.

В Онтеріо два українські адвокати одержали відзначення в формі титулу Квінс Кавнсил: Теодор Гуменюк і Йосиф Данкович.

Січня 21 — І. Р. Соломон, ліберальний посол з округу Емерсон, назначений заступником Спікера в манітобській леґіслятурі. Спікером леґіслятури є Дост. Н. В. Бачинський.

Марко Ґ. Смеречанський назначений членом Ради Ґубернаторів Манітобського Університету. Він є абсольвент того університету в ґеольоґії й хемії.

Українці своїм населенням є другі після бритійців у місті Едмонтон, Алберта. З усего 159,631 населення в місті, українці є 17,310, 12%. Так показує статистика з 1951 року.

Др. О. Старчук повідомляє з Едмон-

Випробувані та Справджені Приписи

JANE ASHLEY

ВІДДІЛ ДОМАШНОЇ УСЛУГИ

The Canada Starch Company Ltd,

продуценти

Canada Corn Starch — Mazola — Silvergloss Starch — Benson's Corn Starch — Karo — Lily Corn Starch — Crown Brand Corn Starch — Linit.

КАСЕРОЛЯ З НУДЛІВ І МЯСА

ПОТРІБНО:

2 склянки тонких яєчних нудлів
3 склянки кипятку
¼ склянки MAZOLA Салатного Олію
1 склянка покришеного в квадратики вареного мяса
Сіль і перець для смаку
1 10-унційна бляшанка грибової зупи
1 склянка молока
2 ложки салатного олію MAZOLA
1 зубець часнику, покришений
½ склянки сухих окрушин з хліба
2 ложки покришеної петрушки

Зваріть нудлі в кипятку, посоленому, через 10 мінут, або доки не змякнуть, відцідіть. Пригрійте Салатний Олій MAZOLA, додайте мясо, сіль і перець. Смажте, аж доки мясо не зарумяниться і тоді відставте від огню. Змішайте нудлі, зупу і молоко. Виложіть в добре натовщену 1 і ½-квартову касеролю, або в 6 малих касероль. Пригрійте олій MAZOLA, додайте часник і смажте аж він зарумяниться, а тоді цей часник здійміть. Додайте окрухи з хліба і смажте їх, аж зарумяняться. Здійміть з вогню, вмішайте петрушку і посипте на верх касеролі. Печіть при умірковaній температурі 375 ст. Ф., через около 30 мінут.
Дає 6 подань.

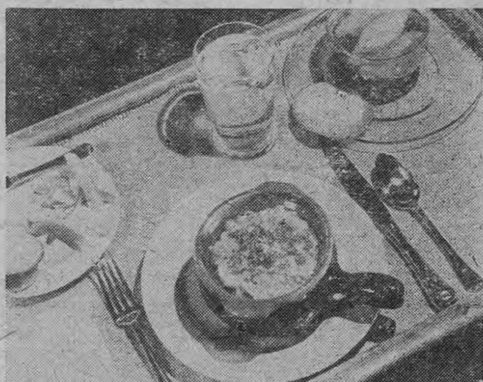

ГУБКОВИЙ ТОРТ

ПОТРІБНО:

3 ложки пересіяної муки до всього
1/3 склянки Benson's або Canada [кукурудзяної муки
3 жовтки
½ ложочки ванілії
¼ ложочки цитринового витягу
¼ ложочки втертої шкірки з помаранчі
1 ложка води
½ склянки меленого цукру
3 білки
⅛ ложочки соли

Змішайте муку і Benson's або Canada кукурудзяну муку разом і пересійте три рази. Вбийте жовтки, аж доки не згуснуть і не побіліють. Додайте ванілію, витяг з цитрини, шкірку з помаранчі і воду. Продовжуйте вбивати і додавайте постепенно ¼ склянки цукру. Вмішайте муку і Benson's або Canada кукурудзяну муку, змішану з нею. Вбивайте білки яєць аж до піни. Додайте сіль, вбивайте аж до згущення. При вбиванні додавайте дальших ¼ склянки цукру. Змішайте мішанку жовтків з мішанкою білків. Вилийте до 9-цалевої поздовжної ринки. Печіть при лагідній температурі, 325 ст. Ф., через 1 годину, або доки не готовий. Переверніть, щоб вистигло, тоді вийміть з ринки. Виложіть шкливом або цукром-мучкою.

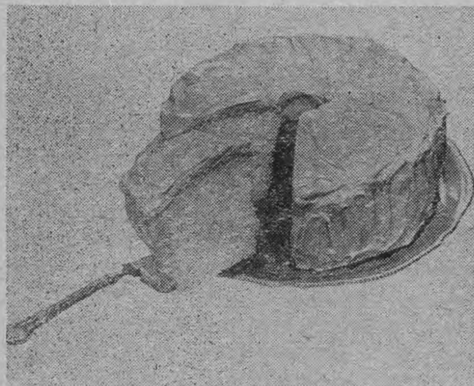

ЯБЛУЧНИЙ "СКЕЛЛОП"

ПОТРІБНО:

4 склянки покришених яблук до варення
⅛ склянки Crown Brand кукурудзяного сиропу
¼ склянки води
⅛ склянки масла або марґарини
1 склянка муки
2/3 склянки брунатного цукру
1 ложечка втертої шкірки з цитрини
1 ложочка цинамону

Положіть яблука в 1 і ½-квартову касеролю. Полийте Crown Brand кукурудзяним сиропом і водою. При помочі двох ножів вмішайте масло до муки. Змішайте разом позісталі складники і вмішайте їх до цього. Покрийте цею мішанкою яблука. Печіть в гарячій печі, 425 ст. Ф., через 30 мінут. Подавайте гарячим, з вбитою сметаною, якщо любите. Дає 6 подань.

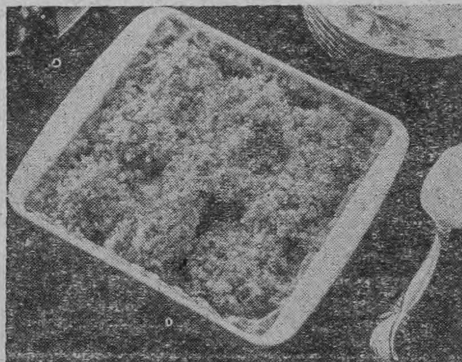

тону, що на минулорічному семестрі курсів українознавства в Албертійському Універсітеті було записаних 130 курсантів.

Січня 28 — Західну Канаду почав обїздити з рамени Комітету Українців Канади Т. Марцінів.

Дня 20 ц. м. помер в Едмонтоні Роман Кремар, журналіст, громадський діяч, піонір. Було йому 67 років. До Канади прибув 1910 року. В 1912 році заснував католицький часопис Канадійський Русин, у Винніпеґу, а відтак Новини, в Едмонтоні, які були предтечою Українських Вістей. В першій світовій війні його призначено було орґанізувати український відділ для канадійської армії. Він був начальним старшиною того відділу — лейтенантом.

Проф. Я. Рудницький вибраний канадійським делеґатом до Міжнародного Комітету Ономастичних Наук. Цей Комітет був заснований в Брукселі, Бельґія, в 1949 році, представниками 24 держав.

Лютого 11 — В Торонті помер 4 ц. м. Дмитро Гунькевич, у віці 59 років. Загально був знаний як автор кількох драм і оповідань.

Святослав Фроляк кандидує на посла до федерального парляменту з консервативної партії, в окрузі Триниті-Брокендейл. До Канади п. Фроляк прибув з України перед війною. Підчас війни служив у канадійській армії в Европі. По війні в Лондоні був секретарем, а потім директором Українського Допомогового Бюра, створеного Фондом Допомоги Українців Канади.

Перший свій концерт новостворений Український Квінтет ім. М. Лисенка мав у Монтреалі 1 лютого. Члени квінтету є новоприбулі з України.

Лютого 18 — Др. Григорій Мессел, родом з Риверс, Ман., працює як голова дослідників космічних променів в Австралії, а також як професор фізики в Сиднейськім Університеті, в місті Сидней. Свій пост він до найбільшої міри завдячує Др. Г. С. Ґрінові, з яким він добре познайомився підчас дальших студій в Даблині, Ірляндія. Власне він порадив Др. Месселові виїхати до Австралії. Студіював у Кінґстоні, Онт., в Королівській Військовій школі, відтак служив у канадійській армії за морем, а потім, після війни, пішов на студії до Квін'с Університету, в Кінґстон.

Лютого 25 — Спис студентів у Манітобському Університеті показує, що там є, з усіх 4,657 студентів, 352 українського походження. З усіх їх 163 беруть Артс і Сайнц, 5 інжинірію, 17 домашне господарство (Гом Економикс), 22 медицину, 24 освіту (Едюкейшон), 9 архітектуру, 4 внутрішну декорацію (Інтіріор Дізайн), 11 права, 8 фармацевтику, 1 Норсінґ Едюкейшон, 4 Совшіял Ворк, 6 Файн Артс і Арт Диплома, а 13 Ґредюейт Стадійс.

Березня 2 — Найновіша статистика подає, що в Винніпеґу живе 41,537 українців. Католиків з них є 26,855, православних 8,042. Населення цілого Великого Винніпеґу є 354,000 — 20% більше ніж у 1941 році.

Березня 9 — І. Дікур, посол з Веґревил, виголосив промову в парляменті в Оттаві на тему недавно предложеного буджету сказавши, що він приносить користь головно середній і нижчій клясі людей, а не багатій, як це закидає опозиція.

Березня 16 — Винніпеґський щоденник Трибюн цитує в своїй новинці п. н. "Етнічні ґрупи напирають на заборону комуністичних шкіл" у свойому числі з 10 ц. м. більше як половину редакційної статті Канадійського Фармера з 9 ц. м. п. н. "Комуністи і Публична Опінія". Того самого дня частину цього цитату передали кілька радіостацій в Винніпеґу.

Комітет Українців Канади подає до загального відома головніші інформації про комуністичні школи в Канаді. Більшість їх походить від бувших членів комуністичної партії. Подає їх у своїх новинках щоденник Трибюн.

Найновіша статистика показує, що з усіх 53,268 мешканців Саскатуну, українців є там 4,116. Найбільше є британців — 31,377, а другі по них приходять німці — 4, 897. Українці є, отже, на третому місці. Православних українців у Саскатуні є 1,418, а католиків 1,862.

В Реджайні українці є також на третому місці. Всіх мешканців у місті є 71,-319, а українців — 2,702. Британців є 40,-191, німців 11,944. Після українці пвриходять скандинавці — 2,418.

Березня 23 — Проф. П. Юзик одержав стипендію від "Кенедіян Совшіял Сайнц Рісерч Кавнсил" для продовжен-

ня своїх студій. Ця Рада розпоряджає фондами Рокефелер Фундації.

В Торонті появився новий український журнал з назвою Світ і Життя. Редакторами його є Б. Ромен-Домазар і Ю. Бескид. Видає його видавництво Арістос.

Березня 30 — Закінчилися курси української й словянських мов на Вечірному Інституті Манітобського Університету. Провадили ними проф. Я. Рудницький і проф. Ю. Мулик-Луцик. Всіх учасників бло 40.

Квітня 6 — Др. Ю. Драґан, з Саскатуну, одержав відзначення досмертного почесного членства в Ордені Св. Івана Єрусалимського.

Юна Ковальчук, талановита співачка, одержала стипендію від Кинсмен Клюбу, в Реджайні.

В Ендру, Алберта, Петро Середа, управитель фірми Імпіріял Ломбер Ко., вибраний президентом місцевої Торговельної Ради.

Квітня 13 — Проф. Я. Рудницький одержав стипендію від "Гюменитійс Рісерч Кавнсил", в Оттаві, для дослідження народних звичаїв і словесности серед словян у західній Канаді. В своїй поїздці він буде списувати народні пісні, леґенди, анекдоти, звичаї й т. п.

На музичному фестивалі в Винніпеґу відзначення здобули оці українці: Ярослав Семчишин — барітон, Кароліна Малиновська — скрипачка, Івася Турченевич — скрипачка, Віра Тарнавська — скрипачка, і Ірина Батицька — скрипачка. Багато інших здобули менші відзначення.

Ольга Квасняк, з Лондон, Онт., здобула знову нові нагороди й відзначення за гру на чельо. За свій виступ у Наяґара Фалс вона одержала нагороду в формі безплатної подорожі до всіх великих музикальних осередків у світі — Ню Йорк, Париж, Лондон.

Квітня 2 — На зборах Комітету Українців Канади 15 ц. м. потверджено вибір А. І. Яремовича президентом того тіла. Він репрезентує Братство Українців Католиків. Решта екзекутиви така: перший заступник президента — о. Др. С. В. Савчук, від СУС; другий заступник президента — В. Коссар, від УНО; секретар — І. Г. Сирник, від СУС; скарбник — І. Карасевич, від СУКВ; фінансовий секретар — Ю. Єлендюк, від УРО; дорадчі члени — П. Башук і М. Погорецький; представниця Комітету Українок Канади — пані Н. Когуська. Члени Ради Комітету Українців Канади: І. Козоріз, В. Сарчук, М. Селешко, Т. Кобзей, П. Вах, П. Окраїнець, М. Г. Гикавий, Др. П. Маценко, В. Мартинець, о. С. Іжик, В. Валл, Др. І. Глинка, Др. Я. Рудницький, проф. П. Юзик, проп. І. Роберт-Ковалевич, проф. Л. Білецький, І. Р. Соломон, Д. Лобай; представники міського відділу — І. Керелюк і С. Мокрій; представниця міського відділу Комітету Українок Канади — пані М. Боянівська; представниці домініяльного Комітету Українок Канади — пані М. Дима і пані А. Тарновецька.

Травня 4 — В днях 1 й 2 ц. м. в Винніпеґу відбулася перша українська пресова конференція, скликана Комітетом Українців Канади. Виголошено три реферати: І. Г. Сирник — Основні Питання Українського Орґанізованого Життя в Канаді; Комітет Українців Канади і Українська Преса — М. Погорецький; Комітет Українців Канади в Житті Канадійських Українців — М. Г. Гикавий. На конференції були представники всіх більших українських часописів у Канаді. Дискусії були про працю Комітету Українців Канади, Українську Національну Раду і про визвольну справу.

М. Ґ. Смеречанський покликаний до ради комішонерві винніпеґської транзитової ради — Винніпеґ Трензит Комишон.

Травня 11 — Дня 24 квітня відбулася в містечку Ендру, Алберта, номінаційна конвенція, де номіновано на посла до Оттави І. Дікура.

В окрузі Емерсон, Манітоба, номіновано двох ліберальних кандидатів: І. Р. Соломона і Ф. Кеспера. Соломон не дістав офіціяльної ліберальної номінації, але дістав номінацію як незалежний ліберал.

Травня 18 — Квінтет ім. М. Лисенка прибув з східної до західної Канади. В Винніпеґу він виступав два рази — 9 і 10 ц. м.

Улас Самчук, письменник, відвідує міста в західній Канаді, виголошуючи доповіді про українське письменство.

К. Глинка вибраний секретарем Ради Збіжжевої Комісії, в Винніпеґу.

Василь Авраменко прибув до Винніпеґу з наміром зорґанізувати курси на-

родних танків і випродукувати дещо для телевізійних передач з української культури.

Травня 25 — Мейором у містечку Ровзбад, вибраний українець, Іван Петращук, помимо того, що українців там майже нема. До Канади він прибув з Арґентини в 1929 році До 1950 року він мешкав у Келґарі, а два роки тому купив готель в Ровзбад.

Червня 1 — Комітет Українців Канади подав порядок і програму Четвертого Конґресу Українців Канади, який відбудеться в Винніпеґу в днях 8, 9 і 10-го липня.

Вибори в Манітобі відбудуться 8-го червня. Українські кандидати в ріжних округах є слідуючі: в окрузі Давфин — Іван Потоцький, ліберал; в Емерсон — І. Р. Соломон, незалежний ліберал; в Етелберт — М. Н. Григорчук, ліберал, Іван Соломон, консерват, Г. Басараба, ССФ; в Фишер — Н. В. Бачинський, ліберал, Л. В. Михальчук, незалежний; в Ґімлі — Іван Фірман, незалежний; в Роблін — Й. Перхалюк, ССФ; в Ст. Клементс — Стах Капп (Капій), ліберал; в Спрінґфілд — Василь Луцко, ліберал; в Середнім Винніпеґу — Степан Дзюба, незалежний; в Північнім Винніпеґу — Степан Дзюба, незалежний; в Північнім Винніпеґу — Никола Галас, сошіял-кредитовець, Стах Царук, консерват, І. М. Гаврилюк, ССФ, Іван Козоріз, ліберал, Іван Юзик, незалежний.

Червня 8—Іван Яремко, адвокат у Торонті, одержав відзначення Королівського Радника.

Кап. В. К. Кирилюк, родом з Винніпеґу, був провідником канадійського відділу літаків, які летіли з Канади до Кореї. Цими днями він вернув з Японії до Монтреалу. Його мати живе в Ванкувер.

Червня 15 — В манітобських виборах вибрано сімох українців: Н. В. Бачинський у Фишер, І. Р. Соломон в Емерсон, Василь Луцко в Спрінґфілд, Степан Дзюба в Винніпеґу, І. М. Гаврилюк, в Винніпеґу, М. Н. Григорчук в Етелберт, Стах Капп, в Ст. Клементс.

В Алберті назначено ще одного українця шкільним інспектором. Ним є Микола Міськів, дотеперішний принципал вищої школи в Ту Гилс.

Червня 22 — Олег Василевський, син панства Василевських з Едмонтону, абсольвент Албертійського Університету, одержав стипендію в сумі $2,500 від Державної Дослідної Ради (Нешонал Рісерч Кавнсил) на продовження своїх студій в Лондоні, Анґлія. Він відзначився в іспитах зі студій природничих наук. Ці студії він покінчив в Албертійському Університеті в 1949 році з нагородою золотого медаля від ґенерал-ґубернатора. Після того він студіював у Гарвардському Університеті, в ЗДА, де одержав стипендію в сумі $2,000. Одержавши докторат фільософії, він став професором у Колеґії Брин Мовр, у Пенсильванії, ЗДА.

Українці в Торонті відбули величаву маніфестацію з приводу 20-ліття голоду в Україні, спричиненого Сталіном.

Червня 29 — Ф. Заплітний знову кандидує з партії ССФ в окрузі Давфин. Перший раз послом до Оттави він був вибраний в 1945 році, другий раз у 1949 році.

Липня 6 — Червня 29 помер в Давфині суддя Я. В. Арсенич, у віці 69 років. Суддею на округ Давфин він був від 1948 року. Він був першим українським адвокатом у Канаді, першим одержати титул Королівського Радника і першим суддею.

Українці в Винніпеґу відбули протестаційну маніфестацію з приводу 20-ліття великого голоду в Україні. Віче відбулося в театрі Плейгавс 28 червня. Головним промовцем був гість з Ню Йорку, проф. С. Вожаківський.

Липня 13 — В днях 8, 9 і 10 ц. м. відбувся Четвертий Конґрес Українців Канади. Делеґатів, гостей і учасників було понад 1,000. Почесним промовцем був прем. Сен Лоран, а промовляли також такі визначні особи як С. С. Ґарсон, Дж. В. Пикерсґил, прем. Д. Л. Кемпбел, мейор Колтер, лейтенант-ґубернатор Манітоби Р. Ф. МкВилліямс. Крім них на Конґресі були інші визначні люди: міністер телефонів у Саскачевані О. Кузяк, Др. В. Кисілевський з Оттави, Митрополит Іларіон, пані О. Кисілевська, ґен. М. Садовський. Ухвалено деякі зміни в статуті й прийнято в склад Комітету 11 нових орґанізацій. Збірка принесла $2,666.

В. Біберович кандидує як незалежний ліберал в окрузі Спріґфілд, у Манітобі.

Липня 27 — о. Пралат В. Кушнір святкує 25-ліття своєї священичої праці. Дня 25 червня архієпископ Ладика, велике

число священиків і мирян, разом з двома епископами вшанували ювілята.

Серпня 3 — Професори Я. Рудницький і Л. Білецький одержали повідомлення, що Міжнародна Академія Мистецтва й Наук у Парижі прийняла їх як членів за їх працю на полі фільольоґії й гуманістичних студій.

Дня 28 липня померла в Торонті Флоренц Р. Лайвсей, канадійська поетеса, журналістка і перекладчик багатьох українських літературних творів на анґлійську мову.

Серпня 17 — В федеральних виборах 10 ц. м. вибрано чотирох українців: І. Дікура в окрузі Веґревил, Алберта; Ф. Заплітного в окрузі Давфин, Манітоба; М. Старра в окрузі Онтеріо, Онтеріо; А. Головача в окрузі Едмонтон Іст, Алберта. Перший з них є ліберал, другий ССФ, третий консерват, четвертий сошіял-кредитовець.

Всіх українських кандидатів було 16: В окрузі Селкірк, Манітоба — М. Барилюк, консерват, В. Янчишин, СК; в Спрінґфілд, Ман.—Й. Слоґан, консерват, В. Біберович, незалежний ліберал; в Давфин, Манітоба — Ф. Заплітний, ССФ; в Виннінеґ Норт — І. Керелюк, консерват; в Онтеріо, Онтеріо — М. Старр, консерват; в Торонто-Триниті, Онтеріо — С. В. Фроляк, консерват; в Гамболдт-Мелфорт, Саскачеван — О. Бендас, консерват; в Бетлфордс, Саскачеван — А. В. Свобода, консерват; в Йорктон, Саскачеван — Ст. Ободяк, СК; в Веґревил, Алберта — І. Дікур, ліберал, А. Глинка, СК; в Едмонтон Іст, Алберта — А. Головач, СК; в Атабаска, Алберта — Р. І. Филипчук, ССФ; в Ванкувер-Кінґсвей, Брітіш Колюмбія — Н. І. Бартман, СК.

В Саскатуні дня 16 ц. м. відбулося врочисте відкриття католицького Інституту ім. Андрея Шептицького.

Серпня 24 — Українська Греко-Православна Церква в Канаді й Українська Православна Серква в Америці відбули в Катедрі Пресв. Тройці в Вінніпеґу спільну відправу Архієрейської Служби Божої на знак порозуміння й співпраці. Американську церкву репрезентували Митрополит Іоанн Теодорович, Арх. Мстислав, о. мітрат Лев Весоловський і о. Д. Лещишин, секретар консисторії. Діякон М. Поліщук, з Минеаполис, також брав участь у відправі. Зі сторони канадійської церкви були Митрополит Іларіон, Арх. Михаїл, з Торонта, о. прот. Є. Грицина, голова консисторії, о. прот. Г. Метюк, секретар консисторії, і 14 священиків.

Вересня 7 — Дня 3 серпня помер у Вернон, Б. К., о прот. Петро Мельничук, один з перших священиків УГПЦ в Канаді.

Саскачеванський відділ Канадійського Проти-Пістрякового Товаристваназначив українця, студента психольоґії в Саскачеванському Університеті, В. Чубатого, делеґатом на Світовий Конґрес Психольоґів, який відбувся того місяця в Монтреалі. Він є новоприбулим до Канади. Студіював медицину у Львові та в Туринґу. Сюди прибув 1949 року.

Вересня 21 — В неділю, 13 ц. м., відбувся в Вінніпеґу ювілейний танковий концерт, з нагоди 25-літньої праці Василя Авраменка. Були також виступи хорові й музичні.

Вересня 28 — Василь Гавриляк вибраний наново мейором Едмонтону через аклямацію. Вибори відбудуться 14 жовтня.

Жовтня 5 — При кінці минулого й на початку цього місяця виступала з концертами в східній Канаді скрипачка Донна Ґресько.

Жовтня 12 — В Асомпшон Університеті, в Виндзор, Онт., започатковуються курси українознавства—мови ,літератури й історії. Викладати буде о. М. Горошко. Асомпшон Університет є під управою оо. Василіян.

Жовтня 26 — В Алберті назначено адвоката Петра Ґрещука суддєю на судовий дистрикт північної Алберти. Повідомлення про це з Оттави прийшло 14 ц. м.

В Міській Авдиторії дня 17 ц. м. в Винніпеґу виступала з концертом Капеля Бандуристів. Авдиторія була заповнена. Капелею управляли по черзі оба диріґенти — Григорій Китастий і Володимир Божик.

Листопада 9 — Скрипачка Ірина Батицька, з Винніпеґу, одержала стипендію Джеймс Тіс Меморіял за незвичайно добрий поступ у студії гри на скрипці.

Листопада 30 — Це число є ювілейним числом Канадійського Фармера, з приводу його 50-ліття. В великому на 24 сторони числі поміщено багато матеріялів історичної вартости, з витягами з давних чисел, в яких доказується, що часопис завжди пильно слідив і дбав про всякі українські справи та про загальний добробут українського народу. Привіти від ріжних визначних людей показують його загальну популярність.

Грудня 21 — Міжнародний Центр Загальної Діялектольоґії в Лювені, Бельґія, запросив Др. Я. Рудницького бути співпрацівником у виготовленні Міжнародної Лінґвістичної Енциклопедії. Він є членом цього Центру.

Степан Дзюба, мейор Винніпеґу

О. І.

ВІТЧИЗНА

(Нарис)

Відкриваю очі й підводжусь на лікті. Фосфорова стрілка годинника показує другу по півночі. А я не можу заснути. Як тільки склеплю втомлені очі, перед ними знову зявляється Вона. Я лечу в етері моїх страждань, через моря, чужими, притрушеними попелом згарищ країнами, через румовища тих, які плюнули їй в саму душу. Поругали, роздерли на шматки, а потім опустилися перед нею на коліна.

Оглядаю кімнату. Ліжка застелені синіми капами, вирисовуються густими, паралельно розставленими купками. Там сплять. Їх ніщо не турбує. Вони — люди.

По бляшаному даху бараку монотонно барабанить дощ. Дві доби падає на землю безконечна хвиля води. Небо розлізлося, розквасилось. Одинокий дуб під бараком шумить своїм лапатим листям під подувом східного вітру. Темно. А дощ тріскотить у шиби вікон.

Натягаю светер, якого мені дали з ласки інші, на плечі накидаю плащ. Сестри тепер нема, а вони сплять. На пальцях підходжу до дверей і тихо залишаю передихане повітря бараку. Мені хочеться самоти.

Пригорщами дощу вітер кидає мені в обличчя. Холодні краплини стікають по чолі, на хвилину затримуються на кінчику носа і скапують. Вітер тріпає полами мого виношеного плаща, з люттю тріскає мокрими полами. Він дме мені просто в груди. Пронизує тіло ледовим холодом. Підводжу поморщений комір, наче він міг мене загріти.

Мокра стежка веде вниз, в долину. По обидва боки висока папороть, по якій розгулює вітер, а з переду берези втомлено згинаються під силою розбурханої стихії. Їх високі кучеряві головки ледве вловимі зором на фоні розплаканого темного неба, хиляються за вітром, тріпають невидними листочками.

Зупиняюсь. Тут нема нікого. Лише вітер, дощ і я. І шум розгублених берізок.

І знову на екрані марень бачу Її. Вона дивиться на мене своїми добрими очима і я знаходжу в них спокій. Якесь блаженне чуття оповиває мене.

Ніжні руки пестили мене в найтяжчі хвилини поневірянь. В них їржаві цвяхи. Один принесений з півночі, другий вбила її в змуляну долоню культурна Европа. Вона стояла на переломі двох світів, і вони її розпяли.

Мучили Її по черзі. Спочатку Схід. Потім Захід. З нього прийшла культурна нація Европи.

Краплини крови одна за одною стікають донизу. Нага, поругана, з цвяхами, що пронизали долоні, які я колись цілував, з цвяхами в змуляних вічним стисканням ногах.

Я дивлюся в Її великі очі. Вони ворушаться. В них нема сліз. Вони спокійні. Спокійні очі матері, що вірить у щастя своїх дітей, розігнаних негодою історії по цілому світі.

Розпята, стоїть гордою, недоторканою, святою.

Найперше я Її побачив у тридцять-третьому. Ще хлопчиком. Носив полотняні штанці на шлейочках. Бігав босий по чужих городах, крав нестиглі овочі. Ловили, били березовими різками, а Вона лежала, опухла, під похилим тином. Закутана в ганчірки. На набряклих, як колоди, ногах привязані потузками рвані ґалоші. Я бачив Її скрізь. По оброслих бурянами хатах, між буйними будяками на сільському вигоні Бачив Її на греблі, де великими колесами крутив водяний млин — Вона лежала на брудному колгоспному подвірю. На східцях школи, під сільрадою.

Скрізь, скрізь, на кожному клаптикові землі. На кожному кроці.

На базарах Вона міняла останній су-

вій полотна, витканий муравливою працею. Міняла на кусник хліба.

Я пішов . . . і знову зустрів Її. В арештантському убрані, з казанком у відморожених руках Вона стояла разом зі мною за злиденною порцією тюремної баланди. Її що ночі викликали. Допитували. Били до непритомности. Виривали нігті, морили голодом, пекли залізом.

І все за те, щоб схилила голову й вклонилась.

Вона залишилась невгнутою і непідкупною. Стояла на холодних перехрестях Сибіру — непокірна, з високим чолом.

Дощ стихає. Тільки з берізок лапаті краплі, чую, вітер здмухує на густу листву папороті. Витягаю з кишені недокурену цигарку, блиснув вогником сірника. Він погас, стало ще темніше.

Пройшли роки. Я знов удома. Залиті сонцем житні степи горіли. Їх толочили чужі чоботи, повзли танки з заходу. Вона, схвильована, дивилась, бачила кожен крок тих, що звали себе "визволителями." Вона глянула їм прямо в вічі. І вони Її злякалися. Полювали за Нею, як за найбільшим своїм ворогом. І знову Вона висіла на базарних площах, на рідних роздоріжжях, на телеграфних стовпах, на дротах Дахау, Бухенвальду. Її гонили чужими дорогами, били палицями, стріляли в саме серце.

Вона не вмерла. Вона живе вічно.

І знову роки відлетіли в вічність. Ті, що хотіли Її подолати, сховалися в румовищах своїх домів і з панів повернулися в злиденних кнехтів. Мовчки чистять москалям чоботи.

А Її?... Її розпинають знову.

Вітчизно! Моя далека, розпята Вітчизно!

Дотик чиєсь руки на мойому плечі. Заплющую очі.

Сестра.

Мовчки бере за руку і веде назад, до твердого шпитального ліжка.

Я не противлюся. Але коли виходимо на горбок, я ще раз повертаю голову назад і шукаю в темряві . . .

"Що ви там бачите? — питає сестра.

Ступаю ще крок вперед й вітер хапає мої слова:

"Там . . . я бачу Її!"

Батько рішив поговорити з своїм молодим сином серіозно, бо він був байдужий і невідповідальний.

— Слухай, Івасю, — каже батько, — ти вже великий і повинен думати трохи серіозніше. Подумай собі — де ти бувби, колиб так я нагло помер?

— Я бувби тут, — відповів син, — але де ви, тату, булиб?

★

— Мій батько є лікарем. Мене ніщо не коштує бути хорим.

— А мій батько є священиком. Мене ніщо не коштує бути добрим.

★

— Я не розумію як одна особа може наробити так багато помилок у рахунках, — каже учителька до Петруся.

— Це не була одна особа , — відповідає Петрусь. — Мені помагав мій батько.

★

— Мамо, ви памятаєте про ту велику вазу, про яку ви розказували мені, що її передали нам попередні покоління?

— Так, так, дитино, або що?

— Теперішне покоління розбило її.

— Візьми собі ще щось, Івасю, щоб ти не був голодний.

— Дякую, я вже повний.

— Ну, то візьми собі дещо в кишеню.

— Ні, дякую. Мої кишені вже також повні.

★

— Васильку, я хотілаб бодай на один день не сварити або карати себе.

— Добре, мамо, я дуже радо на це годжуся.

★

— В вас мусять бути гості.

— А як ти знаєш, коли не бачиш їх?

— Я чую, що мама сміється з батькових жартів.

★

— Чи твоя сестра сподівається мене сьогодні вечером?

— Так.

— А як ти знаєш?

— Бо вона вийшла з дому.

★

— Я ще ніколи не бачив таких дрімучих очей.

— Це тому, що ти ще ніколи не сидів до такої пізної години.

Селянська Козаччина в Київщині

Підчас війни з Туреччиною в 1855 році російський цар Микола І проголосив маніфест, де закликав усе населення до боротьби з ворогом. "З залізом у руках, з хрестом у серці станемо перед рядами ворогів, в обороні найдорогоціннішого в світі добра: безпечності й честі батьківщини." Царський поклик відчитували в усіх церквах, наголос перед зібраним народом.

Але царські слова несподівано мали інші наслідки, як сподівався російський уряд. По селах Київщини селяни зрозуміли справу так, що всі однодушно мають ухопити за зброю та йти на бусурман. Так само як колись козаки ходили на турків і татар. Спомини про козаччину були ще в народі свіжі й тверді, бо жили ще люди, що памятали Гайдамаччину, яка піднялась також під козацькими гаслами. Селяни були тепер кріпаками, робили важку панщину, терпіли гніт поміщиків, але в думках своїх ховали спогади про давну волю, вільне козацьке життя. Коли влада покликала їх на війну, то ясно, що вони, мовляв, знову стають вільні, незалежні люди, що пропаде кріпацтво, що давні їхні землі, ліси й луки знову стануть їх власністю.

І в Київщині скрізь пішли ворохобні.

Перший початок дало село Поправка, васильківського повіту. Місцевий священик Вишинський прочитав своїм парохіянам у церкві маніфест. Після богослуження під церквою приступили до нього кількадесять селян під проводом Потапа Герасименка, який визначався сміливістю й завзяттям, і просили щоб вияснив їм докладніше царський поклик. Священик сказав, що знав. Селяни вислухали уважно, а Герасименко зідхнув глибоко і з гнівом промовив:

— Горе, горе наше! Три нехристи поганці хочуть переломати нашу святу віру християнську й глумитись над нашими жінками й дітьми! О ні, цього не буде! Минув той час, що орда набігала й нарід християнський по лісах, очеретах та болотах розганяла і без пощади погубляла. Тепер Господь з нами та кріпка рука милого батька нашого, царя руського. Нехай тільки, як потрібно буде, цар наш скаже та дозволить сісти нам на коні, й ми нагадаємо нечистій силі турецькій Гетьманщину! Бо видно, що прокляті бусурмани позабували, як наші прадіди турків на баранів міняли!

І негайно після цього кілька десяток селян разом з Герасименком почали просити пан-отця:

— Пиши, отче духовний, до кого слід, що ми всі, окрім старого та малого, готові йти на війну за віру християнську!...

Священик був такий зворушений цим захопленням селян, що цілу подію описав докладно в урядовій ґазеті "Київські Ґубернські Відомості." І так з села Поправки пішли чутки всюди, що можна й треба писатися в козаки, а хто стане козаком, той дістане волю й землю. По ріжних селах рухливіші й свідоміші одиниці почали намовляти своїх земляків готовитись на війну.

В селі Фурсах таким охотником був місцевий коваль, який негайно таки почав кувати списи й ратища для своїх сусідів, щоб "з залізом у руках" могли стати проти турка. Селяни домагались від священиків, щоб зараз-таки записували їх в козаки. Розійшлась чутка, що треба це зробити до "Хоминого дня", й люди дуже спішились та непокоїлися. Панотці, само собою, відмовлялися, пояснювали людям, що не мають до цього права, що маніфест має інше значіння. Селяни не вірили, не хотіли уступатися: мовляв, тут і там і ще десь інде селян записали в козаки, чого-ж їх пан-отець того самого зробити не хоче? Погрожували священикам, а то й силою примушували їх покоритися.

В кількох селах збунтовані селяни позамикали панотців під сторожжю, деінде їх били, тримали в зимній воді в річці, де щойно лід зійшов. Деякі парохи таки мусіли зробити спис селян. Один священик скористав з того, що між селянами не було нікого письменного, й казав одне, а писав інше; ніби записував імена селян, а справді пописав ріжні безглузді речення, які йому слина на язик принесла: "ми селяни, як робили пан-

щину, так і далі робитимемо, ми й наші діти," "в царськім титулі змін не роби", "підроблювання грошей карається засланням", всякі пісні й вірші...

В кількох селах селяни списали свої скарги на знущання панів і кривди, що їм діялися. Але ніде не було випадку, щоб напали на папський двір або нарушили панське добро. Навпаки, ставили сторожі біля папських будинків, щоб панам не сталась яка пригода, а одного пана в неділю парубки, озброєні в списи, відвели навіть до церкви, щоб його хто не нарушив.

Пізніше, після цих подій, російські урядовці, що переводили слідство, з признанням підносили цю культурність селянства. "Чужинці не повірять, щоб маса народу, яка переходила собою населення якого німецького князівства, а бажала волі, трималась так свідомо і благородно підчас кількох місяців ворохобні. Ніхто не повірить, що є в світі нарід, який відказався від усякого послуху місцевій владі і створив свою тимчасову владу-громаду, а одночасно з пошаною поводився з відкиненою владою, і беріг її від власної насили та образ. Ніхто не повірить, щоб у непослушній масі народу не знайшовся справді ні один чоловік, що злакомивсяб на чужу власність і нарушив приречення, яке дав громаді, що буде поводитись чесно й обережно".

Так писав один з вищих урядовців, Грометка, що зблизька приглядався селянській ворохобні.

Російська влада намагалась теж діяти обережно й не дратувати селян. Всі знали, що в народі не загинули ще до останку козацькі спогади, й що з давніх попелищ може бухнути свіжий вогонь. Всі теж були переконані, що пани надто гостро поводяться з селянами, та що буде щораз більше невдоволення в широких масах народу. До того-ж це був воєнний час і в Кримі йшла облога головного міста, Севастополя. Турки з англійцями та французами могли ввійти в українські землі, і російська влада наказувала своїм урядовцям якнайбільшу обережність та лагідність.

До виступів селян проти влади прийшло тільки в небагатьох околицях. Коли приїздили урядові комісії успокоювати ворохобню й переконували, що цар не хоче брати селян на війну й кріпацтва не думає касувати, селяни з обуренням відкидали ці запевнення, були глибоко переконані, що правда по їх боці, а урядовці тільки обдурюють темного селянина. Щоб завести лад комісарі кликали військо. Але тільки в одному селі військо стріляло до юрби. Всюди інде доволі було самої появи вояків.

Все таки жертв руху було доволі багато. Де військові старшини були гострі й жорстокі, там селянам приходилось важко. Селян, які не піддавались відразу або виступали як проводирі, чекали гострі кари. Одних засудили на арештантські роти, декого на поселення в Сибірі, багатьох покарали різками. Ті останні кари були особливо суворі. Кіннота обступала з усіх боків майдан, на конях, зі списами та шаблями, а по середині майдану в кількох місцях піхота била киями нещасних виновників. Стогін селян мішався з плачем жінок і дітей, що з поза городів дивились на кару. Деяких селян побили так, що вони вмирали на місці, інші слабували опісля цілими роками.

Так закінчилась київська козаччина з перед 100 років, нещасна спроба селян добути волю. Але пролита кров не пішла даром. Київські розрухи звернули увагу російського уряду на потребу соціяльних реформ. Визначні письменники, між ними й Шевченко, жадали волі для селян. Шість років пізніше, 1861 року, цар Олександер II остаточно скасував кріпацтво й дав селянам свободу.

Богдан Кравців

ЯК ПТАХИ В ДАЛЕЧІНЬ

Як птахи в далечінь, під бурю і під громи,
від рідних зір і гнізд одбилися давно ми.
Йшли повенню вогні. І задуми й доми
згоряли нам до тла—і далі ми з дітьми
тікали далі в світ, як птахи, безупину.
Хоч промінь спогаду, хоч мрій одну
жарину
хотіли зберегти, голубити в серцях —
про край, про рідний той! І завжди
темний шлях
одводив далі нас у далеч невідому . . .
Знайшли чужину ми, згубили путь додому —
і нині молимось, щоб знявся буревій,
щоб хоч дітей привів до рідних зір і
мрій.

СЕМЕН БАҐРІЙ

З МОЛОДШИХ ЛІТ КАСІЯНА БАҐРІЯ

Два роки було Касіянові, як його батько Онуфрій помер, залишаючи трьох хлопців малоліток і одну дівчинку. Лишились вони при матері і старенькій бабуні (батьковій мамі), що за дівчини робила ще панщину.

Ті роки були для нас особливо тяжкі. Попри всі інші недостатки, то ще й старі будинки розсипалися так, що не було вже що поправляти, ані нових за що ставити, ані не було кому ставити. Понад рік батько лежав хорий і за той час вся робота в обійсті була запущена і до того ще призбиралося довгів: до громадської каси, на поправлення церкви довг, до громадського шпихліра назбиралось відкись вісім корців, що були винні.

В громадськім шпихлірі ніхто від нас тілько не позичав, бо й не далиб на одне господарство. Але громадський писар, Павло Пастушенко, вислужений австрійський жандарм і панський собака, з своїм сином Йосифом користувались з тяжкого положення таких, як ми. Писар брав собі з громадського шпихліра що йому було треба, і записував на такі нещасливці або на не дуже памятливих і тямучих селян, з надією, що за кілька років ніхто не буде памятати, чи позичав чи ні. А при тодішній неписьменній громадській раді не трудно було так робити. За кілька років, як почитає того, на кого записав, а той оправдується, що не позичав, то писар каже: "як бись не позичав, то би не було записано". І бідний чоловік мусів віддавати те, що писар і його коні зїли. Таке і з нами було за кілька літ по смерти батька, і більше нам не позичили, бо забагато ми були винні.

А шестеро нас, бабуня, мама і четверо дрібних дітей, їсти було хочем. А хоч було в нас шість морґів поля, але хліба ніколи не було до нового. Як в кожного господаря в нашім селі, так в нас два морґи лежить париною в одній руці, а з решти нам сіяли тільки три морґи, а четвертий, де поле найкраще, уживав собі той, хто нам сіяв своїми кіньми і нашим насінням, і то сіяв собі овес, що його коріння висмоктує з ґрунту поживні соки, і як нам після вівса посіють на другий рік збіжжя, то воно дуже мізерне.

А ми самі не моґли сіяти, бо як батько лежав хорий, то позбулися коней. Не було кому коло них ходити і ними робити. Та й не було чим поля гноїти, бо худоби в нас не було.

Корову придбали аж тоді, як сестра могла вже гнати пасти. Статків господарських в нас також не було. Що було ліпше, то розпозичили на віки, а що лишилося гірше, то без догляду господаря змарнувалося. Убрання скінчилося для всіх майже разом і купити нового не було за що, бо хоч вродило на полі марне збіжжя, то в осени мама мусіли продати на проценти, податки і таке інше. А на весні мусіли знов або де позичати або купувати і вже дорожче платити.

Касіян може того ще не запамятав, але ми старші ніколи не забували, як одного разу вдалося мамі виєднати в багача Івана Баґрія (може й давна своїна), щоб дав чвертку ячменю на відробок. Пять днів жали мама багачові пшеницю за той ячмінь. Як принесли до дому, висипали трохи в піч, щоб висох і змололи на жорнах на тісто. Як ми тішилися, що будем їсти тісто, і не питали, що буде ячмінне; в нас тісто їли пшеничне або гречане, з молоком або помащене шкварками. Ми раз-у-раз кусали зернята, пробуючи чи вже висох ячмінь, щоб скоро варили мама тісто. А як вже дочекалися, то Касіян вхопив ложку і наперед побіг до стола, щоб хто йому місця не засів. І ніхто не знає, як ми тішилися, що маєм такий празник. Думали, що нікому не є так добре, як нам тоді здавалося.

II

В таких гараздах виростав Касіян Баґрій. Аж як попідростали старші за нього два брати і сестра і могли дещо по-

магати матері в біднім господарстві, трохи наче полегшало.

Тоді вже в нашім селі Шилах побудували школу і Касіян був один з братів, що мав нагоду ходити до школи; в шкільних роках його братів школи в селі ще не було. Касіян любив вчитися і був до науки спосібний так, що навіть учитель говорив мамі, що шкода сина марнувати на пасовищі, а як би було кому подбати і був засіб, то варт післати його далі вчитися, поза сільську школу.

Але тогочасні селяни не розуміли користи з науки та щоб вчити хоч тих, хто має охоту і хист до науки. Не мала того розуміння й Касіянова мати та й не було відки. Як би жив був батько, може якось порадивби, а мати удова не вміла й не могла подумати про кращу будучність сина, і він замість учитися мусів гонити худобу пасти і помагати в господарстві.

В ті часи Яцко Остапчук починав свою працю для поширення радикального руху в Збаражськім повіті, і чи не перші з його почину збори скликали в Щилах до хати Дмитра Чичоти, сусіди Багріїв. Неписьменний це був чоловік, але поступовим рухом по наших селах цікавився від самого його початку і до кінця свого життя. Інші селяни боялися мати в своїй хаті якісь збори, що ще таких не бувало і мало хто про таке чув. Говорили, що прийдуть жандарми, розженуть людей і будуть арештувати. Арештом страшили також пишучого ці рядки, старшого брата Касіяна, що йому скликуючий комітет доручив був написати і розіслати по околицях селах картки з запрошенням на збори.

А Касіян як почув, що приїде якийсь Остапчук і щось буде говорити, а жандарми може арештують його або розженуть збори, то старався конечно при братові Семенові ввійти до хати поки ще люди зійдуться на збори. В хаті непомітно сховався за піччю при синові Чичоти наче свій.

Зявився Остапчук і слідом за ним селяни, запрошені окремими картками, скоро заповнили хату й сіни та ще стояли на дворі. Касіянові заступили Остапчука і він виліз на лавку коло запічка і понад голови зібраних весь час не зводив з нього очей.

Потім розповідав мамі: "Та він навіть жандарма не боявся! Вігнався жандарм Хромяк (його навіть діти знали) і просто до стола, питає, чи мають від старости дозвіл на такі збори. А Остапчук тоді до жандарма каже: Кожний громадянин нашої держави на підставі 2-го параґрафу закону про збори має право скликати таке довірочне зібрання, запрошуючи учасників, а вас просимо винестися геть, бо озброєному не можна бути на зборах."

Так справді було. Жандарм позеленів, але вийшов і тільки в сінях крізь зуби прошепотів "швайн". Остапчук вийшов за ним і спитався, хто чув те слово, що жандарм сказав. Михайло Модний, що вислужив в війську, каже: Я чув, що жандарм сказав "швайн", по нашому свиня. Ще два посвідчили і потім Остапчук оскаржив того жандарма і його забрали з Лисичинець.

Далі Касіян розповідав мамі: "Я злякався, як жандарм прийшов до Остапчука; я думав, що його арештує або вижене, а то Остапчук вигнав жандарма з хати."

Навіть пояснив мамі закон про збори: "Ще як не було жандарма, Остапчук казав нашому Семенові, що як би прийшов жандарм і питався, як котрий чоловік на зборах називається, то мусить сказати, бо він писав картки і повинен знати кожного запрошеного. Але нехай трохи затягає відповідь, поки сам той, на кого жандарм покаже, вимовить своє імя, і щоб Семен за ним повторив, бо люди запрошені з чужих сіл і ніхто не може всіх знати, але закон вимагає, що секретар, який писав картки, повинен знати кожну запрошену особу і як би не знав, як хто називається, то жандарм має право зібраних розігнати."

А що потім було? — питають мама. Касіян розповідав:

"Потім як зачав Остапчук говорити за пани, попи, за бідні селяни, за вибори, то говорив аж засвітили світло, а як скінчив говорити, то люди, котрим дальше додому, порозходилися, а ближчі лишилися і Остапчук зачав співати і так співав, що люди ліпше плескали йому, ніж плещуть як віват молодим на весіллі грають. Побачив, що я стою між хлопами на переді, та й питає мене: а ти, хлопче, вмієш співати? Вмію, кажу. А якої вмієш? Я сказав, що вмію Пречистая Діво і Пресвятая Царице, а він каже: То я тебе ще інших навчу. Зачав знов співати і таким сильним голосом, що де в нашого

дяка такий, хоч він за вухо тримається, як шелепає. Але господині почали заставляти стіл до вечері і я мусів вийти, бо треба їм було місця.

III

Не довго вже потім Касіян був дома. Трапилося, що попаді Вербицькій крім наймитів і наймичок треба було мати ще когось до послуг. Але щоб той слуга її нічого не коштував, то напосіла на дяка Гринька Модного, щоб він взяв собі хлопця за піддячого, вчити його на дяка. Хтось нараїв дякові, що Касіян Багрій якраз надається на ту службу.

Прийшов дяк до нас і як стане захвалювати свою професію, то мама вислухали і сина йому віддали: "То беріть його, реєнт, та й учіть, нехай Бог помагає."

Взяв дяк Касіяна і таки зараз повів його просто на попівство і віддав в руки попаді, наче є десь такий божий закон, що піддячий має бути для безплатних послуг. І цілий день з раня до вечера, як не в кухні помагати, то посилає на другі села до своїх приятельок, а в літі миля дороги до Нового Села з суницями і ожинами для української інтеліґенції, що її було в тім містечку щось тридцять родин. А за науку дяківства ніхто й не згадує. Та й часу не було, бо як трапилося, що не було роботи на попівстві, то чекала робота в дяка. Під неділю дяк посилає церкву позамітати та все там почистити, і так ішов місяць за місяцем такої науки.

З дяківством мав Касіян якесь діло тільки коли трапився похорон або якесь Богослуження в будний день. На такі оказії дяк брав з собою до помочі піддячого, та й то потерпав, щоб той не навчився дякувати і не відібрав від нього бизнесу. Тому й рад був, що попадя всі дні тримає піддячого в себе на послугах.

А найгірше докучили йому посилками за тютюном. Курила як комин, називала свій тютюн "комісним" і ще одної пачки не скінчила, а вже за другою посилає піддячого та ще наказує "а скоренько біжи". Аж раз як біг, то в воротях зашпортнувся, впав і згубив пів-ринського, що дала йому в жменю з наказом, щоб скоренько біг за тютюном. То з того часу хоч бігати не наказувала.

Придивлявся Касіян, в яких достатках живе їмость, маючи фільварочок, пятьдесять морґів поля, пасіку, все те безплатно і до того приходи церковні, та ще челядь раз-у-раз до роботи підганяє, і порівнав її життя з життям своєї бабуні. Від тоді як було приходить додому, то все щось бабуні принесе, бодай булку купить.

IV

Недовго вже їмость послугувалась молоденьким рабом. При зміні голосу з дитячого на парубочий піддячий втратив той голос, якого треба було дякові. Побачив Касіян, що був тільки безплатним слугою на попівстві і попрощався з тим християнським кріпацтвом.

Потім нараїли йому службу в Збаражі в аптеці. Власником аптеки був пан Круґ, бурмістер міста. Робота була для нього підходяча, але плати, як кіт заплакав, і праця, хоч не тяжка, але як на привязі. До пізна все щось до роботи, не було коли навіть до міста вийти. Для мо-

лодого життя мукою була така неволя і по восьми місяцях Касіян подякував за ту дестилярню.

Але посидіти вдома довго йому не дали. Один вислужений вояк порадив йому їхати до Львова на роботу в кантині, де заходять салдати дещо купувати. Мавби навіть їздити з військом поза місто, як маркетан. Дав Касіянові адресу і так змалював ту службу, що незабаром він опинився у Львові.

Довший час не було від нього вістки, аж нарешті сам приїхав і дуже жалувався на того, що намовив його їхати до Львова за тим добром. Після того нікому вже не вірив, що є якась добра служба на світі, і в найми вже нікуди не йшов.

В той час його старший брат Семен — пишучий тепер оці спомини — тримав у Шилах крамницю в громадськім домі по середині села коло церкви. Половина дому була призначена для дяка, але він мешкав на своїм, а в другій половині містилась громадська канцелярія і Читальня Просвіти. А що Касіян деколи заступав брата в крамниці, коли той мав важну роботу дома або поїхав до Збаража по товар, то в вільні хвилі мав нагоду через сіни заглянути до Читальні і почути розмови старших, що вже брали участь у поширенні радикального руху і просвіти, та довідатись про дальшу роботу Яцка Остапчука. А як був на послугах в їмості за піддячого чи послугував в Збаражі в аптеці, то не мав як почути про такі речі, як чув в крамниці й Читальні.

З усіх дотеперішніх зайнять те крамарювання показалося йому найбільше відповідним і був до нього спосібний. Тому й мати намовляла старшого сина, щоб залишив молодшого в крамниці, а сам робив на господарстві, і Семен згодився. Одна була біда, що він затягнув довг на крамницю в касі в Тернополі і навіть Остапчук поручився за нього. А Касіян був ще замолодий і непрактичний, щоб міг вести крамницю так, щоб вона за себе заплатила і виплатила довг.

Недовго тривало, як до Касіяна примазався в приятельство потайний хитрун, старого писаря громадського син Юсько. Побачив він, що радикальним рухом перейнялись всі передові селяни в Шилах і чільніших заздалегідь збираються вибрати до громадської ради і що даремна надія дістати по батькові писарку зі всіми писарськими ужитками.

А тут як не один Багрій то другий через сіни заходять до Читальні та між тих радикалів, що все щось обговорюють. Щоб наблизитись до майбутніх членів громадської ради, Юсько почав придобрюватись до тих, що мало знали про його проворні руки і слизьке сумління, а як хто знав, то не виганяли його з поміж себе, бо боялися пімсти. А вмів добре промовляти, бо по матері походив з якогось полупанського польського роду. І частим був гостем в крамниці Багріїв, бо добра нагода була влізти відтам через сіни до селян радикалів. А згодом то й багато їх почали думати, що Юсько вже розвівся з своєю минувшиною.

А як вже дочекався того, що в крамниці робив сам Касіян, то більше там пересиджував, як вдома, та так Касіяна заговорював, що той не лиш його намірів на спостеріг, а й на руки не дивився. Дійшло до того, що самі ті люди, котрі підстрючили Касіянові Юськову поміч, сказали Семенові, і нарешті й війт остеріг його, нехай пильнує свою крамницю перед Касіяновим приятелем.

Так треба було й зробити. А що до сільсько-господарської праці, Касіян не надавався, то за згодою мами і опікуна малолітніх він відписав Семенові свою частку городу, а за те той віддав йому крамницю і всі мали наглядати не за ним самим, бо того не було треба, але за фальшивими приятелями, як би знов який до нього підлабузнився. Касіян був дуже вдоволений. Щоб збутися фальшивого сусіди, відсунувся з крамницею далі від Читальні. Шкода йому було, але хоч не міг бути в Читальні кожного дня, то ніколи не поминув, як там що відбувалося.

В ті часи з Галичини потайки перевозили до Росії революційну літературу. А що Шильський ліс припирав до російської границі (Волинська ґубернія), то туди йшло через границю багато такої літератури і Яцко Остапчук порозумівся з Касіяном, щоб той привозив її з стації Максимівка до нашого села під границю; деколи їздив пишучий ці рядки. Література була в руській і українській мовах. Бувало так, хоч не часто, що Касіян привозив не тільки революційну літературу, а й самих революціо-

нерів, щоб їм помогти переправитись потайки через границю.

Думав Касіян, що Юсько вже ніколи не загляне до нього, але той почав знов заходити, як би ніколи нічого не було. оже щось розвідав про ті переправи і переходи, але нічого не казав, наче нічого не знає.

Він мав за границею знайомих пачкарів, які перевозили з Росії еміґрантів, які хотіли їхати до Америки. Були між тими пачкарами такі злодії, що еміґрантів видавали й запродували російським властям. Раз був випадок, що революціонер, як переходив через границю, то попав у руки царським посіпакам, і як у нас про це почули, то всі казали, що це Юськова робота.

В 1905 році Касіян оженився і батько його дружини дав дочці кілька соток на розширення крамниці. Юсько про те почув і став підглядати, де ті гроші тримають. І одного разу, як Касіян вийшов з дому, а його дружина пішла за чимсь до комори, Юсько вже тягнув з шуфляди її сотки. Але вона скорше вернулася, як він думав, спіймала за руки і відібрала їх.

Незабаром після того Касіян переїхав жити до Черниховець, за три милі від нашого села.

ВИНО

Вина — дуже поширені напої. Їх виготовляють не лише фабричним способом, а навіть і домашнім. Винами називають напої, що мають у собі деякий відсоток спірту (алькоголю) і які виробляють з соку ріжних овочів через спіртову ферментацію.

Під ферментацією розуміють процес, при якому речовина при наявности деяких мікро-орґанізмів розпадається на ріжні інші речовини. Ферментації бувають: спіртова, масляна, молочна.

При спіртовій ферментації цукри розпадаються на вуглеквасний ґаз і спірт.

Найпоширеніші вина — виноградні. Готують їїх ферментацією виноградного соку.

Щоб зробити вино, зібрані ягоди розчавлюють, при чому шкірку або залишають, коли бажають одержати червоне вино (забарвлення залежить від піґменту шкірки), або відокремлюють від соку пресами і тоді виходить біле вино.

В наслідок розчавлювання виноградних ягід виходить т. зв. виноградне сусло, яке, крім виноградного цукру, має в собі багато інших речовин. Сусло ферментують у бочках і для недорогих вин додають дріжджі, або дріжджів не додають, і тоді ферментація відбувається лише коштом тих дріжджевих грибків, що живуть на самих виноградних лозах.

Після ферментації вино переливають в інші бочки або фляшки, де воно доспіває й набуває приємного смаку й запаху.

Сусло червоного вина попереду відділюють від шкірки. Щоб не було осаду й каламуті, вино фільтрують.

В залежности від кількости цукру в винограді, виходять вина з більшим чи меншим процентом спірту.

Якщо при ферментації в рідині утворюється 16% спірту, ферментація спиняється. Щоб мати вина міцніші, до них додають у потрібній кількости спірт.

Дорогі шампанські вина роблять з кращих ґатунків виноградних вин, додають до них цукру й ферментують вдруге в закритих фляшках, при чому вино насичується вуглеквасним ґазом, який створюється при ферментації. Це вино видержується довший час і поліпшується додаванням лікерів — міцних розчинів цукру в вині та ріжних речовин, які надають аромату.

Дешеві ґатунки "шампанського" — це звичайні вина, підсолоджені й насичені під тиском вуглеквасним ґазом.

Міцність спірту (алькоголю) у винах така: столові вина — 8-10%, маляґа — 15%, портвайн, мадера — 18-20%, херес — більше як 20%.

Коняк приготовляють з виноградного вина й видержують його в дубових бочках, від яких він набуває офарблення; міцність коняку пересічно 60%.

На загал вина дуже приємні на смак, мають чудовий аромат і в невеликих дозах корисні для орґанізму. **І. Р.**

ПЕТРО ОКСАНЕНКО

ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА ЛЕСІ УКРАЇНКИ

З раннього дитинства Леся Українка жила в сфері літературних інтересів. Навіть дитячі гри були літературного характеру: грали окремі сцени і епізоди з "Одіссеї" і "Іліяди" (а пізніше гри в "літературний конкурс"). "Мифы классической древности" Штоля була настільна книжка для Лесі і її брата Михайла. Українська пісня, казка, твори Шевченка, Марка Вовчка, Ганни Барвінок, Куліша та інших, а з чужої літератури — твори Міцкевича, Словацького, Пушкіна, Лермонтова, Гайне, Шіллера, В. Гюґо та інших—така була перша лектура Лесі Українки. Ця лектура поширювалася і поглиблювалася з кожним роком. Вивчення чужих мов: німецької, французької, польської та російської ще більше сприяло літературній освіті Лесі. В архіві Олени Пчілки в музею ім. М. П. Драгоманова в Гадячому серед ріжних паперів переховувався цікавий список творів світових письменників. Це була програма систематичного читання художньої літератури для Лесі Українки. Треба сказати, що складена була вона з творів найвидатніших письменників світової літератури. І більшість цих творів молода Леся прочитала в ориґіналі.

Поруч з систематичним вивченням світової літератури і з поглибленим читанням творів художньої літератури розпочинається підготування до творчої діяльности, і вже з-під пера 12-літньої Лесі зявляються перші поетичні твори, в яких вона наслідує Шевченка, свою маму Олену Пчілку, а в прозі Ганну Барвінок. Але, вийшовши на літературний шлях "ранньою весною" і "спів несмілий" заспівавши, Леся дуже скоро знаходить свій власний голос, перемагаючи впливи і наслідування. Від переспівів Шевченка, Олени Пчілки, Старицького, Леся Українка переходить до цілком ориґінальних творів, позначених великим літературним хистом. Період "дитинячої імпресіоністки" (Франко) кінчається. І вже на 19 році Лесиного життя зявляється сильний енерґійний її вірш "Контра спем сперо".

Передумовою появи високо мистецьких творів Лесі Українки була її велика, наполеглива і напружена праця над своєю літературною освітою. Ця праця полягала не тільки в тому, що вона студіювала історію літератури, читала мистецькі та літературно-критичні праці. Велику ролю в підготові Лесі до літературної діяльности відограла її перекладницька праця. На перекладах з Гайне, Мюссе, В. Гюґо, Міцкевича, Гоголя, на перекладах уривків з "Одіссеї", з "Біблії" відточувала своє поетичне перо Леся Українка.

Керівниками Лесі в її літературній освіті були її мати, Олена Пчілка, і її дядько, М. П. Драгоманов. "Коли мати її вживала всіх заходів, щоб вона стала українською письменницею, то дядько її зробив те, що вона стала людиною і борцем". (М. Драй-Хмара). До цієї вірної характеристики М. Драй-Хмари треба додати хіба одну маленьку примітку: не тільки мати, а й дядько Лесі багато зробив і для її ЛІТЕРАТУРНОГО розвитку і для її ЛІТЕРАТУРНОЇ освіти. В липні 1889 року дядько присилає Лесі антольоґію французької поезії "Perles de la poésie francaise" і радить Лесі перекласти "Les pauvres gens" В. Гюґо. М. Драгоманов дає Лесі задум (і навіть окремі епізоди) для написання поеми "Роберт Брюс". Особливу увагу звертає Драгоманов на потребу вивчення европейських мов і на потребу "учоби" в клясиків світової літератури. Кілька разів нагадує дядько своїй племінниці про потребу вивчати анґлійську мову. В одному з листів до своєї сестри, Олени Пчілки, (1885 р.) М. Драгоманов запитує: "Чи вчиться молодь, чи має намір вчитися чужих мов?" Без опанування чужих мов не може бути ні справжньої науки, ні потрібної ерудиції, яку Драгоманов вважав за ознаку европейського напряму думки і роботи. Особливо-ж великого значіння надавав М. Драгоманов чужим мовам у творчій діяльності пись-

менника. В своїх листах до Лесі Українки М. Драгоманов давав своїй племінниці поради, керував її освітою, давав їй окремі завдання літературно-творчого характеру, критично оцінював її поетичні твори (цілком безсторонньо і правильно), скеровував її увагу на вивчення історії всесвітньої культури, давав постійні консультації в ріжних ділянках науки й літератури. Леся дуже сумлінно виконувала всі завдання свого дядька і слухала беззастережно його порад. В грудні 1890 р вона писала до дядька: "Слухаю Вашої ради і "спасаюсь від україньсько-російського невежества": вивчаю італійську граматику і тепер читаю книжки".

Всякими способами заохочувала і Олена Пчілка свою доньку, щоб вона стала письменницею. В день ангела Лесі, 26 березня, 1890 року, Олена Пчілка подарувала своїй доні чудовий альбом для віршів у дорогій мистецькій оправі, оздобленій срібним мистецьким орнаментом. На першій сторінці цього альбому Олена Пчілка переписала один з віршів В. Гюґо в ориґіналі, висловлюючи цим віршем "незрівняного метця" свою думку, своє бажання дати своїй доні в цю хвилину "la chose la meilleure", що вона мала в собі: дати їй свою думку ("Recois done ma pensée") — думку писати. І цей альбом наповнився ориґінальними творами Лесі Українки, серед яких були її перлини ліричної поезії з циклю "Невільничі пісні".

Ґрунтова літературна і гуманітарна освіта скоро дала свої позитивні наслідки. Вже на 17 році свого життя Леся добре орієнтується в літературних справах і має свої літературні смаки. В одному з листів до М. Драгоманова вона висловлює свої критичні думки з приводу прочитаних творів, неґативно оцінюючи Золя і Толстого. Вона вважає, що в творах натуралістів "більше страхів ріжних ефектів, ніж тої правди, або сама безпросвітня бридота . . . Ба це-ж не люблю і Толстого та ще й за його містицизм" (12. IV. 1888). Коли М. Павлик зустрівся з 20-літньою Лесею, то був вражений її освітою і широким світоглядом і в листі до М. Драгоманова він так писав про свою зустріч з Українкою: "Леся так просто оголомшила мене своїм образуванням та тонким розумом. Я думав, що вона тільки в крузі своїх поезій, аж воно далеко не так. На свій вік це ґеніяльна жінка. Тим більший жаль, що бідна не живе, а мучиться... Ми говорили з нею дуже довго, і в кожному її слові я бачив розум та глибоке розуміння поезії, освіти, й людського життя" (1891).

Перебування в Відні в 1891 році ще більше ствердило Лесин европеїзм. В листі до М. Драгоманова (17. III. 1891) Леся Українка пише про рух західництва серед української молоді: "Та вже тепер перед нашою молодою громадкою почалось таке "запарничество", що багато-хто береться до французької, німецької, анґлійської та італійської мови, щоб могти читати чужу літературу . . . Я надіюся, що може як більше знатимуть українці чужу літературу, то може згине з нашої літератури отой невдалий дилетантизм, що тепер панує в ній . . . Розвитку цього "западничества" чимало помогли і Ви."

Надаючи велику вагу перекладам творів видатних поетів західньо-европейської літератури для опанування і удосконалення літературної техніки, Леся Українка намічує широку програму

перекладницької діяльности для літературного гуртка. "Плеяда", включаючи в список творів для перекладу твори найвидатніших поетів світу (див. лист Л. Українки до брата Михайла, датований грудня, 1889 р.). Вагу і значіння такої учбової праці відзначує Леся Українка і в одному з листів до М. П. Драгоманова: "В нас тільки тепер дехто починає вчитися версифікації, а більшість то і досі не признає її, а йде за правилами: "не налагай оков на вдохновенье!" та "аби душа щира". Я знаю одного поета, що сказав собі афоризм: "гарний ритм — погибель для ідеї." І, треба сказати, він тримається вірно свого афоризму, вже по волі, чи по неволі, хто його зна. Що до мене, то я тільки ґенієві можу простити кепсько збудований вірш, та й то не завжди. Українським поетам слід на який час заборонити писати національно-патріотичні вірші, то може вони скоріше версифікації вивчилисьби, примушені до того лірикою та перекладами, а то тепер вони найбільше надіються на патріотизм своїх читців, а не на власний ритм та розмір". (18. VIII. 1892).

Леся Українка, діставши високу літературну освіту і стоячи в своєму літературному розвитку і в своїх літературних смаках на рівні передових европейських письменників свого часу, дуже критично ставилася до творів Нечуя-Левицького і Б. Грінченка. Вона погоджується з Драгомановом про потребу вищого літературного розвитку і так пише про сучасний стан української літератури: "Правда Ваша, що в "Зорі" "оскуденіє" видно, коли-ж там якось так запанувала Левицько - Чайченківська школа, що й протиснутись крізь неї трудно. Чи то ми ще стоїмо на такому низькому ступені розвитку літературного, що в нас ще пишуться і читаються і навіть декому подобаються такі речі, як "На розпуті", "Поміж ворогами" і т. п." (1893).

З кожним роком літературна освіта Лесі Українки поширюється і з кожним роком підвищується ступінь її літературного розвитку, і разом з тим удосконалюється власна її творчість і зростають вимоги до чужих і до своїх творів. Коли минув тільки один рік з часу появи збірки Лесі Українки "На крилах пісень", то вже й цей короткий час приніс багато в розумінні удосконалення і розвитку літературної творчости поетки. І тому вона критично ставиться до збірки минулого року і висловлює думку, що якби вона видавала її роком пізніше, то "певне видалаб інакше" (лист до М. Драгоманова 13. IV. 1893).

Сувора і вибаглива в своїх критичних оцінках до українських письменників і передусім до себе самої, Леся Українка ніколи не стояла на місці: вона невпинно вчилася, постійно і наполегливо, перемагаючи свою тяжку недугу, працювала над поширенням свого літературного розвитку, над поглибленням своєї літературної освіти і одночасно з цим над мистецьким удосконаленням своєї поетичної творчости.

Опанувавши европейською літературною технікою, Леся Українка "дерзнула" піти на змагання з світовою літературою і це змагання виграла, вийшовши переможцем і давши своїй і світовій літературі такі твори, як "Камінний господар", "Лісова пісня" та інші, що стоять на рівні шедеврів світової літератури.

— Знаєш, товаришу, я в дуже поганому положенні. Потрібно мені грошей і не знаю де їх позичити.

— Це мене дуже тішить. Я боявся, що ти подумаєш, що ти зможеш позичити їх у мене.

★

До автобуса ввійшла ґрупа жінок, але ніхто з них не міг сісти, бо всі сідала вже були зайняті. Кондуктор запримітив одного пасажира, який наче спав, і думаючи, що він повинен вже висісти, сказав до нього:

— Пробудіться!

— Та я не спав.

— Ви не спали? Але-ж ви мали очі заплющені.

— Так, але це тільки тому, що я не можу дивитися на стоячі жінки.

★

— Ми виїзджаємо на вакації лише раз на три роки.

— Ну, а що ви робите в другі роки?

— Першого року говоримо про вакації з минулого року, а другого року плянуємо вакації на слідуючий рік.

О. РАНЬ

СПОГАДИ

(З записок учасника)

До 28 травня, 1944 року, був я "вдома". Три місяці і два дні сидів разом з друзями в криївці (землянці). Вірячи в справедливість Бога і перемогу добра, ми взяли зброю в руки. Наші серця і в ранковій пісні і вечірній молитві співали святу пімсту, пімсту, що була освячена кровю Батьківщини.

Становлячи кількісно невеликі загони, ми готові були, з сонячною посмішкою на устах, умерти в кожну мить. Може фанатично, не зважаючи, чи виграєм перемогу. Може, щоб додати ще й своїх жертв у Великий Жертовник нашої Батьківщини. Аби скоріш прийшла перемога, як не в наш час, то після нас.

Але далі сидіти в криївках не було змоги, бо голод виснажував нас, а воші, бруд, зробили з нас таких нікчемних потвор, що самому себе було страшно. Та ні один з нас не нарікав: ми або припадали грудьми до землі, як чайки, або піднявши руки вгору, шептали велику і страшну молитву.

Це було на передовій лінії між большевиками й німцями, над рікою Стрипа. Божі дні і ночі гармати так гриміли, що аж земля сипалась в криївках. Ми світили ґазові лямпи, читали молитовники і молились Богу, чекаючи хвилі, щоб большевики пішли вперед до Карпат або щоб німці посунулись вперед. Але не можна було діждатись. Тоді ми грали в карти, читали, а потім плакали. Потім втішали самі себе, говорячи:

— Не плачте, друзі, така наша доля!

Так ішов час. Ми так виснажились, що зробились бліді, як стіна, воші, як кора, покривали нас.

Залишаючи криївки, ці добровільні вязниці, де гартували волю й витримку, де зрощували гнів і свідомість, де проходили неможливу школу життя й боротьби, ми ставали на колінах і плачучи прощались. Прорвались ми до села Лашківці. Там большевики зловили нас, зустрівши словами: "Самостійники, бандерівці!"

Повели нас у воєнкомат міста Бузанів. Постригли і посадили в тюрму при воєнкоматі. Просиділи три дні на холоднім бетоні. Потім вивели нас з вязниці 113 чоловік, українців, і закували в кайдани. Так у кайданах провадили через двоє сіл. Ми не хотіли йти заковані в кайдани, говорячи большевикам:

— Ми не бандити, не грабіжники і хочемо йти в армію, як люди, а не як раби. Сказали й відмовились іти далі в кайданах. Всі разом посідали за селом Іванівкою. Тоді большевики збільшили охоронне військо зі скорострілами (легкими кулеметами) і розкували нас.

В одному селі ми звернулись до лейтенантів з проханням, що ми хочемо піти в церкву помолитися Богу. Дозволили. Ввійшли в церкву. Прибув священик. Чотири лейтенанти зайшли з нами в церкву в шапках і зі зброєю. Вояки вартували біля церкви. Упали ми, як один, на коліна і почали горячо молитись Богу. Священик благословив нас, просячи Бога, щоб ми повернулись на Батьківщину здорові й щасливі; після цього роздав іконки (медалі) Божої Матері.

В церкві запанувала невимовна тиша. Немов усі слухали Бога. Тоді один з лейтенантів зняв шапку, покірно, як дитина і, побачивши, що всі ми плачемо, тому, що невільники, і йдемо на большевицьку катівню, схилив ще нижче голову і почав теж плакати. Всі три лейтенанти прострілили його поглядами ненависти й призирства. Ми вийшли з церкви.

Прибули на Волинь в місцевість Лапушня. Там було нас уже 3,500 українців. Всі були під охороною, бо речинець набору до армії вийшов — усі були в армії, а ми — "зрадники батьківщини", "самостійники, бандерівці". На Волині

побули два тижні. Гонили нас на станцію вигружати амуніцію.

Там знайшов я одного безокого кравця. Спитав його, чи не знає, де УПА. Він сказав, що УПА біля Києва.

Ми втекли від большевиків і приєднались до місцевої УПА, яка билася з большевиками в Чернині (великі ліси на Волині) і проломила большевицький фронт. Упало 862 большевиків. Наших було 28 убитих і 16 ранених. Бій тривав два дні з половиною. На наших скорострілах кипіла вазеліна. Ми не дочекались тих, що були біля Києва. Нас впіймали большевики й везли на Київ з вартою.

Пробули в Києві два дні. Скупались в лазні, зїли зупу з осикового листя і кропиви. Коли ми були на Волині, то люди з Галичини і волиняки возили нам хліб, сало, стараючись якнайкраще харчувати нас.

Проїзджали через Україну і не сміли відчинити дверей у ваґоні. Довідались, що це було зроблено для того, щоб ми не робили пропаґанди хлібом та салом. І все-ж таки до нашого ешелону підходили 17-18 річні дівчата-українки і просили в нас кусня хліба або сухаря. І ті їх благання, і недолю всього краю, і наша недоля зливались до купи. Ми не вдержували серця й плакали. Потім відчинили двері, не дивлячись на скоростріли большевиків, говорили те, що нам подобалось, що ми хотіли сказати населенню, бо не могли витримати того страхіття, в якому перебував наш край. Люди ходили по станції і збирали голови з риби, які ми викидали.

Щоб показати жахливий стан з харчами, я наведу, як приклад, ціни деяких харчів: одна варена картопля в лушпинах — 25 рублів; пів літри козячого молока — 15 рублів; кусок дині чи кавуна — 15 рублів. Можна було купити ще олівець, сірників. Більше не було нічого. Це діялося біля Харкова в кінці липня та на початку серпня (жнива), 1944.

Коли ми переїхали з України за Москву, то побачили полини, якими заросли поля. Панував і тут голод. Коли затримувався потяг на станції, тоді до нас підходив начальник ешелона і просив:

— Ребята, дайте сухаря!— Ми відповідали:

— Товаришу, в нас начальники не пішлиб ніколи просити сухаря, навіть цигарки. А ви — догосподарились з вашими сталінськими колгоспами!

Так говорили ми йому, не боячись вязниці. Нам тоді ніщо не було страшне. Нашу відвагу підбадьорювало ще й те, що ми бачили, як він гірко плакав, немов безпорадна дитина-сирота, говорячи нам:

— Нічого не зробиш, ребята, бо за одне слово поїдеш до Сибіру. Дивіться, скільки в нас міліонів народу мучиться! Ми йому давали сухарів і сала, він дякував і відходив.

Можна було бачити, як росте картопля на одній-четвертій частині поля. Там стоїть військовий намет або будка, зроблена з сухого полину. Картоплю стереже червоноармієць з крісом у руках, щоб нарід не виконав її або військо, яке проїзджає ешелонами на фронт на захід, чи з України, ті, яких щойно забрали на військову службу.

По дорозі ми розпродували свій одяг. Брали за нього таку велику суму гроша, що аж страшно ставало. За черевики брали по 1500 рублів (переводячи на варену картоплю — 60 картопель). Ми так багато бачили неймовірного по дорозі.

Одного разу здалека нам здалося з потягу, коли їхали, що колгосп навозив гною на поле. Підїхали ближче й побачили: то російське село. Хати обідрані, без вікон. Вікна або позавішувані або позатикані ганчірками. Дороги в селі позаростали травою, бурянами. Тягнулась через село тільки одна маленька стежечка, де могла ходити людина.

Приїхали на Урал. Везли туди нас місяць. Переїхали Урал і прибули в Чеберкуль, Куйбишевської області, на межі з Сибіром. Там не було ні трави, ні рослини, ні птахів — тільки багна, торфи, пустелі. Там нас муштрували, навчаючи військової справи. До нас приходило цивільне населення і приносило нам тютюн, крупку (тютюн-стебло з листочком посічене разом). Ми мали ще маленький запас сухарів і давали їм за це. Ми крали військові підштанці, спідні сорочки і також продавали їм, бо вони були голі.

Найменша ціна була 200 рублів (або 8 варених картоплин). Муштрували нас там місяць. Мешкали в криївках, що їх сами викопали. Коли пройшов місяць, нам сказали, що відізджаємо на фронт. Я був у Вітебській дивізії в 13 запаснім

полку. Цю звістку ми зустріли як Великдень, сподіваючись потрапити на Україну. Вдягнули нас, посадили без зброї на транспорт і з вартою повезли до Москви. В Москві пробули два дні. Пообідали там, але яке розчарування охопило нас, коли ми помилились у своїх здогадах. З Москви не везли нас через Україну, а повезли на північ через Фінляндію, і завезли в східню Білорусь.

Ми питали своїх командирів:

— Чому ми не їдемо в Україну на фронт? — Відповідали:

— Тому, що там повно повстанців.

Я мав одного знайомого лейтенанта з України, Канюшина. Був з ним у дуже добрих відносинах. Він вірив мені, що я не зраджу його і тому я міг продещо дізнатися. Він говорив, що Ворошилов пішов у партизани.

Приїхали ми в Вільно. Переїхали черет Литву. Їхали в Латвію на фронт. Але зброї нам не давали. Дуже багато наших друзів виплигували з ваґонів ешелонів і йшли в Україну. Погано було одно — нам не давали зброї. Прибули на фронт. На фронті мішали нас щодня відділ з відділом, щоб у нас не було орґанізаціїзмови. На фронті я був в окопах. Коли большевики загонили один рій в окопи, то на ранок лишався один або два чоловіки. А решта втікли.

Я був на фронті три дні. Воювати не було за що. За колгоспи і комуну воювати не хотів, бо то було чуже і вороже для мене. Забирають нас з передової лінії, говорячи, що ми: "ізмєніки родіни, западнікі".

Тримають нас 6 днів у запасних частинах в тилу. Аж поки не завязався горячий кровавий бій. Після цього нас вислали цілу дивізію у бій до Лібави (порт Латвії). Раніше ми були під Риґою (столицею Латвії).

Висилка нас до Лібави в наступ була карою за те, що втікали наші друзі зі совєтської армії. Загнали нас в один сухопутній клин, де східні пруси були відрізані від німців. Там був нечуваний бій. В кожний рій з нас, українців, упхнули по два-три большевики. Наші друзі порізали телефонний звязок і почали розстрілювати лейтенантів. Після цього вішали на свої кріси білі рушники і махали ними до німців. Здались у полон від ката до ката. Хоч і знали, що неволя — найгірше на світі. Але ми не хотіли класти свої голови за "червоний рай". Я знав, що я на фронті, а батьки в Сибірі. Таких нас було багато.

В німецькому полоні в Латвії був я три дні. Студент з Києва повідомив нас, що через день большевики прийдуть сюди, і ми знову потрапимо до них. Наш рятунок один — єдиний: звернутись до німців, щоб віддали нам зброю і післали на фронт проти большевиків. А ні, то пишімося до власівської армії: Власов нас вивезе кудись кораблями через Балтійське Море. Нас було там чотирнадцять тисяч. Ми зчинили крик, підняли бунт. Прибув німецький штаб і спитав, чого ми хочемо.

Наші перекладачі говорили їм наші вимоги: або дайте зброю і висилайте на фронт, або вивозьте в Німеччину: ми не хочемо потрапити в руки червоним катам. Вони відповіли:

— Ми залишимо свою зброю, танки, а вас не залишимо большевикам.

На другий день посадили нас на кораблі. Їхали ми в судні на самому дні, а на горі їхали лотиші з сімями (понад три

тисячі). Кораблі були великі, військові. На третий день прибули до Данціґу. З Данціґу привезли нас до Гемер. Там був великий збірний пункт. Поводились з нами як з большевиками. Це були такі-ж кати, як ті. Хіба одна ріжниця — ті червоні, а ці брунатні.

Нас порозвозили по роботах. Я працював у Ремшайд. Там було 500 росіян і нас сто. Росіяни страшно докучали нам, погрожуючи:

— Западнікі, ізменнікі родіни. Якщо прийде совєтська власть, то ми з вас будемо паси драти.

Ми не хотіли далі терпіти голоду і вошей і перерізали в ночі дроти, побувши пять тижнів у полоні. Нас, втікачів, було трое. Тоді-ж прийшли американці. Я виїхав до Франції. Буб там два місяці. Побачив Париж, Реймс. Над золоту українську землю нічого ніде в світі кращого нема. Після того повернувсь до Німеччини в польський табор "Варшава." Тут життя також було погане, бо забороняли говорити українською мовою, говорячи:

— Ми всі з варшавського повстання, в нас українців нема.

Та ми, молоді козаки, навчились трохи ходити без ярма і говорили їм:

— Ми на еміґрації, а не в Варшаві. Ми до Варшави не прийшли Україну будувати. Вони заарештували декого з нас (5 хлопців). Ми звернулись до анґлійських ґенералів. Звільнили нас. Після того поляки говорили, що відвезуть нас у концтабор, а нас перевезли в Райне — самих українців. Ми зорґанізували собі український табор.

Присягаючись перед Господом Богом, що все, що тут написане, я бачив власними очима і пережив за 1944 і 1945 роки.

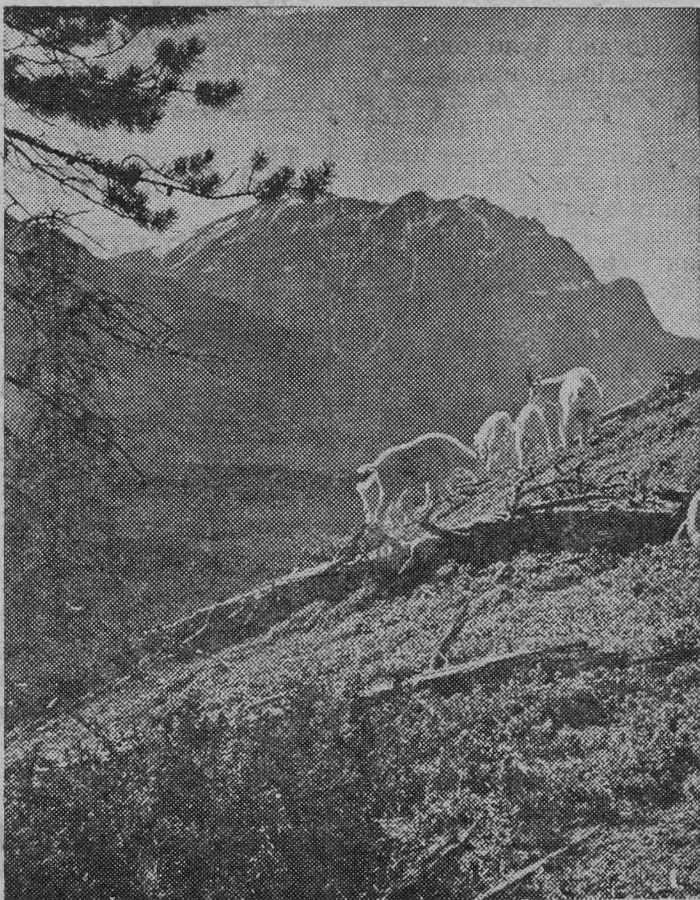

Коло Долини Атабаска, в Джеспер Краевім Парку, Б.К.

I. C.

ПО ДОРОЗІ ЧЕРЕЗ СРІБНУ ЗЕМЛЮ

(Спомин)

Сіро-землиста хвиля совєтської армії котилася зі сходу подільськими ланами на захід, підповзала на Підгіря. Ще самотньо стояв Львагород над розбурханими хвилями, і мимоволі згадувався біблійний потоп — стихійний, невмолений у своїй грозі. Рідна земля потопала і ми, розбитки, причаливши в мале місточко в Карпатах, гляділи з жахом і тремтінням, як щораз ближче докочувалися хвилі і глухо, гнівно рокотали над ними громами гарматні перебої.

Десь на дні душі жевріла іскорка надії А—може? Ще тиждень, ще два, і хвилі зупиняться, опадуть? Бо так могутньо, в повній красі усміхалося сонце, дихали, живицею, ладаном розпалені карпатські ліси, дозрівали по кичерах і ґрунях жита, цупкі вівсики, зеленими килимами манила здаля полонина.

І саме в такий сонячний день шикували нашу валку в дорогу. Остання іскорка надії гасла.

Струснувши ваґонами, покотився поїзд у міжгіря, на полудне. Обабіч замигали бойківські оселі, паровіз сопів, змагаючись вгору, підповзав повільно узбіччями і, вирвавшись на верхи, засурмив переможно.

Хвилева зупинка перед кордоном, нервозне, хвилююче вижидання — і нас пропустили в Мадярщину. Ми даремно виглядали кордонної лінії — кордон, вкритий буйними травами, згубився, щез, і важко було вгадати, коли опинилися ми в ній — оспіваній, недавно так рясно зрошеній кровю карпатських січовиків, таємній своєю притягаючою силою, символічній своєю долею — Срібній Землі.

Паровіз гнав скажено вниз, аж захоплювало дух. Безконечні тунелі проковтували його, та він довгим вужем виповзав з них і сунувся поміж грізними верхами, попід навислі скелі Ужицького провалу, через затишні долини між буковими лісами — все далі в новий світ. Востаннє окутала нас пітьма, по ній хлинула сонячна злива, паровіз приставав і врешті по важкій турі через гори зупинився на малій станції біля водокачки.

Один стрибок з площадки вантажного ваґону — і під ногами вона — Срібна Земля, Карпатська Україна!

Ми справді не даром так важко проривалися через гори, проїхали стільки тунелів і провалів, бо нараз, розглянувшися, довелося покласти запит: де ми? Чи, відірвавшись від рідної землі, заблукали десь у просторі й часі? Чи може пяний від доброго напивку машиніст завіз нас на чудову панораму, на, з розмахом аранжоване видовище з минулих часів, десь з добрих часів завмерлої австро-угорської монархії? Бо театральність в одягах юрби й урядовців, декоративність місцевини — низки домів під черепицею в підніжжя Карпат, і посмак старовини чогось давно завмерлого, що чудом зберігається ще в тій закутині — нас вражала. Мов справді: Року Божого не 1944, а десь . . . 1910. Перед станцією проходжується начальник станції й урядовці в чорних одностроях з блискучими ґудзиками. Високі не в міру урядові шапки ще більше виштивнюють їх постаті, проте вони ворушаться між юрбою статистів зі справжньою гідністю античних акторів на котурнах.

З юрби висовується чоловічок у чорному вбранні й габіку, палиця звисає з правої руки. Чоловічок церемонно кланяється.

— Здрави, мої поштенни господини!

— Здорові!

— Я учітель-карпатоpосс. Я чувствовав, що ви . . .

Він говорить швидко Бог зна що і, поглядаючи на його штивний ковнірець, що приневолює його обережно повертати головою, і слухаючи цієї дивної мови, чуєте, як на вас війнуло нараз цвіллю і мертвеччиною галицького язичія доби Головацького. Вам здається, ви перелинули сто літ взад. Це-ж уже не 1910 — це 1840 рік! Ніби й неправдою, що за

кілька сотень кільометрів звідси здрігається Рідня Земля в воєнній хуртовині, ніби неправдою, що тут десь Хуст — молода столиця цієї землі, звідки пролунали перед кількома роками ясною мовою модерного українства врочисті слова маніфесту Карпатського Сойму про самостійність і вічну єдність з усіми українськими землями і змаганнями всього народу. Забуваєте про великий змаг народів при допомозі наймодернішої зброї. Ну, нехай і не девятнадцяте століття — мирне, затухле, ви згодні. Просимо! Якщо справді вдасться вам, шановний режисере, відтворити його при допомозі всіх засобів державного апарату і всіх прийомів мадяризації в повній омані, ми згодні.

Так дозвольте, хто тоді оцей парубіка, що вештається по станційній сцені в "пумпах", в розхристаній на грудях сорочці, з неприкритою головою? Ми догадуємося, що ви, мабуть, призначили йому грати ролю жандарма, бо в нього закинений на плечі "ґвер", довжезний до пят, з наїженим баґнетом, і міна в нього грізна. Але невже-ж ваша ґардероба така вбога, щоб найважнішій дієвій особі одягу не стало? В наших аматорських гуртках тільки циганчуків так прибирають.

А в тім, чи не надто спрощуєте дію, коли зразу вводите цю постать в таку неперебірчиву акцію? Проганяєте всіх зі станційної сцени, навіть не почавши спектаклю? Геть усіх! Жандарм справді чудовий, його рухи як блискавки, він іде зі штурмом на юрбу, погрожуючи баґнетом, все втікає в переполоху, ховаючись за лаштунками. Гей, а що там за тими лаштунками криється?

Ми, глядачі, заінтриґовані першою сценою, роззухвалившись, стали заглядати за лаштунки. За стаційним будинком на "шльобанті" стояв уже достаточно зодягнений другий жандарм з символічним когутячим пером за високою жандармською шапкою. Він загороджував дорогу ґрупі селян, що, забавлені крилатою чуткою про транспорт зза гір, бігли побачити те диво. А за ними гостинець, за кілька мурованками — хати під соломяними стріхами. Срібна Земля!

Наш маневр був очевидним переступленням усіх існуючих приписів про розмежування видців від сцени. Пролунав пронизливий свисток і зі сцени та зза сцени вимело. Останні з нас, що заблукали задалеко, ледве встигли добігти до поїзду, що вже дрижав і мягко котився далі вниз, полишивши недокінчений спектакль за собою.

Та ми мали вже марку цікавих і вибагливих глядачів, і та фама летіла попереду нас, мабуть на крилах з телеґрафного дроту, і супроводила нас всю дорогу через Срібну Землю.

Нашу вибагливість, відразу й нехіть до анахронізмів та перестарілих спектаклів, відчуто виразно, і щоб не томити нас більше, та ще, зважаючи мабуть на поважне число письменників і артистів, що їх включено в валку, — влаштували нам новий, наскрізь модерний спектакль. Це сталося, коли по кількох годинах зупинки на станції в Печерині — пересунули нас далі на полудень та зупинили на всю решту дня і ніч у чистому полі.

Новий спектакль нагадував у дечому наше вертепне мистецтво. Бо дво-поверховий з дерева камяний млин, самотній на пустелі, недалеко навислої скелі, під горою, імітував знаменито вертепну буду. Десь ззаду ворушилися мовчазні кукли-робітники, підкочували зі скелі на візках камяні брили. Брили з ґрюкотом летіли в деревяні рукави, сталеві зубаті вали брали їх в свою пащу, ломили, роздроблювали і викидали далі в камяні млинки. Несамовитий гуркіт і стукіт ломаного і пересипуваного каміння зносився в повітрі з пилюгою, деревляні рукави що хвилини відчинялися, і каміння летіло з грюкотом в ваґони, що стояли рядочком попід млином.

Все пополудне дудніла і гула ця оркестра. Не вгавала і в надвечіря. Приглушені, вкриті пилом вигнанці виглядали журно з ваґонів і, задивившись отак на цей своєрідний спектакль, у його простий та чудовий механізм, поволі вловлювали змисл цього нового видовища.

Чи не символізм це? — Ні, краще неосимволізм. Бо хіба-ж не відірвані від рідної скелі брилами були ми всі, хіба-ж не вхопив нас камяний млин війни в свої зубаті, сталеві вали і, розпорошені, роздроблені, розгубилися ми, притоптані по чужих шляхах!

Млин затих у вечірній темряві, і вразстало тихо, порожньо, зловісно порож-

ньо і сумно. Над нами палахкотіли зорі, байдужі, холодні, місяць плив по небу. Срібна Земля лежала довкруги нас близька і одночасно така далека, недоступна, наче зачарована, наче чужа. Думка силкувалася зупинитися на ній і самотня полинула через гори, через Бескид. В тишині вечора виросла пісня несмілива, потім щораз голосніша і вже вся валка, зійшовшись у круг перед ваґонами, співала обєднана одним почуванням. Дума летіла за думою:

Не повернемося в ріднії хмари,
Не побачимо рідніх сторін —

лягала тихо на росяні левади скарга й німий запит: А може?

Ми прокинулися вранці. Поїзд стояв, але з камяного млина не було вже й сліду. Та що це? Замість нього перед нами на всю широчінь видніли хрести великого кладовища. Чи поганий сон по вчорашньому спектаклі?

— Що це?

— Ужгород. В ночі стільки проїхали.

Виглянувши, довелося повірити. Нас завезли за місто під кладовище, ніби на третю і останню дію спектаклю. А Ужгород виднів позад нас просторий, перше місто перед пуштою. Кому вдалося викрастися з транспорту, ішов аж туди, оглядати. Що пятдесять кроків зустрічалися принадні "корчемая". Чи не з пієтизму до цієї рідньої назви заглядали земляки до кожної по черзі. А там курили смачні цигарки "Симфонія", пили токайське . . . І лиш коли вулицею прокочувався повіз, у ньому в циліндрах і фраках товстенькі добродії, а позаду них вистручнені в сорокатих лівреях льокаї — здержувався землячок — А гей! А то що? Новий маскарад? Ах, стукав себе в чоло — правда — ми в країні "циганських баронів!"

А зі Срібної Землі, яку так хотілось побачити, — ні сліду. Так і проїдеш, не побачивши ні не відчувши ні разу дрогання серця . . .

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки! — здригнулись ми і остовпіли. Перед нами стояли дві сестрички — черниці з здоровенним кошем, а побіч дівчина з солідним збаном молока.

— Ви втікачі? Ми чули та й прийшли ото . . .

І так дітвора отримала молоко, білий хлібець, булочки, а всі — тепле слово потіхи й розради, перше рідне слово на Срібній Землі — ще один доказ, чим є церква в житті бездержавної нації.

Поїзд рушив на захід. Останній клаптик батьківщини висувався нам з під ніг, і трепетливо востаннє посилали за нами сестрички — Василіянки, прощальний привіт від Срібної Землі. Ще й досі ввижаються чорні жалібні постаті, що десь там і загинули серед воєнної хуртовини і жахіть совєтської окупації.

— Боже мій! Що за страшна жінка! Вона дуже небезпечна? — питає жінка сторожа вязниці, дивлячись на переходячу жінки.

— Деколи.

— Але-ж чому ви позволяєте їй ходити самопас?

— Не можу її спинити.

— А не є вона одною з вязнів у цій вязниці?

— Ні. Це моя жінка.

СТЕПАН ФЕДОРІВСЬКИЙ

З щоденника повстанця

Під опікою сотні "Крилатих" ми відпочивали до кінця жовтня, 1944 року. Дня 30 жовтня, 1944 року, до нас прибув член ГВШ УПА, командир лицар, котрий разом з інструкторами школи видав нам тимчасові посвідчення про закінчення старшинської школи з визначенням військових ступенів та розподілив нас по військових округах. Це саме зроблено пізніше і з 1-ою сотнею в Чорному Лісі (Станіславівщина). Про дальші дії окремих відділів не буду говорити, лише зупинюся на окремих бойових епізодах тих відділів, в яких прийшлося разом ділити успіхи й неуспіхи авторові цих рядків. Мене призначено бунчужним новоствореної сотні "Бойки", яка таборувала в той час в Труханівських Лісах біля міста Сколє. Прибув я до сотні разом з командиром цієї сотні, Галайдою. Тут зустрівся з політ-виховником сотні "Бойків" Круком, з яким був знайомий ще з 1941 року. Перший місяць праця йшла навколо підбору й вишколу стрільців цієї сотні. Вишкіл проводили всі старшини сотні з чотовими включно. Командиром 1-ої чоти був Бродич (в 1947 р. зловлений чехами в часі рейдуючих відділів на Захід), 2-ої чоти — Скакун, 3-ої — Гарматій, та 4-ої Жук. Протягом місяця сотня була укомплєтована добірними стрільцями та добре озброєна легкою зброєю: як кулеметами, крісами, автоматами, пістолями та ґранатами. Вкінці листопада сотня перейшла на зимівлю в ліси в околицях Сопоту, Підгородці, Крушельниця, в районі гори Парашка. Протягом кількох днів збудували ми зимові колиби, заготовили запас харчів, військового виряду, провели добру розвідку і полагодили звязки з місцевими підпільними орґанізаціями. З цього зимового табору сотня почала робити випади на большевицькі станиці НКВД та прикордонні совєтські залоги. В той час большевики, після успіхів на західньому фронті, кинули спеціяльні військові відділи НКВД на боротьбу з українськими повстанцями та переслідували і тероризували ні в чім невинне цивільне населення з метою заставити його працювати на користь большевицьких займанців. Нашим завданням було обороняти цивільне населення перед большевицьким грабуванням та терором.

Для характеристики подій наведу один приклад. В перших днях грудня большевицький загін НКВД в силі 85 осіб прибув у Сопіт, щоб пограбувати селян та стероризувати підозрілих їм людей. В 12 годині дня запалили хату разом з старим дідусем, що нездужав вийти, а молодші повтікали в ліс. Награбували коло сотні штук рогатої худоби та арештували 60 осіб (чоловіків і жінок) будь то за співпрацю з УПА.

Про прихід большевицького загону в с. Сопіт наша розвідка довідалася вчасно. Командир сотні дав наказ чоті Бродича піти в засідку на большевицький загін.

Вийшли. Йдемо обходом лісами, щоб нас не помітив ворог. З нами йде також італієць Ардене Гранді (командир розвідчої ґрупи). Він говорить: "я буду воювала большевиків ґранатами. Я не любила большевиків, я любила Україна й УПА."

Прибули на обрив над річкою Стрий, між селами Довге-Сопіт. Поставили переднє забезпечення з лісу від Сопоту та заднє від села Довге. 30 стрільців, добре замаскувавшись, розтяглися над обривом, внизу якого йде попід річку дорога на Довге. Вечоріє. Небо затяглося оловяними хмарами. Додолу з шерехом падають останні листочки і покривають зісохлу осінню траву жовтим килимом. В повітрі тихо. З неба починають падати перші білі пушинки снігу. Проходить година, дві; всі на своїх становищах вкриті білою ковдрою. Дехто промерз, але тихо дочікує хвилини розправи з ворогом. Зрідка появилися в небесах вогники — зірки. Здалека чути шорох по ка-

мянистому шляху. Все виразніше й виразніше зближається шорох, а то й чути глуху розмову. Насторожившись, чекаємо. Вдивляємося в темряву і бачимо: попереду гуртами по 3-5 осіб ідуть енкаведисти, автомати та кулемети несуть за плечима. За ними стада худоби, за худобою арештовані селяни, а позаду кілька енкаведистів підганяють арештованих.

Наказ — коли зблизяться до наших становищ, стріляти та закидати ґранатами енкаведистів. Уважати, щоб не побити арештованих селян.

Сиґнальний постріл і громові зриви ґранат та серійні постріли з автоматичної зброї посипалися на голови грабіжників. Ворог від несподіванки розгубився, лемент і брутальні лайки змішалися в одне. Дехто з опричників кинувся тікати в річку, але там його хвилі повноводної річки потягли на дно. Ворог замкнений в тісному вогневому кільці. Худоба, перед якою рвалися ґранати, з ревом кинулася назад. Виходу нема. Або здатися в полон, хто ще живий, або всім згинути. Даємо наказ здатися. Ворог нашого наказу не приймає, відстрілюється скільки може. Бій продовжується дві години. Збоку ворога постріли порідшали, а далі припинилися. Рій Бойка сходить на шлях, щоб забрати в полон ранених та зброю убитих. До полону ранені енкаведисти не здаються. Зривають себе останніми ґранатами. Бій закінчився з вислідом: 62 убитих та решта важко ранених. Серед наших, два стрільці легко ранені. Нам дісталася велика здобич — ріжноманітна зброя та вивчена собака-вівчарка. Повстанці дали її імя — Сталін. Довгий час собака-сталін служив нам. Селяни в часі бою розбіглися, але двох поранено та одного вбито.

Веселі й бадьорі повстанці повертаються в табор. Це перший бойовий успіх, перше вояцьке хрещення новоствореної сотні "Бойків".

Ріка Пойнт Волф, у Фонді Краєвім Парку, Н.Б.

ЛЕОНІД БАЧИНСЬКИЙ

ДВА ВІРШІ ЗА 50 ЛІТ

Кожний з нас, в 16-18 літньому віці, мав симпатії. Я теж належав до тих щасливців і дуже мені подобалася гарненька Ніночка, донька лікаря.

Все в нас відбувалося "по приписах" того золотого віку. Ми були захоплені одне одним.

Але якость сталося, що при черговій нашій зустрічі чарівна Ніночка зразу накинулась на мене з докорами, що я її зовсім не люблю, що все в мене удаване, не щире і т. д. Нахмурила очка, зложила уста "кокардкою" і відвернулася.

Я старався ріжними способами переконати мою розгнівану даму, в моїх глибоких почуттях, але все було даремне.

Ніночка нарешті виговорилася і подала причину свойого гніву:

— Льоня! Ти нездара, не потрапить нічого написати для мене. От, Славка дістає від Влодка щодня такі гарні вірші. Я їх читала. Чудові. А ти . . .

Ми трохи не посварилися. Я остаточно піддався, мусів обіцяти написати вірш.

Не знаю чому, в ті юначі літа, я не мав охоти до писання віршів. Можливо чужі учителі не викликали в мені замилування до поезії, а може дійсно я був нездара.

Та цим разом довелося взяти перо в руки і писати замовлений любовний вірш.

Кілько я стратив часу і паперу — не знаю, але просидівши майже цілу ніч, я створив свою першу в житті поезію.

Під вікном моїм березка
Вже давненько розцвіла,
І веселая кудрявка,
Радість, щастя мені принесла . . . і т. д.

Далі слідували самі любовні слова.

Я переписав вірш на рожевий папір і на другий день вручив Ніні, в умовленому місці зустрічі.

Ніна скоро перечитала вірш і зразу заявила мені, що я його відписав.

Не помогли мої переконання, що я дійсно є автором цього вірша. Ніна домагалася, щоби я, тут, при ній, написав другого вірша. Цього я не міг зробити.

Прикро було мені, що Ніна посудила мене в такому злочині. Ми перемовилися. Ніна кинула мій вірш на землю і демонстративно відійшла.

Я лишився сам. Підняв помятий листок моєї тяжкої нічної творчости і прибіцяв собі, що більше віршів писати не буду.

І дійсно, 30 літ я був вірний своїй постанові. Однак іце раз довелося мені взятися до віршування, але вже не з любовною тематикою, а з виховних мотивів.

Це було на Карпатській Україні, в пластовому таборі в Лугах, коло Сваляви.

Я був командантом. Це були перші роки відродження Карпатської України. В молоді, під впливом свідомого учительства з Галичини і Великої України, пробуджувалася національна свідомість. Вона позбувалася мадярських впливів і починала розуміти русифікаційну політику чеської влади. Молодь мала довіря до своїх учителів і жадібно втягала в себе все, що було українське.

Часто в таборі велися гутірки, які освідомляли нашу молодь. Раз підчас такої гутірки прийшов чех, представник фірми, з вигідними умовами закупити продукти Франка.

Я взяв фірмовий реклямовий листок і зразу звернув увагу, що текст його був у чеській, словацькій, німецькій та російській мовах. Української не було.

Це дало мені знамениту нагоду виляти своє обурення на непошанування української мови на Карпатській Україні, де величезна перевага була українців.

Я, в присутності молоді, дуже гостро виступив проти такого трактування нашої мови з боку фірми Франка. Розвязався в мене мішок всіх наших болів з "языковым вопросом" і відношення чеської влади до українців.

Бідний представник фірми не знав що робити, він поспішно забрав свій товар і покинув табор.

The Canada Fair Employment Practices Act
забороняє
дискримінацію в затрудненні

ЗАВДАННЯМ ЗАКОНУ є забезпечити робітників перед дискримінацією в затрудненні в членстві у фахових юніях в наслідок **раси, релігії, краски** або **національного походження.**

ЗАКОН ВІДНОСИТЬСЯ до працедавців у заводах або підприємствах під федеральною юрисдикцією і до робітничих юній, що репрезентують затруднені там особи. Ці підприємства включають корабельний промисл, мореплавство, залізниці, канали, телеграф, аеродроми, летунські лінії, федеральні державні корпорації, банки, радіо і телевізію, як рівнож заводи і підприємства, які є визнані як такі, що є для загального користування в Канаді або які є поза виключною юрисдикцією провінціяльних леґіслятур.

ЗАКОН ЗАБОРОНЯЄ працедавцеві відмовити працю особі, або застосовувати дискримінацію проти особи з огляду на її расу, релігію, краску або національне походження. Працедавцеві також забороняється користати з услуг аґенції затруднення, яка застосовує таку дискримінацію або поміщувати оголошення про затруднення, які булиб дискримінаційні, або вживати дискримінаційних питань, писаних чи усних у звязку з аплікацією про затруднення.

ЗАКОН ТАКОЖ ЗАБОРОНЯЄ дискримінаційну акцію робітничою юнією відносно членства в юнії або затруднення з огляду **раси, релігії, краски** або **національного походження.**

КОЖНА ОСОБА, яка внесе зажалення згідно з провізіями цього закону або буде свідчити для допомоги слідству згідно з цим законом, є забезпечена перед всякими переслідуваннями, які моглиб її стрінути.

Зажалення згідно з тим законом треба вносити на письмі до:

DIRECTOR OF INDUSTRIAL RELATIONS
DEPARTMENT OF LABOUR OTTAWA

MILTON F. GREGG
Minister

A. H. BROWN
Deputy Minister

Молодь була захоплена моєю відвагою, а я був певний, що вийде щось не добре за мої необережні слова на адресу панівної нації.

Але минуло три місяці. Я дістав листа від фірми Франка такого змісту:

Пане!

Навязуючи до Вашої розмови з нашим представником у пластовому таборі — пересилаємо Вам 10 текстів під реклямовими образками і просимо перекласти їх віршем на українську мову."

Що я мав робити з цим листом? Ясно, що обовязок мій був зробити переклад. І я знову мучив себе "для загального добра" та уложив ті 10 віршиків. От початок одного з них:

"Каву Франка ми купили,
На візочок уложили.
У нас буде добра кава,
А для фірми — гордість, слава. . ."
і т. д.

На цьому кінчилася моя "поетична творчість". Цим разом я певний, що в останній раз.

Богдан Лепкий

Кальнишевський у неволі

Багато, о багато відси миль,
На півночи, на зимнім Білім Морі,
В куті берліг, на стінах цвіль,
Й малесеньке, вузьке віконце вгорі.

Темниця довга може кроків три,
Широка два, — неначе домовина.
Крізь щіль, що звесь вікном, ревуть вітри,
Скиглять, як сич, сковичуть як хорти,
І хлипають, заводять, мов дитина.

Крізь тую щіль від моря тягне лють,
Густа імла, мороз іде тріскучий;
До суду-віку в тій тюрмі мабуть,
Не виростуть квітки й не зацвітуть,
Не кине сонце промінь свій дріжучий.

Тут вічна ніч і безпросвітна тьма.
Тут вічна гниль і дожизненна мука.
Хто тут прийшов—надію кинь! Дарма!
Держить тебе оця страшна тюрма,
Немов змія стоглава і сторука.

Держить в руках, як мушечку павук,
З жил твоїх кров повільно висисає,
І серце рве, клює, як пташку крук —
Мабуть страшніших і лютіших мук
В своїх безоднях пекло не скриває.

В такій тюрмі — (о, серце, не зімлій,
Це не останні муки і не перві) —
Сидить старець: довкола нього гній,
По тілі аж кишить хробацтва рій,
І веться, лазить, шпирить, мов по стерві.

А він сидить у тій пурпурі ран,
На берлозі, мов на царськім престолі,
Кругом тиша, лиш виє ураґан . . .
Дивіться! Це останній Січі пан,
Це отаман останній у неволі!

Дивіть, який плетуть йому вінець
З волоссям хроби скручені на скрані,
Дивіть, сини, як гинув наш отець,
Зніміть з його чола страшний вінець
І поцілуй кладіть на кожній рані.

Терпінням тим він щедро заплатив
За прогріхи батьків і за провини;
Тим пеклом, що його оттут прожив,
Синам своїм опрощення купив.
Дивіть, сини: за вас він тутки гине!

Дивіться, гей дивіться в тую ніч!
А може день над вами засвітає.
Кому-ж зовсім байдужа наша річ,
Хай звідсіля собі тікає пріч!
Рабом родивсь, нехай рабом сконає ! . .

(Друковано 1917 р. в пропамятній "Книзі Союзу Визволення України").

М. КУШНІР

КУПАЛО

На літній поворот сонця, що сходиться в часі з найвищим розквітом рослинної веґетації, припадало колись окреме свято, яке пізніше, під назвою "Купала", звязано зі святом Івана Хрестителя. Назва "Купало" повстала, здається, вже під впливом християнства, через асоціяцію з купанням при хрещенні. Зі святом "Купала" повязано чимало вірувань, що сягають ще передхристіянської доби. Так наприклад: зілля, зібране в купальську ніч, має маґічну силу й особливо придається для лікування та вороження. Тільки в купальську ніч розквітає чудодійний цвіт папороті, а хто його знайде, той здобуде велике багатство й щастя. Вода й роса в тому часі мають цілющу силу. Русалки, мавки, відьми та всяка "нечиста сила" виявляє під свято Купала надзвичайну рухливість та стає особливо небезпечною, тому то люди затикають тоді осикові галузки в двері й ворота та підкурюють корови свяченим зіллям для охорони перед відьмами й чарівницями.

За свідченням московського ченця Памфіла з 1505 року, купальські ігрища, що починалися під святого Івана, були сполучені з музикою, танцями й співами та мали орґіястичний характер. Проти такого святкування "Купала" виступає й Іван Вишенський: "Купала на Крестителя утопіте и огненое скаканіе отсічете".

На давнє значіння того свята кидають деяке світло залишки купальських обрядів, що збереглися подекуди аж до наших часів. Через розпалену ватру перескакують хлопці й дівчата — це давній обряд очищення, охорони перед "нечистою силою" і вороження, відомий також західнім словянам і лемкам під назвою "Собітки". Навколо жердки, встромленої в землю, обвивають сніпки соломи (Овруччина), або скидають купу старих личаків, позбираних з цілого села (Полісся) і запалюють зверху; жердку заступає подекуди прибрана свічками і перлами сосонка. При розпаленому вогні співають купальських пісень, потім хлопці й дівчата стрибають через вогонь. Попелище старанно розгрібають та розвівають, розмітують з вітром, щоб часом відьма не могла користуватися цим попелом для чаклунства; недогарки з жердки чи сосонки вкидають у воду. — На "Купала" проводять також ігри, плетуть вінки, одні зі свіжих, другі з зівялих квіток, які дівчина зі завязаними очима роздає учасникам хороводу. Це ворожба щасливого чи нещасливого подружжя. Пускають вінки на воду, що колись могло мати звязок з давніми ігрищами й униканням дівчат "у води", які за свідченням Густинського літопису (XVII в.) провадились подекуди від Купала до жнив. Тоді теж топлять куклу, звану "Мареною", співаючи:

"Утонула Мареночька, утонула,
Та на верх кісонька звинула".

Цю ігру деякі вчені ставлять на рівні з гаївками "Кострубоньком" та зближають з старогрецькими Адоніями, вияснюючи похорони й оживлення цих постатей, як символічне зображення посіву зерна, яке кидають у землю на те, щоб воно воскресло до нового життя, як рослина.

З цими обрядами звязана частина купальських пісень про те, як сонце "заграло" на Івана, та про купальські вогні:

"Сам Господь нам огню наклав,
Усіх святих до огню зібрав".

Не було тільки св. Петра, що "стеріг жита-пшениці од тої відьми-чарівниці".

Деякі з цих пісень мають символічне значіння, наприклад: потопаючи, дівчина просить рятунку в парубка; брат збирається зарубати сестру, а з її тіла має вирости трояке зілля: волошки, барвінок і любисток.

Купальські пісні в переважній частині оспівують любовні мотиви: обмін подарунками, сходини парубків з дівчатами, натяки на пару залюблених, на близьке весілля, звеличування милого, чи милої, над усю родину. Вони виявляють близькі звязки з веснянками й весільними піснями. В цих піснях дійшли до нас відгуки далекої поганської старовини.

БАТЬКОВІ

Кожного разу, коли душа моя, повна божевільної туги за рідним краєм, починає плакати кровавими сльозами, я розгортаю Твого листа, мій батьку, та даю волю тихому, болючому риданню. Чи лист цей вгамовує сльози, чи дає душі полегшення? Ні, навпаки, він воскрешає найточніші спомини недавно минулого та пережитого. Він ще гірше ранить наболілу душу. Викликає тугу, народжує розпуку. Та ця свідомість, що я ще не стала закамянілою брилою, замкненою в тісних стінах виключно власних дрібних інтересів, що ці штихи натрапляють на живе, не затерпле серце, додає мені сили видержати всі ці страждання — і не заломитись.

Листа цього знаю давно на память. Навіть замкнувши очі, я моглаб з найбільшою докладністю показати пальцем маленький хрестик вгорі лівого рогу, цю незатерту печать, яка впевнила мене, що це лист від Тебе. Бо дещо змінений характер письма, та зовсім друге прізвище, ці неминучі таємниці тамтешнього світу, внесли були на хвилину сумнів, але маленький, ледве помітний хрестик, розвіяв вмить усі вагання.

— Лист з підсовєтської дійсности! — Декілька рядків, які чомусь не збудили підозріння в большевицького цензора. Для мене найдорожчий скарб світу! "Я живий та здоровий", якось механічно звучить з перших рядків. А дальше: "Ти не тужи та не бійся за мене, я не самітний. Зі мною "мої хлопці", Михась, Петро, Іван і всі інші, які на моїх очах з кволих деревин повиростали в дуби! Колись я їх вчив, тепер сам став їхнім учнем... Прийшлось на старість, але годі... Так, я старець, моє волосся зовсім посивіло, обличчя покрилось зморщками, але дух мій ніяк не хоче старітись. Серце моє бється все тим самим молодечим ритмом, а ноги, ці 65-річні діти, ні на крок не зостаються позаду Михасевих . . . Я радий, що Ти десь там далеко живеш з маленьким синком. Зберігай його, та вчи йти цими дорогами, якими колись вчив Тебе ходити..."

Добрий шмат незаписаного паперу світить пусткою. Перед очі сунуться цілі навали споминів. Батько — старенький священик наддністрянського села—повна невтомної праці людина, якої єдиною ідеєю в житті були Бог і Україна! Всякі моральні страждання, катування по тюрмах, не зуміли зломити цієї малої ростом, але великої духом людини.

Ти не сам, мій батьку, з Тобою залишились "Твої хлопці", яких Ти ще на шкільній лавці вчив любити Україну, кажучи, що той, хто любить Бога, а не любить України, не буде спасенним, бо одне з другим, нерозлучне. Чи пригадуєш, як Твої "учні", закопавши Тобі раз під хату зброю, наразили Тебе на катування поліції? А коли опісля, завдяки щасливому випадку, забрали собі всю зброю, а Тобі жартом дякувати за "переховок", Ти з добродушною усмішкою покивав їм пальцем, назвавши їх "збитошниками". І тепер ці "збитошники" забрали Тебе до себе в ліси, і Ти став членом їхньої родини. Правда, Ти від самого початку радів повстанням УПА, Ти допомагав їм, як міг, та й ще спонукував до цього своїх парохіян. Пригадую, раз підчас німецької окупації приїхала я на село до Тебе в ночі. Увійшовши в першу кімнату, спіткнулась на людину, яка лежала на долівці. Людина прокинулась та почала будити товарища, який спав побіч. Почалась метушня, а коли в дверях став Ти, батьку, гостро запитавши "хто там", я вмить все зрозуміла. Виявилося, що всі кімнати нашого дому були повні повстанців. "Чому не попередила, що приїдеш", — понеслись легкі слова докору, — "перервала їм такий цінний для них сон, та налякала "бідолахів".

Ти не боявся погроз ґештапо, а "добродушні" поради наших лояльних "патріотів", бути обережним, Ти зустрічав погірдливою усмішкою. Душею і тілом належав Ти "твоїм хлопцям", не дивниця, що не залишили вони Тебе самого тоді, коли дочка Твоя пішла від Тебе тисячі кільометрів на захід. Чи справді

так було, чи тільки порушена голосом власного еґоїзму, я залишила Тебе самого? Ні, Ти, напевно, ще й досі не забув останніх наших хвилин разом. Ти, напевно, ще тямиш цю хвилю, коли, показуючи Тобі невеличкий листок паперу — наказ вирушати на захід — хотіла його подерти, кажучи, що йду в ліс. Але Ти рішучо наказав мені йти на захід. Тоді я просила, благала Тебе піти зі мною, я цілувала Твої руки, але нічого не помогло. "Ні", — впала тверда, мов криця, відповідь. — "Я хочу вмирати на рідній землі, моє місце між ними", — показав пальцем на ліс. "А ти ще молода і коли там збережешся, тоді подвійно віддаси свій довг Україні. Нас всюди треба, там і тут. Для України треба жити, не тільки вмирати..." Покірна Твоїй волі, я пішла, але повір мені, батьку, я досі не можу простити собі цього вчинку. Кожна найменша вістка про УПА за кожним разом сколихне мені душу до дна та насуває цілу низку докорів совісті. Не раз, кладучись у мягку вигідну постелю, я думаю про Тебе, мій батьку. Де спочиває в цю хвилину Твоє старече, по тюрмах вимучене, тіло? Йому вже належаласьби постеля, а не тверде ложе повстанця. Чому така химерна буває доля?..

Три роки минуло з того часу, як прийшов від Тебе перший лист. Перший — і останній. Довго ждала я другого листа від Тебе, жду його ще й тепер, хоча щось каже мені, що він ніколи не прийде. Три роки довгий час. Чи видержав Ти, мій старий батьку?..

Листа цього зберігаю, як найбільшу дорогоцінність, а зміст його заховую глибоко на дні серця. Все послушна Твоїй волі, батьку: виховую свого сина за Твоїм бажанням, а коли підросте, вкажу йому йти всіми тими дорогами, якими пішов його дід . . .

Т. Л.

І. Світ

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР В АЗІЇ

Не легко дати нарис про український театр на широких просторах Сибіру та Далекого Сходу, бо не сотки, а тисячі вистав та імпрез було там переведено. Були серед них високо мистецькі й були, безперечно, дуже слабі. Але завжди українці радо їх відвідували, щоб почути рідну пісню, побачити щось, що нагадує далеку та любу Батьківщину.

Часопис "Свобода" з 2 січня, 1895 р., писав, що на Сибіру працює український театр. У Владивостоці в 1899 р. була влаштована вистава — "Назар Стодоля". В Памятній Книзі УНСоюзу записано: "Не скувати душі живої і слова живого! Воно прокидається й оживає навіть там на Сибіру й там будує гніздо для другої Зеленої України".

Перша українська театральна трупа була невелика — Перовського, й прибула на Схід у 1897 р. За нею приїхала велика трупа Костя Мирославського, в складі якої були Котляревська, Борисенко та менші артистичні сили, як Костенко, Зозуля, Морозенко, Каганець та інші. Трупа Мирославського так високо піднесла славу українського театру, що її згадували десятки років. Окремі її артисти створили пізніше театральні гуртки, що розкинулися сіткою українських театрів по всіх значніших скупченнях українців.

Трупа Мирославського грала на всьому просторі Далекого Сходу, починаючи від Чіти та по всій Манджурії, аж до Порт Артуру, Харбіну, Владивостоку, по Амурщині.

Часопис "Харбинский Вестник" з 5 жовтня, 1903 р., пише: "У скорому часі прибуває до Харбіну трупа Мирославського, яка виставить кілька спектаклів. Артист Мирославський — піонір української драми на Далекому Сході й в Сибіру, куди він вперше привіз український театр в 1896 р. Він відомий, як визначний артист і автор кількох українських пєс."

Антрепренером українського театру в Харбіні став грузин Хаїндрава, власник театру "Буф". Як він згадував 33 роки пізніше, вистави цієї трупи були надзвичайно успішні. Театр ніколи не міг вмістити всіх, хто приходив за квитками.

Театр влаштував кілька вистав, як "Ніч під Івана Купала", "Мазепа" — Мирославського, "Нещасне кохання", "Вій" та інші.

Харбінський часопис, високо оцінюючи досягнення українського театру, з жалем зазначує, що російський театр у кінці 1903 р. зазнав тяжких втрат, бо публика не хотіла бувати на його виставах. "Тільки український театр збирав повні салі глядачів, і це треба віднести на рахунок великої любови українського загалу до свого мистецтва". Треба сказати, що більшість европейського населення в той час у Харбіні як і вздовж східньо-китайської залізниці, були українці.

Прізвища Морозенка, Каганця, Слоновської зустрічаємо на протязі довгих років на Далекому Сході, як режисерів, власників театрів або керівників театральних гуртків.

У Владивостоці в кінці минулого століття душею українського театру був старшина фльоти, Поль, який зорґанізував з моряків та їхніх дружин гурток, що довший час виставляв ріжні пєси. Він-же мав власну книгозбірню, з якої випозичав українські книжки, що на Далекому Сході були тоді ще рідким явищем.

Після революції 1905 року культурне життя пожвавлюється і театральні гуртки повстають у всіх значніших скупченнях українців не тільки на Зеленій Україні, але й в Манджурії. Гурток з міста Ляоян, біля Мукдену, переноситься підчас московсько-японської війни до Харбіну і стає тут основою Українського Клюбу.

У Владивостоці під проводом Б. Воблого повстає студентський гурток, що влаштовує театральні вистави. Пізніше, на чолі з Морозенком, він виростає на театр студентської громади. Після від'їзду Морозенка, до громади приєднався молодий Ю. Мова, що якраз тоді приїхав до Приморщини. Від 1909 року громада влаштовує не тільки вистави, але й започатковує Шевченківські свята. Можна сказати, що від цього часу почалася й активна громадська та нелеґальна політична праця.

На Амирщині від 1910 р. ставляться українські пєси досить реґулярно місцевими силами, а також мандрівними ґрупами, що приїзджають сюди з України.

В 1912 р. до Чіти та Харбіну приїздить трпа Кармелюка-Каменського, яка від 1906 до 1908 р. виступала на Кавказі та в Туркестані. З Чіти ця трупа переїхала до Благовіщенська, а в 1913 р. грала в Хабаровську, Микольську, Владивостоці, Харбіні, Нерчинську, звідки подалася на Сибір аж до самого Челябінська, де її в 1914 р. заскочила війна. В репертуарі цієї трупи були: "Вій", "Наталка Полтавка", "Циганка Аза", "Запорожець за Дунаєм", "Майська ніч", "Хмари" та інші.

З усіх керівників українського театру Кармелюк-Каменський найдовше працював на Далекому Сході — аж до самої смерти в 1932 р. в Харбіні. Народився він на Волині, в Козятині, а в його пашпорті московська поліція приписала йому до прізвища Кармелюк театральне псевдо Каменський. Він почав грати в Києві в молодих роках. Його другою жінкою була відома артистка, Наталка Зірка, козачка з Кубанщини.

Трупа Кармелюка-Каменського була першою, що зявилася на японській сцені в 1916 р. Вперше виступила вона в Кобе в складі 48 осіб. З великим успіхом відбула турне в Токіо, Йокогамі, Камакарі та інших сценах. Далі трупа опинилася в Шангаї, де виступала в театрах на французькій концесії та на Вест-сайді, і повернула до Владивостоку. В 1917-18 р.р. вона ще давала вистави, але вже не була постійним театральним підприємством.

В роках 1924-26 ця трупа робить спробу виїхати до Китаю та Японії, цим разом на чолі з Машиним та Могильниковим. Перший — учитель співу та диріґент, а другий — бувший залізничник і артист-аматор. Нічого з того не вийшло, і трупа розвалилася.

До 1933 р. постійного українського театру не було. Окремі вистави влаштовували режисери Кармелюк-Каменський, Добровольський та інші. Кілька зим працював театральний гурток т-ва "Просвіта" при "УМСА", на чолі зі знаним артистом Ласкавим. Активна театральна діяльність у цей час починається в Тянцзіні з участю артистів Добровольського та його дружини Давидової.

В осени 1933 р. в Харбіні повстає Український Дім, а при ньому постійний театральний гурток, що пізніше перетворився на трупу. В зимі 1934-35 р. тут виставляли пєси досить реґулярно, часом два-три рази на тиждень. Хором ке-

рував знаний диріґент, С. Кукурудза.

Від 1935 до 1937 р. в УНДомі влаштовував вистави театральний гурток молоді, але йому бракувало добрих режисерів та артистів, хоч серед молодих аматорів відзначалося кілька талановитих акторів.

В 1937 р. приїхали до Харбіну артисти Лавровський та Давидова і відразуж заходилися біля створення театру поза межами УНДому, саля якого не могла вмістити багато публики.

Адміністрація готелю "Модерн", що мав ресторан та добру театральну салю, де виступала, два-три рази на тиждень московська трупа, погодилася відступити салю для української трупи. Успіх першої вистави "Ой не ходи, Грицю" був надзвичайний. Місцеві часописи з захопленням писали про розкішні декорації, убрання, гру артистів і орхестру. Ролю Марусі грала Марія Світ, Грицька — В. Ольгенґард, Потапа — Борис Марків, Галин — О. Ковалевська, Хому — Лавровський. Після того виставлено було "Майську ніч" та "Запорожця за Дунаєм". Почали готуватися до вистави "Марусі Богуславки", але, на жаль, в адміністрації театрів зайшли зміни, керівник Й. Короть, жид з Сибіру, який прихильно відносився до українців і містив у "Манджурськім Вєстнику" театральні оголошення на протязі кількох літ — пішов з праці. На його місце прийшов інший — Певзнер, прихильник московського театру, і українська трупа дістала відмовлення. Відіграли в цьому ролю заздрість московського театру, що ніколи не мав такого успіху, як український, та політичні причини — тиснення збоку "Бюра в справах російських еміґрантів."

Ще одна цікава дрібниця: часопис у російській мові, редаґований Є. Кавфманом, був завжди прихильний до нас, а японський часопис у російській мові "Харбинское Время" завжди старався нам шкодити. В одній рецензії він писав: "Украінскій хор, ісполнявшій знакомиє малоросійскіє напєви" або "віди малоросійской дєрєвні."

Про театральні вистави в Тянцзіні ми вже згадували раніше. Душею їх були Лавровський та Давидова. Вистави в тому мілiоновому місті мали не-аби-який моральний та матеріяльний успіх і тривали до 1937 р. Після створення "Антикомуністичного Комітету Північного Китаю" — все занепало, з огляду на спроби його членів підбити під себе українську громаду і покласти край "сепаратистам - самостійнікам". Цей комітет підтримували японці.

В Шангаї кілька разів було влаштовано вистави, але успіху вони не мали, бо там не було артистичних сил та публики. До того-ж театральні мешкання були дуже дорогі. Підчас і після війни пробував був також без успіху влаштовувати вистави Й. Якимів, який сам написав кілька пєс. Він не гребував співпрацею з ріжними московськими колами, аж до фашистських, і не притягав значної кількости українців на свої вистави, зокрема коли сам у них грав.

З театральних історій, яких розповідали в Манджурії, не одна була й комічна. Наприклад, відомий "письменник" Летута в місті Маньджулі, на кордоні з Прибайкальщиною, написав і виставив у клюбі залізничників оперету "Задери хвіст". На третій дії вже не було публіки, а на пятій втік і сам адміністратор. Про цю подію любив розповідати її учасник, бувший голова харбінської "Просвіти" — І. Паславський.

Старі члени Українського Клюбу в Харбіні любили згадувати про величезний успіх вистави в театрі "Модерн" на користь побудови клюбу, що в 1918-19 р.р. став відомий як Український Національний Дім.

До 1922 р. українські театральні гуртки влаштовували реґулярні вистави в приміщеннях "зібрань" залізничників Східньо - Китайської залізниці. До цих гуртків належали: Ляоянський — від 1903 до 1904 р., ст. Бухеду, Імяньпо, Маньджулі, Пограничнa, Ханьдао-хецзи, Яоминь та інші.

Підчас другої світової війни в Харбіні українські вистави влаштовувано в театрі "Модерн" і в УНДомі, але їм бракувало добрих режисерів та артистів. Більшість вистав пройшли під режисурою Виленського, який не був першорядним артистом, як Ласкавий або Лавровський. Останній, хоч жив підчас війни в Харбіні, не завжди приймав участь у виставах. Помер він, здається, в 1946 році.

Точних відомостей про положення українського театру під червоною займанщиною на Зеленій Україні і в Сибіру

ми не маємо. Знаємо тільки, що підчас війни 1941-1945 р.р. на Далекий Схід приїздили українські театральні трупи з України. В Шангаї совєтський клюб підчас війни влаштував кілька вистав, але через брак артистичних сил успіху вони не мали.

Артист Ласкавий помер в Шангаї і поховала його українська громада. Його театральна книгозбіренька зберігалася в громадській бібліотеці, а потім була перевезена в Буенос Айрес до Св. Покровського Братства.

Старенька Наталка Зірка залишилась в Шангаї, а М. Першке десь недалеко від Ню Йорку в своєї доньки. Серед здібних аматорів з бувших залізничників треба згадати М. Григора, Бухеду, який помер в осени 1946 р., подружжя Хмелевських, зокрема пані Ганну, яка була дуже добра в героїчних ролях.

Багато згадувано в пізніших часах про виступи артистки Слоновської, яка в 1907 р. залишила сцену. Найкраще вдавалися їй ролі матері в "Клятому серці" та свахи в "Червоних черевичках."

В історії українського життя на Далекому Сході, починаючи від 1895 р. і до 1945 року, занотовано тисячі українських вистав. З їх появою чи припиненням звязані розвиток чи занепад громадского життя. Вони були могутнім засобом поширення нашої пісні і обєднання наших людей. Рівночасно український театр був одиноким можливим виявом українськости, коли друковане слово було під цензурою, а то й забороною, школа і церква не існували.

Умовини життя в Манджурії, де влада була більше ліберальна, дозволили на орґанізацію Українського Клюбу — другої леґальної української установи на території московської імперії (перша — Український Клюб у Києві).

Підчас першої світової війни в Манджурії влаштовують українські вистави і навіть відкривають школу, хоч з московською мовою навчання, але з українською душею. Після революції ця школа перейшла на українську викладову мову.

Роля українського театру в нашому національному житті в Азії була велика і заслуговує на окрему увагу. Оминути українські театральні орґанізації в Азії, значить викреслити з нашого життя важливі сторінки.

І. Франко

ГОРДО СТІЙ І НЕ КОРИСЯ!

Мовиш: де нам взять Богдана?
Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і грудь!

До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.

До великого моменту
Будь готовим, кожний з вас, —
Кожний може стать Богданом,
Як настане слушний час.

Мовиш: нині інші війни.
Ну, то іншу зброю куй,
Ум гостри, насталюй волю,
Лиш вою́й, а не тоскуй!

Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.

Кожний думай: тут в тім місці,
Де стою я у огни,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.

Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тінь, —
Пропаде кровава праця
Многих, многих поколінь.

AN EATON LABEL IS YOUR BEST ASSURANCE OF VALUE

Eatonia · Solar · Bulldog · Acme · Renown · Commander · Gleneaton · Teco · Babyfair · Eaton's · Birkdale · Haddon Plate · Truline · Vanity Fair · Lady Fair · Viking · Haddon Hall · Berkley

Марка EATON є вашою НАЙКРАЩОЮ запорукою якости.

Сьогодні розумні [illegible] покупець глядить за Маркою EATON! Ось чому: виключні EATON товаря, які мають марку EATON уважаються в цілій Канаді за знак вартости . . . як марку якости. Встановлені на протязі років, ці спеціяльно вибрані EATON продукти заробили собі на цю репутацію. Вони були обережно вибрані найбільш досвідченими покупцями.

Вони всі були докладно випробувані нашим власним Бюром Дослідів. Тому ви є повністю певні, що коли ви купуєте, без огляду на те, скільки ви платите, ви одержите правдиву, чесну вартість. Глядіть за тими EATON написами коли ви купуєте — вони є найкращим провідником вашого вдоволення зі закупів.

Купуйте з Каталогів Поштових замовлень EATON'S та щадіть.

Купуйте через пошту — Через Телефон (Winnipeg, SU 3-1151), або особисто в Салі Продажей, Майл Ордер Бдлг., Донали вул.

EATON'S OF CANADA

WINNIPEG

LOOK FOR THESE NAMES — ONLY AT EATON'S OF CANADA — YOUR GUIDES TO SHOPPING SATISFACTION

ВЗІРЦЕВА ЯКІС
ПОНАД П'ЯТДЕСЯТЬ РОКІВ

ПРОДУКТИ, НА ЯКІ МОЖЕТЕ СПОЛЯГАТИ

Вам коштуватиме менше чим 1 цент за **MAGIC BAKING POWDER** для печива торта... сорок разів стільки ви заощадите на кошті торта — **MAGIC BAKING POWDER** ніколи не заводить.

Вживайте **GILLETT'S LYE** до чищення і роблення мила. Буде коштувати менше чим 1 цент за кусник мила, коли будете його робити з Джіллет'с Лаю.

FLEISHMANN'S ACTIVE DRY YEAST — ці нові скороділаючі сухі дріжджі остаються свіжими і з повною силою тижнями без охолоджування. Одна пачка рівняється одному кускові свіжих дріжджей в кожному приписі.

Можна дістати у вашого найближчого склепаря або в загальному склепі. Глядіть на сторону 55.

STANDARD BRANDS LIMITED

MONTREAL - TORONTO - WINNIPEG - VANCOUVER